STUDII

revistă de ştiinţă - filosofie - arte

•

IV

OCTOMBRIE — DECEMBRIE
1948

COMITETUL DE PATRONAJ

RADU CERNĂTESCU / I. CHIŞINEVSCHI / MIRON CONSTANTINESCU
P. CONSTANTINESCU-IAŞI / AL. GRAUR / IORGU IORDAN / M. KERNBACH
BARBU LĂZAREANU / V. D. MÂRZA / GH. NICOLAU / STEFAN NICOLAU
C. I. PARHON/EMIL PETROVICI/NICOLAE PROFIRI / EMIL RACOVIŢĂ
ALEX. ROSETTI / L. RĂUTU / M. SADOVEANU / TR. SĂVULESCU / S. STOILOV / EM TEODORESCU / A. TOMA / GH. VASILICHI

●

COLABORATORI

Gh. Agavriloaiei
M. Andricu
Pavel Apostol
Ilie Ardeleanu
Ana Aslan
Gh. Atanasiu
Ion Atanasiu
Agnes Ausländer
Eugen Bădărău
N. Bădescu
C. Balmuş
I. Barbalat
D. Barbilian
N. Bărbulescu
Al. Bârlădeanu
M. Beniuc
Ion Berca
M. Bercovici
J. Berman
Damian Bogdan
I. Bogdan
H. Brauner
R. Brauner
Tr. Broşteanu
Al. Bulcan
Th. Bu ghele
E. Carafoli
V. Cheresteşiu
Mihail Ciobanu
Alex. Ciplea
Emil Condurachi
Ilie Constantinescu
N. Corcinski
Titus Crişan
L. Csögör
Const. Daicoviciu
Stefan Dan
D. Danielopol
C. Dinculescu
Gh. Dinculescu
C. Drăgulescu
Ovidiu Drimba
A. Duma
I. Focşăneanu
Gabor Gaal
Const. Georgescu
Gh. Georgescu
Tr. Gheorghiu
A. Ghica
I. Ghyca-Budeşti
A. Haimovici
L. Hamburger
S. Iagnov
Traian Ionaşcu
C. N. Ionescu
C. Ionescu-Gulian
N. Ionescu Siseşti
Tiberiu Ionescu
S. Isac
Atanase Joja
A. Kreindler
Laetitia Lăzărescu
Gh. Lupaşcu
Nicolae Gh. Lupu
V. Maciu
Gheorghe Macovei
P. Macovei
D. Macrea
Duiliu Marcu
Gavril Marcuson
Gh. Matei
M. H. Maxy
C. Medrea
Florica Mezincescu
C. Mihul
St. Milcu
Gr. Mladenatz
N. Müller
I. Murgulescu
Al. Myller
Eugen Neculce
C. Nicuţă
M. Onescu
Gh. Oprescu
A. Oţetea
C. C. I. Parhon
St. Paşca
I. Pavelescu
Dum. Pompeiu
Tudor Popescu
I. Pragoiu
D. Prodan
M. Ralea
Gogu Rădulescu
Camil Ressu
Raluca Ripan
E. Rodan
Alex. Roşca
Mihai Roşianu
Al. Russescu
Alex. Sanielevici
Simion Sanielevici
E. Seidel
A. Seleşanu
Matei Socor
Gh. Spacu
Zaharia Stancu
Iorgu Stoian
Stanciu Stoian
Lazăr Stoicescu
Alf. Teitel
N. Teodorescu
D. Tudor
D. Tudoran
Eliza Văscăuţeanu
Gh. Vlădescu-Răcoasa
I. Vitner
D. Voinov
E. Weigl
B. Zaharescu
Gh. Zapan etc.

„STUDII" REVISTĂ DE ŞTIINŢĂ, FILOSOFIE, ARTE
APARE ODATĂ LA TREI LUNI / ABONAMENTUL 600 LEI ANUAL

REDACTOR RESPONSABIL: MIHAIL ROLLER
SECRETARIATUL DE REDACŢIE: DR. V. NOVACU, ARH. M. ARONOVICI. DR. A. POPOVICI
B-DUL DACIA 29 — TEL. 2.99.09 — INFORMAŢIUNI IN FIECARE MARŢI ORA 10-12

STUDII

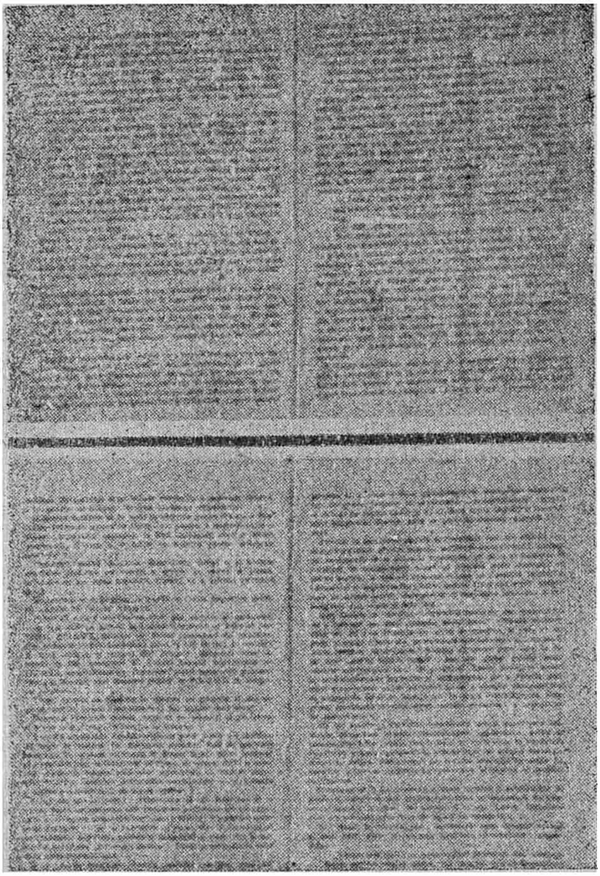
revistă de ştiinţă-filosofie-arte

IV

OCTOMBRIE-DECEMBRIE

1948

CUPRINSUL

Mărimea naturală a patru pagini din textul Cursului Scurt al Istoriei Partidului Comunist (bolşevic) al Uniunii Sovietice, după care învăţau deţinuţii politici antifascişti în închisorile regimului burghezo-moşieresc din România.

MANIFESTUL CONGRESULUI MONDIAL AL INTELECTUALILOR

Congresul mondial al intelectualilor pentru apărarea păcii a lansat următorul manifest:

„Noi oamenii muncii activând pe tărâmul culturii, științei și artei întruniți în orașul polonez Wroclaw, venind din 45 țări, ne adresăm intelectualilor din întreaga lume:

Noi vă reamintim primejdia de moarte care a amenințat nu de mult cultura omenirii. Am fost martorii barbariei fasciste, distrugerii valorilor istorice și culturale, persecutării și uciderii celor ce muncesc cu mintea, călcării complete în picioare a tuturor valorilor spirituale, călcare ce amenință însăși noțiunile de conștiință, rațiune și progres.

Cultura umană a fost salvată prin efortul suprem depus de toate forțele democratice — Uniunea Sovietică, ca și popoarele din Anglia și Statele Unite — și prin eroica rezistență populară din țările cucerite de fascism, cu prețul unor sacrificii și privațiuni fără de pereche.

Și totuși, împotriva voinței și aspirațiilor popoarelor din toate țările, o mână de oameni egoiști din America și Europa, care au moștenit dela fascism ideile sale de discriminare rasială și de negare a progresului, care și-au însușit tendința acestuia de a rezolva toate problemele prin forța armelor, încearcă din nou să atace patrimoniul spiritual al națiunilor de pe glob.

Cultura țărilor europene, care au adus o enormă contribuție la tezaurul omenirii este în primejdie de a-și pierde caracteristicile sale naționale.

In mai mult țări — Spania, Grecia ca și în America Latină — forțele ostile progresului nu numai că mențin, dar și creiază noui cuiburi de fascism.

Impotriva rațiunii și conștiinței, oprimarea ființelor umane și a unor popoare întregi, pe care opresorii le denumesc națiuni de culoare, continuă și chiar se intensifică.

Oamenii, care au împrumutat metodele fascismului, practică în țările lor discriminarea rasială și persecută pe oamenii muncii progresiști de pe tărâmul științei și artei.

Decoperirile științifice, de pe urma cărora omenirea ar putea să tragă foloase, sunt utilizate pentru producția secretă de mijloace de distrugere, care tinde să discrediteze și să schimbe misiunea înaltă a științei.

Sub conducerea acestor oameni, cuvântul omenesc și arta nu sunt folosite în scopuri educative și pentru a apropia popoarele și

pentru a desvolta patima josnică a urii de oameni și pentru pregătirea războiului.

Crezând cu fermitate în nevoia unei desvoltări libere și a difuzării realizărilor culturii progresiste noi protestăm în numele păcii, progresului și viitorului omenirii împotriva oricăror restrângeri aduse acestei libetăți și subliniem necesitatea unei înțelegeri mutuale între culturi și popoare în interesul civilizației mondiale.

Dânduși seama că știința modernă a eliberat mari și noi forțe, care vor fi folosite de omenire fie, pentru binele său fie pentru răul său, congresul protestează împotriva utilizării științei în vederea distrugerilor. Congresul cere popoarelor să facă toate eforturle în vederea unei vaste difuzări a cunoștințelor pe întregul glob, în vederea aplicării științei pentru a se înfrânge cât mai repede sărăcia, ignoranța, molimile și lipsurile ce afectează majoritatea omenirii, ca și spre a ajuta la slăbirea restricțiilor impuse liberei deplasări a oamenilor ce servesc cauza păcii și progresului, publicării și difuzării libere a cărților și rezultatelor cercetărilor științifice și a tuturor realizărilor științifice și culturale ce servesc acelorași țeluri.

Popoarele de pe glob nu doresc război și ele sunt destul de puternice pentru a apăra pacea și cultura împotriva atacurilor unui nou fascism.

Intelectuali din întreaga lume! Aveți o mare răspundere față de popoarele voastre, față de omenire și față de istorie. Noi ne ridicăm glasul pentru pace, pentru liberul progres cultural al popoarelor, pentru independența lor națională și pentru o colaborare strânsă între ele.

Facem apel la toți muncitorii intelectuali din fiecare țară să discute următoarele propuneri:

In toate țările să fie convocate congrese naționale ale muncitorilor de pe tărâmul culturii pentru apărarea păcii.

Pretutindeni să fie instituite comitete naționale pentru apărarea păcii.

Legăturile internationale ale muncitorilor de pe tărâmul culturii din toate țările să fie întărite în interesul păcii".

OAMENII CULTURII DIN R. P. R. ADERĂ LA APELUL CONGRESULUI INTERNAŢIONAL AL INTELECTUALILOR

MOŢIUNE

Adunarea intelectualilor din Capitală, convocată de Institutul Român de Cultură Universală ascultând darea de seamă a delegaţiei române la Congresul Mondial al Intelectualilor, îşi dă adeziunea la hotărîrile luate de acest Congres.

Oamenii culturii din Republica Populară Română aderă în totul la apelul lansat de Congres apel care amintind marea răspundere pe care o au intelectualii faţă de popoarele lor, faţă de omenire şi faţă de istorie îi chiamă să-şi ridice glasul pentru pace, pentru liberul progres cultural al popoarelor, pentru independenţa lor naţională şi pentru o colaborare strânsă între ele.

Adunarea decide ca delegaţia română la Congresul Mondial al Intelectualilor laolaltă cu alţi reprezentanţi ai ştiinţei, literaturii şi artei din ţara noastră, să se constitue într'un Comitet de iniţiativă în vederea convocării în scurtă vreme a unui Congres Naţional al Intelectualilor din Republica Populară Română pentru apărarea păcii şi a culturii.

Noi cei de faţă ne luăm obligaţia de a lupta cu hotărîre prin viu grai şi prin scris, pentru a apăra marile valori ale culturii, viaţa oamenilor paşnici, independenţa şi libertatea popoarelor împotriva forţelor imperialismului războiului şi a obscurantismului de pretutideni.

Ne obligăm de a pune cunoştinţele, talentele, energia noastră pentru a contribui la întărirea frontului păcii a cărui forţă conducătoare este Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice, front în ale cărui rânduri militează activ Republica Populară Română.

STATUTUL DE ORGANIZARE ŞI FUNCŢIONARE A ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

CAPITOLUL I

Dispoziţiuni generale.

Art. 1. — Academia Republicii Populare Române, cel mai înalt for ştiinţific-cultural al ţării, este o instituţie de Stat. Ea întruneşte pe cei mai de seamă oameni de ştiinţă şi cultură ai Republicii.

Academia Republicii Populare Române depinde direct de Preşedinţia Consiliului de Miniştri, căreia îi prezintă periodic o dare de seamă asupra activităţii sale.

Art. 2. — Sarcina fundamentală a Academiei Republicii Populare Române este să contribue prin toate mijloacele la propăşirea generală a ştiinţei, literelor şi artelor în Republica Populară Română, precum şi să studieze, să folosească şi să desvolte cuceririle ştiinţifico-culturale universale.

Academia Republicii Populare Române, pune la baza lucrărilor ei, folosirea organizată şi metodică a cuceririlor ştiinţei şi culturii pentru consolidarea democraţiei populare, în drum spre socialism.

Art. 3. — In vederea îndeplinirii acestor sarcini fundamentale, Academia Republicii Populare Române:

a) Işi concentrează activitatea asupra problemelor ştiinţei şi culturii în toate ramurile lor;

b) Studiază posibilităţile de punere în valoare, în folosul poporului, a bogăţiilor naturale şi forţelor productive ale ţării, prin aplicarea realizărilor ştiinţifice, culturale şi economice universale;

c) Efectuează investigaţii şi cercetări ştiinţifice, la cererea guvernului;

d) Reuneşte şi promovează oameni de valoare ştiinţifică, culturală, conduită morală şi concepţie politică democrată, asigurându-le condiţiunile necesare pentru desvoltarea activităţii lor în domeniul specialităţii respective, pusă în slujba poporului;

e) Coordonează activitatea institutelor şi centrelor de cercetări ştiinţifice şi culturale ale ţării.

CAPITOLUL II

Compunerea Academiei Republicii Populare Române.

Art 4. — Academia Republicii Populare Române se compune din: membri titulari activi, membri titulari onorifici, membri de onoare şi membri corespondenţi.

Art. 5. — Membri titulari activi şi onorifici, precum şi membri corespondenţi din ţară, nu pot fi decât cetăţeni români, bărbaţi sau femei, cunoscuţi prin valoarea operelor şi activitatea lor ştiinţifică-culturală.

Art. 6. — Numărul membrilor titulari activi este de 66, iar al membrilor corespondenţi din ţară este de 132.

Art. 7. — Cei 66 membri titulari activi lucrează în 6 secţiuni, după cum urmează:

La secţiunea de ştiinţe matematice, fizice şi chimice, 10 membri.

La secţiunea de ştiinţe geologice, geografice şi biologice, 10 membri.

La secţiunea de ştiinţe technice şi agricole, 18 membri.

La secţiunea de ştiinţe medicale, 10 membri.

La secţiunea de ştiinţe istorice, filosofice, economico - juridice, 10 membri.

La secţiunea de ştiinţa limbii, literatura şi artele, 8 membri.

Academia Republicii Populare Române în sesiunea generală poate să mărească numărul membrilor săi.

Numărul membrilor corespondenţi al fiecărei secţiuni nu poate depăşi dublul numărului membrilor titulari activi al acelei secţiuni.

Art. 8. — Fiecare secţiune, cu majoritatea voturilor membrilor săi, propune cel mai târziu în a 8-a zi a sesiunii generale candidaţi pentru locurile vacante de membri titulari activi şi membri corespondenţi.

Votul pentru propunerea de candidare se dă prin buletine, deodată peste toate persoanele propuse de membrii secţiunii.

Alegerea membrilor titulari activi şi a membrilor corespondenţi se face pe baza unui raport alcătuit de un membru al secţiunii unde sunt vacante locurile, de adunarea plenară a Academiei în sesiune generală cu o majoritate de 2/3 a numărului membrilor titulari activi prezenţi. Până la complectarea a 2/3 din numărul membrilor titulari activi, alegerea membrilor se face cu majoritatea celor prezenţi.

Art. 9. — Pot fi aleşi membri titulari activi oameni de valoare ştiinţifică şi culturală, de conduită morală şi concepţie politică democrată, care s'au distins prin lucrări originale recunoscute ca fiind de mare valoare, contribuind prin munca lor la progresul ştiinţei, literelor sau artelor.

Art. 10. — Recepţia membrilor titulari activi se face în şedinţă solemnă, prin tratarea de către noul ales a unei probleme din domeniul specialităţii sale.

Art. 11. — Membri titulari activi au dreptul şi datoria să lucreze în institutele corespunzătoare specialităţii lor, contribuind efectiv

la rezolvarea problemelor ce le cad în sarcină, să participe cu vot deliberativ la ședințele sesiunilor generale la ședințele plenare, la ședințele secțiunilor și subsecțiunilor respective; să îndeplinească orice însărcinare li s'ar încredința de către adunarea plenară, secțiune, sau subsecțiune, sau de către autoritățile superioare de Stat, în vederea împlinirii unor misiuni științifice sau culturale.

Art. 12. — Membri titulari activi pot fi trecuți în cadrul membrilor titulari onorifici la cererea proprie sau la propunerea a cel puțin 20 de membri titulari activi. Atât cererea cât și propunerea trebuesc aprobate de majoritatea membrilor titulari activi prezenți la sesiune generală.

Art. 13. — Pot fi aleși membri de onoare persoanele din țară și din străinătate, cu merite deosebite în propășirea științei și culturii. Membrii de onoare se aleg pe baza unui raport de către adunarea plenară a Academiei în sesiune generală, cu 2/3 din voturile celor prezenți. Numărul membrilor de onoare nu poate întrece jumătate din numărul membrilor titulari activi.

Art. 14. — Pot fi aleși membri corespondenți:

a) Cetățenii români, oameni de valoare științifică și culturală, de conduită morală și concepție politică democrată, care s'au afirmat prin lucrări originale remarcabile;

b) Oameni de știință, litere și artă din străinătate, autori de lucrări de mare valoare. Numărul membrilor corespondenți din străinătate nu poate depăși pe acela al membrilor corespondenți din țară.

Art. 15. — Membrii corespondenți din țară, au dreptul și datoria să lucreze în institutele corespunzătoare specialității lor, să participe cu vot consultativ la ședințele sesiunilor generale, la ședințele ordinare și solemne, la cele al secțiunilor și subsecțiunilor; să îndeplinească orice însărcinare li s'ar încredința de către adunarea plenară, secțiuni și subsecțiuni, de către directorii institutelor în care lucrează, sau de către autoritățile superioare de Stat, în vederea împlinirii unor misiuni științifice sau culturale.

Art. 16. — Membrii de onoare și membrii titulari onorifici au dreptul să participe cu vot consultativ la ședințele sesiunilor generale, la ședințele ordinare și solemne, precum și la cele ale secțiunilor și subsecțiunilor.

Art. 17. — Alegerea membrilor titulari și de onoare ai Academiei Republicii Populare Române va fi confirmată de Președenția Consiliului de Miniștri.

Art. 18. — Numai membri titulari activi și onorifici, precum și membrii de onoare ai Academiei Republicii Populare Române, au dreptul să poarte titlul de academician.

Art .19. — Nu pot fi membri ai Academiei Republicii Populare Române cei:

a) Care au suferit o condamnare pentru activitatea lor fascistă, reacționară sau pentru infracțiuni de drept comun;

b) Cărora li s'a retras cetățenia română după 6 Martie 1945;

c) Care prin activitatea lor antidemocratică s'au pus în slujba reacțiunii și fascismului, daunând astfel intereselor poporului.

Art. 20. — Membri titulari activi și onorifici, membrii de onoare și membrii corespondenți din țară și străinătate pierd calitatea lor dacă desfășoară o activitate potrivnică intereselor poporului sau dacă aduc prejudicii sub orice formă Republicii Populare Române.

Art. 21. — Membrii titulari activi și membrii corespondenți din țară, pierd calitatea lor dacă în afară de cazuri de forță majoră își încetează activitatea științifică.

Art. 22. — Membrii titulari activi, onorifici și membrii corespondenți din țară primesc o indemnizație lunară, stabilită de Consiliul de Miniștri. Această îndemnizație este exonerată de impozite și taxe de orice natură. Nu se aplică dispozițiunile legale privitoare la cumul în ce privește salariile, pensiile și indemnizațiile de orice natură ale membrilor titulari activi, onorifici și corespondenți.

Art 23. — Colaboratorii științifici se recrutează din elemente capabile să lucreze în știință, litere și arte și care se consacră disciplinei pe care o cultivă. Ei sunt numiți de către Prezidiul Academiei Republicii Populare Române, la propunerea directorilor de institute.

Activitatea lor în cadrul Academiei Republicii Populare Române, poate să înceteze la propunerea directorilor de institute, cu aprobarea Prezidiului Academiei Republicii Populare Române.

CAPITOLUL III

Organizarea Academiei Republicii Populare Române

Art. 24. — Academia Republicii Populare Române, se împarte în 6 secțiuni:

a) Științe matematice, fizice și chimice;

b) Științe geologice, geografice și biologice;

c) Științe tehnice și agricole;

d) Științe medicale;

e) Ştiinţe istorice, filosofice şi economico-juridice;
f) Ştiinţa limbii, literatura şi artele.

Art. 25. — Secţiunile se împarte în subsecţiuni după cum urmează:

1. Secţiunea de ştiinţe matematice, fizice şi chimice, se împarte în:
a) Subsecţiunea de ştiinţe matematice;
b) Subsecţiunea de ştiinţe fizice;
c) Subsecţiunea de ştiinţe chimice.

2. Secţiunea de ştiinţe geologice, geografice şi biologice, se împarte în:
a) Subsecţiunea de ştiinţe geologice şi mineralogice;
b) Subsecţiunea de ştiinţe geografice;
c) Subsecţiunea de ştiinţe biologice.

3. Secţiunea de ştiinţe tehnice şi agricole, se împarte în:
a) Subsecţiunea de siderurgie, metalurgie şi mecanică;
b) Subsecţiunea de energetică;
c) Subsecţiunea de exploatări miniere şi petrolifere;
d) Subsecţiunea de chimie tehnologică;
e) Subsecţiunea de construcţii, comunicaţii şi transporturi;
f) Subsecţiunea de agronomie;
g) Subsecţiunea de silvicultură;
h) Subsecţiunea de îmbunătăţiri funciare.

4. Secţiunea de ştiinţe medicale, se împarte în:
a) Subsecţiunea de medicină socială şi preventivă;
b) Subsecţiunea de biologie medicală (endocrinologie şi neurologie, etc.);
c) Subsecţiunea de microbiologie şi inframicrobiologie;
d) Subsecţiunea de ştiinţe morfologice;
e) Subsecţiunea de fiziologie normală şi patologică.

5. Secţiunea de ştiinţe istorice, filosofice, economico-juridice, se împarte în:
a) Subsecţiunea de ştiinţe istorice;
b) Subsecţiunea de ştiinţe filosofice;
c) Subsecţiunea de ştiinţe pedagogice şi psihologice;
d) Subsecţiunea de ştiinţe economico-juridice.

6. Secţiunea de ştiinţa limbii, literatura şi artele, se împarte în:
a) Subsecţiunea de ştiinţa limbii şi de literatură;
b) Subsecţiunea artelor.

Academia Republicii Populare Române, în sesiune generală poate

să mărească sau să reducă numărul secțiunilor și subsecțiunilor sale și să determine cadrul activității lor.

Secțiunile pot funcționa numai cu un număr de minimum 5 membri, din care 2 titulari.

Art. 26. — Secțiunile sunt conduse de un birou format din: un președinte și un secretar propuși de secțiune și confirmați de Prezidiul Academiei Republicii Populare Române, în urma aprobării Președinției Consiliului de Miniștri, precum și din secretarii subsecțiunilor.

Subsecțiunile sunt conduse de un secretar, propus de secțiune și confirmat de Prezidiul Academiei Republicii Populare Române.

Art 27. — Academia Republicii Populare Române, are filiale la Iași și Cluj, precum și în alte centre universitare din provincie.

Filialele sunt conduse de un președinte, membru titular, și un secretar, membru titular sau corespondent, propuși de filială și acceptați de Prezidiul Academiei Republicii Populare Române, cu aprobarea Președinției Consiliului de Miniștri. Filialele funcționează cu un minimum de 5 membri.

Art. 28. — Organele de bază prin care Academia Republicii Populare Române își desfășoară activitatea sa științifică-culturală, sunt institutele de cercetări, în care lucrează membrii titulari activi și onorifici, membrii corespondenți și colaboratori științifici.

Art. 29. — Organizarea institutelor, precum și a anexelor lor (laboratoare, muzee, etc.), se va face potrivit unui regulament special.

CAPITOLUL IV

Activitatea Academiei Republicii Populare Române

Art. 30. — Activitatea Academiei Republicii Populare Române se exercită în:

a) Sesiuni generale, ordinare sau extraordinare;

b) Ședințe de comunicări publice sau numai ale membrilor Academiei, obișnuite sau solemne;

c) Secțiuni sau subsecțiuni;

d) Institute, biblioteci, muzee, stațiuni, etc.;

e) Comisiuni speciale alese din sânul Academiei, secțiunilor sau subsecțiunilor, precum și

f) De către persoane însărcinate de Academie, cu misiuni speciale.

Art. 31. — Sesiunile generale ordinare se țin de două ori pe an.

Prima sesiune generală se ține între 15 și 31 Octomvrie, și are drept scop:

a) Să verifice activitatea ştiinţifică şi culturală depusă;

b) Să aprobe planurile şi programele de activitate ştiinţifică şi culturală ale Academiei şi ale organelor ei;

c) Să fixeze subiecte pentru concursuri;

d) Să aleagă comisiunile pentru cercetarea lucrărilor prezentate la premii şi concursuri;

e) Să decidă asupra premiilor;

f) Să aleagă pe membrii Academiei;

g) Să aleagă pe membrii Prezidiului Academiei Republicii Populare Române;

h) Să ţină şedinţele solemne pentru recepţia membrilor titulari nou aleşi, pentru comunicări de interes general sau cu prilejul unor evenimente importante;

i) Să propună modificări ale statutului sau ale regulamentelor generale, modificări care trebuesc aprobate cu majoritate din numărul voturilor membrilor prezenţi;

j) Să hotărască asupra creerii, modificării şi organizării de noi secţiuni, subsecţiuni, institute, staţiuni, muzee, etc.

A doua sesiune se ţine între 10 şi 20 Martie, şi are drept scop:

a) Să cerceteze aplicarea liniei generale de activitate ştiinţifico-culturală, din programul Academiei şi a părţilor componente;

b) Să rezolve chestiunile fundamentale cu caracter organizatoric;

c) Să asculte rapoartele, atât ale filialelor şi Institutelor Academiei, cât şi ale membrilor ei, şi să aleagă pe membrii de onoare, membrii activi şi corespondenţi.

Inainte de sesiuni, secţiunile, subsecţiunile, institutele, etc., vor întocmi rapoartele privind desfăşurarea activităţii lor, precum şi planul de activitate în viitor.

Art. 32. — Sesiunile generale extraordinare se convoacă de către Prezidiul Academiei Republicii Populare Române din iniţiativă proprie, la cererea unei treimi din numărul membrilor titulari activi sau la cererea Preşidenţiei Consiliului de Miniştri.

Art. 33. — Şedinţele de comunicări se ţin în adunare plenară în secţiuni şi în subsecţiuni. Ele sunt ordinare sau solemne, publice sau numai ale membrilor Academiei Republicii Populare Române.

Art. 34. — La adunările plenare din secţiunile generale participă toţi membrii Academiei Republicii Populare Române. Şedinţele nu se pot ţine în mod legal decât cu participarea a 2/3 din numărul membrilor titulari activi.

Art. 35. — Şedinţele de comunicări în adunarea plenară se ţin ocazional, când un membru are de prezentat o lucrare care interesează pe toţi membrii Academiei Republicii Populare Române.

Şedinţele de comunicări în secţiuni şi subsecţiuni se ţin cel puţin de două ori pe lună pentru prezentarea lucrărilor membrilor şi colaboratorilor ştiinţifici ai Academiei Republicii Populare Române sau ale persoanelor din afara cadrului Academiei Republicii Populare Române.

Şedinţele secţiunilor se convoacă de preşedinte, iar ale subsecţiunilor de secretari.

La şedinţele secţiunilor şi subsecţiunilor pot să participe şi să prezinte lucrări şi membrii altor secţiuni şi subsecţiuni, iar la invitarea preşedintelui secţiunii sau a secretarului subsecţiuni, pot să asiste şi oameni de ştiinţă, litere şi arte, care nu sunt membri ai Academiei Republicii Populare Române.

Art. 36. — Şedinţele solemne se ţin, în urma hotărîrii Prezidiului Academiei Republicii Populare Române, în următoarele împrejurări:

a) In ziua proclamării Republicii Populare Române;

b) La sărbătorirea unui eveniment important pentru ştiinţă, pentru vieaţa culturală sau politică a ţării;

c) La rostirea discursurilor de recepţie ale membrilor titulari activi, noi aleşi;

d) La sărbătorirea membrilor Academiei Republicii Populare Române sau a altor membri de ştiinţă şi cultură, care s'au distins prin activitatea lor.

CAPITOLUL V

Conducerea Academiei Republicii Populare Romàne

Art. 37. — Organul suprem de conducere al Academiei Republicii Populare Române este adunarea plenară, alcătuită din membrii ei titulari activi, întruniţi în sesiune generală. Adunarea alege din sânul ei Prezidiul Academiei Republicii Populare Române. Prezidiul Academiei Republicii Populare Române trebue să fie confirmat de Preşedinţia Consiliului de Miniştri.

Art. 38. — Prezidiul Academiei Republicii Populare Române aplică hotărîrile adunării generale şi — în intervalele dintre sesiuni — este organul superior de conducere al Academiei Republicii Populare Române. Prezidiul reprezintă Academia în toate problemele şi împrejurările.

Supraveghează buna funcţionare a tuturor serviciilor, institutelor şi anexelor lor.

Ţine legătura cu filialele ei.

Transmite secţiunilor şi institutelor probleme ştiinţifice şi culturale, puse de guvern.

Urmăreşte executarea lucrărilor încredinţate comisiunilor speciale.

Convoacă membri în sesiuni generale ordinare şi extraordinare, precum şi în şedinţele de comunicări ale adunării plenare.

Numește colaboratori științifici la cererea institutelor.

Acordă concedii membrilor Academiei Republicii Populare Române și funcționarilor ei.

Raportează adunării plenare asupra întregii activități a Academiei Republicii Populare Române.

Informează periodic Președinția Consiliului de Miniștri despre mersul activității.

Prezintă Președinției Consiliului de Miniștri, la sfârșitul fiecărei sesiuni generale ordinare, un raport asupra lucrărilor executate în cursul perioadei expirate, planul de lucru pentru viitor, etc.

Execută bugetul, în conformitate cu programul și planul de lucru și ține legătura cu reprezentantul Ministerului de Finanțe pentru asigurarea nevoilor financiare ale Academiei.

Art. 39. — Prezidiul Academiei Republicii Populare Române se alege pe timp de trei ani, la sfârșitul primei sesiuni generale ordinare, cu majoritatea voturlor membrilor titulari activi, prezenți la ședință. In caz de descompletare a Prezidiului Academiei Republicii Populare Române, se procedează prin cooptare, pentru locul vacant, până la următoarea sesiune generală, cu avizul secțiunii respective. Cooptarea trebue să aibă aprobarea Președinției Consiliului de Miniștri.

Art. 40. — Prezidiul Academiei Republicii Populare Române se compune din președintele Academiei Republicii Populare Române, secretarul ei general, directorul general al bibliotecii și din cei șase președinți de secții. Prezența lor la ședințele Prezidiului Academiei Republicii Populare Române este obligatorie. Ședințele se pot ține legal cu două treimi din numărul membrilor Prezidiului Academiei Republicii Populare Române, care iau hotărîri valabile cu majoritatea celor prezenți.

Art. 41. — In caz de deces al președintelui sau al secretarului general, în intervalul dintre două sesiuni generale ordinare, percum și în cazul când unul din ei este în imposibilitate, timp mai îndelungat de a-și exercita funcțiunea, Prezidiul Academiei Republicii Populare Române va delega pe unul din membrii săi să înlocuiască pe cel decedat sau absent.

Art. 42. — Alegerea președintelui și a secretarului general se face la sfârșitul primei sesiuni generale ordinare, cu două treimi din numărul voturilor membrilor titulari activi prezenți. Mandatul președintelui și al secretarului general durează trei ani. Membrii Prezidiului Academiei Republicii Populare Române pot fi realeși.

Art. 43. — Președintele și secretarul general vor primi o indemnizație lunară, cu titlul de cheltueli de reprezentare.

Membrii Prezidiului Academiei Republicii Populare Române vor primi o diurnă pentru şedinţele la care participă.

Art. 44. — Şednţele Prezidiului Academiei Republicii Populare se ţin cel puţin odată pe săptămână şi sunt convocate de preşedinte, sau în lipsa acestuia de secretarul general. Hotărîrile comitetului se iau cu majoritatea voturilor membrilor participanţi.

Art. 45. — Preşedintele Academiei Republicii Populare Române are următoarele îndatoriri:

a) Reprezintă Academia Republicii Populare Române în relaţiile ei cu alte instituţiuni similare;

b) Asigură legătura între Preşedinţia Consiliului de Miniştri şi Academie;

c) Convoacă Prezidiul Academiei Republicii Populare Române;

d) Supraveghează lucrările Academiei Republicii Populare Române, ale institutelor şi ale anexelor lor;

Art. 46. — Ori de câte ori preşedintele este împiedicat de a-şi exercita atribuţiunile, cel mai în vârstă dintre preşedinţii secţiunilor, îl va înlocui;

Art. 47. — Secretarul general are următoarele atribuţiuni:

a) Pregăteşte lucrările pentru desbaterile adunărilor plenare şi ale comisiunilor speciale;

b) Ţine procesele-verbale ale şedinţelor adunării plenare, întocmeşte procesele-verbale ale şedinţelor Prezidiului Academiei Republicii Populare Române şi are sub controlul său întreaga arhivă a prezidiului;

c) Intocmeşte rapoartele anuale despre activitatea Academiei Republicii Populare Române, pe baza rapoartelor secţiunilor;

d) Supraveghează executarea lucrărilor Academiei Republicii Populare Române, ale institutelor şi ale serviciilor;

e) Ingrijeşte de publicaţiile Academiei Republicii Populare Române şi de buna funcţionare a bibliotecilor, a schimbului de publicaţii, etc.

f) Ţine corespondenţa Academiei Republicii Populare Române;

g) Are conducerea directă a serviciului Secretariatului general al Academiei Republicii Populare Române;

Art. 48. — Academia Republicii Poplare Române este reprezentată în faţa justiţiei, a autorităţilor şi a instituţiunilor de orice fel, precum şi în raporturile cu orice persoană, prin preşedintele sau prin secretarul ei general.

Art. 49. — Atribuţiunile preşedinţilor şi secretarilor de secţiuni şi ale secretarilor de subsecţiuni, vor fi precizate pe cale de regulament.

Art. 50. — Cheltuielile de organizare şi administrare ale Academiei Republicii Populare Române sunt prevăzute într'un buget întocmit de Prezidiul Academiei Republicii Populare Române, aprobat de adunarea plenară şi încadrat ca anexă la bugetul Preşedinţiei Consiliului de Miniştri. Prezidiul Academiei Republicii Populare Române execută bugetul.

CAPITOLUL VI

Comisiuni

Art. 51. — Afară de lucrările din adunările plenare, secţiuni, subsecţuni, institute cu anexele lor, membrii Acadamei lucrează şi prin comisiuni alese în fiecare an, fie pentru nevoile generale ale Academiei Republicii Populare Române, fie pentru lucrărlie speciale din secţiuni şi subsecţiuni.

Numărul membrilor comisiunilor se stabileşte după necesitate. Fiecare comisiune îşi alege un preşedinte şi un secretar. Comisiunile pot fi permanente sau temporare.

Art. 52. — Un regulament special va preciza caracterul comisiunilor şi va desvolta modalitatea funcţionării lor.

CAPITOLUL VII

Biblioteci şi colecţii

Art. 53. — Biblioteca Academiei Republicei Populare Române poate fi consultată de oricine.

Art. 54. — Academia Republicii Populare Române poate înfiinţa biblioteci filiale.

Art. 55. — Biblioteca Academiei Republicii Populare Române şi celelalte biblioteci care-i aparţin au drept scop:

a) Să-şi procure, să păstreze şi să pună la dispoziţia membrilor ei şi a persoanelor doritoare de cercetări, publicaţiile, tipăriturile, manuscrisele, documentele, stampele şi colecţiile din toate domeniile de activitate ştiinţifică, literară şi artistică ce posedă;

b) Să păstreze şi să pună la dispoziţia poporului orice tipăritură destinată cultivării lui;

c) Să-şi desvolte activitatea şi să-şi sporească patrimoniul.

Art. 56. — Biblioteca Academiei Republicii Populare Române are un serviciu special pentru schimburile de publicaţii.

Art 57. — Biblioteca Academiei Republicii Populare Române şi filialele ei vor avea un buget propriu în cadrul bugetului general al Academiei Pepublicii Populare Române.

Art. 58. — Biblioteca Academiei Republicii Populare Române şi filialele ei benificiază de dreptul legal de a primi în mod obligatoriu, câte două exempare din toate lucrările efectuate de atelierele de arte grafice din ţară.

Art. 59. — Biblioteca Academiei Republicii Populare Române şi filialele ei sunt puse sub conducerea unui director general ales în sesiune generală dintre membrii titulari activi, cu aprobarea Preşedinţiei Consiliului de Miniştri.

Art. 60. — Directorul general al bibliotecii şi colecţiilor Academiei Republicii Populare Române primeşte o îndemnizaţie lunară fixată prin bugetul anual.

Art. 61. — Un regulament special va stabili modul de funcţionare şi administrare a bibliotecii Academiei Republicii Populare Române şi a bibliotecilor filiale.

CAPITOLUL VIII

Servicii administrative

Art. 62. — Serviciile administrative ale Academiei Republicei Populare Române sunt:

a) Secretariatul general;
b) Serviciul contabilităţii, administraţiei şi contencios;
c) Serviciul publicaţiilor;
d) Serviciul asistenţei.

Art. 63. — Numirea funcţionarilor Academiei Republiici Populare Române se face de către Prezidiul Academiei Republicii Populare Române în conformitate cu prevederile Statutului funcţionarilor publici.

Art. 64. — Serviciile specificate mai sus se vor organiza şi vor funcţiona, pe baza unui regulament special.

Art. 65. — Plata îndemnizaţiei directorilor de institute a colaboratorilor ştiinţifici, a personalului auxiliar tehnic, se stabileşte de către Prezidiul Academiei Republicii Populare Române, se supune aprobării adunării plenare în sesiunea generală şi se integrează în buget.

Art. 66. — Prezidiul Academiei Republicii Populare Române poate să propună adunări plenare şi cu aprobarea Preşidenţiei Consiliului de Miniştril, să acorde subvenţii pentru misiuni speciale.

Art. 67. — Veniturile de orice natură ale Academiei Republicei Populare Române vor fi înglobate în buget.

Art. 68. — Academia Republicii Populare Române poate primi numai donaţii care servesc direct menirii ei (documente, cărţi, colecţiuni de valoare ştiinţifică, artistică, etc.).

Bunurile mobile şi imobile ale fostelor: Academie Română, Academie de ştiinţe şi Academie de Medicină trec în patrimoniul ministerelor de resort, cu excepţia bunurilor care servesc direct scopurilor Academiei Republicii Populare Române.

CAPITOLUL IX

Dispoziţiuni finale şi transitorii

Art. 69. — Cuvântul „Academie", singur sau urmat de alte cuvinte, nu poate fi folosit ca denumire sau firmă decât de Academia Republicii Populare Române sau cu acceptarea ei.

Art. 70. — Academia Republicii Populare Române are stampilă proprie.

Art. 71. — Prezentul statut poate fi modificat sau completat de Adunarea plenară, la propunerea Prezidiului Academiei Republicii Populare Române, sau a unei treimi din numărul membrilor titulari activi. Propunerile se fac cu cel puţin o lună înainte de sesiunea generală ordinară. Modificarea trebuie să întrunească majoritatea din numărul membrilor activi prezenţi la sesiunea generală şi să aibă aprobarea Preşedinţiei Consiliului de Miniştri.

Art. 72. — Prezentul statut intră în vigoare la data publicării lui în Monitorul Oficial.

Art. 73. — Un regulament general va desvolta prevederile prezentului statut.

Art. 74. — Primii membri titulari activi, primii membri titulari onorifici, precum şi membrii de onoare sunt numiţi prin decret de Prezidiul Marii Adunări Naţionale.

Alegerea de membrii în locurile vacante va fi făcută treptat conform prevederilor statutului.

Art. 75. — Primul Prezidiu al Academiei Republicii Populare Române va fi numit prin decret de către Prezidiul Marii Adunări Naţionale, dintre membrii titulari activi ai Academiei.

Prezidiul Academiei Republicii Populare Române se va reînoi în conformitate cu prezentul statut,

Art. 76. — La data alcătuirii Prezidiului Academiei Republicii Populare Române, încetează atribuţiunile comitetului provizoriu, instituit prin decretul Nr. 76 din 9 Iunie 1948, cu excepţia celor privitoare la administrarea bunurilor, care trec asupra Prezidiului Academiei Populare Române.

Art. 77. — Anii serviţi de către salariaţi în serviciul Academiei Române, Academiei de Medicină şi Academiei de Stiinţe, menţinuţi în serviciul Academiei Repubilci, Populare Române, se socotesc pentru stabilirea drepturilor la pensie.

Art. 78. — Fondul de pensie înfiinţat la 7 Aprilie 1908, pentru funcţionarii fostei Academii Române, se varsă la Stat.

Art. 79. — Funcţionarilor specialişti, folosiţi în unele servicii cu caracter ştiinţific, nu li se aplică prevederile legii cumulului.

Dat în Bucureşti la 12 August 1948.

C. I. PARHON

POPA EMIL

Preşedintele Consiliului de Miniştri

Dr. Petru Groza

Ministrul finanţelor,

Vasile Luca

Ministrul justiţiei

A. Bunaciu

СТАТУТ ОРГАНИЗАЦИИ И РАБОТЫ АКАДЕМИИ РУМЫНСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ

ГЛАВА I

ОБЩИЕ ДИСПОЗИЦИИ

1. Академия Румынской Народной Республики—высший орган культуры и науки страны — является Государственным учреждением. Она об'единяет всех выдающихся представителей Науки и Культуры Республики.

Академия Румынской Народной Республики непосредственно зависит от Президиума Совета Министров, которому она представляет периодические доклады о своей деятельности.

2. Академия Румынской Народной Республики ставит своей основной задачей способствовать всеми средствами прогрессу науки, литературы и искусства в Румынской Народной Республике, а также изучение, применение и развитие завоеваний мировой культуры и науки.

Румынская Народная Республика в основу своих работ ставит организованное и методическое использование достижений науки и культуры для укрепления Народной Демократии на ее пути к Социализму.

3. Для выполнения этих основных задач Академия Румынской Народной Республики:

а) сосредотачивает свою деятельность на вопросах науки и культуры во всех их отраслях;

б) изучает возможность применения производительных сил и природных богатств страны на благо народа, используя достижения мировой науки, культуры и экономики;

в) производит научные опыты и исследования по требованию правительства;

г) об'единяет и выдвигает исследователей, ценных для науки и культуры, с высокой моралью и демократических политических убеждений, обеспечивая им все необходимые условия для развития их научной работы в данной отрасли на пользу народа.

д) согласует деятельность институтов и научных и культурных центров страны.

ГЛАВА II

СОСТАВ АКАДЕМИИ РУМЫНСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ.

4. Академия Румынской народной Республики состоит из: действительных членов, действительных почетных членов, почетных членов и членов-корреспонентов.

5. Действительными и действительными почетными членами и членами корреспондентами могут быть только румынские граждане, мужчины и женщины, отличившиеся своими трудами и своей научно-культурной деятельностью.

6. число действительных членов — 66, членов корреспондентов страны — 132.

7. Эти 66 действительных членов работают в следующих 6 отделениях:

Отделение	математических, физических и химических наук	— 10 членов;
„	геологических, географических и биологических „	— 10 „
„	технических и агрономических „	— 18 „
„	медицинских	— 10 „
„	исторических, философских и экономическо-правовых „	— 10 „
„	языка, литературы и искусства „	— 8 „

Количество членов Академии Народной Румынской Республики может быть увеличено общим собранием.

Количество членов-корреспондентов каждого отделения не может превышать двухкратного количества действительных членов.

8. Каждое отделение большинством голосов своих членов выдвигает кандидатов на свободные места действительных членов не позже чем на 8-ой день от начала сессии.

Предложение кандидатур производится посредством голосования записками одновременно для всех выдвинутых кандидатов отделения.

Выборъ дейсвительных членов и членов корреспондентов производится на основании доклада составленного одним из членов того отделения где существуют свободные места — в пленаром заседании генеральной сессии при условии присутствия 2/3 члена действительных членов.

9. Действительными членами могут быть избраны люди, ценные с точки зрения науки и культуры, морали и демократических политических убеждений и отличившиеся своими общепризнанными ценными трудами в области науки, литературы или искусства.

10. Прием действительных членов происходит на торжественном собрании на котором вновь избранный член делает доклад по своей специальности.

11. Действительным членам вменятся в право и обязанность работать при институтах, соответствующих их специальности, способствуя таким образом разрешению заданий на них воложенных; они должны принимать участие во всех прениях общих пленарных заседаниях сессий, на заседаниях отделений и соответствующих подотделов; выполнять все задания, возложенные пленарным собранием, отделением или подотделом или высшими государственными учреждениями, для осуществления определенных научных и культурных целей.

12. Действительные члены могут стать действительными почетными члнами на основании личной их просьбы или по предложению не менее

20 действительных членов. Как их просьба, так и предложение действительных членов должны быть одобрены большинством голосов действительных членов, присутствующих на собрании сессии.

13. Могут быть избраны почетными членами румыны или иностранцы, которые отличились в деле распространения культуры и науки. Почетные члены избираются на основании доклада на общем собрании Академии во время генеральной сессии 2/3 голосами присутствующих. Количество почетных членов не должно превышать половины количества действительных членов.

14. Могут быть избраны членами-корреспондентами:

а) Румынские граждане, отличившиеся в области науки и культуры, с высокой моралью и в демократическими политическими убежденями, выдвинувшиеся своими ценными научными трудами.

б) Люди науки, литературы и искусства за рубежом, авторы трудов большого значения. Число зарубежных членов-корреспондентов не может превышать числа членов-корреспондентов румын.

15. Румынские члены-корреспондентым имеют право и обязанность работать в институтах, соответетвующих их специальности, участвовать с правом совещательного голоеа на заседаниях генеральных сессий, в очередных и торжественных заседаниях, на заседаниях отделений и подотделов; выполнять все обязательства, возложенные на них общим собранием, отделениями и подотделами, директорами институтов, в которых они работают, или высшими государственными органами, для выполнения научных и культурных заданий.

16. Действительцые и действительные почетные члены принимают участие в общих собраниях, на очередных и торжественных собраниях, а также на заседаниях отделений и подотделов, с правом совещательного голоса.

17. Избрание действителеных и почетных членов утверждается Президиумом Совета Министров.

18. Только действительные и почетные члены Академии Румыской Народной Республики имеют право на звание академиков.

19. Лишены права быть членами Академии Румынской Народной Республики:

а) лица, осужденные за фашистскую и реакционную деятельность или лица обвиненные в преступлениях общего характера;

б) лица, лишенные румынского гражданства;

в) лица, которые своей антидемократической деятельностью служат реакции и фашизму, нанося таким образом ущерб народным интересам.

20. Действительные и действителяные почетные члены, члены почетные и члены корреспонденты, румыны и иностранцы, теряют свое звание в случае если они развивают деятельность, вредящую народным интересам и

наносящую какой бы то ни было ущерб Румынской Народной Республике.

21. Дейсвительные членыи и члены корреспонденты теряют свое звание (за исключеинем непредвиденных случаев), если они прекращают свою научную деятельность.

22. Действительные члены, почетные члены и члены корреспонденты получают месячный оклад, утвержденный Советом Министров. Этот оклад не подлежит никаким налогам. Он не подходпт под статью закопа о совместительстве относительно зарплаты, пенсий и каких либо прочих окладов.

23. Научные сотрудники набираются из лиц способных работать в области науки, литературы и искусства и которые посвящают себя целиком научной деятельности по своеи специальности. Они назначаются Президиумом Академии Румынской Народной Республики по предложению директоров институтов.

ГЛАВА III.

ОРГАНИЗАЦИЯ АКАДЕМИИ РУМЫНСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ.

24. Академия Румынской Народной Республики делится на 6 отделений:

а) Математические, физические и химические науки;
б) геологические, географические и биологические науки;
в) технические и агрономические науки;
г) медицинские науки;
д) исторические, философские науки, экономика и право;
е) науки языка, литературы и искусства.

25. Отделения распадаются на подотделы:

1. Отделение математических, физических и химических наук:

а) подотдел математических наук,
б) „ физических „
в) „ химических „

2. Отделение геологических, географических и биологических наук:

а) подотдел геологических и минералогических наук
б) „ географичоских наук
в) „ биологических „

3. Отделение технических и агрономических наук:

а) подотдел железно-металлургических и механических наук,
б) подотдел энергетики,
в) „ горной промышленности и нефти
г) „ технологической химии
д) „ строительства, связи и транспорта,
е) „ агрономический
ж) „ лесоводства
з) „ амелиорации сельского хозяйства.

4. Отделение медицинских наук:
а) подотдел социальной и превентивной медицины:
б) „ медицинской библогии (эндокринологии и нейрологии)
в) „ микробиологии и инфрамикробиологии,
г) „ морфологических наук,
д) „ нормативной и патологической физиологии.

5. Отделение истории, философии, экономики и права:
а) подотдел исторических наук,
б) „ философских „
в) „ педагогики и психологии,
г) „ экономики и права.

6. Отделение языка, литературы и искусства:
а) Подотдел языка и литературы,
б) „ искусства.

Академия Румынской народной Республики может во время генеральной сессии увеличить или сократить количество отделений и подотделов и установить рамки их деятеляности.

Отделения могут работать только при существовании не менее 5 членов, из которых 2 действительных.

26. Отделениями руководит бюро в состав которого входят: председатель и секретарь, представленные отделением и утвержденные Президиумом Академии Румынской Народной Республики с предварительного разрешения Президиума Совета Министров, а также секретари подотделов.

Подотделами руководит секретарь, представленный отделением и утвержденный Президиумом Академии Румынской Народной Республики.

27. Академия Румынской Народной Республикии имеет свои филиалы в Яссах и Клуже, а также и в других университетских центрах страны.

Филиалами руководит: председатель, действительный член и секретарь — действительный член или член корреспондент, назначенные и утвержденные Президиумом Академии Румынской Народной Республики с предварительного разрешения Президиумом Совета Министров. Филиалы работают при наличии не менее 5-ти членов.

28. Основными органами, при посредстве которых Академия Румынской Народной Республики развивает свою деятельность, являются исследовательские Институты, в которых работают действительные и почетные члены, члены корреспонденты и научные сотрудники.

29. Организация институтов, а также им подведомственных учреждений (лабораторий, музеев а. т. д.) будет произведена согласно специальному регламенту.

ГЛАВА IV.

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ АКАДЕМИИ РУМЫНСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ.

30. Деятельность Академии Румынской Народной Республики развивается в:

а) в сессиях общих, очередных или экстраординарных,

б) В заседаниях для публичных докладов или только в присутствии членов Академии, а также очередных или торжественных заседаниях.

в) в работе отделений или подотделов,

г) в работе институтов, в библиотеках, музеях или центрах,

е) в работе особых комиссий, состоящих из членов Академии, отделения или подотдела а также

ж) в комиссиях, состоящих, из лиц, уполномоченных Академией.

31. Очередные генеральные сессии состоятся два раза в год.

Первая сессгя между 15 и 31 октября, с целью:

а) проверки научной и культурной деятельности,

б) утверждения планов и программ научной и культурной деятельности Академии и ее органов,

в) выработке тем для конкурсов,

г) выбора комиссии для проверки представленных работ для премий и конкурсов,

д) принятия решения относительно премий,

е) избрания членов Академий,

ж) избрания членов Президиума Академии Румынской Народной Республики.

з) организации торжественных заседаний для приема новых действительных членов, для внесрочных собщенний общего характера или в связи с какими либо важными событиями.

и) предложения внести изменения в статуте или в общих правилах, которые должны быть утверждены большинством голосов членов.

к) вынесения решения по вопросу о создании, изменении и организации новых отделений, подотделов, институтов, музеев и т. д.

Вторая сессия состоится между 10 и 20 марта; целью ее является:

а) проверка общего выполнения программы научно — культурной деятельности Академии и ее органов.

б) решение основных вопросов чисто организационного характера,

в) выслушивание докладов как филиалов, так и институтов Академии и их членов и избрание почетных, действительных членов и членов корреспондентов.

До начала работы сессий, отделения и подотделы, институты и т. д должны составить отчеты о своей деятельности, а также план деятельности на ближайшее время.

32. Внеочередные сессий созываются Президиумом Академии Румынской Народной Республики по собственной инициативе, по требованию одной трети действительных членов или по требованию Президиума Совета Министров.

33. Докладные заседания происходят на пленарных сообраниях в отделениях и подотделах. Они могут быть очередными или торжественными, публичными или в присутствии только членов Академии Румынской народной Республики.

34. В пленарных заседаниях секций общего характера присутствуют все члены Академии Румынской Народной Республики. Заседания не могут состояться, если не присутствуют 2/3 действительных членов.

35. Докладные пленарные заседания имеют место в случаях когда один из членов должен представить работу, характер которой интересует всех членов Академии Румынской Народной Республики.

Докладные заседания отделений и подотделов имеют место минимум 2 раза в месяц для представления работ членов и научных сотрудников Академии Румынской Народной Республики или посторонних лиц.

Заседания отделений созываются председателем, а заседания подотделов — их секретарями.

В заседаниях отделений и подотделов могут принимать участие и представлять работы также и члены других отделений и подотделов, а по приглашению председателя отделения или секретаря подотдела могут присутствовать также и ученые, литераторы и артисты, не состоящие членами Академии Румынской Народной Республики.

36. Торжественные заседания состоятся по решению Президиума Академии Румынской Народной Республики:

а) по случаю событий, представляющих собой большое значение для науки, культуры или политической жизни страны;

б) в случаях когда ново избранные члены произносят свою вступительную речь;

в) для празднования деятельности отличившихся членов Академии Румынскві Народной Республики или других деятелей науки и культуры.

ГЛАВА V.

РУКОВОДСТВО АКАДЕМИИ РУМЫНСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ.

37. Высшим руководящим органом Академии Румынской Народной Республики является пленарное собрание действительных членов Академии, созванных на общую сессию. Собрание избирает из своего состава Президиум Академии Румынской Народной Республики. Состав Президиума Академии Румынской Народной Респучлики должен быть утвержден Президиумом Совета Министров.

38. Президиум применяет постановления общего собрания, а в промежутках между сессиями являстя высшим руководящим органом Академии Румынской Народной Республики. Президиум является представителем Академии по всем вопросам во всех случаях;

— наблюдает за правильностью работы всех отделов, институтов и подведомтственных учреждений;

— поддерживает связь с филиалами Академии;

— передает отделениям и институтам, для изучения, научные и культурные темы, предложенные правительством;

— следит завыполнением порученных специальным комиссиям работ;

— созывает членов Академии на общие очередные сессии, а также на докладные заседания пленарного собрания;

— назначает научных сотрудников по предложению институтов;

— дает отпуска членам Академии Румынской Народной Республики и ее служащим;

— докладывает пленарному собранию о всей деятельоости Академии Румынской Народной Республики;

— периодически информирует Президиум Совета Министров о ходе деятельности Академии;

— по окончании каждой общей очередной сессии представляет Президиуму Совета Министров доклад о выполненных за истекшии период работах, план будущей деятельности и. т. д.

— выполняет бюджет согласно программе и плану деятельности и поддерживает связь с представителем министерства финансов в целях обеспечения денежных нужд Академии.

39. Президиум Академии Румынской Народной Республики избирается сроком на 3 года в конце каждой очередной общей сессии, большинством голосов присутствующих на заседания действителных членов Академии.

В случае, если из состава Президиума Академии Румынской Народной Республики выбывает один из ее членов, свободное место временно заполняется кооптированием другого члена Академии, до следующей общей очередной сессии, согласно отзыву соответсвующего отделения. Кооптирование недействительно без утверждения Президиума Совета Министров.

40. Президиум Академии Румынской Народной Республики состоит из председателя Академии Румынской Народной Республики, генерального секретаря Академии, генерального директора библиотеки и 6 председателей отделений Академии. Присутствие всех этих лиц на заседаниях Президиума Академии Румынской народной Республики обязательно. Заседания имеют место при условии присутствия 2/3 членов Президиума Академии Румынской Народной Республики, причем действительны решения принятые большинством голосов, присутствующих на заседании членов Президиума.

41. В случае смерти председателя или генерального секретаря в промежуток между двумя очередными общими сессиями, а также в случае если один из них не имеет возможности в течение продолжительного времени выполнять свои обязанности, Президиум Академии Румынской Народной Республики поручает одному из членов Президиума заместить умершего или отсутствующего члена Президиума.

42. Избрание председателя и генерального секретаря производится в конце первой очередной сессии, большинством 2/3 голосов присутствующис действительных членов Академии. Председатель и генеральный секретарь избираются сроком на три года. Допускается переизбрание членов Президиума Академии Румынской Народной Республики.

43. Председатель и генеральный секретарь получают ежемесячно на покрытия расходов на представительство определенный оклад.

Члены Президиума Академии Румынской Народной Республики получают оклады по количеству заседаний, в которых принимают участие.

44. Заседания Президиума Академии Румынской Народной Республики происходят по крайней мере один раз в неделю и созываются председателем или в его отсутствии генеральным секретарем. Решения комитета принимаются большинством голосов присутствующих его членов.

45. Председатель Академии Румынской Народной Республики обладает следующими полномочиями:

а) представляет Академию Румынской Народной Республики в ее сношениях с другими подобными учреждениями,

б) обеспечивает связь между Президиумом Совета Министров и Академией;

в) созывает Президиум Академии Румынской Народной Республики;

г) наблюдает за работами Академии Румынскои Народной Республики, ее институтов и подведомственных учреждений.

46. В каждом случае, когда председатель не имеет возможности выполнить свои обязанности, его заменяет старейший из председателей отделений.

47. Полномочия генерального секретаря следующие:

а) подготовляет работы для обсуждения на пленарных собраниях и на заседаниях специальнъх комиссий;

б) хранит протоколы заседаний пленарного собрания, составляет протоколы заседаний Президиума Академии Румынскои Народной Республики и имеет под своим контролем весь архив президиума.

в) составляет годичные доклады о рзботе Академии Румынской Народной Республики, на основании докладов, представленных отделениями;

г) наблюдает за выполнением работ Академии Румынской Народной Республики, институтов и отделов;

д) заботится о публикациях Академия Румынской Народной Республики и о правильности работы библиотек, заботится об обмене публикациями, и т. д.

е) ведет переписку Академии Румынской Народной Республики;

ж) руководит непосредственно канцелярией генерального секретариата Академии Румынской Народной Республики.

48. Академию Румынской Народной Республики представляет перед судом, властями и всякного рода учреждениями, а также в сношениях с другими лицами, ее иредседатель и генеральный секретарь.

49. полномочия председателей и секретарей отделений и полномочия секретарей подотделов будут уточнены в особых правилах.

50. Расходы по организации и управлению Академией Румынской Народной Республики предусматриваются в выработанном Президиумом Академии Румынской Народной Республики и принятом в пленарном заседании

бюджете, текст которого прилагается к бюджету Президиума Совета Министров.

Президиум Академии Румынской Народной Республики выполняет бюджет.

ГЛАВА VI

КОМИССИИ

51. Кроме работы, выполняемой в пленарных собраниях, отделениях, подотделов, институтах и подведомственных учреждениях, члены Академии работают также в избираемых каждый год комиссиях, как для удовлетворения нужд общего характера Академии Румынской Народной Республики, так и с целью выполнения специальных работ в отделениях и их подотделах.

Число членов комиссии устанавливается по мере необходимости. Каждая комиссия выбирает своего председателя и своего секретаря. Комиссии могут быть постоянными или временными.

52. Характер комиссий и их работы будут уточнены в специальных правилах.

ГЛАВА VII

БИБЛИОТЕКИ И КОЛЛЕКЦИИ

53. Библиотекой Академии Румынской Народной Республики могут пользоваться все граждане.

54. Библиотека Академии Румынской Народной Республики может открыть филиалы.

55. Библиотека Академии Румынской Народной Республики и все ее филиалы имеют своим назначением:

а) приобретать, сохранять и представлять своим членам и лицам желающим производить исследования, печатные издания, рукописи, документы, гравюры и коллекции по всем отраслям научной, литературной и художественной деятельности, имеющиеся в ее распоряжении.

б) сохранять и предоставлять в распоряжение народа все публичные издания, имеющие целью его просвещение;

в) развивать свою деятельность и увеличивать свое имущество.

56. При библиотеке Академии Румынской Народной Республики существует специальный отдел для обмена изданиями.

57. Библиотека Академии Румынской Народной Республики и ее филиалы будут иметь свой бюджет, являющийся частью бюджета Академии Румынской Народной Республики.

58. Библиотеке Академии Румынской Народной Республики и ее филиалам предоставлено законом право получать в обязательном порядке по 2 экземпляра всех работ, выполняемых всеми типографиями страны.

59. Библиотека Академии Румынской Народной Республики и ее филиалы находятся под руководством генерального директора, избранного на общей сессии из числа действительных членов Академии и утвержденного Президиумом Совета Министров.

60. Генеральный директор Библиотеки и коллекций Академии Румынской Народной Республики получает месячный оклад, установленный в годичном бюджете.

61. Работа и управление библиотеки Академии Румынской Народной Республики и ее филиалы будит установлены в специальном регламенте.

ГЛАВА VIII

ОТДЕЛЫ УПРАВЛЕНИЯ

62. Отделы управления Академии Румынской Народной Республики следующие:

а) генеральный секретариат;
б) отдел счетоводства, управления и судебный отдел;
в) отдел издательства;
г) отдел социальной помощи.

63. Президиум Академии Румынской Народной Республики назначает служащих Академии Румынской Народной Республики согласно статуту государственных служащих.

64. Вышеуказанные отделы будут организованы и будут действовать на основании специального регламента.

65. Работа директоров институтов, научных сотрудников, вспомогательного технического персонала будет оплачиваться в размере, установленном Президиумом Академии Румынской Народной Республики; размеры окладов представляются для утверждения пленарному собранию на общей сессии и вводятся в бюджет.

66. Президиум Академии Румынской Народной Республики может предложить на одобрение пленарному собранию вознаграждения за выполнение специальных заданий, утверждаемые Президиумом Совета Министров.

67. Всякого рода доходы Академии Румынской Народной Республики водятся в бюджет.

68. Академия Румынской Народной Республики может принимать только такие пожертвования которые соответствуют ее назначению (документы, книги, коллекции, имеющие научную, художественную и пр ценность).

Движимое и недвижимое имущество бывшей Румынской Академии, Академии Наук и Медицинской Академии переходит в ведение соответствующих Министерств за исключением имущества, назначение которого соответствует непосредственно целям Академии Румынской Народной Республики.

ГЛАВА IX

СТАТЬИ ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНОГО И ВРЕМЕННОГО ХАРАКТЕРА

69. Только Академия Румынской Народной Республики имеет право называться «Академией» с прибавлением или без прибавления других наименований и никто не может использовать это название в виде наименования или вывески без специального разрешения Академии Румынской Народной Республики.

70. Академия Румынской Народной Республики пользуется своей печатью.

71. Настоящий статут может быть изменен или дополнен пленарным собранием по предложению Президиума Академии Румынской Народной Республики или по предложению одной трети всех ее действительных членов. Предложения в этом смысле представляются не меньше чем за месяц до начала очередной общей сессии. Предложения об изменениях должны быть приняты большинством присутствующих на общей сессии действительных членов Академии и утверждены Президиумом Совета Министров.

72. Настоящий статут входит в силу с момента его опубликования в Официальном Вестнике.

73. Статьи настоящего статута будут разработаны в общих правилах.

74. Первые действительные, почетные действительные члены а также и почетные члены Академии назначаются декретом Президиума Великого Народного Собрания.

Избрание новых членов на свободные места будет производится постепенно согласно Статуту.

75. Первый состав Президиума Академии Румынской Народной Республики будет назначен декретом Президиума Великого Народного Собрания из действительных членов Академии.

Состав Президиума Академии Румынской Народной Республики будет возобновляться в соответствии с настоящим статутом.

76. С момента назначения состава Президиума Академии Румынской Народной Республики прекращаются полномочия временного комитета, созданного декретом Но. 6 от 9 июня 1948 г. за исключением полномочий по управлению имуществ, переходящих к Президиуму Академии Румынской Народной Республики.

77. Время, прослуженое служащими Румынской Академии, Медицинской Академии и Академии Наук, оставленными далее на службе Академии Румынской Народной Республики, засчитывается при устанлении прав на пенсию.

78. Пенсионные, фонды, основанные для служащих бывшей Румынской Академии 7 апреля 1908 г., переходят в государственный фонд.

79. К служащим специалистам, используемым в отделах научного характера, не применяется закон о совместительтве.

DESPRE ŞTIINŢA BIOLOGIEI

de Academician I. D. LÂSENCO

Referatul Academicianului I. D. Lâsenco la sesiunea Academiei de Ştiinţe agricole V. I. Lenin, asupra situaţiei biologice.

1. Ştiinţele biologice ca bază a agronomiei.

Ştiinţele agronomice se ocupă cu fiinţe vii, plante, animale, microorganisme. Deaceea baza teoretică a agronomiei cuprinde cunoaşterea legilor biologice. Cu cât ştiinţele biologice pătrund mai adânc în legile vieţii şi ale desvoltării vieţuitoarelor cu atât, ştiinţele agronomice sunt mai eficace, prin esenţa lor ştiinţele agronomice sunt inseparabile de cele biologice. A se vorbi de teoria agronomiei, înseamnă a se vorbi de legile vieţii şi desvoltării plantelor, animalelor, microorganismelor, legi descoperite şi înţelese.

Pentru ştiinţa noastră agricolă, prezintă o deosebită importanţă nivelul metodologic al ştiinţelor biologice, gradul de avansare al ştiinţelor biologice despre legile vieţii şi ale desvoltării formelor vegetale şi animale, adică în primul rând a ştiinţei care a fost denumită în ultima jumătate de secol, genetică.

2. Istoria biologiei ca arenă a luptei ideologice.

Apariţia teoriei lui Darwin, expusă în cartea lui întitulată „Originea speciilor", a pus baza biologiei ştiinţifice.

Ideia esenţială a teoriei lui Darwin este teoria selecţiunii naturale şi artificiale. Pe calea selecţiunii modificărilor folositoare pentru organism, s'a creat şi se crează armonia pe care o observăm în natura vie, în structura organismelor şi în adaptarea lor la condiţiunile vieţii. In teoria selecţiunii naturale, Darwin a dat o explicaţie raţională a armoniei din natura vie. Ideia lui, a selecţiunii, este ştiinţifică, justă. Prin conţinutul ei, teoria selecţiunii reprezintă în linie generală practica seculară a agricultorilor şi zootehnicienilor, care au creiat cu mult înaintea lui Darwin, varietăţi de plante şi rase de animale.

In teoria sa, a selecţiunii, justă din punct de vedere ştiinţific, Darwin privea şi analiza prin prisma practică numeroasele fapte obţinute de naturalişti în natură. Practica agricolă a constituit pentru Darwin acea bază materială. pe care şi-a clădit teoria evoluţionistă, explicând cauzele naturale ale armoniei din organizaţia lumei organice. Acesta a constituit o mare cucerire a omenirii în cunoaşterea naturii vii.

După părerea lui Fr. Engels, cunoaşterea legăturii reciproce a proceselor, ce au loc în natură, a progresat cu paşi gigantici, în special datorită a trei descoperiri mari: în primul rând, datorită descoperirii celulei, în al doilea rând, datorită descoperirii transformării energiei şi în al treilea rând, datorită primei dovezi serioase date de Darwin, în sprijinul faptului că organismele, care ne înconjoară acum, inclusiv omul, au apărut în urma unui lung proces de desvoltare, din fiinţe rudimentare unicelulare, iar aceste fiinţe rudimentare s'au format la rândul lor din protoplasmă sau substanţe albuminoide apărute pe cale chimică. (Fr. Engels: Ludwig Fenerbach, în K. Marx şi Fr. Engels „Opere alese", vol. XIV, 1931, pag. 665-666). Apreciind mult importanta teoriei darwiene, clasicii marxismului au arătat în acelaş timp greşelile comise de Darwin. Teoria lui Darwin, fiind în linii generale, incontestabil materialistă, cuprinde o serie de greşeli importante. Astfel o mare greseală este faptul că, Darwin a introdus în teoria sa a evoluţiei, pe lângă elementul materialist, idei reacţionare ale lui Malthus. Această mare greşeală este accentuată în zilele noastre de către biologii reacţionari.

Insăşi Darwin menţionează că a adoptat schema lui Malthus. In această privinţă el scrie în autobiografia sa:

— In Octombrie 1838, peste 15 luni după ce mi-am început cercetarea sistematică, am cetit cu titlul de distracţie lucrarea „Asupra populaţiunii" a lui Malthus. Fiind pregătit datorită observaţiunilor îndelungate făcute asupra modului de viaţă al plantelor şi animalelor am apreciat importanţa luptei pentru existenţă, ce are loc pretutindeni şi dintr'o dată am fost surprins de ideia că în asemenea condiţiuni, modficările folositoare trebue să se păstreze, iar cele nefolositoare să dispară. **Insfârşit am găsit teoria, care mă putea călăuzi pentru a-mi continua opera...".** (C. Darwin, Opere, vol. I, Ed. Lipcovschi, 1907, pag. 31). (Subliniat de mine. T. L.). Multe persoane nu au observat până în prezent greşeala lui Darwin care a introdus în teoria sa schema reacţionară absurdă a lui Malthus despre populaţiuni. Un biolog însă cu pregătire ştiinţifică serioasă, nu poate şi nu trebuie să treacă sub tăcere laturile greşite ale teoriei lui Darwin.

Biologii trebue să reflecteze cât mai mult şi mai serios asupra cuvintelor lui Engels: „Intreaga teorie a lui Darwin despre lupta pentru existenţă, este pur şi simplu o extrapolare din domeniul social în cel al naturii, a teoriei lui Kobks despre lupta tuturor împotriva tuturora, a teoriei economice burgheze despre concurenţă, precum şi a teoriei populaţiei a lui Malthus.

Făcându-se această intervenţie (a cărei veracitate absolută o contest) după cum am mai mentionat la punctul 1, în special în ceiace priveşte teoria lui Malthus, aceleaşi teorii se trec din nou din lumea organică în istorie, pentru a fi apoi ridicate la rangul de legi eterne ale societăţii omeneşti. Naivitatea acestui procedeu este evidentă şi nu merită s'o discutăm. Dar dacă aş fi vrut să mă opresc mai mult asupra acestui fapt, aşi fi făcut-o în aşa fel, încât aş fi arătat în primul rând, că ei sunt în primul rând slabi economişti şi din această cauză, în al doilea rând, sunt naturalişti şi filosofi slabi". (K. Marx şi Fr. Engels, Opere, Vol. XXVI, 1935, pag. 406-409. Scrisoarea lui Engels către P. P. Lavrov).

In scopul propagandei ideilor sale reacţionare, Malthus a emis o pretinsă teorie naturală. „Acestă lege — scrie Malthus, constă într'o tendinţă continuă, ce se manifestă la toate fiinţele vii, de a se înmulţi mai repede decât o admite cantitatea de hrană aflată la dispoziţia lor". (T. Malthus — Experienţa legii populaţiei. Anul 1908, pag. 31).

Pentru un darwinist progresist, trebue să fie cert, că schema malthusiană reacţionară, cu toate că a fost admisă de Darwin, este in contradicţie cu principiile de bază materialiste a propriei sale teorii. Se poate constata uşor, că însăşi Darwin, fiind naturalist eminent, care a pus baza Biologiei ştiinţifice şi a făurit o epocă nouă în ştiinţă, n'a rămas satisfăcut de schema lui Malthus pe care a adoptat-o şi care în fond e în contradicţie cu fenomenele naturii vii.

Deaceia, Darwin bazându-se pe numeroasele fapte biologice strânse de el, a fost în multe cazuri nevoit să schimbe radical noţiunea de luptă pentru existenţă, s'o lărgească considerabil, până a o declara expresie metaforică.

Insăşi Darwin n'a ştiut să se elibereze de erorile teoretice comise. Aceste greşeli au fost descoperite şi puse în evidenţă de clasicii marxismului. Astăzi este nepermis să se admită laturile eronate ale teoriei darwiniste, bazate pe schema matlhusiană a suprapopulării cu lupta intraspecifică ce ar decurge de aci. Cu atât mai inadmisibil este să se considere laturile greşite ale teoriei lui Darwin, drept piatră de temelie a lui Darwin. (I. I. Schmalhausen, B. M. Zavadovschi, P. M. Jucovschi). O astfel de interpretare a teoriei lui Darwin, împiedică desvoltarea creatoare a sâmburelui ştiinţific al darwinismului.

Din primul moment, al apariţiei teoriei lui Darwin, a eşit în evidenţă că, sâmburele ştiinţific materialist al darwinismului, teoria desvoltării naturii vii, se află în contradicţie antagonistă cu idealismul care domnea în biologie.

Atât biologii progresişti sovietici, cât şi cei străini au văzut în darwinism singura cale justă a desvoltării ulterioare a biologiei ştiinţifice. Desvoltând darwinismul ei au întreprins şi o apărare activă a lui împotriva atacurilor venite din partea reacţionarilor în frunte cu biserica şi a obscurantiştilor din ştiinţă de felul lui Bateson.

Mari biologi-darwinişti cum au fost V. O. Covalevski, I. I. Mecinikov, I. I. Secenov şi mai ales K. A. Timireazev apărau şi desvoltau darwinismul cu toată pasiunea ce caracterizează pe adevăraţii savanţi.

K. A. Timiriazev, ca mare biolog cercetător, a văzut clar că reuşita desvoltării ştiinţei despre viaţa plantelor şi animalelor este posibil numai pe baza darwinismului, că numai pe baza acestei teorii desvoltate mai departe şi ridicate la o nouă treaptă, ştiinţa devine capabilă de a ajuta pe agricultor să obţină două spice, acolo unde astăzi nu creşte decât unul.

Dacă darwinismul, sub forma în care a ieşit de sub pana lui Darwin, se află în contradicţie cu concepţia idealistă despre viaţă, desvoltarea teoriei materialiste a accentuat şi mai mult această contradicţie. Deaceia, biologii reacţionari au făcut tot posibilul pentru a elimina din darwinism, elementele lui materialiste. Vocile izolate ale biologilor progresişti erau înăbuşite de corul solidar al antidarwiniştilor din tabăra biologilor reacţionari ai întregei lumi.

In perioada postdarwiniană, majoritatea biologilor din lumea întreagă în loc de a continua desvoltarea darwinismului, făceau tot posibilul pentru a pângări darwinismul, pentru a-i înăbuşi baza ştiinţifică. Cea mai vie personificare a unei astfel de defăimări a darwinismului, sunt teoriile lui Weissman, Mendel, Morgan, fondatorii geneticei moderne reacţionare.

3. DOUĂ LUMI —DOUĂ IDEOLOGII IN BIOLOGIE

Weissmanismul şi imediat după el mendelismul apărute la graniţa secolului trecut cu cel prezent, îşi aveau tăişul îndreptat împotriva bazelor materialiste ale teoriei evoluţiei a lui Darwin.

Weissman a dat concepţiei sale numele de neodarwinism. Această concepţie reprezintă negarea totală a laturilor materialiste ale darwinismului infiltrând în Biologie idealismul şi metafizica.

Teoria materialistă a desvoltării naturii vii, este imposibilă fără a recunoaşte necesitatea moştenirii variaţiilor individuale dobândite de organism în anumite condiţiuni ale vieţii lui şi deci imposibil fără acceptarea moştenirii caracterelor dobândite. Weissman a făcut încercarea de a răsturna această teză materialistă. In lucrarea sa principală „Prelegeri despre teoria evoluţiei", Weissman declară că, „o astfel de formă a eredităţii nu numai că n'a fost dovedită, dar că e imposibilă şi din punct de vedere teoretic". — (Weissman, Lecţiuni asupra teoriei evolutive. Anul 1905, pag. 294). Bazându-se pe alte afirmaţiuni ale sale, anterioare, Weissman afirmă că, prin ceasta „s'a declarat războiu principiului lui Lamark, adică acţiuni directe modificatoare a întrebuinţării şi neîntrebuinţării organelor şi într'adevăr, de aci a început lupta care durează până în zilele noastre, lupta între neolamarkişti şi neo-darwinişti, aşa cum au fost denumite taberele adverse. (A. Weissman „Prelegeri despre teoria evolutivă", anul 1905, pag. 294).

După cum vedem, Weissman vorbeşte despre declaraţia de războiu pe care o face principiului lui Lamark, dar este evident că el a declarat războiu unui lucru fără de care nu poate exista teoria materialistă a evoluţiei, a declarat războiu bazelor materialiste ale darwinismului sub masca termenului de neo-darwinism.

Negând ereditatea caracterelor dobândite, Weissman a imaginat o substanţă ereditară specială „declarând că ea trebueşte căutată în nucleu". (Idem, pag. 410) şi că „purtătorul căutat al eredităţii e localizat în cromosomii". (Idem, pag. 411), ce conţin elemente care determină fiecare o anumită parte a organismului, în apariţia şi forma ei definitivă". (Idem, pag. 452), Weissman afirmă că există două categorii mari de substanţă animală: substanţa ereditară sau ideoplasma şi „substanţa nutritivă" sau tropoplasma... (Idem pag. 413). Apoi, Weissman declară, că purtătorii substanţei ereditare „cromosomii par a reprezenta o lume aparte". (Idem pag. 953), independenta de corpul organismului şi de condiţiunile lui de viaţă.

Transformând corpul viu într'un mediu nutritiv al substanţei ereditare, Weissman proclamă apoi substanţa ereditară nemuritoare, tăgăduind că ea se poate vreodată forma din nou.

„Astfel, susţine Weissman, plasma germinativă a speciei nu se formează niciodată din nou, ci creşte, se înmulţeşte necontenit şi se continuă dintr'o generaţie în alta. Dacă privim aceasta doar din punct de vedere al înmulţirii, celulele germinale ale individului reprezintă un element de importanţă capitală, deoarece numai ele conservă specia, iar corpul se coboară aproape până la nivelul unei simple pepiniere a celulelor embrionare, a locului unde ele se formează, în condiţiuni favorabile, se hrănesc, se înmulţesc şi se matureaza". (A. Weissman — Prelegeri despre teoria evoluţiei, anul 1905, pag. 505). Corpul viu şi celulele lui, nu sunt după Weissman decât „un recipient şi un mediu nutritiv pentru substanţa ereditară pe care n'o pot produce niciodată în sânul lor celule germinale". (A. Weissman — Prelegeri despre teoria evolutivă. Anul 1905, pag. 504).

Astfel, Weissman îşi înzestrează substanţa ereditară închipuită cu proprietatea unei existenţe continuă, ce nu cunoaşte evoluţie, şi în acelaş timp conduce evoluţia corpului muritor.

Apoi „substanţa ereditară a celulei germinale — scrie Weissman încă înainte de diviziunea reducţională — conţine în potenţial toate părţile corpului". (Idem pag. 419). Şi cu toate că, Weissman declară, că „plasma germinativă nu conţine determinantul „nasului coroiat", tot aşa, precum nu conţine nici determinantul aripei fluturelui, cu toate părţile şi particulele ei" el îşi precizează tot aci ideia, subliniind că, totuşi, plasma germinativă „...conţine un oarecare număr de determinanţi, care determină succesiv în toate stadiile desvoltării ei, întregul grup de celule, ce duc la formarea nasului, astfel încât, ca ultim rezultat, trebue să se obţină în asemenea caz un nas coroiat, tot astfel, precum aripa fluturelui cu toate nervurele, celulele, nervii, traheele, celulele glandulare, forma solzilor, pigmentaţiunile — apare pe calea acţiunii succesive a numeroşilor determinanţi asupra mersului înmulţirii celulelor.

După Weissman, substanţa, ereditară nu cunoaşte formaţiuni noi, în desvoltarea individului substanţa ereditară nu cunoaşte desvoltare, nu poate să sufere nicio schimbare dependentă.

Substanţa ereditară nemuritoare, independentă de particularităţile calitative ale desvoltării corpului viu, ce domină corpul muritor fără a fi născută de acesta din urmă, — aceasta este concepţia în fond pur idealistă, mistică a lui Weissman, pe care o emite sub masca cuvântului de „neodarwinism". Mendelo-morganismul a însuşit în întregime şi chiar a accentuat această schemă mistică a lui Weissman.

Făcând studiul eredităţii, Morgan, Johansen şi alţi adepţi ai mendelo-morganismului ei au declarat din primul moment, că intenţionează să cerceteze fenomenele eredităţii independent de teoria evoluţiei a lui Darwin, Johansen, de exemplu, scria în lucrarea sa cea mai importantă: „...una din principalele probleme urmărite în activitatea noastră, a fost de a termina cu dependenţa nocivă a teoriilor eredităţii de speculaţiunile în domeniul evoluţiei". (Johansen. Elementele teoriei precise despre variabilitate şi ereditate. Anul 1933, pag. 178).

Morganiştii făceau astfel de declaraţii, pentru a-şi termina cercetările cu afirmaţiuni care în ultima instanţă însemnau tăgăduirea evoluţiei în natura vie sau recunoasterea evoluţiei ca proces de modificări pur cantitative.

Precum am menţionat mai sus, conflictul între concepţia materialistă, şi cea idealistă în biologie, a avut loc în decursul întregei sale istorii. Astăzi, în epoca luptei între două lumi, s'au format îndeosebi de pronunţat două orientări contrarii, antagoniste, care stau la baza aproape a tuturor disciplinilor biologice.

Economia agricolă, regimul colhozurilor şi al sovhozurilor au dat naştere unei ştiinţe biologice miciuriene, sovietice principial noi, care se desvoltă într'o strânsă unitate cu practica agronomică, ca biologie agricolă. Bazele ştiinţei sovietice agrobiologice au fost puse de Miciurin şi Williams. Ei au generalizat şi desvoltat tot ce a fost mai bun din cele ce s'au acumulat în trecut de ştiinţă şi practică. Prin munca lor au introdus multe probleme în principiu noi, în cunoaşterea naturei plantelor şi a solului, în cunoaşterea agriculturii. Legătura strânsă între ştiinţă şi practica colhozurilor şi sovhozurilor, crează posibilităţi inepuizabile pentru desvoltarea teoriei, pentru cunoşterea din ce în ce mai aprofundată a naturii organismelor vii şi a solului.

Nu exagerăm, afirmând că neputincioasa „Ştiinţă" metafizica morganistă despre natura organismelor vii, nu se poate compara cu ştiinţa noastră miciuriană agrobiologică activă.

Noua orientare activă în Biologie este mai justă, biologia, agrobiologia sovietică nouă, au fost întâmpinate cu ostilitate de către reprezentanţii Biologiei reacţionare straine, precum şi de o serie de oameni de ştiinţă ai ţării noastre.

Reprezentanţii ştiinţei biologice reacţionare, denumiţi neodarwinişti, weissmanişti, sau ceiace este acelaş lucru, mendelo-morganişti, apară aşa zisa teorie cromosomică a eredităţii.

Mendelo-morganiştii afirmă, ca şi Weissman, că în cromosom ar exista o „substanţă specială ereditară", localizată în corpul organismului ca într'o cutie şi transmisă generaţiilor viitoare, independent de specifitatea calitativă a corpului şi a condiţiilor lui de viaţă.

Din această concepţie rezultă, că inclinaţiunile şi deosebirile noi dobândite de organism în anumite condiţiuni ale desvoltarii sale, nu pot fi ereditare, nu pot avea importanţă evolutivă. Conform acestei teorii, caracterele, dobândite de organismele vegetale şi animale nu pot fi transmise din generaţie în generaţie, **nu pot fi moştenite.**

Teoria mendelo-morganistă nu încadrează în conţinutul noţiunii ştiinţifice de „corp viu" condiţiunile vieţii corpului. După părerea morganiştilor, mediul extern nu este decât un fond necesar pentru manifestarea şi desvoltarea a unora sau altora din proprietăţile corpului viu, conform eredităţii acestuia. De aceia, modificările calitative ale eredităţii (naturii) corpurilor vii, sunt din punctul lor de vedere absolut *independente de condiţiunile mediului extern, de condiţiunile vieţii.*

Reprezentanţii neodarwinismului, — *mendelo-morganiştii — consideră că* tendinţa cercetărilor de a dirija eredittaea organismelor pe calea modificării corespunzătoare a condiţiilor vieţii acestor organisme, este absolut lipsită de bază ştiinţifică. Deaceia, mendelo-morganiştii denumesc orientarea miciuriană în agrobiologie, drept o orientare neolamarkiană considerând-o complect eronată, lipsită de bază ştiinţifică.

In realitate însă, situaţia este tocmai contrarie.

In primul rând, tezele cunoscute ale lamarkismului, care admit rolul activ al condiţiunilor mediului extern în formarea organismului viu şi ereditatea caracterelor dobândite, spre deosebire de metafizica neodarwinismului (weissmanismului) nu sunt deloc eronate, ci din contră, absolut juste şi ştiinţifice.

In al doilea rând, orientarea miciuriană nu poate fi deloc denumită nici neolamarkistă, nici neodarwinistă. Ea reprezintă un darwinism sovietic creator care înlătură greşelile ambelor orientări, liber de erorile lui Darwin în ceeace priveşte schema greşită a lui Malthus pe care a adoptat-o. Nu se poate tăgădui că în discuţia iscată la începutul sec. al XX-lea între weismanişti şi lamarkişti cei din urmă au fost mai aproape de adevăr, deoarece ei apărau interesele ştiinţei, în timp ce weissmaniştii au adoptat o atitudine mistică, lipsită de bază ştiinţifică. Adevăratul substrat ideologic al geneticei morganiste a fost desvăluit pe neasteptate pentru morganiştii noştri de fizicianul E. Schrödinger. In cartea lui intitulată „Ce este viaţa din punct de vedere al fizicei?" Schrödinger expunând teoria cromosomică a lui Weissman pe care o aprobă ajunge la o serie de concluzii filosofice. Iată cea mai principală din ele: „...sufletul personal, individual este egal cu sufletul veşnic care se găseşte pretutindeni, care este atotştiutor". Această concluzie, Schrödinger o consideră ca „...maximum din cele ce poate da un biolog care caută să dovedească printr'o singură lovitură existenţa lui Dumnezeu şi nemurirea sufletului". (E. Schrödinger. Ce este viaţa din punct de vedere al fizicei?).

Noi, reprezentanţii orientării sovietice miciuriene, afirmăm că ereditatea caracterelor dobândite de plante şi animale în procesul evoluţiei lor, este posibilă şi necesară. Ivan Vladimirovici Miciurin a pus stăpânire pe aceste posibilităţi pe baza lucrărilor sale experimentale şi practice. Principalul este însă faptul că, teoria lui Miciurin expusă în lucrările lui, deschide fiecărui biolog calea de a conduce natura organismelor vegetale şi animale, calea modificării ei în direcţia necesară pentru practică, cu ajutorul conducerii condiţiunilor vieţii, adică prin fiziologie.

Conflictul extrem de acut, care a despărţit biologii în două tabere adverse, s'a agravat astfel, gravitând în jurul vechei probleme: e posibilă oare ereditatea caracterelor şi proprietăţilor dobândite de organismele vegetale şi animale în decursul vieţii lor? Cu alte cuvinte, dacă modificarea naturii organismelor vegetale şi animale depinde de calitatea condiţiunilor vieţii, ce acţionează asupra corpului viu, asupra organismului.

Teoria miciuriană, în fond materialistă-dialectică, confirmă această dependenţă. Teoria mendelo-morganistă în fond metafizico-idealistă, tăgaduieşte această dependenţă fără a aduce dovezi.

4. SCOLASTICA MENDELO-MORGANISMULUI

La baza teoriei cromosomice se află teza absurdă a lui Weissman, combătută şi de K. A. Timiriazev, despre continuitatea plasmei germinative şi independenţa ei faţă de soma.

Morgano-mendeliştii, pornesc împreună cu Weissman dela faptul că părinţii nu sunt din punct de vedere genetic părinţi ai copiilor lor. Conform teoriei lor, atât părinţii cât şi copii sunt fraţi şi surori.

Mai mult chiar, atât primii (adică părinţii) cât şi cei din urmă (adică copiii) nu sunt în genere ei înşăşi. Ei nu sunt decât produse accesorii ale plasmei germinative inepuizabile şi nemuritoare. Cea din urmă este, în ceiace priveşte variabilitatea ei, absolut independentă de produsul ei accesoriu, adică de corpul organismului.

Să apelăm la un isvor sigur ca enciclopedia, unde bineînţeles se dă chintesenţa problemei.

Fondatorul teoriei cromosomice, T. Morgan, scrie în articolul „Ereditatea" publicat în U. S. A. în „Enciclopedia Americană" în anul 1945: „Celulele germinative devin ulterior parte esenţială a ovarului şi testicolului. Deaceia, prin originea lor, ele sunt independente de celelalte părţi ale corpului şi n'au fost niciodată părţi componente ale lui. Evoluţia este de natură germinativă şi nu somatică (corporală T. L.) precum s'a crezut mai înainte (subliniat de mine T. L.). Această concepţie despre originea caracterelor noi, este astăzi admisă aproape de toţi biologii".

Acelaşi lucru, dar în altă variaţie, spune Kesl în articolul „Genetica", publicat în aceiaşi „Enciclopedie Americană". Spunând, că deobiceiu organismul se desvoltă dintr'un ou fecundat, apoi Kesl îşi expune bazele „ştiinţifice" ale geneticei. Le redăm mai jos:

„Intr'adevăr, părinţii nu reproduc nici urmaşul şi nici celula iniţială de reproducere, din care se va desvolta urmaşul.

Prin sine, însuşi, organismul părintesc nu reprezintă mai mult decât un produs accesoriu al oului fecundat sau al zigotului, din care a apărut. Produsul direct al zigotului sunt alte celule reproducătoare, analoage acelora din care au apărut. De aci rezultă, că ereditatea (adică asemănarea între părinţi şi copii) depinde de strânsa legătură între celulele reproducătoare, din care s'au format părinţii şi celulele din care s'au format copiii. Aceştia din urmă sunt produsul direct al celor dintâi. Principiul „continuităţii substanţei germinative" (substanţei celulelor de reproducere) este unul din principiile fundamentale ale geneticei. El arată, dece modificările corpului, provocate la părinţi sub influenţa mediului înconjurător, nu se moştenesc de către descendenţi. Aceasta se întâmplă din cauză că, descendenţii nu sunt produsul corpului părintesc, ci numai produsul substanţei embrionare localizate în acest corp... meritul primei explicaţii a acestui fapt aparţine lui August Weissman. Astfel, el poate fi considerat drept unul din fondatorii geneticii".

Pentru noi e absolut cert, că tezele fundamentale ale mendelo-morganismului sunt greşite. Ele nu reflectează realitatea naturii vii şi reprezintă un exemplu de metafizică şi idealism.

Din cauza evidenţei celor expuse mai sus, mendelo-morganiştii din Uniunea Sovietică, împărtăşind integral principiile fundamentale ale mendelo-morganismului, le ascund adesea, le voalează ruşinos, acoperă metafizica şi idealismul cu frazeologia goală. Ei o fac de teama de a nu fi ironizaţi de cetitorii şi

auditorii sovietici, care știu precis că începutul organismelor, sau celulelor reproducătoare reprezintă unul din rezultatele activității vitale a organismelor părintești.

Numai în cazul când tezele de bază ale mendelo-morganiștilor sunt trecute sub tăcere, teoria cromosomică a eredității poate să pară serioasă și oarecum verosimilă numai persoanelor care nu cunosc în amănunt viața și desvoltarea plantelor și animalelor. Dar ajunge să admitem doar o teză absolut justă și cunoscută tuturor, și anume, că celulele sexuale sau începutul organismelor noi, sunt produse de organism, de corpul lui, și nu direct de acea celulă sexuală, din care a provenit organismul adult dar, ca întreaga teorie cromosomică a eredității atât de „armonioasă" să cadă.

Se înțelege dela sine, că prin cele expuse, rolul biologic și importanța cromosomilor în desvoltarea celulelor și a organismului nu se contestă de loc, dar nu este acela care se atribue cromosomilor de către morganiști.

Drept confirmare a faptului că mendelo-morganiștii noștrii sovietici împărtășesc în întregime teoria cromosomică a eredității, baza ei Weissmaniană și deducțiile idealiste, se pot da numeroase exemple.

Astfel, academicianul N. K. Coțov susținea următoarele:

„Genomul cu genele lui rămâne invariabil din punct de vedere chimic în decursul întregei ovogeneze și nu este supus metabolismului — procesele oxido — reductoare. (N. K. Colțov. Structura cromosomilor și metabolismului lor. Revista biologică, vol. VII, ed. 1. Anul 1938, pag. 42).

In această afirmație, absolut inadmisibilă pentru un biolog cu pregătire, științifică serioasă se neagă metabolismul într'una din porțiunile celulelor vii în cursul desvoltării lor. E cert, că deducția lui N. K. Colțov concordă pe deplin cu metafizica idealistă Weissmanistă, morganistă.

Afirmația greșită a lui N. K. Colțov a fost făcută în anul 1938. Ea a fost de mult combătută de către miciurieni. N'ar fi trebuit să mai revenim asupra celor trecute dacă morganiștii n'ar fi continuat și până în prezent să susțină aceleași teze antiștiințifice.

Pentru o mai bună demonstrare a celor spuse, să revenim la cartea lui Schrödinger de care am pomenit mai sus. In această carte, autorul scrie în fond, acelaș lucru ca și Colțov. Impărtășind concepția idealistă a morganiștilor, Schrödinger declară deasemenea că există o **substanță ereditară care nu e supusă în fond acțiunii mișcării termice desordonate.** (E. Schrödinger. Ce este viața din punct de vedere al fizicei? pag. 119).

Traducătorul cărții lui Schrödinger A. A. Malinovschi (colaborator științific al laboratorului lui N. P. Dubinin) se asociază în cuvântul de încheere la părerea lui Holden care face legătură între ideia expusă de Schrödinger cu concepțiile lui N. K. Colțov.

In cuvântul de încheere menționat, A. A. Malinovschi scrie în anul 1947: „Concepția adoptată de Schrödinger, conform căreia cromosomul ar reprezenta o moleculă gigantică („cristalul aperiodic al lui Schrödinger) a fost pentru prima dată formulată de biologul sovietic prof. N. K. Colțov și nu de Debrück, de numele căruia Schrödinger leagă această concepție". (A. Malinovschi. Cuvânt de încheere al traducătorului, din cartea: E. Schrödinger: „Ce este viața din punct de vedere al fizicei pag. 119").

In cazul de față, nu face să analizăm problema priorității autorului acestei scolastici. Mai importantă este aprecierea înaltă a cărții lui Schrödinger făcută de unul din morganiștii noștri sovietici, A. A. Malinoschi.

Dau câteva citate din această caracterizare plină de elogii.

Intr'o formă interesantă și accesibilă atât pentru fizician cât și pentru biolog, Schrödinger expune cetitorului orientarea științifică nouă ce evoluează rapid, întrunind în mare măsură metodele fizicei și ale biologiei...". (Idem, pag. 130).

„Cartea lui Schrödinger reprezintă, în sensul strict al cuvântului, primele rezultate serioase ale acestei orientări... Schrödinger introduce în această direcție nouă a științei despre viață, o importantă contribuție personală, ceiace justifică în mare măsură elogiile entuziaste ale cărții lui din presa științifică străină". (Idem pag. 131).

Deoarece nu sunt fizician nu voi vorbi de metodele Fizicei, pe care Schrödinger le-a reunit cu Biologia. In ceia ce priveşte Biologia din cartea lui Schrödinger, ea este pur morganistă şi tocmai aceasta provoacă admiraţia lui Malinovschi.

Admiraţia exprimată de autorul cuvântului de încheere la adresa lui Schrödinger, vorbeşte elocvent despre concepţiile şi bazele idealiste în Biologia mor ganiştilor noştri.

Profesorul de Biologie a Universităţii din Moscova, M. M. Zavadovschi, scrie în articolul „Calea creatoare a lui Tomas Hunt Morgan: „Ideile lui Weissmann au găsit un larg răsunet în rândul biologilor şi mulţi dintre ei au mers pe căile preconizate de acest cercetător înzestrat... Tomas Hunt Morgan a fost printre cei care apreciau mult conţinutul esenţial al ideilor lui Weissmann". (Buletinul Societătii naturaliştilor din Moscova, vol. III, ed. 3, 1947, pag. 86).

Despre ce „conţinut esenţial" este vorba aci?

Este vorba despre o idee foarte importantă din punctul de vedere al lui Weissmann şi a tuturor mendelo-morganiştilor, printre care şi prof. M. M Zavadovschi. Prof, M. M. Zavadovschi formulează astfel această idee: „Ce a apărut întâiu": oul sau găina? La această problemă *acută — scrie profesorul* Zavadovschi, — Weissmann *a dat un răspuns concis, categoric: oul".*

E cert că atât întrebarea cât şi răspunsul dat ei, *de* profesorul *Zavadovschi* ca şi Weissmann, este o reînviere simplă şi tardivă a vechei scolastici.

In anul 1947, prof. M. M. Zavadovschi repetă şi susţine aceleaşi idei, pe care le-a exprimat în anul 1931 în lucrarea sa: „Dinamica desvoltării organismului". M. M. Zavadovschi considera necesar să-şi alăture ferm glasul, celuia a lui Nussbaum care susţine că produsele sexuale nu se desvoltă din organismul matern, ci din acelaş izvor cu el". (Zavadovschi, Dinamica desvoltării organismului Anul 1931, pag. 321), că spermatozoizii şi ovulele nu-şi iau începutul din organismul părintesc, ci au cu acesta din urmă o origine comună". (Idem pag. 313). Şi în concluziile generale" ale lucrării sale, prof. Zavadovschi scria: „Analiza ne duce la concluzia, că celulele ce iau parte la procesul gametogenetic nu pot fi considerate ca derivate ale ţesuturilor somatice. Celulele germinative şi cele somatice nu trebuesc considerate ca generaţie filială şi paternă ci ca surori-gemene, din care una (soma) este este doică, apărătoare şi tutoarea celeilalte. (Idem. pag. 326). Profesorul de biologie, geneticianul N. P. Dubinin scria în articolul său „Genetica şi neolamarkismul": „Da, genetica subdivide just organismul în două părţi deosebite — plasmă ereditară şi somă. Mai mult decât atât, această didiviziune este una din tezele ei fundamentale, una din generalizările ei cele mai mari". (Revista „Ştiinţele Naturale şi Marxismul" anul 1929, Nr. 4, pag. 83).

Nu vom lungi mai mult lista unor autori atât de sinceri ca M. M. Zavadovschi şi N. P. Dubinin, care expun alfabetul sistemului morganist de concepţii Acest alfabet este denumit în cursurile de genetică din şcoalele superioare, reguli şi legi ale mendelismului (regula dominaţiei, regula segregării, regula purităţii gameţilor etc.). Un exemplu care arată cum mendelo-morganiştii noştri, adoptă fără nici o critică genetica idealistă, este faptul că până în ultimul timp, principalul tratat de genetică la multe şcoli superioare a fost manualul american tradus, pur morganist. de Sinnot şi Denn.

In concordanţă cu tezele fundamentale ale acestui curs, prof. N. P. Dubinin scria în acelaş articol „Genetica şi neolamarkismul": „Astfel faptele geneticei moderne nu ne permit în nici o măsură să ne împăcăm cu recunoaşterea „bazei bazelor" lamarkismului, cu concepţia de moştenire a caracterelor favorabile d bândite. (Revista „Şt. Naturale şi marxismul", anul 1929, Nr. 4, pag. 81) (subliniat de mine T. L.). Astfel, teza posibilităţii moştenirii deviaţiunilor dobândite, una din cele mai importante descoperiri în istoria ştiinţelor biologice, a cărei bază pusă încă de Lamark şi însuşită organic în teoria ulterioară a lui Darwin, a fost aruncată peste bord, de către mendelo-morganişti. Astfel, mendelo-morganismul a opus teoriei materialiste despre posibilitatea moştenirii de către plante şi animale, deviaţiunile individuale ale caracterelor, dobândite în anumite condiţiuni ale vieţii, afirmaţia idealistă, care divide corpul viu în două părţi diferite: corpul obişnuit muritor (aşa zisa soma) şi substanţa ereditară nemuritoare — plasma

germinativă. Pe lângă aceasta, se afirmă categoric, că modificările „somei", adică ale corpului viu, nu exercită nicio influență asupra substanței ereditare.

5. Ideea imposibilității cunoașterii (agnosticismului) în teoria „substanței ereditare".

Mendelo-morganismul atribue „substanței ereditare" postulate și închipuite, caracterul nedefinit al variabilității. Mutațiile adică modificările „substanței ereditare", sunt lipsite conform acestei teorii, de o anumită direcție. Această afirmație a morganiștilor prezintă legatura logică cu baza bazelor mendelo-morganismului, cu teza independenței substanței, ereditare față de corpul viu și condițiunile lui de viață.

Proclamând caracterul „nedefinit" al modificărilor ereditare, ale așa ziselor mutații, morgano-mendeliștii consideră că modificările ereditare în principiu nu pot fi prevăzute. Aceasta e concepția originală a neprevederii care se poate numi idealism în biologie.

Afirmația caracterului „nedefinit" variabilității închide calea pentru prevederea științifică, dezarmând prin aceasta practica agricolă.

Pornind dela teoria antiștiințifică reacționară a morganismului despre „variabilitatea nedefinită" directorul catedrei de darwinism a Universității din Moscova, academicianul I. I. Schmalhausen afirmă în lucrarea sa „Factorii evoluției", că variabilitatea ereditară nu depinde în specificul ei de condițiunile vieții și de aceia e lipsită de orientare. Factorii noi pentru organism — scrie Schmalhausen, dacă ei ating în genere organismul și îl influențează, nu pot exercita asupra lui decât o acțiune nedefinită. O astfel de influență poate fi numai nedefinită. Nedefinite vor fi prin urmare toate modificările noi ale organismului, care nu au încă trecut istoric. In această categorie de schimbări, vor intra însă nu numai mutațiile, ca modificări „ereditare" noi, dar orice modificări noi, adică modificări ce apar pentru prima data". (Acad. I. I. Schmalhausen. Factorii evoluției, Ediția A. S. U. R. S. S., anul 1946, pag. 12-13).

Cu o pagină mai sus, Schmalhausen scrie: „In desvoltarea oricărui individ, factorii mediului extern joacă în fond doar rolul de agenți, declanșatori ai revoluției anumitor procese și condițiuni morfogenetice, permițând realizarea lor". (Idem pag. 11). Această teorie formalistă autonomă a cauzei „declanșatoare", unde rolul condițiunilor externe este redus doar la realizarea procesului autonom, a fost de mult spulberată de mersul evoluției al științei progresiste și demascată de materialism, ca teorie în fond antiștiințifică, idealstă.

Schmalhausen și alți adepți sovietici ai morganismului străin, se referă în aceste afirmațiuni ale lor, la Darwin. Proclamând caracterul nedefinit rasiabilității, ei se cramponează de afirmațiile corespunzătoare ale lui Darwin, referitoare la această problemă. Intr'adevăr, Darwin pomenea de o variabilitate nedefinită. Dar aceste afirmațiuni ale lui Darwin se bazau tocmai pe caracterul limitat al practicei de selecțiune din timpul său. Darwin își dădea seama de aceasta scriind:

„...nu putem explica în prezent nici cauzele nici natura variabilității ființelor organice". (C. Darwin. Modificarea animalelor și plantelor în stare domestică. Editura Agricolă de Stat. Anul 1941. pag. 479). Această problemă este obscură dar poate ne-ar folosi să ne convingem de ignoranța noastră". (Idem pag. 452). Mendelo-morganiștii se cramponează de tot ce e învechit și greșit în teoria lui Darwin, înlăturând în acelaș timp nucleul materialist viu al teoriei sale.

In țara noastră socialistă, teoria marelui transformator al naturii, I. V. Miciurin, a creat o bază principală nouă pentru dirijarea variabilității organismelor vii.

Insăși Miciurin și adepții lui, miciurienii, au obținut și obțin în număr foarte mare modificări ereditare dirijate ale organismelor vegetale. Cu toate acestea, Schmalhausen afirmă și astăzi referitor la această problemă:

„Apariția mutațiilor izolate are toate caracterele de fenomene întâmplătoare. Nu putem nici prevedea nici provoca intenționat o mutație sau alta. Până acum nu s'a izbutit să se stabilească vreo legătură între calitatea mutație și o anumită schimbare în factorii mediului extern". (Acad. I. I. Schmalhausen. Factorii evoluției. Ediția A. S., U.R.S.S., anul 1946, pag. 68).

Pornind dela concepţia morganistă a mutaţiilor, Schmalhausen a formulat o teorie greşită din punct de vedere ideologic, ce dezarmează practica, aşa zisa teorie a „selecţiunii stabilizatoare". După Schmalhausen, formarea de rase şi de varietăţii ar urma o curbă descendentă. Formarea de rasă şi de varietăţi intensă la începutul culturii, îşi epuizează din ce în ce mai mult „rezerva de mutaţii" strângându-se treptat. „Atât formarea raselor de animale domestice, cât şi formarea varietăţilor" de plante cultivate, scrie Schmalhausen —, a decurs probabil cu o viteză excepţională, mai ales pe seama rezervei de variabilitate, acumulată în trecut. Selecţia ulterioară, strict dirijată, se petrece mult mai lent...". (Idem, pag. 214-215). Afirmaţiile lui Schmalhausen şi întreaga lui concepţie a „selecţiei stabilizatoare" sunt promorganiste.

Precum se ştie, Miciurin a creat în perioada unei singure vieţi omeneşti peste trei sute de soiuri noi de plante .O parte din ele au fost create fără hibrizare sexuală şi toate au fost create pe calea unei selecţii strict dirijate, care cuprinde îndrumarea planificată .In faţa acestor fapte şi a realizărilor ulterioare a adepţilor teoriei miciuriene, a afirma stingerea progresivă a selecţiei strict orientate înseamnă a calomnia ştiinţa progresistă.

Opera lui Miciurin îl stinghereşte precum se vede pe Schmalhausen în expunerea teoriei lui a „selecţiei stabilizatoare". In cartea „Factorii evoluţiei" el iese din dificultate, trecând complect sub tăcere aceste lucrări ale lui Miciurin şi însăşi existenţa lui Miciurin ca om de ştiinţă. Schmalhausen a scris o carte voluminoasă despre factorii evoluţiei fără a pomeni vreodată undeva — chiar în indiciile bibliografice de K. A. Timiriazev sau de I. V. Miciurin. Şi doar K. A. Timiriazev a lăsat ştiinţei o lucrare teoretică admirabilă, intitulată, Factorii evoluţiei în slujba economiei agricole, descoperind factorii noi şi aprofundând pe cei vechi.

„Uitând" de oamenii de ştiinţă sovietici eminenţi, de fondatorii ştiinţei biologice sovietice, Schmalhausen se bazează în acelaş timp mult şi în repetate rânduri pe afirmaţiunile militanţilor mari şi mici străini şi sovietici ai metafizicei morganiste, leaderii biologiei reacţionare.

Acesta este aliura stilului „darwinistului" academicianului Schmalhausen. Şi acestă carte a fost recomandată la întrunirea Facultăţii de Biologie din Moscova, ca o capo' d'operă a desvoltării creatoare a darwinismului. Această carte a fost mult apreciată de doi decani ai Facultăţi or de Biologie — ai Universităţilor din Moscova şi Leningrad — această carte a fost elogiată de profesorul de darwinism al Universităţii din Harcov. I. Polacov, de profesorul Universitătii din Leningrad I. Polianschi, de academicianul Academiei noastre B. Zavadovschi şi o serie de alţi morganişti, care se recomandă adesea drept darwinişti ortodoxali.

INFRUCTUOZITATEA MORGANO-MENDELISMULUI

In repetate rânduri, morganişti-weissmaniştii, adică adepţii teoriei cromosomice a eredităţii scorneau svonuri false şi chiar calomnii afirmând, că eu, ca Preşedinte al Academiei Agricole, în interesele orientării miciuriene în ştiinţă, orientare pe care o împărtăşesc, am împiedicat pe cale administrativă desvoltarea altei orientări, opuse celei miciuriene.

Cu părere de rău, până în prezent, situaţia a fost tocmai contrarie, fapt de care, eu ca Preşedinte al Academiei Unionale de ştiinţe agricole, pot şi trebue să fiu acuzat. N'am stiut să găsesc în mine forta şi abilitatea de a folosi în măsura necesară, situaţia oficială de care mă bucuram, pentru crearea conditiunilor de desvoltare mai intensă a orientării miciuriene în diversele ramure ale ştiinţeii biologice şi de a limita cât de putin pe scolasticii, metafizicienii orientarii opuse. Deaceea adevărul este că orientarea reprezentată de către Preşedinte, adică orientarea miciuriană, a fost împiedicată tocmai de către morganisti. Noi, miciurienii, trebue să recunoaştem, că până în prezent n'am putut folosi în măsură suficientă toate posibilităţile minunate, create în ţara noastră de Partid şi Guvern, pentru demascarea totală a metafizicei morganiste, adusă în întregime din Biologia străină reacţionară, care ne este ostilă. Academia, complectată recent cu un mare număr de academicieni-miciurieni, e datoare acum să rezolve această problemă

importantă. Aceasta va fi deopotrivă de important şi pentru pregătirea cadrelor, pentru intensifcarea ajutorului colhozurilor şi sovhozurilor din partea ştiinţei. Morgano-mendelismul (teoria cromosomică a eredităţii) în diverse variante, este până în prezent predat la toate şcolile superioare biologice şi agronomice iar predarea geneticei miciuriene de fapt încă nu s'a introdus deloc. Adesea, şi în cercurile ştiinţifice superioare oficiale ale biologilor, adepţii teoriei lui Miciurin şi Williams reprezentau minoritatea.

Până în prezent, ei reprezentau minoritatea şi în fostul colectiv al Academiei de St. agricole „V. I. Lenin". Datorită grijei Partidului; Guvernului şi personal al tovarăşului Stalin, astăzi situaţia în Academie s'a schimbat mult. Academia noastră s'a complectat şi în curând, la alegerile apropiate se va complecta şi mai mult cu numeroşi academicieni şi membrii-corespondenţi — miciureni noi. Aceasta va crea în Academie o atmosferă nouă şi noui posibilităţi pentru desvoltarea ulterioară a teoriei lui Miciurin. (Continuare. Inceputul în „Pravda" din 4 August).

Absolut greşită este afirmaţia, că desvoltarea teoriei cromosomice a eredităţii, la baza careia se află metafizica pură şi idealismul, a fost până acum împiedecată. Până acum, situaţia a fost tocmai contrarie.

In ţara noastră, orientarea miciuriană în ştiinţa agrobiologică, prin eficacitatea ei practică, constituie o piedică pentru morganiştii citogeneticieni.

Cunoscând nulitatea practică a premizelor teoretice ale „ştiinţei" lor metafizice, nedorind să renunţe la ea şi să adopte orientarea miciuriană eficace, morganiştii au aplicat şi aplică toate eforturile, pentru a stingheri desvoltarea orientarii miciuriene radical adverse ştiinţei lor false. Este o rea voinţă când cineva împiedică aplicarea practică a orientarii citogenetice în ştiinţa biologică a ţării noastre. Persoanele care afirmă că „dreptul la aplicarea practică a roadelor muncii a fost monopolul academicianului Lâsenco şi a adepţilor lui" sunt departe de adevăr.

Doar Ministerul Agriculturii ne-ar fi putut deasemenea informa care din Institutele lui de cultură ştiinţifice, fară a mai vorbi de cele şcolare, nu s'au ocupat de citogenetică în genere şi în special de poliplaidia plantelor, obţinută pe calea aplicării colohicinei.

Ştiu că multe institute s'au ocupat cu aceste lucrări, după părerea mea, neproductive. Mai mult decât atât, Ministerul Agriculturii a înfiinţat pentru lucrările referitoare la poliploidie o instituţie specială în frunte cu A. R. Jebrac. Cred că această instituţie ocupându-se în decursul unei serii de ani numai de aceste lucrări (adică de poliploidie), n'a dat nimic practic.

Nulitatea scopurilor practice şi teoretice ale citogenicienilor morganişti sovietici, se poate constata şi din urmatorul exemplu. Unul, din morganiştii noştri, după părerea lor cel mai eminent membru corespondent al Academiei de Ştiinţe U.R.S.S., profesorul genetician N. P. Dubinin, lucrează de mulţi ani, la stabilirea deosebirilor nucleelor celulare ale Drosophilei dela oraşe şi sate.

Pentru a clarifica cele spuse, indicăm următoarele:

Dubinin nu cercetează modificările calitative în cazul de faţă, ale nucleului celular sub influenţa acţiunii diverselor condiţiuni ale vieţii, deosebite prin calitatea lor. El nu cercetează moştenirea deosebirilor la Drosophila, obţinute sub influenţa anumitor condiţiuni ale vieţii, ci modificările suferite de cromosomi, în populaţiile acestor muşte, în urma unei simple distrugeri a unei părţi din ele, mai ales în timp de războiu. O astfel de distrugere, este denumită de Dubinin ca şi de alţi morganişti „selecţiune". O astfel de selecţiune, identică cu o sită, neavând nimic comun cu adevăratul ei rol creator, constitue obiectul studiului lui Dubinin.

Această lucrare se numeşte „Variabilitate structurală a cromosomilor în populaţiunile din oraşe şi dela ţară".

Dau câteva citate din această lucrare: In procesul cercetării diverselor populaţiuni de D. Funebris, în lucrarea din anul 1937, s'a menţionat faptul unor deosebiri importante în concentraţia inversiunilor, Tineacov a subliniat acest fenomen bazându-se pe un material vast. Dar, numai analiza din anii 1944-1945 ne-a arătat că aceste deosebiri importante de populaţiuni sunt în legătură cu deosebirile condiţiunilor de trai dela oraş şi sat.

Populaţia Moscovei are 8 categorii diferite de gene. In al doilea cromosom, 4 categorii (standardul şi 3 inversiuni deosebite). O inversiune în al treilea cromosom şi una în al IV-lea. Inv. II-lea are graniţele dela 23 C până la 31 B. Inv. II-2 dela 29 A până la 32 B. Inv. II-3 dela 32 B până la 34 C. Inv. III-1 dela 50 A până la 56 A.' Inv. IV-1 dela 67 C până la 73 A/B. In cursul anilor 1943-1945, în populaţiile Moscovei s'a studiat cariotipul a 3315 indivizi. Populaţiunea cuprindea concentraţiuni imense de inversiuni, care s'au dovedit a fi deosebite în diferite regiuni ale Moscovei". (Referatele A.S. U.R.S.S. 1946, vol. II, Nr. 2, pag. 152) In timp de războiu şi după războiu, Dubinin şi-a continuat cercetările, ocupându-se cu problema Drosophilelor oraşului Voronej şi a împrejurimilor lui. El scrie:

„Distrugerea centreor industriale în decursul războiului a tulburat condiţiunile normale ale vieţii. Populaţiile de Drosophila s'au pomenit în condiţiuni de existenţă extrem de grele, care probabil erau mai severe prin asprimea lor decât cele din locurile de iernare din localităţile dela ţară. Extrem de interesant a fost studiul influenţei modificărilor condiţiunilor de existenţă, provocate de războiu, asupra structurei cariotipice a populaţiunilor oraşului. In primăvara anului 1945, am studiat populaţiunile oraşului Voronej, unul din oraşele care au suferit cele mai mari distrugeri, în urma invaziei nemţeşti. Dintre 225 indivizi, s'au găsit numai două muşte, heterozigote prin inversiunea II-2 (0,88%). Astfel s'a stabilit că în acest oraş mare, concentraţiile de inversiuni erau mai mici decât în unele localităţi restrânse. Vedem acţiunea catastrofală a selecţiei naturale asupra structurei cariotipică a populaţiilor. (Referatele A. S. U.R.S.S., anul 1946, vol. LI, Nr. 2, pag. 153).

Precum vedem, Dubinin îşi expune lucrarea astfel încât din punct de vedere al formei ea poate să pară unor persoane chiar ştiinţifică. Nu degeaba această lucrare a figurat ca una din principalele lucrări la alegerea lui Dubinin ca membru corespondent al Academiei de Ştiinţe U.R.S.S.

Dar dacă expunem această lucrare mai simplu, desbrăcând-o de formularea frazeologică antiştiinţifică şi înlocuind jargonul morganist prin cuvinte ruseşti obişnuite, se clarifică următoarele:

In urma activităţii de mulţi ani, Dubinin a îmbogăţit ştiinţa prin „descoperirea" că în populaţia Drosophilei oraşului Voronej şi a împrejurărilor lui, a avut loc în timp de război, mărirea procentajului de Drosophile cu unele deosebiri cromosomice şi descreşterea numărului altora, cu alte deosebiri cromosomice (în jargonul morganist, aceasta înseamnă „concentrarea inversiunii" II-2).

Dubinin nu se mărgineşte la descoperirile atât de „preţioase" pentru teorie şi practică, făcute de dânsul în timp de război; el îşi pune probleme şi pentru perioada de restabilire scriind: „Va fi poate interesant să studiem în decursul anilor viitori, restabilirea structurii cariotipice a populaţiilor oraşului în legătură cu refacerea condiţiunilor normale ale vieţii. (Referate A. S. U.R.S.S., anul 1946, vol. LI, Nr. 2, pag. 153).

Aceasta e „contribuţia" la ştiinţa şi practica dinainte de război şi în perioada războiului, tipică pentru morganişti şi acestea sunt perspectivele „ştiinţei" morganiste pentru perioada de refacere!

7. TEORIA MICIURIANĂ ESTE BAZA BIOLOGIEI ŞTIINŢIFICE

Opus mendelo-morganismului, cu afirmaţia lui a imposibilităţii de a cunoaşte cauzele variabilităţii naturii organismelor cu negarea posibilităţii unei modificări, dirijate, a plantelor şi animalelor, deviza lui I. V. Miciurin este: „Nu putem aştepta milă dela natură; problema noastră e de a le lua singuri".

Pe baza lucrărilor sale, I. V. Miciurin a ajuns la următoarea concluzie de importanţă capitală: „Prin intervenţia omului se poate constrânge orice formă animală sau vegetală să se schimbe mai repede şi în sensul dorit de om. Pentru om se deschide un câmp vast de activitate foarte fecundă". (I. V. Miciurin, Opere, vol. IV, pag. 72). Teoria miciuriană combate categoric teza fundamentală a mendelo-morganismului, teza independenţei absolute a proprietăţilor ereditare de condiţiunile vieţii plantelor şi animalelor. Teoria lui Miciurin nu recunoaşte

existența în organism a unei substanțe ereditare deosebită de corpul organismului. Modificarea eredității organismului sau a unei porțiuni din corp, este totdeauna rezultatul modificarii a însăși corpului viu. Modificarea corpului viu are loc, datorită deviației dela tipul normal de asimilație și desasimilație, datorită modificării, deviației dela normal a tipului de metabolism. Cu toate că modificarea organismelor sau a organelor și proprietăților lor diferite, nu se transmite totdeauna sau în întregime urmașilor, eboșele modificate ale noullor organisme ce se nasc, se obțin totdeauna numai în urma modificării corpului organismului părintesc, în urma acțiunii directe sau indirecte a condițiunilor vieții asupra desvoltării organismului sau ale diverselor lui părți, inclusiv a eboșelor sexuale sau vegetative. Modificarea eredității, dobândirea de noi proprietăți, intensificarea și acumularea lor într'o serie de generații succesive e totdeauna determinată de condițiunile vieții organismului. Ereditatea variază și se complică pe calea acumulării de noi caractere și proprietați dobândite de organisme într'o serie de generații.

Organismul și condițiunile necesare pentru viața lui reprezintă o unitate. Diversele corpuri vii necesită pentru desvoltarea lor diverse condițiuni ale mediului extern. Cercetând particularitațile acestor condițiuni, aflăm particularitățile calitative ale naturii organismelor, particularitățile calitative ale eredității. **Ereditatea este proprietatea corpului viu de a cere anumite condițiuni pentru viața și desvoltarea lui și a reacționa într'un anumit mod la unele condițiuni sau altele.**

Cunoașterea cerințelor naturale și a raportului între organism și condițiunile mediului extern, permite să dirijăm viața și desvoltarea acestui organism. Dirijarea condițiunilor vieții și a desvoltarii plantelor și animalelor permite să cunoaștem din ce în ce mai profund natura lor, stabilind prin aceasta, mijloacele de modificare a ei în direcția necesară omului. Pe baza cunoașterii mijloacelor de conducere a desvoltării putem modifica după dorință ereditatea organismelor. Orice corp viu se construiește din condițiunile mediului extern în felul său, conform eredității sale. De aceea, într'unul și acelaș mediu trăiesc și se desvoltă diverse organisme. De regulă, orice generație dată de plante sau animale se desvoltă ca și predecesorii sai, în special cei mai apropiați. **Reproducerea organismelor având drept rezultat nașterea unor organisme asemănătoare cu părinții, este o trăsătură caracteristică a oricărui corp viu.**

In cazuri când, organismul găsește în mediul înconjurător condițiunile corespunzătoare eredității sale, desvoltarea lui se petrece la fel ca în generațiile precedente. Când însă organismele nu-și găsesc condițiunile necesare pentru ele și se adaptează forțat condițiunilor mediului extern, care într'o măsură sau alta, nu corespund naturii lor, se obțin organisme, sau porțiuni izolate ale corpului lor, mai mult sau mai puțin deosebite de generația precedentă. Dacă porțiunea modificată a corpului constitue punctul de plecare pentru generația nouă, aceasta din urmă se va deosebi prin cerințele și natura ei într'un grad sau altul de generațiile precedente. Cauza modificării naturii corpului viu este modificarea tipului de asimilație, a tipului de metabolism. De exemplu procesul de iarovizare a grânelor de primăvară nu cere pentru realizarea lui condițiuni termice scăzute. Iarovizarea grânelor de primăvară are loc în mod normal la temperaturi caracteristice pentru anotimpul de primăvară sau vară în condițiuni de teren. Dar dacă iarovizăm grânele de primăvară în condițiuni termice scăzute, plantele de primăvară pot fi transformate peste două trei generații în plante de toamnă. Grâul de toamnă însă, nu poate fi iarovizat fără temperatură scăzută. Acest exemplu concret, arată pe ce cale se crează la generația de plante date, o nouă necesitate de condițiuni termice scăzute pentru iarovizare. Celulele sexuale și orice alte celule, ce servesc pentru reproducerea organismelor, se obțin în urma desvoltării întregului organism, pe calea transformării, pe calea metabolismului. Calea evoluției prin care a trecut organismul pare a fi acumulată în celulele inițiale pentru generația nouă.

De aceia se poate spune: In măsura în care în generația nouă (să zicem de plante) se construiește corpul acelui organism, în aceiași măsură se desvoltă toate proprietățile lui, inclusiv ereditatea.

In unul și acelaș organism, desvoltarea diverselor celule, a diverselor elemente celulare, desvoltarea diferiteolr procese, cere diverse condițiuni ale mediului extern.

In afară de aceasta, aceste condiţiuni se asimilează în mod diferit. E necesar să subliniem că în cazul dat, **prin extern se înţelege ceeace se asimilează, iar prin intern ceeace asimilează.** Viaţa organismului trece printr'un număr infinit de procese şi transformări regulate. Hrana ce patrunde în organism din mediul extern, printr'un lanţ de diverse transformări; se asimilează cu corpul viu, trecând din mediul extern în cel intern. Acest mediu extern, fiind viu, intrând în metabolism cu substanţele altor celule şi particole ale corpului, se hrăneşte, devenind astfel extern în raport cu ele.

In desvoltarea organismelor vegetale, se observă două feluri de modificări calitative. 1. Modificări, ce sunt în legatură cu procesul realizării ciclului individual de desvoltare, când cerinţele naturale. adică ereditatea, sunt normal satisfăcute normal **de către condiţiunile corespunzătoare ale mediului extern.** Drept rezultat, se obţine un corp de aceiaşi rasă, ereditate, ca şi generaţiile precedente. 2. Modificările naturii, adică modificările eredităţii. Aceste modificari, sunt deasemenea rezultatul desvoltării individuale, dar deviate dela mersul normal, obişnuit Modificarea eredităţii este de obiceiu rezultatul desvoltării organismului **în condiţiunile mediului extern, condiţiuni cari într'o măsură sau alta, nu corespund cerinţelor naturale ale formei organice date.**

Modificările **condiţiunilor vieţii, constrâng să se schimbe însăşi tipul desvoltării organismelor vegetale. Tipul de desvoltare modificat este prin urmare** cauza primordială **a modificării eredităţii.** Toate organismele care nu se pot modifica corespunzător cu condiţiunile modificate ale veţii, nu supravieţuiesc, nu lasă urmaşi.

Organismele şi deci natura lor se crează numai în procesul lor de evoluţie. Bineînţeles şi în afară de evoluţie, corpul viu poate deasemenea să se modifice (arsură, fractura articulaţiunilor, ruperea rădăcinilor, etc.), dar aceste modificări nu vor fi caracteristice, necesare, pentru procesul vital. Numeroase fapte arată, că modificarea diverselor porţiuni ale corpului organismului vegetal sau animal, nu se fixează la fel de frecvent şi în egală măsură de către celulele sexuale.

Aceasta se explică prin faptul că, procesul desvoltării fiecărui organ, a fiecărei particole din corpul viu, cere condiţiuni relativ bine determinate ale mediului extern. Aceste condiţiuni sunt alese din mediul înconjurător prin evoluţia fiecărui organ şi a elementelor anatomice mai simple. De aceea, dacă o porţiune sau alta a organismului vegetal, asimilează în mod forţat condiţiuni relativ ne obişnuite pentru ea şi se modifică datorită acestui fapt, deosebindu-se de porţiunile analoage ale corpului generaţiei precedente, atunci substanţele care merg dela ea la celulele vecine, pot să nu fie asimilate acestea din urmă, să nu intre în lanţul ulterior al proceselor corespunzătoare. Totuşi legătura dintre porţiunea modificată a corpului organismului vegetal şi celelalte porţiuni ale corpului va avea loc altfel, porţiunea respectivă n'ar putea exista, dar această legătură poate fi incomplect reciprocă. Porţiunea modificată a corpului va primi o substanţă hrănitoare sau alta dela porţiunile vecine, iar substanţele proprii, specifice, nu vor putea fi cedate, de oarece porţiunile vecine nu le vor asimila.

De aci, se poate înţelege fenomenul observat frecvent când uneori organele, caracterele sau proprietăţile modificate ale organismului, nu se pot pune în evidenţă la descendenţi. Dar însăşi aceste porţiuni modificate ale corpului organismului părintesc, posedă totdeauna în acest caz o ereditate modificată. Practica horticolă şi a floriculturii, cunoaşte de mult aceste fapte. Ramura sau mugurele modificat al unui pom fructifer sau ochiul (mugurele) tubercului de cartof, nu pot influenţa de regulă modificarea eredităţii descendenţilor pomului sau tubercului dat, care nu-şi ia începutul direct din porţiunile modificate ale organismului părintesc. Dar, dacă din această porţiune modificată se ia un butaş şi se creşte separat ca plantă independentă, aceasta din urmă, va poseda de regulă o ereditate modificată, aceia care a fost proprie porţiunii modificate ale corpului părintesc.

Gradul de transmitere ereditară a modificărilor va depinde de gradul introducerii substanţelor porţiunii modificate a corpului în lanţul comun al procesului, ce duce la formarea celulelor reproducătoare sexuale sau vegetative. Cunoscând căile de formare ale eredităţii organismului, o putem modifica după dorinţă, pe calea

de creare a anumitor condițiuni într'un anumit moment al desvoltării organismului. Soiurile bune de plante, precum și rasele bune de animale s'au creat și se creiază totdeauna în practică în condițiunile unei agrotehnici bune, a unei zootehnici bune. Când agrotehnica este slabă, nu numai că nu se pot crea soiuri bune din cele rele, dar în multe cazuri, chiar soiurile cultivate bune devin peste cateva generații proaste. Regula esențială a practicei selecției semințelor spune ca pe porțiunea rezervată plantelor, oprită pentru semințe plantele trebuesc cultivate cât mai bine. Pentru aceasta, trebue să se creeze pe calea agrotehnicei, condițiuni bune, corespunzătoare optimului cerințelor ereditare ale plantelor respective. Dintre plantele bine cultivate, pentru semințe trebuesc alese exemplarele cele mai bune. Pe această cale, în practică se perfecționează soiurile de plante. In cazul unei cultivari proaste (adică în cazul aplicarii unei agrotehnici proaste) nici o selecție pentru semințe a celor mai bune plante nu va da rezultatele necesare. Intr'o astfel de creștere, toate semințele vor fi proaste iar cele mai bune dintre ele vor fi totuși proaste.

Teoria cromosomică a eredtății susține că hibrizii se pot obține numai pe cale sexuală. Ea neagă posibilitatea obținerii hibrizilor vegetativi, tot așa precum nu recunoaște nici influența specifică a condițiunilor vieții asupra naturii plantelor. I. V. Miciurin, nu numai că recunoștea posibilitatea existenței hibrizilor vegetativi, dar a elaborat și metoda mentorului. Această metodă constă în faptul că, pe calea altoirii butașilor a ramurilor unor pomi fructiferi de soiu vechi, în coroana soiului tânăr, proprietățile care lipsesc soiului tânăr sunt căpătate de el, transmise din ramurile altoite ale soiului vechi. De aceea, metoda dată a fost denumită de Miciurin metoda mentorului a educatorului. In calitate de mentor se utilizează de asemenea și portaltoiul. Pe aceeastă cale Miciurin a produs sau a perfecționat o serie de noui soiuri alese.

I. V. Miciurin și miciurienii au găsit mijloace pentru obținerea în masă a hibrizilor vegetativi. Hibrizii vegetativi reprezintă o dovadă convingătoare a veracității felului lui Miciurin de a înțelege ereditatea. Totodată, ei reprezintă o piedică de neînlăturat pentru teoria mendelisto-morganiștilor.

In caz de altoire, organismele care n'au ajuns încă în stadiul de maturitate, care n'au trecut încă prin ciclul complect al desvoltării își vor modifica totdeauna desvoltarea în comparație cu cele nealtoite. Prin concreșterea plantelor în urma altoirii se obține un organism de varietate heterogenă și anume cea a altoiului și portaltoiului. Culegând semințele dela altoi sau portaltoi și reînsămânțându-le, se poate obține o generație de plante ale cărei unii reprezentanți vor poseda proprietățile nu numai ale soiului din fructele căruia s'au ales semințele, dar și ale altuia, care a fost unit cu primul pe calea altoirii.

E cert, că, între nucleele celulare ale altoiului, și portaltoiului n'au putut să aibă oc un schimb de cromosomi și totuși caracterele ereditare s'au transmis dela altoi la portaltoi și viceversa. Prin urmare substanțele plastice produse de altoi și portaltoi posedă caractere rasiale ca și cromosomii, ca și orice particolă a corpului viu și le este proprie o anumită ereditate. Orice caracter poate fi transmis dela o rasă la alta prin altoire, ca și pe cale sexuală.

Un vast material real referitor la transmiterea vegetativă a diverselor caractere de cartofi, pătlăgele roșii și o serie de alte plante duce la deducția că hibrizii vegetativi nu diferă în principiu de hibrizii sexuali.

Reprezentanții geneticei mendelo-morganiste nu numai că nu pot obține după dorință modificări ereditare, dar tăgăduesc în mod categoric posibilitatea modificării eredității (corespunzător) acțiunii condițiunilor mediului. Pornind dela principiile teoriei miciuriene, se poate schimba ereditatea în deplină concordanță cu efectul acțiunii condițiunilor vieții. Vom indica în această ordine de idei cel puțin experiențele de transformare ale soiurilor de grâu de primăvară în soiuri de toamnă și a celor de toamne în soiuri toamne și mai pronunțate, de exemplu în regiunile Siberiei, cu ierni aspre. Aceste experiențe nu prezintă numai interes teoretic dar și un mare interes practic pentru obținerea unor soiuri rezistente la frigul iernii. Am obținut deja o serie de soiuri de grâu de toamnă, din cele de primăvară, care prin rezistența lor la frig, nu cedează (unele chiar întrec) soiurile celor mai rezistente la frig, cunoscute în practică.

Multe experienţe arată, că prin anularea unei însuşiri vechi stabile a ereditătăţii, nu se obţine d'ntr'odată o ereditate nouă, fixată. In majoritatea cazurilor se obţine organisme cu o natură plastică, denumită de Miciurin „zdruncinată".

Organisme vegetale cu natură „zdruncinata" sunt organisme la care s'a anulat conservatismul, s'a slăbit electivitatea în ceiace priveşte condiţiunile mediului extern. La astfel de plante în locul eredităţii conservative se păstrează sau apare din nou numai tendinţa de a da oarecare preferinţa unor condiţiuni faţă de altele.

Natura organismului vegetal poate fi zdruncinată:

1. Pe calea altoirii, adică concreşterii ţesuturilor diverselor varietăţi de plante;

2. pe calea acţiunii cu ajutorul condiţiunilor mediului extern în anumite momente ale desfăşurării unor procese sau altora ale desvoltării oragnismului;

3. pe calea încrucişării, în special a formelor, ce se deosebesc radical prin locul lor de trai sau prin origină.

Importanţei practice a organismelor vegetale cu ereditatea zdruncinată, i-au acordat multă atenţie cei mai buni biologi, în primul rând şi în special I. V. Miciurin. Formele vegetale plastice, cu ereditate nestabilă, obţinute pe o cale sau alta, trebuesc crescute ulterior din generaţie în generaţie, în condiţiuni a căror necesitate trebueşte desvoltată şi fixată la organismele date şi la care tindem ca aceste organisme să se adapteze.

La maioritatea formelor vegetale şi animale, generaţiile noi se desvoltă numai după fecundaţie, contopirea celulelor sexuale femeeşti şi masculine. Importanţa biologică a procesului de fecundaţie constă în faptul că, în felul acesta se obţin organisme cu ereditate dublă: maternă şi paternă. Ereditatea dublă determină o mai mare vitalitate a organismelor şi o mai mare amplitudine a adaptării lor la condiţiile variabile ale vieţii.

Utilitatea îmbogăţirii eredităţii, determină necesitatea biologică a încrucişării formelor, care diferă măcar întrucâtva între ele. Reînnoirea, intensificarea vitalităţii formelor vegetale, se poate face şi pe cale vegetativă, asexuală. Ea se realizează pe calea asimilării de către corpul viu a condiţiunilor neobişnuite, noi pentru el, ale mediului extern. In condiţiuni experimentale, în procesul hibridării vegetative, în experienţele pentru obţinerea formelor de primăvară din cele de toamnă sau a formelor de toamnă din cele de primăvară, şi într'o serie de alte cazuri a zdruncinării naturii organismelor, se poate observa reînnoirea, intensificarea vitalităţii lor.

Dirijând condiţiunile mediului extern, condiţiunile vieţii organismelor vegetale, putem modifica după dorinţă, putem creia soiuri cu ereditatea care ne convine.

Ereditatea este efectul concentrării acţiunilor mediului extern, asimilate de către organisme într'o serie de generaţii precedente.

Cu ajutorul unei hibridări pricepute prin unirea varietăţilor pe cale sexuală, se poate dintr'o dată întruni într'un organism, ceiace s'a asimilat şi s'a fixat în multe generaţii, la varietăţile luate pentru încrucişare. Dar, conform teoriei lui Miciurin, nicio hibridare nu va da rezultate pozitive, dacă nu se vor crea condiţiuni, ce favorizează desvoltarea acelor proprietăţi ale căror moştenire se urmăreşte să se obţină la soiul creiat sau ameliorat.

Am expus teoria miciuriană doar în linii generale. Aci e important să subliniem doar necesitatea absolută pentru biologii sovietici de a studia cât mai profund această teorie. Pentru colaboratorii ştiinţifici ai diverselor branşe biololgice, cea mai bună cale a însuşirii adevăratelor baze reale ale teoriei miciuriene, este calea studiului, calea recitirii repetate a lucrărilor lui Miciurin, a analizei lucrărilor lui din punct de vedere al rezolvării problemelor de importanţă practică. Agricultura socialistă cere o teorie biologică desvoltată, profundă, care ar ajuta perfecţionarea rapidă şi justă a mijloacelor agronomice de modificare a plantelor şi de obţinerea dela ele a unor recolte abundente şi stabile. Ea cere o teorie biologică profundă, care ar fi ajutat pe lucrătorii agricoli să scoată în termeni cât mai scurţi forme necesare, de plante foarte productive, demne de fecunditatea deosebită a soiului, creată de colhoznici pe ogoarele lor.

Unitatea între teorie şi practică este drumul sigur fundamental al ştiinţei sovietice. Teoria miciuriană reprezintă tocmai o astfel de teorie, care întruchi-

pează în știința biologică această unitate sub forma cea mai bună. In discursurile mele, am dat în repetate rânduri exemple da aplicare fecundă a teoriei lui Miciurin pentru rezolvarea problemelor de importanța practică în diverse branșe fitotehnice. In cazul de fața, îmi voi permite sa mă opresc puțin doar asupra câtorva probleme de zootehnie. Animalele ca și formele vegetale se formau și se formează în strânsă legatură cu condițiunile vieții lor, cu condițiunile mediului extern.

Baza creșterii productivității animalelor domestice, a perfecționarii raselor existente și a creerii formelor noi sunt nutrețul și condițiunile de întreținere. Aceasta este deosebit de important pentru creșterea eficacitații în obținerea de metiși. Pentru diverse scopuri, în diferite condițiuni de întreținere, oamenii scoteau și scot diverse rase de animale domestice. De aceea, fiecare rasă cere anumite condițiuni ale vieții, condițiuni care au luat parte la formarea ei. Cu cât nepotrivirile între proprietațile biologice ale rasei și condițiunile vieții în care trăiesc animalele vor fi mai numeroase, cu atât rasa respectiva de animale va fi mai puțin rentabilă din punct de vedere economic.

De exemplu, rasele de vite care dau o cantitate mică de lapte, deși hrănite pe pașuni alese, bogate, cu nutreț suculent concentrat, vor da un randament economic mai mic decat rasele ce dau mai mult lapte. In aceste cazuri, prima rasă, va rămâne mult în urmă, din punct de vedere economic, față de condițiunile ce i se pun la dispoziție. O astfel de rasă trebue mult perfecționată pe calea metizării pentru a fi adecvate condițiunilor de nutriție și întreținere. Din contră, vitele de rasa ce dau o cantitate mare de lapte nimerind în condițiunile unei nutriții și întreținerî proaste, nu numai că nu vor da o producție corespunzătoare rasei lor dar vor supraviețui prost. In asemenea condițiuni e necesar ca condițiunile de nutriție și întreținere să fie adecvate rasei.

Bazându-se pe planul de stat al obținerii unei producții de animale superioare, din punct de vedere cantitativ și calitativ, știința și practica noastră zootehnică trebue să-și organizeze întreaga activitate conform principiului: **după condițiunile de nutriție, întreținere și climă să se aleagă și să se perfecționeze rasele și totodată să se creeze corespunzător raselor, condițiuni de nutriție și întreținere.**

Alegerea și selecția animalelor de rasă ce corespund cel mai bine scopului propus precum și ameliorarea concomitentă a condițiunilor de nutriție, întreținere și îngrijire, ce favorizează desvoltarea animalelor în direcția necesară, este calea fundamentală a perfecționării necontenite a raselor

Metisarea este un mijloc radical și rapid al modificării rasei — a descendenților animalelor respective.

Prin metisare o încrucișare a două rase, are loc o unire a două rase luate pentru încrucișare, produse întro perioadă lungă de timp de către oameni, pe calea creerii diverselor condițiuni de viață ale animalelor. Dar natura (ereditatea) metișilor în special a primei generații, este de obiceiu puțin stabilă, ușor influențabila de acțiunea condițiunilor vieții, nutriției și întreținerii.

De aceea în metisare este îndeosebi de important respectarea regulei, să se aleagă pentru rasa respectivă locală o altă rasă, care o ameiloreazå, conform condițiunilor de nutriție, întreținere și climă. Totodată, în metizare pentru desvoltarea caracterelor și proprietăților ce urmărim să le dăm rasei locale este necesar să se asigure condițiunile de nutriție și întreținere, corespunzătoare desvoltării nouilor proprietăți rasiale de ameliorare: altfel, calitățile nu pot fi dobândite de rasa locală ce se ameliorează, iar o parte din calitățile bune ale rasei locale se pot chiar pierde. Am dat un exemplu de aplicare a bazelor generale ale teoriei miciuriene în zootehnie, numai pentru a se arăta, că genetica sovietică miciuriană, care desvălue legile generale ale desvoltării corpurilor vii pentru rezolvarea problemelor de importanță practică este aplicabilă și în zootehnie.

Asimilarea teoriei lui Miciurin trebue să însemne totodată desvoltarea și aprofundarea ei, desvoltarea biologiei științifice. Numai astfel se va ajunge la lărgirea cadrelor de biologi miciurieni, lărgire atât de necesară pentru realizarea unui ajutor științific din ce în ce mai mare pentru colhozuri și sovhozuri pentru rezolvarea problemelor puse de Partid și Guvern.

8. TEORIA LUI MICIURIN PENTRU CADRELE TINERILOR BIOLOGI SOVIETICI

Din păcate, în instituţiile noastre ştiinţifice predarea teoriei miciuriene nu este până acum organizată. Vina o purtăm noi, miciuriniştii. Nu vom greşi spunând că vina acestui fapt o poartă deasemenea Ministerul Agriculturii şi Ministerul Invăţământului Superior. Până acum, în majoritatea instituţiilor noastre ştiinţifice, la catedrele de Genetică şi Selecţie şi în multe cazuri la catedrele de Darwinism, se predă mendelo-morganismul, iar teoria miciuriană, orientarea miciuriană în ştiinţă, făurită de partidul bolşevic, de realitatea sovietică se găseşte pe al doilea plan în Universităţi.

Acelaşi lucru se poate spune şi de pregătirea tinerilor oameni de ştiinţă. Pentru ilustrare ne vom referi la următoarele. In articolul „Despre tezele de doctorat şi răspunderea oponenţilor" publicat în revista „Analele şcoalei superioare" Nr. 4, pe anul 1945, academicianul P. M. Jucovschi, preşedintele comisiei Biologice de experţi, de pe lângă Comisia Superioară de diplome, scria: „O situaţie acută s'a creat în ceeace priveşte tezele de doctorat din domeniul geneticei. Tezele **de doctorat din domeniul geneticei sunt la noi extrem de rare, chiar unice.** Aceasta se explică datorită raporturilor încordate care au caracter de ostilitate între adepţii teoriei cromosomice şi adversarii acesteia din urmă. Ca să spun adevărul, primii se cam tem de cei din urmă, care sunt foarte agresivi în polemica lor. Ar fi trebuit să se pună capăt acestei situaţii. Nici partidul nici guvernul nu interzic teoria cromosomică a eredităţii care se predă liber la catedrele instituţiilor ştiinţifice superioare. Polemica nu are decât să continue" (pag. 30).

In primul rând observăm, că prin declaraţia d-sale, P. M. Jucovschi confirmă, că teoria cromosomică a eredităţii se predă liber la catedrele instituţiilor superioare. D. Jucovschi a făcut o constatare justă, dar dânsul tinde către ceva mai mult, doreşte o înflorire şi mai mare a mendelo-morganismului în instituţiile ştiinţifice superioare. Dânsul doreşte, ca şi noi să avem cât mai mulţi candidaţi şi doctori în ştiinţă mendelo-morganiştilor, care să înrădăcineze pe scară şi mai intensă mendelo-morganismul în şcolile superioare. Acestui scop, i se consacră de fapt cea mai mare parte din articolul academicianului Jucovschi, ce reflectă atitudinea lui generală, ca preşedinte al comisiei biologice. De aceea, nu este de mirare că, tezele din domeniul geneticei, în care doctorandul a întreprins o încercare cât de timidă de a desvolta vreuna din principiile geneticei lui Miciurin, erau boicotate în fel şi chip de către comisia de experţi. Tezele morganiştilor însă, pe care îi protejează P. M. Jucovschi, apărau şi se admiteau destul de frecvent în tot cazul mai frecvent decât o cereau interesele ştiinţei juste. Adevărat, că, tezele morganiste după orientarea lor, apăreau mai rar decât ar fi dorit-o academicianul P. M. Jucovschi. Dar faptul îşi are explicaţia. In ultimii ani, sub influenţa criticei miciuriene a morganismului, tinerii oameni de ştiinţă, competenţi în problemele filosofice, au înţeles că tezele morganismului sunt complect străine concepţiei despre viaţă a omului sovietic. In această lumină atitudinea academicianului P. M. Jucovschi, care îndeamnă pe tinerii biologi să nu dea importanţă criticei morganismului de către miciurieni, şi să continue desvoltarea morganismului nu este prea frumoasă. Biologii sovietici procedează just, când neavând încredere în concepţiile morganismului refuză să asculte scolastica teoriei cromosomice. Ei vor câştiga totdeauna şi în toate, dacă se vor gândi mai mult şi mai des la cuvintele lui Miciurin referitoare la această scolastică.

I. V. Miciurin a fost de părere că mendelismul „ e în contradicţie cu adevărul firesc din natură în faţa căruia nu rezistă nici o ţesătură artificială de fenomene înţelese greşit. Ar fi de dorit — scria Miciurin — ca observatorul care cugetă în mod obiectiv să se oprească în faţa concluziei mele şi să controleze personal veracitatea prezentelor deducţii, ele sunt baza pe care o lăsăm drept moştenire naturaliştilor din secolele şi mileniile viitoare". (I. V. Miciurin, Opere, vol. III, pag. 308-309).

9. PENTRU O BIOLOGIE ŞTIINŢIFICĂ CREATOARE

I. V. Miciurin a pus bazele ştiinţei de dirijare a naturii plantelor. Aceste baze au schimbat însăşi metoda de cugetare în rezolvarea problemelor biologice.

Dirijarea practică a desvoltării animalelor şi plantelor pe care le cultivăm presupune cunoaşterea legăturilor cauzale. Pentru ca ştiinţa biologică să fie în măsura să ajute din ce în ce mai mult colhozurile şi sovhozurile pentru a obţine recolte bogate, rase de vaci ce dau cantităţi mai mari de lapte etc. ea trebue să priceapă complexele interacţiunii biologice, legile vieţii şi ale desvoltării plantelor şi animalelor.

Rezolvarea ştiinţifică a problemelor practice este calea cea mai sigură pentru cunoaşterea aprofundată a legilor desvoltării naturii vii. Biologia s'a ocupat foarte puţin de studiul corelaţiilor a legăturilor istorice naturale, bazate pe anumite legi, legături care există între diversele corpuri, diversele fenomene, între părţile corpurilor izolate şi verigile fenomenelor izolate. Totuşi, tocmai aceste legături, corelaţii, interacţiuni bazate pe legi ne permit să cunoaştem procesul desvoltării, natura intimă a fenomenelor biologice.

Dar în studiul naturii vii desprins de practică se pierde elementul ştiinţific al cercetării legăturilor biologice.

In cercetările lor, miciurienii pornesc dela teoria darwinistă a desvoltării. Dar singură, teoria lui Darwin este absolut insuficientă pentru rezolvarea problemelor practice ale agriculturii socialiste. De aceea, la baza agrobiologiei moderne sovietice se află darwinismul transformat în lumina teoriei lui Miciurin-Wilhams într'un darwinism sovietic creator. In urma desvoltării orientării ştiinţei noastre agrobiologice sovietice în spirit miciurian, o serie de probleme ale darwinismului apar în altă lumină. Darwinismul nu se purifică numai de neajunsuri şi greşeli, nu se ridică numai la o treaptă mai înaltă, dar în mare măsură, într'o serie de teze, se modifică. Din ştiinţă, care, mai ales, explicativă a trecutului lumii organice, darwinismul devine mijloc creator, activ pentru cucerirea planificată, practică a naturii vii.

Darvinismul nostru sovietic miciurian este un darvinism creator, care pune şi rezolvă după un sistem nou, în lumina teoriei lui Miciurin, problemele teoriei evoluţiei.

Nu pot să mă ocup în prezentul referat de numeroasele probleme, care au prezentat şi prezintă o mare importanţă teoretică.

Mă voi opri doar puţin asupra uneia din ele, şi anume asupra problemei interacţiunilor intraspecifice şi interspecifice în natura vie.

Se resimte necesitatea de a se revizui problema formării speciei din punct de vedere al trecerii brusce dela creşterea cantitativă la deosebiri specifice calitative.

Trebue să înţelegem că formarea speciei este trecerea dela modificări cantitative la cele calitative în procesul istoric. Un asemenea salt este pregătit prin activitatea vitală proprie a formelor organice, în urma acumulării cantitative a percepţiei acţiunii anumitor condiţiuni ale vieţii, ceeace este complect accesibil pentru studiu şi conducere.

Acest mod de a înţelege formarea speciilor, corespunzător legilor naturale, dă biologilor un mijloc eficace de a conduce însăşi procesul vieţii şi prin urmare formarea speciilor.

Sunt de părere că punând astfel problema, suntem îndreptăţiţi a crede că acumularea deosebirilor cantitative prin care diferă de obicei varietăţile în limita speciei, nu duc la formarea unei specii noi din cea veche. Acumulările cantitative ale modificărilor, care duc la transformarea prin salturi a vechei forme specifice într'una nouă, sunt modificări de alt ordin.

Speciile nu sunt ceva abstract, ci sunt noduri (verigi) existente în lanţul general biologic. Natura vie, este un lanţ biologic, ce pare a fi desfăcut în verigi izolate specii. De aceea, e greşită părerea că speciile nu-şi păstrează în nici-o perioadă constanţa preciziei lor specifice calitative. A admite o asemenea părere, înseamnă a recunoaşte desvoltarea naturii vii, ca evoluţie plată, fără salturi.

Aceste păreri ale mele se bazează pe datele experimentale referitoare la transformarea grâului tare (durum) într'unul moale (vulgare).

Menţionez, că ambele aceste specii sunt recunoscute de toţi sistematicienii ca specii bune, incontestabile, independente.

Ştim că printre varietaţile de grâu tare, nu există forme pur de toamnă, de aceea în toate regiunile cu ierni relativ aspre, grâul tare se cultivă numai ca grâu de primăvară şi nu ca grâu de toamnă. Miciurienii au însuşit un bun mijloc de transformare a grâului de primăvară în grâu de toamnă. S'a mai spus că multe varietăţi de grâu de primăvară au fost transformate pe cale experimentală în varietăţi de toamnă. Dar aceasta se referă numai la specia grâului moale. Procedându-se la transformarea grâului tare în grâu de toamnă, s'a constatat că după o cultură de toamnă de doi-trei-patru ani (necesară pentru transformarea varietăţii de primăvară în cea de toamna) durum se transformă în vulgare, adica o specie se transformă în alta. Forma durum, adică grâu tare cu 28 cromosomi, se transformă în diverse varietăţi de grâu moale cu 42 cromosomi, iar forma de trecere între speciile durum şi vulgare nu se găsesc. **Transformarea unei specii in alta se face prin salturi.**

Astfel vedem că formarea unei specii noi este pregătită de activitatea vitală modificată într'o serie de generaţii, în condiţiuni specific noi. In cazul nostru, e necesară acţiunea condiţiunilor de toamnă-iarnă în decursul a două-trei-patru generaţii de grâu tare. In aceste cazuri, el poate trece prin salturi în grâu moale, fară alte forme de trecere între aceste două specii.

Menţionez că, stimulentul pentru aprofundarea teoriei speciei, a problemei interacţiunilor intraspecifice şi interspecifice a indivizilor, n'a fost şi nici nu este pentru mine o simplă curiozitate ştiinţifică, o simplă plăcere de teoretizare departă. La necesitatea de a mă ocupa de aceste probleme teoretice, m'a adus şi mă aduce activitatea pentru rezolvarea unor probleme pur practice. Pentru înţelegerea justă a interacţiunilor intraspecifice şi interspecifice a indivizilor, s'a cerut o concepţie clară despre deosebirile calitative ale variaţiei intraspecifice şi interspecifice a formelor.

In legătură cu aceasta, a devenit posibil să se rezolve pe cale nouă, problema de importanţă practică, ca lupta cu buruienile în aer cultură, alegerea componentelor pentru culturi mixte de plante ierboase, plantări rapide şi vaste de păduri în regiunile de stepă şi multe alte probleme.

Iată ce m'a adus la revizuirea problemei luptei intraspecifice şi interspecifice şi a concurenţei, iar după examinarea şi elaborarea profundă a problemei, sub toate aspectele ei, la tăgăduirea luptei intraspecifice şi ajutorului reciproc între indivizi în interiorul speciei şi la recunoaşterea luptei şi concurenţei interspecifice, precum şi a ajutorului reciproc între diverse specii.

Cu părere de rău n'am expus decât foarte puţin în presă, fondul teoretic şi importanţa practică a acestor probleme.

Imi termin referatul. Astfel, tovarăşi, ceeace priveşte bazele teoretice ale Biologiei, biologii sovietici consideră că principiile miciuriene, sunt singurele principii ştiinţifice. Weismaniştii şi adepţii lor, care neagă ereditatea caracterelor dobândite, nu merită să ne ocupăm prea mult de ei. Viitorul aparţine lui Miciurin.

V. I. Lenin şi I. V. Stalin l-au descoperit pe Miciurin, făcând ca teoria lui să devină bunul poporului sovietic. Prin toată grija lor părintească faţă de activitatea lui, ei au salvat pentru Biologie, importanta teorie a lui Miciurin. Pentru noi, biologi sovietici, nu există problemă mai de onoare. decât desvoltarea creatoare a teoriei lui Miciurin şi introducerea în întreaga noastră activitate a felului lui Miciurin de a cerceta natura şi desvoltarea vieţuitoarelor.

Academia noastră trebue să se îngrijească de desvoltarea teoriei lui Miciurin, asa precum ne învaţă exemplul personal al atitudinei pline de grijă faţă de activitatea lui I. M. Miciurin, din partea marilor noştri învăţători — V. I. Lenin şi I. V. Stalin.

CERCETARI NOI IN GEOMETRIA DIFERENŢIALA

de Profesor G. VRÂNCEANU

Se ştie că numim geometrie ştiinţa care se ocupă cu studiul proprietăţilor figurilor, din spaţul în care trăim. Primele rezultate ale acestei ştiinţe se datoresc Caldeenilor şi Egiptenilor. Herodot spune că „Ramses al II-lea (1300 î. Ch.) a distribuit pământul din Egipt în bucăţi dreptunghiulare asupra cărora institui un impozit anual, dar inundaţiile Nilului, acoperind o parte din aceste terenuri, a fost necesară o reducere a impozitelor, pe baza măsurării suprafeţelor inundate, de unde pare să fi luat naştere Geometria, care a trecut apoi din Egipt în Grecia".

Pytagora născut în 586 în. Ch. face primele descoperiri importante în Geometrie, între care se situiază în primul rând ceiace numim astăzi teorema lui Pytagora şi care spune că fiind dat un triunghiu OAB dreptunghiu în A, atunci pătratul distanţei dela O la B este egal cu suma pătratelor distanţelor dela O la A şi A la B. Acest fapt se mai poate exprima spunând că suprafaţa pătratului construit pe OB ca latură, este egală cu suma suprafeţelor pătratelor construite pe OA şi AB.

In cele 13 cărţi ale lui Euclid (285 în. Ch.) Geometria capătă o expunere sistematică căreia secole dearândul nu i s'au mai adus modificări importante. Geometria lui Euclid, sau geometria euclidiană, consitue şi azi baza învăţământului geometric. Ea se bazează pe un număr de noţiuni primitive (punct, dreaptă, plan) şi pe un număr de defniţii şi axiome sau postulate, ce se admit ca adevărate, toate celelalte proprietăţi (teoreme) trebuind să decurgă în mod logic, deci prin demonstraţie, din definiţii şi postulate.

In epoca renaşterii, noţiunile primitive, definiţiile şi postulatele, ce stau la baza geometriei euclidiene, au început să devină obiect de cercetare mai amănunţită. Astfel se introduc elementele improprii, puncte şi drepte la infinit şi planul dela infinit al spaţiului, ce duc la creiarea geometriei proiective (Poncelet, 1822), geometrie în care sunt considerate numai acele proprietăţi ale spaţiului euclidian, ce sunt invariante prin o proiecţie. Sunt lăsate deci la o parte postulatele lui Euclid referitoare la lungimea unui segment, ce uneşte două puncte şi la unghiul a două drepte, aceste noţiuni neavând un caracter invariantiv la o proiecţie.

Un alt rezultat important al renaşterii a fost creiarea calculului

algebric și al analizei infinitesimale și aplicarea lor de către Descartes la studiul proprietăților geometrice, prin introducerea metodei coordonatelor. Prin această metodă un punct A pe o dreaptă d este determinat de un număr (coordonată), de ex. distanța a dela acest punct fix O al dreptei ales ca origine, a fiind positiv sau negativ după cum A este la dreapta sau la stânga lui O (sau invers). De asemenea un punct într'un plan π este determinat de două numere (coordonate), a, b, de ex. distanțele lui A la două drepte fixe perpendiculare.

In mod analog un punct A în spațiu se poate detremina cu ajutorul a trei coordonate, de ex. distanțele la trei plane perpendiculare două câte două, sau distanțele luate paralel cu intersecțiile celor trei plane, dacă ele nu sunt perpendiculare. Dacă notăm cu x^1, x^2, x^3, coordonatele unui punct în spațiu, un plan în spațiu este determinat de o ecuație liniară în variabilele x^1, x^2, x^3, și având drept coeficienți numere date. O dreaptă fiind intersecția a două plane este determinată deci de două ecuații lineare.

Dacă avem o ecuație în x^1, x^2, x^3 care nu este lineară în x^1, x^2, x^3, atunci ea nu reprezintă un plan, ci o suprafață.

Schimbarea de plane coordonate are ca rezultat o transformare lineară a coordonatelor x^1, x^2, x^3 în alte coordonate să le zicem y^1, y^2, y^3. Proprietățile geometrice ale figurilor trebue să fie însă independente de aceste schimbări de plane coordonate, ceeace înseamnă că proprietățile proiective sunt invariante la transformările lineare de coordonate, transformări ce formează ceiace se chiamă grupul proiectiv al spațiului. Schimbarea de plane coordonate ortogonale în altele tot ortogonale, are ca rezultat o transformare ortogonală de coordonate și proprietățile spațiului euclidian metric sunt invarianți ai grupului ortogonal. Un caz particular al grupului proiectiv este grupul afin al spațiului. Acest grup este caracterizat de faptul că elementele improprii, (puncte și drepte la infinit) se transformă în elemente improprii.

Din aceste considerații se vede că introducerea coordonatelor în geometrie, a permis să se privească proprietățile geometrice dintr'un punct de vedere foarte general, acela de invarianți al unui grup (Klein, 1872) ideie care domină întreaga geometrie modernă. Dar să revenim la geometria lui Euclid. Printre axiomele care stau la baza acestei geometrii, există una care se distinge în mod special, este **axioma paralelelor**. Ea afirmă că fiind dată o dreaptă **d** și un punct **P** în afara ei, se poate duce prin **P** o singură dreaptă ce nu întâlnește pe d. S'a crezut la început că această axiomă poate și ea să fie demonstrată, deci să fie trecută în rândul teoremelor și mulți geometri s'au preocupat de această problemă. Se crede că și Euclid ar fi fost preocupat de această problemă, asta ar explica de ce el nu se folosește de axioma paralelelor decât începând abia la pagina 29 a volumului V al cărții sale. Incercarea de demonstrație însă prin

absurd, presupunând că prin P se pot duce mai multe paralele la o dreaptă d, l-a condus pe marele geometru rus Nicolai Lobatschevski (1793-1856) nu la o demonstrație, ci la crearea unei noi geometrii, alta decât cea euclidiană, pe care el o numește imaginară în memoriul său, **Asupra principiilor geometrice**, (1829).

Se știe, că în geometria euclidiană suma unghiurilor unui triunghiu este egală cu două unghiuri drepte. Demonstrația se face utilizând axioma paralelelor. Dacă nu se admite această axiomă și dreapta este considerată ca infinită, se arată că suma unghiurilor dintr'un triunghiu nu poate fi mai mare ca două unghiuri drepte (Saccheri 1733, Legendre). Ea poate fi însă mai mică sau egală. Lobatschevski, profesor de Matematici la Universitatea din Kazan s'a preocupat și el de teoria paralelelor și în notele lecțiilor sale (1815—1817) ce se găsesc la Biblioteca Lobatschevskiană a Societății fizico matematice din Kazan se găsesc trei încercări de demonstrație a postulatului paralelelor. In o lucrare din 1823, nepublicată și descoperită în 1898 în arhivele Universității din Kazan el spune însă: **„O demonstrație riguroasă a acestui postulat nu a fost încă descoperită**, cele ce au fost date până acum sunt numai explicații, dar nu pot fi considerate ca demonstrații în sensul complect al cuvântului". Câțiva ani mai târziu, între 1826 și 1829, Lobatschevski creiază geometria sa și arată astfel că postulatul paralelelor nu poate fi demonstrat.

La rezultate analoage însă mai puțin complecte ca acelea găsite de Lobatschevski în geometria sa, în care printr'un punct la o dreaptă se pot duce mai multe paralele, a ajuns în acelaș timp (1823—1832) John Bolyai*) (1802—1860). De asemenea marele matematician F. Gauss ajunsese la convingerea încă din 1817 că axioma paralelelor nu poate fi demonstrată.

In 1854 Riemann creiază o geometrie în care prin un punct la o dreaptă nu se poate duce nici o paralelă, supunând la o analiză amănunțită rezultatele luii Lobatschevski și Bolyai. In această geometrie, dreapta nu mai este infinită și suma unghiurilor într'un triunghiu este mai mare ca două unghiuri drepte. S'au creat astfel spațiile sau geometriile neeuclidiene, în care postulatul lui Euclid al paralelelor este înlocuit cu un altul, care spune că prin un punct la o dreaptă nu se poate duce nici o paralelă, sau se pot duce mai multe.

S'a arătat apoi că geometriile neeuclidiene au ca model sfera (vezi formula 3), și o altă suprafață numită **pseudo sferă**. In ce privește sfera se poate ușor vedea, că dacă acceptăm că dreptele au ca imagini cercurile mari de pe sferă, deci cercurile al căror plan trece prin

---

*) Lobatschevski arată, ceeace nu face Bolyai, că geometria sa nu poate duce la contradicție, căci formulele obținute de el se pot reduce prin o transformare de variabile, la formulele trigonometriei sferice. Descoperirea făcută în 1823 de Bolyai, când avea 21 ani, este publicată în 1832 ca un apendice la o lucrare a tatălui său cunoscută sub numele de *Tentamen*.

centrul sferei, este clar că două asemenea cercuri se întâlnesc întotdeauna deci prin un punct P de pe sferă nu se poate duce nici un cerc mare, ce nu întâlnește alt cerc mare. Sfera constitue astfel un model al unei geometrii neeuclidine, în care prin un punct la o dreaptă nu se poate duce nici o paralelă.

Prin aceste cercetări s'a atras atenția asupra geometriei care se poate face pe o suprafață. Deatfel cercetările lui Gauss asupra suprafețelor, au constituit obiect de inspirație pentru Bolyai și Lobatschevski. Ele l-au condus pe Riemann (Ubel die Hypothesen welche der Geometrie zugrunde liegen, 1854) la o analiză amănunțită a noțiunii de spațiu, introducând ceiace numim azi spațiile sau geometriile riemanniene. Definiția acestor spații se bazează pe noțiunea de distanță între două puncte infinit vecine ale spațiului. Formula care definește acestă distanță este o generalizare a formulei dată de teorema lui Pytagora. Dacă presupunem că suntem în un spațiu cu două dimensiuni și punctele acestui spațiu sunt definite de valorile a două variabile (coordonate) reale x^1, x^2 atunci spațiul este al lui Riemann, dacă fiind date două puncte apropiate P. (x^1 și x^2), a (x^1 + dx, x^2+dx^3) unde dx^1, dx^2. sunt creșteri (diferențiale) ale lui x^1 și x_2 atunci patratul distanței P. Q. este o formă patratică în diferențialele dx^1, dx^2, cu coeficienți funcțiuni de coordonatele x^1, x^2 a lui P, deci aceste funcțiuni sunt aceleași când P este fix și Q variază în vecinătatea lui P.

Dacă spațiul este un plan euclidian și x^1, x^2 sunt coordonate, ortogonale în acest plan atunci formula care ne dă PQ este dată de teorema lui Pytagora, altfel spus pătratul distanței P Q este egal cu suma patratelor diferențialelor dx^1, dx^2, cum se poate verifica ușor. Deci planul euclidian metric este un caz particular de spațiu a lui Riemann. Cercetările lui Riemann au creiat ceiace se cheamă **Geometrie diferențială**, căci au legat proprietățile geometrice de considerații diferențiale, deci de proprietățile geometrice în vecinătatea unui punct. Studiul proprietăților unui spațiu a lui Riemann cu dimensiuni x^1, x^2,..., xn au dus însă la creiarea calculului diferențial absolut (G. Ricci 1892) sau a calculului tensorial, adică a studiului invarianților față de o transformare de variabile (coordonate de forma x^{12} = j^1 (x^1, x^2, xn) unde j^1 (x^1.., xn) sunt funcțiuni oarecare continue și derivabile.

Acest lucru nu se prezenta în mod natural în geometriile euclidiene, căci acolo există un sistem de variabile preferat, coordonatele carteziene ,adică coordonatele față de un sistem de trei plane și trecerea dela un sistem la altul se face prin transformări lineare.

Interesul pe care l-au determinat în lumea matematică spațiile lui Riemann a crescut considerabil atunci când teoria relativității generală a lui Einstein (1916) a reușit să afirme că spațiul fizic este un spațiu a lui Riemann cu 4 dimensiuni (cele trei dmensiuni ale spațiului și timpul) și că numai în primă aproximație spațiul fizic este un spațiu euclidian metric.

Un alt moment important în Geometria dferenţială îl constitue descoperirea paralelismului de către Levi-Civita (1917). (Nozione di parallelismo în una varieta qualunque, Rend circolo Mat. Palermo) Levi-Civita arată că în un spaţiu riemannian, fiind dată o direcţie, prin un punct P şi o curbă prin P putem să transportăm direcţia dealungul curbei prin paralelism (paralelism Levi-Civita) dar dacă curba este închisă, ne întoarcem în P în general cu altă direcţie. Faptul de a ne întoarce întotdeauna cu aceiaşi direcţie este caracteristic spaţiilor lui Euclid în care caz paralelismul lui Levi-Civita coincide cu paralelismul lui Euclid. Dorinţa de a da o explicaţie geometrică nu numai fenomenelor gravitaţionale aşa cum face teoria relativităţii, ci şi fenomenelor electromagnetice, l-a făcut pe H. Weyl (1918) să considere spaţiile cu conexiune afină spaţii în care există un transport paralel, dar în care nu există în general noţiunea de distanţă.

O concepţie generală a spaţiilor cu conexiune, este apoi realizată de E. Cartan(1923) care consideră spaţiul format din totalitatea spaţiilor locale asociate vecinătăţii fiecărui punct, conexiunea venind să facă o legătură între aceste spaţii locale. Se obţin astfel spaţiile riemanniene, dacă spaţiile locale sunt euclidiene metrice şi spaţiile cu conexiune afină sau proiectivă, dacă spaţiile locale sunt afine sau proiective.

Studiul spaţiilor cu conexiune a fost urmat şi pe calea directă dată de Weyl de către Veblen (1923), Eisenhart sau pe căi diferite Schouten, Hlavaty, Bartolotti.

O problemă importantă ce s'a pus în aceste studii a fost cercetarea proprietăţilor subspaţiilor scufundate în aceste spaţii. Proprietăţile unei sfere sau pseudo-sfere se pot considera ca subspaţii riemanniene cu două dimensiuni în un spaţiu euclidian cu trei dimensiuni şi ele au condus la geometriile neeuclidiene.

O problemă nouă a fost aceia pusă de subsemnatul în 1926 (Les espaces non holonome, C. R. Paris), prin considerarea nu numai de subspaţii definite prin una sau mai multe ecuaţii în termen finiţi, ca în cazul sferei sau pseudo sferei, ci prin ecuaţii cu diferenţiale necomplet integrabile (neolonome).

In un spaţiu cu trei dimensiuni o asemenea legătură este o ecuaţie lineară şi omogenă în diferenţialele dx^1, dx^2, dx^3 a cărei coeficienţi sunt funcţiuni de x^1, x^2, x^3. Considerarea acestor subspaţii se poate pune în legătură cu sistemele neolonome din Mecanică de unde şi numele de spaţii neolonome ce le-am dat acestor spaţii. Ele au găsit aplicare la construirea unei teorii unitare a câmpurilor fizice gravitaţional şi electromagnetic. (Kentano Yano, La théorie unitaire des champs proposée par M. Vrânceanu, C. R, Paris, 1937).

Cercetările de geometrie diferenţială legate de calculul tensorial şi de teoria relativităţii au găsit un deosebit interes între matemati-

cienii ruşi şi profesorul B. Kagan a înfiinţat în 1927 la Universitatea din Moscova un Seminar consacrat acestor cercetări. In anul 1933 seminarul a început publicarea unui periodic intitulat:

. Труды семинара по векторному и тензорному анализу с их приложениями к геометрии, технике и физике.

(Lucrările seminarului de Analiză vectorială şi tensorială şi aplicaţii la geometrie, mecanică şi fizică).

In această publicaţie ce se găseşte acum la al şaptelea volum s'au publicat memorii de o deosebită valoare atât de către Kagan cât şi de către elevi sau colaboratori ai săi, Roschevsky, Schapiro, Dubnow, Wagner, Gurewitsch, Burstin, Norden, Lopschitz, etc.

Problemele ce ei le-au atacat sunt numeroase. Ele merg dela aprofundarea fundamentelor cum sunt cercetările lui Kagan despre spaţiile subproiective, la reconstruire de teorii pe baze moderne, cum sunt lucrările lui Dubnov, care expun teoria congruenţelor de drepte cu ajutorul calculului tensorial, la teorii cu totul originale, cum este dualitatea metrică a lui Kagan. Sunt de asemenea interesante de reţinut generalizările importante făcute de Wagner şi Lopschitz în teoria spaţiilor neolonome. Astfel Wagner (1935) consideră spaţiile neolonome în care ecuaţiile cu diferenţiale nu sunt lineare ci de gradul al doilea sau de ordin superior.

Prin cercetările sale Şcoala de Geometrie diferenţială din Moscova este demnă de marea tradiţie geometrică creiată de Lobatschevski şi se impune astăzi ca una din cele mai importante şcoli geometrice din lume, astfel că decernarea premiului Stalin, şefului acestei şcoale, Profesorul Kagan, a fost desigur o recunoaştere a unor merite excepţionale.

In anul 1947 Kagan a tipărit o carte de peste 500 de pagini ce constitue primul volum dintr'un tratat intitulat:

Основы теории поверхностей в тензорном изложении.

(Fundamentele teoriei suprafeţelor în tratare tensorială)

In această carte este expusă teoria suprafeţelor cu ajutorul calculului tensorial şi a teoriei grupurilor. Al doilea volum va urma în curând şi va cuprinde o parte din cercetările Şcoalei de geometrie a lui Kagan. Acest tratat va constitui desigur cea mai complectă carte ce s'a scris în literatura matematică în acest domeniu al teoriei suprafeţelor (subspaţii cu două dimensiuni).

MUNCA LUI KARL MARX PRIVIND PROBLEME DIN ŞTIINŢELE NATURII[1]

(Comunicare după materiale nepublicate)

de A. M. KRINIŢKI

In desvoltarea materialismului dialectic, ştiinţa naturii ocupă un loc esenţial. Amintim ce importanţă atribue Engels ştiinţei naturii: „Marx şi cu mine am fost singurii care am salvat din filosofia idealistă germană dialectica conştientă, transformând-o în concepţia materialistă a naturii şi istoriei. Dar pentru concepţia dialectică şi totodată materialistă a naturii este nevoe de o familiarizare cu matematica şi ştiinţele naturale". (K. Marx şi F. Engels. Opere, Vol. XIV, pag. 8).

Prezintă un interes deosebit să se lămurească ce loc a ocupat ştiinţa naturii în formarea concepţiei ştiinţifice despre lume a lui Marx, în ce grad studiul ştiinţelor naturale a fost folosit de Marx în procesul construirii de către el a genialei lui doctrine. Pe de altă parte, este necesar să se stabilească în ce măsură în folosirea concluziilor din ştiinţele naturale, în explicarea, — ca să folosim cuvintele lui Lenin, — a „premizelor filosofice şi a concluziilor ştiinţei naturii". (V. I. Lenin, Opere, vol. XVII, pag. 269), Marx a învins punctul de vedere limitat al naturaliştilor, deschizând drumuri noi, creând generalizări, care la rândul lor să fi influenţat desvoltarea gândirii natural-ştiinţifice.

Dacă, în ceea ce-l priveşte pe Engels, această chestiune a fost prelucrată într'o măsură însemnată, aceasta nu se poate afirma de loc cu privire la Marx. In comunicarea ce ne propunem ne mărginim numai la punerea acestei probleme, fără a avea pretenţia de a fi studiat-o până la epuizare.

Marx, în toată perioada activităţii lui de mulţi ani de cercetări, a arătat totdeauna un interes adânc chestiunilor de ştiinţă a naturii, iar în unele ramuri ale ştiinţelor naturale avea cele mai profunde cunoştinţe, fără a mai vorbi de matematică, în domeniul căreia, după cum se ştie, a făcut chiar descoperiri independente. Toate lucrările lui Marx, în special geniala lui creaţie „Capitalul", corespondenţa lui cu Engels şi alte persoane, dovedesc că el a urmărit întotdeauna cu atenţie desvoltarea ştiinţei naturii. Asupra faptului că Marx s'a ocupat de ştiinţa naturii cu temeinicia proprie lui, vorbesc în mod elocvent „Caetele" lui de note, din care o parte însemnată conţine extrase şi note în chestiuni de ştiinţă a naturii, nepublicate până astăzi.

In elaborarea genialei lui doctrine, Marx s'a folosit cu perseverenţă şi consecvenţă de datele ştiinţei naturii, contemporane lui. El a extirpat concluziile reacţionare ale acelor oameni de ştiinţă pe care burghezia i-a transformat în lucrători plătiţi de ea", şi a descoperit tendinţele so-

---

1) Extras du „Probleme de Filosofie" (Voprosă Filosofii) No. 1 anul 1948.

cialiste inconștiente ce se ascundeau în descoperirile și cuceririle științei. Marx știa să cuprindă dintr'o dată, cu privirea lui de vultur, esența teoretică a problemelor studiate de el, dar conștiinciozitatea lui științifică excepțională, autocritica, tendința lui către o exactitate ireproșabilă, l-au dus la studierea și acumularea unui material imens de fapte pentru fundamentarea tezelor lui teoretice.

Cele 250 de „Caete de note" ce s'au păstrat din cele mai diferite ramuri de cunoștințe conțin cea mai bogată comoară de idei. Notele în chestiunile de știința naturii în cea mai mare parte se află în aceleași caete, în care Marx a trecut și conspectele și notele cu privire la problemele altor științe, în special la problemele de economie politică.

Excepție fac numai vastele conspecte naturalo-științifice ca, de exemplu, conspectul de fiziologie care ocupă trei caete, conspectul nu mai puțin vast de geologie ș. a. m. d. Prin conținutul lor, notele în chestiunile de știință a naturii în cea mai mare parte sunt legate cu acele probleme fundamentale care-l preocupau pe Marx în perioada dată activității lui. Astfel, în perioada muncii asupra disertației (1839-1840) acestea erau probleme de filosofie a naturii. In perioada însă a studiilor de mulți ani ale ui Marx asupra problemelor de doctrină economică, acestea erau chestiuni de știință concretă a naturii, legate cu economia politică (chestiuni de tehnologie, bazele științifico-naturale ale agriculturii ș.a.m.d.). In anii 1870-1880 revin chestiunile de știință a naturii legate cu bazele concepției despre lume. Extragerile în chestiunile de știință a naturii pot fi în mod condițional împărțite în următoarele grupe tematice: 1) probleme de teorie generală a științei naturii (problemele mișcării, legea conservării și transformării energiei ș.a.m.d.); 2) chestiuni de agronomie, de chimie agricolă; 3) chestiuni de geologie; 4) chestuni de antropologie; 5) fiziologia și tematica biologică în legătură cu ea; 6) chestuni de tehnologie, inclusiv problemele de mecanică, energetică, ș.a.m.d.

In comunicarea prezentă se dau în ordine cronologică notele și observațiile principale ale lui Marx, legate cu aceste teme.

I

Incă din anii studenției Marx a luat deprinderea de a face extrageri din cărțile citite. Insă această obișnuință a fost adesea lăsată de o parte, mai ales în anii furtunoși din ajunul revoluției din 1848 și în anii revoluției (cu toate că printre notele de economie s'au păstrat unele care se raportă la anul 1845 ș. a, m, d.) Marx nu conspecta cărțile care îi aparțineau lui personal, pe care făcea toate însemnările posibile — de la sublinieri în text și pe margini și până la adnotări deosebite. Din păcate, biblioteca personală a lui Marx s'a păstrat prost, ca urmare a atitudinii neglijente față de ea în arhiva social-democrației germane. Multe din cele mai prețioase observații, așa dar, s'au pierdut și cine știe dacă vor mai putea fi reconstituite. Dar ele, fără îndoială, prezentau un mare interes, cum o dovedesc unele note de pe cărțile ce s'au păstrat. Astfel, de exemplu, pe exemplarul ce-i aparținea lui Marx din cartea vestitului obscurantist, fondator al rasismului Gobineau, „Asupra inegalității raselor omenești", Marx a făcut următoarea adnotare: „Nu este oare în ultima analiză această superioritate albă numai

superstiție neagră?" (Aici și mai departe toate extragerile și adnotările lui Marx sunt date în traducerea noastră după materialele ce se păstrează la Institutul Marx-Engels-Lenin de pe lângă C. C. al P. C. (b) al U. S. Această observație scurtă este mai bogată în conținut de cât altă critică de circumstanță și apreciază în mod meritat aiurările fals-științifice, rasiste, ale lui Gobineau.

Una din cele mai vechi mărturii ale interesului pe care Marx îl purta științelor naturale, este „Schema filosofiei naturii" alcătuită de el, care se raportă la anul 1840. Ea a fost introdusă de Marx în șase caete din numărul total de șapte, care conțineau extrase și lucrări pregătitoare pentru disertația lui de doctor care și singură arată interesul lui Marx pentru problemele filosofice ale științei naturii. „Schema filosofiei naturii" prezintă un interes deosebit ca una din primele etape de studiu al lui Hegel de către Marx. Marx a notat în trei redactări diferite ale „Schemei" trasate de el planul de prelucrare a problemelor de filosofie a naturii.

O mărturie suplimentară a faptului că Marx trata în mod indenpendent chestiunile filosofice de știință a naturii este înalta apreciere pe care Marx o dădea filosofiei lui Epicur, apreciere care se deosebește de cea cu privire la Hegel și care se găsește în acelaș caet, imediat după „Schema filosofiei naturii".

Abia în anul 1851 Marx se întoarce din nou la studierea aprofundată a problemelor de știință a naturii în legătură cu cercetările lui economice. Alături cu conspectele lucrărilor economice (Ricardo, Malthus, Hume, Walles ș. a.) în „Caetele de note" ale lui Marx apar extrase lungi din lucrările celor mai mari chimiști și agronomi, consacrate problemelor de chimie agricolă. In Iulie 1851 Marx începe studierea lucrării clasice a vestitului chimist Justus Liebig „Chimia organică în aplicarea ei la agricultură și fiziologie". (Justus Liebig. „Die organische Chemie in Ihrer Anwendung auf Agrikultur und Physiologie". 4 Aufl. Braunschweig 1842), din care Marx face lungi extrase. Marx termină conspectarea cărții lui Liebig în August 1851. In acelaș caet, care conține a doua parte a conspectării cărții lui Liebig, Marx a elaborat un conspect al cărții agronomului englez London „Enciclopedia agriculturii". (London I. C. „An Encyclopedia of Agriculture" London 1831.) și al cărții agrochimistului Johnstone „Lecții de chimie agronomică și geologie"). (J. W. Johnstone „Lectures on Agrcultural Chemistry aud Geology". London 1847).

Trebuie presupus că Marx a simțit nevoia de a studia serios bazele științifico-naturale ale agriculturii și în primul rând ale cultivării pământului, în legătură cu cercetarea problemei rentei funciare.

Marx studiază cu sârguință cele mai bune manuale și studii de agronomie, de chimie agricolă, de geologie ș.a.m.d., dându-și seama că nu e îndeajuns de familiarizat cu bazele fertilității solului nu numai el, dar majoritatea copleșitoare a economșitilor. In ce măsură îl interesa pe el această chestiune se vede din via corespondență dintre el și Engels cu prilejul articolului privitor la ridicarea fertilității solului cu ajutorul captării electricității atmosferice, publicat în revista londoneză ‚Economist" în anul 1845. (Vezi scrisorile lui Marx către Engels, Mai 1851 în Opere, vol. XXI, pag, 195-197, 203).

Conspectul vast al cărții lui Liebig cuprinde un cerc de chestiuni

de un diapason nu numai agronomic îngust, ci mai larg : aici se află și problema generală a rotației substanțelor în natură și problema nutririi plantelor, în care Liebig desminte vechea teorie a humusului, înlocuind-o cu teoria lui minerală, care pe lângă azot dă o mare importanță carbonului și oxigenului (elementelor „organogene"), precum și fosforului, potasiului, etc. Marx subliniază în mod special următorul extras din cartea lui Liebig: „In forma lui cea mai simplă, procesul de asimilare și de creștere din acid carbonic, în urma căreia se degajă tot oxigenul apei și a acidului carbonic, ca la uleiurile volatile neoxigenate, la cauciuc ș. a. m. d., sau chiar numai o parte din acest oxigen". Marx extrage deasemenea în întregime argumentarea adusă de Liebig în favoarea faptului că lumea plantelor lucrează asupra rocelor minerale în mod analogic cu influența corosivă a aerului, apei și a schimbărilor de temperatură, că lumea plantelor este un puternic factor corosiv, datorită degajării de acizi din rădăcini, iar după moartea plantelor, datorită degăjării acidului carbonic în procesul de descompunere. In plus, are loc disolvarea și folosirea de către plante a substanțelor alcaline conținute în roce. Rezervele acestor alcaii însă, se termină după o serie de ani și trebue să vină un moment când, pentru realizarea procesului de coorziune, pământul trebue să rămână fără cultură, înțelenit. In cazul contrar, terenul se secătuește, cum a fost în Virginia, unde în urma multor ani de cultură a tutunului fără îngrășăminte, pământul s'a dovedit cu desăvârșire secătuit. Marx subliniază următoarele cuvinte ale lui Liebig: „Intr'o astfel de stare se află în general tot pământul cultivat din Europa". Așa dar, Marx atrage aici atenția asupra ideii lui Liebig privitoare la secătuirea solului (legea fertilității descrescânde a solului) în legătură cu caracterul spontan, neplanificat al culturilor agricole sub capitalism: solului secătuit nu i se redau părțile minerale care au trecut în compoziția plantelor și care, fiind secundare pentru animale și om, prin conținutul lui minim în sol determină totuși condițiile de desvoltare a plantelor. Liebig, prin teoria lui de secătuire a solului se apropie de doctrina lui Malthus, dar, cum a arătat mai târziu Marx, în teoria științifico-naturală a lui Liebig se afla în mod obiectiv o critică a agriculturii capitaliste: Liebig consideră ca ideale pentru desvoltarea agriculturii condițiile culturii intensive agricole pe baza agriculturii mici și mici de tot, sub care solului i se înapoiază tot ce se ia dela el. Insă aici, după părerea lui Liebig, este exclusă aplicarea largă a succeselor științifice și a perfecționărilor tehnice, care sunt posibile numai pe scara mare a agriculturii. Liebig, ca și alți savanți burghezi, nu vede ieșirea din această contrazicere. Această ieșire, arătată de Marx, constă în înlocuirea agriculturii capitaliste prin aceea socialistă, bazată pe aplicarea planificată a științei.

Din cartea lui London „Enciclopedia agriculturii" Marx extrage date mai ales de istorie a agriculturii. El notează datele cu privire la decăderea agriculturii în Europa feudală, după căderea Imperiului Roman, cu privire la cultura agricolă superioară a Egiptului Antic (sistemul de irigație și ameliorări, sistemul mecanismelor de ridicat și al conductelor de apă, care permitea udarea dealurilor și chiar a munților până la creștet). Marx extrage de asemenea următoarea teză a lui London: „Agricultura este un aspect nu atât al muncii, cât al științei".

Din „Lecții de chimie agricolă și geologie" a lui Johnstone, Marx

extrage o serie de teze importante. Johnstone socoate că, pe măsura creşterii desimii populaţiei, este necesar să se îmbunătăţească cultivarea pământului în baza studierii atente a însuşirilor pozitive şi negative ale solului, cu scopul de a obţine cantităţi mai mari de bucate. Nu se poate prevedea limita de ridicare a fertilităţii, dar, în comparaţie cu timpurile trecute, succesele agriculturii atât în domeniul cultivării pământului cât şi în cel al creşterii animalelor, în limita Regatului Unit, sunt imense. De aceea, ştiinţa ne învaţă să privim cu bărbăţie înainte spre perfecţionarea şi raţionalizarea agriculturii. Acestea sunt concluziile trase de Marx din lucrările lui Johnstone, pe care îl apreciază nu mai puţin de cât pe Liebig (Marx a făcut următoarea apreciere a lui Johnstone în scrisoarea sa către Engels din 13 Octombrie 1851: „Johnstone este un Liebig englez", în Opere, vol. XXI, pag. 285), — evident, numai din punctul de vedere ştiinţific, dat fiind că din punct de vedere politic ambii sunt oameni cu convingeri conservatoare.

Studiind apoi alte cărţi ale lui Johnstone: Catehism de chimie agricolă şi geologie" şi,‚Note despre America de Nord" (J. W. Johnstone „Catechism of Agricultural Chemistry aud Geologhy" 23 edition. Edinburgh 1842, „Notes on North America". London 1851) — Marx se interesa de datele obiective doveditoare a faptului că cultura capitalistă duce la secătuirea şi pustiirea pământului. Marx scrie: „Acest sistem duce treptat pământul la o complectă secătuire, — pământul foarte bogat mai încet, pe cel mai sărac mai repede".

In aceiaşi ani, Marx citeşte o serie de lucrări în chestiuni de mecanică şi tehnologie, de tehnică ş. a. m. d., seria lucrărilor lui Poppe, la care se referă în „Capitalul" (vol. III, cap. XX): „Mecanica secolului XVIII", „Manual de tehnologie generală", „Fizica cu aplicare la arte, manufactură şi meserii folositoare", „Istoria matematicii din cele mai vechi timpuri", Istoria tehnologiei din timpul restaurării ştiinţelor până la sfârşitul sec. XVIII"; „Dicţionar tehnic" al lui Ure; „Istoria invenţiilor" a lui Beckmann. Poppe J. H. M. „Die Mechanik des XVIII Jahrhunderts". „Lehrbuch der allgemeinen Technologie". Frankfurt a/M. 1809 „Physik, vorzüglich in Anwendung auf Künste, Manufaktur u. a. nützlichen Gewerbe". Tübingen 1830 „Geschichte der Mathematik seit d. alteesten bis auf die neueste Zeit". Tübingen 1828. „Geschichte der Technologie seit der Wiederherstellung der Wissenschaften". 3 Bande. Göttingen. 1807-1811. Ure A. „Technischen Wörterbuch". Prag. 1843-1844. Beckmann I. „Beiträge zur Geschichte der Erfindungen". Göttingen. 1780-1805.

Din „Manual de tehnologie generală" al lui Poppe, Marx împrutată enumerarea şi descrierea proceselor tehnologice. In mod deosebit de amănunţit conspectează Marx „Istoria tehnologiei" a aceluiaşi autor Marx împrumută din această vastă lucrare date asupra legăturii ştiinţei cu meseria, asupra lucrurilor vătămătoare profesionale, câteodată o serie de paragrafe le notează cu un singur cuvânt (de exemplu: „Morile de vânt"). Asupra unor momente Marx se opreşte mai amănunţit, expunând de exemplu, într'o formă generalizată, certurile cu privire la „proprietatea asupra vântului", care s'au ivit în legătură cu inventarea morii de vânt, Marx expune în mod deosebit de amănunţit desvoltarea mecanicii şi a tehnicii în legătură cu istoria morii de apă. Marx notează cu semnul întrebării următoarea contrazicere la Poppe: Poppe, pe de

o parte, își exprimă punctul de vedere că arta pregătirii îmbrăcămintei a apărut în climatul temperat, iar pe de alta, considerând Africa locul de origină al oilor, presupune că de acolo își are originea arta torsului și țesutului lânii. Marx extrage amănuntele tehnice ale torsului și țesutului, datele tehnice cu privire la prelucrarea bumbacului, datele cu privire la invenția Arkwirght ș. a. m. d. Marx notează cu interes cunoștințele cu privire la diferite plante fibroase și la încercările mai mult sau mai puțin reușite de utilizare a lor pentru prepararea torsului (?). In special el face extrageri din comunicările lui Pallas, membru al Academiei de științe Ruse („Lucrările Societății Economice Imperiale" T. I. SPB. 1795), introduse în cartea lui Poppe, privitoare la plantele mătăsoase din stepele Astrahan (Cynanchia acutum, Apocynum maritimum, Asclepias vincetoxica, Asclepias nigra ș. a.), care erau întrebuințate pentru prepararea torsului. Marx notează de asemenea încercarea de a folosi în aceleași scopuri urzicile, cânepa și o serie de alte plante. In conspectul celui de al 2-lea volum al cărții lui Poppe, Marx sistematizează materialul, introducând o serie de titluri: „Fabrici de ace", „Fabrici de ace cu gămălie", „Fabrici de degetare" ș. a. m. d. In secțiunile intitulate de el „Ferăstrae și mașini de tăiat", Marx remarcă „vechimea" ferestrăului; în secțiunea „Despre muncile de lăcătușerie" de asemenea remarcă vechimea lor. In mod deosebit de amănunțit conspectează Marx secțiunea intitulată de el,, Arta ceasornicarilor". Construirea mecanismului de ceasornic este expusă de el deajuns de amănunțit. Marx scrie despre importanța „automatelor hidraulice" (în cartea lui Poppe nu există nimic despre aceasta). Marx extrage informațiile despre lucrările lui Galilei, privitoare la pendul, despre H. Hughens ca inventator al ceasornicilor cu pendule, face-o trimitere la lucrarea lui L. Euler („De aptissima figura rotatum deutibus tribuenda" in Commentariis nov. Academiae Scientiarum imper. Petropolitanae". T. V. 1754—1755, Petropolis, 1760, p. 299). Dintre savanții care au încercat să folosească ceasornicul pentru măsurarea longitudinii geografice, Marx pomenește de Leibniz. Se știe ce importanță dădea Marx desvoltării ceasornicului și morii în pregătirea revoluției industriale din.sec. XVIII".

Conspectul „Istoriei matematicii" a lui Poppe, Marx l'a făcut mai scurt. Din secțiunea consacrată istoriei aritmeticii, Marx notează numai progresele care erau legate de desvoltarea comerțului și de primele apariții ale capitalismului (sec. XVI). Din istoria geometriei, Marx de asemenea notează numai unele momente. Printr'un singur cuvânt „Thales", „Pitagora" ș. a. m. d. Marx notează etapele de desvoltare a geometriei grecești. Despre Arhimede, Marx notează că el nu numai că este un geometru de aceeași valoare cu Euclide, dar și un mecanic celebru. Marx observă că, pentru geometrie începe o epocă nouă la sfârșitul sec. XVII în legătură cu descoperirea analizei infinitezimale. Despre trigonometrie Marx observă că popoarele orientale aveau tabele de tangente înaintea europenilor. Din introducerea la această carte, Marx extrage numai puține note (despre imperfecțiunea de metodă a anticilor, despre rolul grecilor, Platon, Euclid), sentința atribuită lui Euclid că „pentru studierea matematicii nu există o cale regală", pe care după mulți ani el a folosit-o în postfața la traducerea franceză a volumului I din „Capitalul" cu aplicare la știință în general.

Din lucrarea vastă dar învechită de istorie a invențiilor lui Beckmann, care este unul din clasicii istoriei tehnologiei și autor el însuși al termenului „tehnologie", Marx extrage numai foarte puține informații, de exemplu cu privire la metoda tehnică de fabricare a rachiului, căreia Beckmann îi dădea o mare importanță și o punea la rând cu astfel de invenții ca praful de pușcă, busola, imprimarea cărților. Căpătarea rachiului a dat viață unor producții noi, a perfecționat multe ramuri vechi ale industriei, a dat științei naturii mijloace noi de cercetare, medcinii — noi mijloace de lecuire, a jucat un mare rol social, punând la dispoziția prinților, cum arată Beckmann, isvoare de venituri, supușilor — iluzia economiei produselor alimentare, iar europenilor — un mijloc general de supunere a popoarelor coloniale. O atenție mare dă Marx „Dicționarului tehnic" al lui Ure, apologeul burgheziei, pe care îl demască de multe ori în „Capitalul".

Cum în acelaș timp, Marx studia odată cu lucrările economice și literatura menționată în chestiuni de agronomie și tehnologie, în câmpul lui de vedere au intrat și problemele biologice în legătură cu faptul că i s'a trimis manuscrisul lui P. Daniels („Microcosm, antropologie fiziologică"), pentru care Marx se pregătea să scrie o prefață.

Doctorul în medicină Roland Daniels a fost unul din membrii de vază ai Uniunii comuniștilor și a fost implicat în procesul din Colonia al comuniștilor. Din corespondența lui cu Marx prezintă un interes mare remarca lui Marx cu privire la „Fiziologia" d-rului Daniels, pe care Marx trebuia s'o prefațeze. Din nefericire, scrisoarea lui Marx (Mai 1851) către Daniels cu privire la această lucrare a lui în întregime, nu s'a păstrat, cu excepția unui fragment mic, dar foarte interesant, cu conținutul următor: „...Comuniștii au de arătat că numai sub relațiile comuniste adevărurile tehnologice la care s'a ajuns pot fi realizate în practică...". (K. Marx și F. Engels. Opere, Vol. XXV, pag. 94). Cu toate că însuși Daniels era un comunist convins, se pare că în lucrarea lui nu lichidase cu totul cu concepțiile idealiste asupra relațiilor dintre oameni. Engels socotea aceste rămășițe ale idealismului caracteristice pentru „un om care a scris despre fiziologie" (Scrisoarea către Marx din 3 Aprilie 1851. Opere, vol. XXI, pag. 187). Marx și Engels considerau necesar să repare aceste manifestări ale idealismului fiziologic din cartea lui Daniels, care în legătură cu procesul din Colonia al comuniștilor nu a mai văzut lumina. Această intenție a rămas nerealizată din cauza procesului comuniștilor care a început curând la Colonie. Ideea exprimată de Marx în legătură cu lucrarea lui Daniels, că numai odată cu victoria comunismului își vor găsi realizare adevărurile la care s'a ajuns în tehnologie, reprezenta una din deducțiile principale ale lui Marx din studierea de către el a materialelor economice, agronomice și tehnologice. Insă Marx, se vede, a socotit necesar să-și complecteze și lărgească suma cunoștințelor lui științifice-naturale, biologice, ceea ce o dovedește conspectul în deajuns de mare al lucrării de biologie a unui autor necunoscut, care se raportă la anul 1853.

In anii 1858—1859 Marx studiază și conspectează o serie de lucrări: „Incercări privitoare la agricultura și gospodăria sătească", „Despre agricultură, istorie naturală, etc." ș. a., ale lui James Anderson (Anderson J. „Essays Relating to Agriculture aud Rural Affaires". „Recreations in Agriculture, Natural History, etc.". London 1799—1802),

„care a descoperit singur teoria modernă a rentei și în acelaș timp fermier-practician și agronom vestit pentru epoca sa" („Capitalul", vol. III, K. Marx și F. Engels. Opere, vol. XIX, p. 2-a, pag. 171). Marx arată că teoria lui Anderson și a însușit-o Malthus, în general meșter în plagiate. Marx se folosește de Anderson și ca economist și agronom și arată legătura dintre cunoștințele lui agronomice și teoria elaborată de el, care mai târziu apare din nou și în știința agronomică și în cea economică.

In legătură cu teoria rentei pământului, începând după 1860 Marx se întoarce iar, pe lângă lucrările istorice și economice, la studierea agronomiei. In anul 1860 el studiază noua lucrare a lui J. Liebig — „Asupra teoriei și practicii în agricultură". (J. Liebig „Uber Theorie und Praxis in der Landwirtschaft"). In această lucrare, Liebig face bilanțul teoriei sale minerale a nutriției plantelor, care se află la baza doctrinei lui cu privire la secătuirea solului. Esența doctrinei lui Liebig constă în aceea că plantele cultivate asimilează pentru alcătuirea țesuturilor lor carbonul, împrumutat din acidul carbonic al aerului și azotul — din amoniacul aerului. Prin aceasta cele mai importante elemente componente ale țesutului lor plantele le capătă sub formă de gaze, iar carbonul și azotul care se află în stare combinată în părțile componente ale solului nu joacă un rol substanțial în nutriția plantelor. Dimpotrivă, fosforul, potasiul calciul și sodiul, care intră în compunerea solului sub formă de săruri, joacă un rol foarte important în nutriția și desvoltarea plantelor. Ingrășămintele azotoase, băgate în pământ, înlesnesc doar însușirea de către plante a părților componente minerale, dat fiindcă ele le transformă pe aceste din urmă în stare de soluție. Tocmai aceste părți minerale ale solului îi sunt luate cu fiecare recoltă. Secătuirea solului, prin urmare, constă nu în scăderea în el a compușilor organici sau azotoși, ci în pierderea de către el a părților minerale componente arătate. Marx extrage următorul raționament al lui Liebig: „Dacă admitem că un sol conține o asemenea cantitate de substanțe minerale nutritive, încât poate fără nici o înlocuire să dea în decurs de o sută de ani o sută de recolte de grâu, după trecerea acestui termen el încetează de a mai fi fertil pentru grâu. Dacă însă, mulțumită furnizării de amoniac și acid carbonic, recolta anuală se ridică la dublu, acest teren aduce în curs de 50 ani aceași recoltă ca în curs de o sută de ani fără această condiție. Acest teren în decurs de 50 ani pierde aceiași cantitate de părți componente ale solului pe care el, fără de amoniac, ar fi pierdut-o în o sută de ani. Mulțumită întrebuințării amoniacului pământul produce nu în mod absolut mai mult de cât fără amoniac, ci mai mult într'o fracțiune de timp dată". De aceea arendatorul este interesat într'o îngrășare azotică abundentă, care îi permite să scoată maximum posibil din lotul arendat în cel mai scurt timp posibil. Dimpotrivă, proprietarul pământului prin aceasta suferă o pierdere evidentă,pierzând, după expresia lui Liebig, „capitalul-pământului", fiindcă plantele iau ceea ce pierde solul. Liebig mai face și o altă deducție, de asemenea notată de Marx: „La cultura pe scară mare, masa azotului, primit de pământ sub formă de îngrășăminte, reprezintă numai o mică parte din totalul azotului care se află în recoltă; la cultura pe scară mică, masa azotului, care se află în recolta ridicată de pe pământul îngrășat în abundență cu săruri de amoniac,

reprezintă o mică parte din azotul primit de pămînt sub forma de îngrăşăminte".

Totul se reduce la chestiunea dacă reuşeşte toată masa acidului carbonic şi amoniacului să se transforme în carne şi pâine mulţumită acţiunii plantelor: acestea depind la cultura pe scară mare de prelucrarea mecanică a solului, care elimină piedica pentru acţiunea concomitentă a părţilor componente ale solului şi pentru o suprafaţă absorbantă crescândă a plantelor care cresc. Punctul de vedere al lui Liebig, care reprezenta în decada a 7-a a secolului trecut cel mai înalt nivel al ştiinţei agronomice, a fost mai târziu întrecut de ultimele cuceriri ale biologiei: descoperirile lui Pasteur şi mai ales micro-biologului rus Vinogradski şi ale altora au făcut lumină asupra adevăratei esenţe a rotaţiei substanţelor în natură şi, în special, asupra rolului microorganismelor în asimilarea azotului. Dar Liebig priveşte cu pesimism perspectivele unei astfel de economii mari, care duce numai la secăturea grăbită a solului. Marx, după cum am arătat,, a ştiut să descopere contrazicerile fundamentale din învăţătura lui Liebig, care considera legea lui asupra secătuirii solului ca o lege neschimbată a naturii. Marx a arătat că, în realitate, contrazicerea descoperită de Liebig este proprie în special formei capitaliste a agriculturii. In agricultura mare socialistă, care are toate posibilităţile de a folosi în agrotehnică toate cuceririle ştiinţei, aceste contraziceri sunt învinse.

In anul 1865, Marx trecând la elaborarea primului volum din „Capitalul" pregătit de el, conspectează din nou amănunţit noua ediţie a cărţii clasice a lui Liebig, apărută în anul 1862 sub titlul „Chimia în aplicarea ei la agricultură şi fiziologie" („Die Chemie in ihrer Anwendung auf Agrikultur und Physiologie" 1862). In Februarie 1866, Marx scria lui Engels cu privire la ultimile etape de lucru la cartea sa, în special asupra problemei rentei pământului: „Ziua mergeam la Bibliotecă, iar noaptea scriam. Noua chimie agricolă din Germania, în special Liebig şi Schöbein, care sunt mai importanţi pentru aceasta decât toţi economiştii luaţi împreună; pe de altă parte, imensul material elaborat de francezi din timpul ultimilor mele preocupări cu aceste chestiuni — toate acestea a trebuit să le studiez acum. Am terminat cercetările mele teoretice cu privire la renta pământului acum doi ani. Şi tocmai în acest timp au apărut multe lucruri noui, care, de altfel, confirmă pe deplin teoria mea. Aici au fost importante şi datele cu privire la Japonia care s'au desvăluit pentru Europa" (K. Marx şi F. Engels, Opere,vol. XXIII, pag. 325).

Pe lângă operele economiştilor, în anul 1865, Marx a conspectat atent o serie de lucrări de agronomie. In acelaşi timp cu noua ediţie pomenită a cărţii lui Liebig (în special prima parte a ei — „Introducerea în legile naturale ale agriculturii") el conspectează şi lucrarea lui Liebig „Doctorul Emil Wolf în Hoterheim şi chimia agricolă". („Herr Doktor Emil Wolff în Hoterheim und die Agrikulturchemie" 1855) şi pentru a doua oară cartea lui Johnstone „Note despre America de Nord"; în tehnologia agriculturii cartea lui Hamm „Uneltele şi maşinile agricole ale Angliei" (W. Hamm „Die Landwirtschaftlichen Gerate und Maschinen Englands" Braunschweig 1856). După cum dovedesc extrasele din aceşti autori, precum şi extrasele făcute în acelaşi caet din lucrările economiştilor francezi şi englezi în chestiunea rentei pămân-

tului, Marx, pentru elaborarea teoriei sale a rentei pământului, dădea o mare importanță noilor date teoretice ale agronomiei contemporane, căpătate în procesul desvoltării celei mai recente a agrochimiei și agrobiologiei. Din lucrările economice pe care le supune unei critici profunde, Marx scoate o serie de date care se referă la chestiunea perfecționării lucrării pământului, la creșterea fertilității, adică chestiunii agronomice. Astfel, el extrage din articolul lui Passy o serie de date cu privire la progresul științific și tehnic al agriculturii: inventarea plugului cu fierul lat, care a jucat rol în prelucrarea solurilor grele argiloase; întrebuințarea varului și a margei, care permitea să se semene grâu pe aceste soluri, făcându-le fertile; drenajul ș. a. m. d. (H. Passy „Rente du sol" în Dictionnaire de l'économie politique, t. II, Paris, 1853). Marx arată dependența economistului francez Passy de Mill, care, la rândul lui, repetă numai pe Ricardo; Marx ironizează părerea lui Passy că „renta este o parte a rodului pământului, rod natural", spunând că aceasta este una din scamatoriile de care este capabil ministrul de finanțe francez, care este Passy. Vorbind despre acest progres, care a transformat solul sterp în fertil, Marx observă: „Aceasta de altfel, dovedește că nu progresul culturii, etc., prin sine însuși ridică renta, cum crede d. Passy ci că pământul considerat mai înainte ca prost, acum, ca mai bun, aduce rentă diferențială". Aceste date cu privire la influența științelor naturale și a agronomiei asupra fertilității pământului Marx le folosește în volumul II din „Capitalul". (Vezi „Capitalul", vol. III în K. Marx și F. Engels. Opere, vol. XIX, p. 2-a, pag. 329).

Exact în acelaș fel, din lucrarea lui Lavergne „Agricultura și populația în 1855 și 1856", Lavergne L. „L'agriculture et la population en 1855 et 1856", Paris, 1857), consacrată în general problemei legăturii dintre agricultură și creșterea populației, pe lângă datele statisticeeconomice, Marx extrage informațiile care caracterizează ridicarea hotărîtă și rapidă a fertilității solului mulțumită folosirii ca îngrășăminte a varului pe teritoriul vast care se întinde în Franța de la Finistère până la granița Sovoiei, unde solul este compus mai ales din pământ silicios; ca urmare a folosirii varului, grâul a înlocuit orzul, au apărut minunate pășuni pentru vite, a început să ia avânt creșterea vitelor ș. a. m. d. Totodată Marx ironizează fanteziile agronomice ale lui Lavergne, care susținea că plantele și rădăcinile furajere îngrașe solul, iar cerealele îl secătuiesc. (Vezi „Capitalul" vol. III în K. Marx și F. Engels. Opere, vol. XIX, p. 2-a, pag. 182 și „Capitalul", vol. I în K. Marx și F. Engels. Opere, vol. XVII, pag. 780, adnotația 188). Marx extrage din altă lucrare a lui Lavergne informații despre desvoltarea creșterii vitelor în Anglia, în special despre sistemul de selecție artificală, folosit cu mare succes de către fermierul englez Backwell, care, după cum notează Marx în conspectul său, „a redus mărimea oilor, — lăsându-le numai numărul de oase care este necesar pentru existența lor". (Lavergne. „The Rural Economy of England and Scotland" 1855. Vezi „Capitalul", vol. II. Cap. 12 în K. Marx și Fr. Engels, Opere, vol. XVIII, pag. 253, unde Marx a utilizat aceste informații). Din lucrările lui Mounier și Rubichon, Marx extrage observațiile privitoare la faptul că în Sud-Estul Franței peste șase milioane ha. din ținutul muntos ar da rezultate mai bune pentru creșterea vitelor și culturii plantelor, „dacă societatea ar fi organizată în așa fel încât să se întreprindă o muncă

colectivă". La autorii citați, aceste concepții se împacă cu exemple de, după expresia lui Marx, „filosofie a lui Rubichon" ca: „Abundența, bogăția, forța și puterea, — toate acestea se capătă numai mulțumită fânețelor, iar la fânețe se ajunge numai mulțumită măririi și consolidării proprității pământului". Mounier arată de asemenea importanța pe care a avut-o irigațiile și regularea resurselor de apă în antichitate în Egipt, Chaldeea, etc., iar în sec. IX în sudul Franței în timpul scurtei dominații a arabilor.

Marx dă extrase din lucrările „inginerului civil și agricol", Marton. El extrage ideia lui Marton (J. Marton „On the Nature and Property of Soils". London, 1838 în „Cyclopaedia of Agriculture" 1855), că pământul se deosebește de toate celelalte feluri de proprietăți prin aceea că prin o prelucrare rațională el nu numai că nu se uzează, nu se epuizează, ci dimpotrivă, poate chiar să-și ridice productivitatea. Marx subliniază și următoarea observație a lui Marton: „Argila și pietrele, varul curat și chiar nisipul reprezintă solul în formă nefinită, și numai sub influența atmosferei și a apei de ploaie ele se zvântă și se transformă în sol fertil". Marton arată că mii de acri de pământ sunt utilizați în mod nerentabil ca pășuni, pe când cu o drenare rațională și o prelucrare corespunzătoare acest pământ ar putea să-și dubleze valoarea. Această remarcă arată caracterul nerațional al economiei sub capitalism. In acelaș timp, Marton subliniază nerentabilitatea gospodăriei mici și schițează tabloul transformării gospodăriilor de fermieri în gospodării capitaliste. Totodată, Marton arată presiunea permanentă asupra fermierilor și arendașilor a necesității de a plăti arenda marilor proprietari, arată gradul mare de exploatare la care sunt supuși micii fermieri, arată o serie întreagă de contraziceri care sfâșie gospodăria fermierilor. In legătură cu chestiunile privind aprecierea pământului, Marx extrage din cartea lui Marton o serie întreagă de date geologice și chimice, precum și alte însușiri naturale care caracterizează calitatea solului (ape subterane, umiditatea, starea mecanică a solului, condițiile meteorologice), împreună cu determinantele economice (apropierea pieții, starea drumurilor, etc.) Marx extrage de asemenea aprecierea de către Marton a sistemului rațional de agricultură cu folosirea schimbării, rodului, a îngrășămintelor, etc.

In anul 1865, Marx extrage din noua ediție a cărții lui Liebig date cu privire la descoperirea lui Schönbein, care devenise celebru încă mai înainte prin cercetările lui asupra azotului și sintezei piroxilinei: „Descoperirile lui Schönbein: (fapt este că straturile superioare ale solului conțin totdeauna mai mult amoniac de cât cele mai adânci, cu toate că în procesul de vegetație al plantelor ele devin mai sărace din acest punct de vedere și ar fi trebuit să-l conțină mai puțin; originea lui a fost însă cu totul nelămurită. Un alt isvor bogat al amoniacului, afară de putrezire, nu se cunoștea; nu se cunoșteau experiențe sau fapte care să folosească ipotezei că azotul din aer poate să capete o formă în care să poată deveni substanță nutritivă pentru plante) el a descoperit că transformarea azotului din aer în azotat sau azotit de amoniu este posibilă, și în prezent cea mai simplă experiență arată că fiecare flacără ce arde în aer transformă o anumită cantitate de azot din aer în azotit de amoniu, că fiecare proces de descompunere este un isvor de acid azotic cât și de amoniac, că până și simpla vaporizare a

apei este un mijloc de formare a ambelor substanţe nutritive pentru plante...".

Marx foloseşte toate laturile de valoare ale lucrării lui Liebig, care era o mare autoritate nu numai în domeniul chimiei pur teoretice, dar şi în domeniul prelucrării pe baze ştiinţifice a agronomiei noui, raţionale. Totodată, sprijinindu-se pe metoda dialectică, Marx desvălue mărginirea lui Liebig, orbirea lui de clasă şi inconsecvenţa lui teoretică. Liebig insistă că secătuirea solului şi în special pierderea de către el a elementelor ca fosforul ş. a. este o lege inexorabilă a naturii, vecinică şi imuabilă, în care condiţiile sociale care duc în realitate la astfel de rezultate, adică economia prădalnică capitalistă, reprezintă chiar pentru Liebig „natura" cu legile ei vecinice. Foarte multe din tezele lui Liebig s'au învechit. Dar de loc nu s'a învechit tendinţa pe care, în ciuda concepţiei subiective a lui Liebig, Marx o caută şi o găseşte în desvoltarea obiectivă a ştiinţei. Schönbein a descoperit numai una din căile de însuşire a azotului din atmosferă de către sol. Desvoltarea ulterioară a ştiinţei a dus la descoperirea de căi noui, care duc la acelaşi rezultat: aşa este descoperirea de către Helbrigel a bacteriilor cu tubercule la majoritatea leguminoaselor care îmbogăţesc solul cu azot; aşa este descoperirea, sub influenţa lui Pasteur, de către savantul rus Vinogradski, a rolului bacteriilor în nitrificare şi de fixare a azotului, descoperirea de către Berwick, a rolului altui microorganism al solului, al bacteriei de azot ş. a. m. d.; s'a lămurit de asemenea rolul bacteriilor în rotaţia sulfului, fosforului şi a altor elemente. Toate acestea confirmă ideia lui Marx şi Engels că natura nu-i de vină de secătuirea solului, că în realitate cauza acestei secătuiri sunt în mod exclusiv condiţiile organizării capitaliste, care pradă şi puterile celor ce muncesc şi bogăţiile naturale ale solului.

Marx conspectează în acelaşi caet mica lucrare a doctorului Maron intitulată: „Extensiv sau intensiv? Capitol din doctrina producţiei agricole". (Doktor Maron „Extensiv oder intensiv? Ein Kapitel aus der landwirtschaftlichen Betriebslehre Oppeln, 1859). Maron nu este economist. (Vezi K. Marx şi F. Engels, Opere, vol. XIX, P. 2-a, pag. 371, adnotaţia 47), ci agronom, care a participat la expediţia din Extremul Orient şi care a făcut o descriere a sistemului japonez de agricultură, descriere folosită în adaosul la cartea lui Liebig conspectată de Marx. Marx extrage de la el un şir întreg de teze cu caracter special, de exemplu, despre importanţa îngrăşămintelor organice în condiţiunile climatului rece, despre calitatea solului — compoziţia chimică, starea fizică — despre raporturile dintre sol şi apă, despre capacitatea termică, despre influenţele climaterice, etc. Marx extrage şi declaraţia lui Maron că „omul este în stare în mod pozitiv să transforme un sol sărac în substanţe nutritive într'un sol bogat în orice grad în aceste substanţe". Marx consideră ca şcolăreşti consideraţiunile economice ale lui Maron, dat fiind că acesta nu are nici o idee despre economia capitalistă.

In acelaş caet, Marx, conspectând cartea lui Hamm „Uneltele şi maşinile agricole din Anglia" extrage următoarea observaţie.

„........când Germania ajunsese la măreţe triumfuri pe terenul spiritului şi fanteziei, când Franţa se lansase în furtuna sălbatecă a revoluţiei ei politice, avea loc o revoluţie mai liniştită şi binefăcătoare

în agircultura engleză". Marx extrage ideea lui Hamm privitoare la influenţa reciprocă dintre succesele creşterii engleze a vitelor, căreia i-a dat impuls Robert Backwell, şi revoluţia industrială bazată pe descoperirile lui Arkwright şi Watt. Marx extrage date cu privire la înlocuirea sistemului celor trei tarlale prin sistemul alternării culturilor la mijlocul sec. XVIII şi cu privire la legătura dintre perfecţionările tehnice ale cultivării pământului şi succesele creşterii vitelor, mai ales cu privire la introducerea grapei cu disc sistem Tull. Se desvoltă amănunţit chestiunea privitoare la importanţa lucrării mecanice a pământului, intensificarea aeraţiei lui, folosirea raţională a umezelei, introducerea semănării în straturi, plivitul etc. (acest sistem dă posibilitatea să se cultive solurile virgine, îmblânzeşte „terenul sălbatec", neutralizând aciditatea lui), privitoare la importanţa lucrării mecanice a subsolului şi la legătura strânsă între prelucrarea mecanică şi chimică a solului. Marx observă la aceasta că „ori domnul Hamm îl copiază pe Lavergne, ori acesta pe el". (In vol. I din „Capitalul" Marx scria că „domnul Hamm îl urmează în mod prea necritic pe d. Leonsom de Lavergne". (K. Marx şi F. Engels) Opere, vol. XVII, pag. 551, adn. 323). Extrăgând trimiterile lui Hamm la cartea lui Kerde, care caracterizează starea înapoiată a unor regiuni agricole, Marx scrie în conspectul său ; „In general, cartea lui Kerde este bună, ca să arate cât de greu era în vechime, sub domnia economiei private, să se ajungă la informitate, să se arunce peste bord absurdităţile tradiţionale etc.".

De aceste lucrări se ating observaţiile lui Marx, făcute cu prilejul studierii cărţii lui Fraas „Natura agriculturii", „Istoria agriculturii" (Fraas C. „Die Natur der Landwirtschaft". München. 1857. „Geschichte der Landwirtschaft". 1857). Fraas, în baza lucrărilor lui Bussengo, Wichmann, Polstorf, Wolff, Liebig şi ale altora, ajunge la concluzia că humusul nu are o importanţă nutritivă directă pentru plantele de cultură şi pentru cea mai mare parte a celorlalte specii de vegetale. Cu toate că el respinge teoria nutriţiei prin humus a plantelor, el socoate totuşi că problema humusului trebue studiată mai departe. Marx extrage ideea lui Fraas că „cerealele au nevoe de o îngrăşare intensă nu pentrucă au mai mare nevoe de părţi componente leşioase, ci pentrucă sunt străine de climatul nostru şi nu au destulă căldură pentruca să combine sărurile solului cu substanţele gazoase din aer în proporţie corespunzătoare substanţei organice". Extrăgând această teză, Marx arată, prin aceasta interes faţă de chestiunea patriei plantelor noastre de cultură.

Marx a studiat cu o mare atenţie lucrările menţionate ale agrochimistului german Fraas („Carte de note" din anii 1867-1868), precum şi cartea lui „Clima şi lumea plantelor în timp" (Fraas C. „Klima und Pflanzenwelt in der Zeit. Ein Beitrag zur Geschichte Beiden". Landshut. 1847) („Caete de note" anul 1787). Marx aprecia mult pe acest autor pentru orizontul lui larg, marea lui erudiţie şi „tendinţa socialistă inconştientă" care apărea în aceea că Fraas caracterizează urmările păgubitoare ale sistemului capitalist al agriculturii care se desvoltă fără plan. Totodată, Marx observă că Fraas ajunge spontan la recunoaşterea evoluţiei, schiţând desvoltarea istorică a lumii vegetale în legătură cu schimbările climaterice. (Compară scrisoarea lui Marx către Engels dela 25 Martie 1868 în K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. XXIV, pag. 34-35).

Pe pagina de titlu a caetului pe care Marx l-a ţinut din Noembrie 1875 până în 1878 şi care conţine extrase din lucrările chimistului rus Engelhardt (autor al vestitelor „Scrisori de la ţară"), „Bazele chimice ale agriculturii" şi „Problemele agriculturii ruse") (A. N. Engelhardt Bazele chimice ale agriculturii". „Scrisori patriotice". Vol. I, Nr. 2, vol. II, Nr. 3, 1872). A. N. Enghelhardt „Problemele agriculturii ruse", „Scrisori patriotice" Vol. I, Nr. 2, vol. II Nr. 4, 1872. Marx a făcut următoarea observaţie scrisă: „Proprietatea de pământ. Renta, agronomia, chimia agricolă în raport cu ele". Aceste lucrări Marx le-a studiat în originalele ruse. In a doua din aceste lucrări pe Marx îl interesează mai mult decât toate relaţiile agrare în satul rus.

In prima lucrare, consacrată bazelor ştiinţifico-naturale ale agriculturii, Marx se interesează de o serie de teze susţinute de Engelhardt, care până la exilarea lui la ţară a fost profesor de chimie în Petersburg. Marx extrage în compunerea sa următoarea idee: „Noi suntem în stare să fabricăm chimic o serie de produse ale vieţii organice (indigo„ alizarina), dar carnea, adică albumina, încă nu putem să o producem prin sinteză chimică, ci putem doar să diriiăm forţele naturii spre mărirea productivităţii solului". Mai departe Marx într'o serie de extrase expune după Engelhardt datele ştiinţifice privitoare la originea substantelor pe care plantele le asimilează prin folosirea elementelor din mediul înconjurător, din pământ, din aer, din apă, când aceste elemente trebue să se afle în mediu sub forma unor astfel de compuşi care să fie potriviţi pentru transformarea lor în substanţa plantelor. Marx extrage date privitoare la sursele de azot, carbon, hidrogen, fosfor şi alte elemente din care planta îşi construeşte organismul. Engelhardt, ca şi Liebig, respinge teoria humusului de nutriţie a plantelor, recunoscând ca isvor al carbonului pentru plante acidul carbonic, din aer şi considerând plantele verzi ca „aparatul în care se reface acidul carbonic şi se produc substanţele organice" ; însă Engelhardt recunoaşte că „folosul gunoiului din sol nu poate fi negat, dat fiind că din gunoiul din sol se trag particulele minerale necesare nutriţiei plantelor (fosfor, potasiu, etc.). La aceasta se reduce importanţa gunoiului. Marx extrage în ruseşte zicătoarea citată de Engehlhardt: „Gunoiul se fură şi de la dumnezeu" şi „Cară gunoi, nu-ţi fie lene, chiar dacă lui dumnezeu nu te-ai rugat'. El observă că „aceste două zicători ruse exprimă creştineşte atitudinea dreaptă a agriculturii raţionale faţă de religie". „Exact la fel de bună, — scrie Marx, — este zicătoarea : pe cal îl duce nu biciul, ci ovăzul, şi laptele îl are vaca pe limbă".

Marx, în baza datelor lui Engelhardt, observă că, în timp ce oraşele supra-aglomerate se murdăresc cu gunoaie dăunătoare, solul cultivabil de la ţară este lipsit de aceste gunoaie care reprezintă elemente pe care solul le pierde în fiecare an odată cu recolta culeasă şi dusă de acolo. Marx este de acord cu Engelhardt că în jurul acestei chestiuni privitoare la folosirea gunoaielor „se învârteşte toată agricultura contemporană".

Pe caetul (anul 1878) care conţine un conspect foarte detaliat al „Geologiei" lui Jukes (*J. B. Jukes* „Geology" 1862) şi al „Bazelor chimiei şi geologiei agricole" a lui Johnstone. (*Johnstone* „Elements of Agricultural Chemistery and Geology", 4 edition. Edinburgh. 1856), Marx scrie: „Raportul direct al geologiei faţă de agricultură".

Marx dă o mare atenție geologiei. El studiase marele manual de geologie a lui Jukes, dând o atenție deosebită mineralogiei și geochimiei. In conspectul vast al cărții lui Jukes sunt făcute de către Marx un șir întreg de observații. Astfel, luând unele date paleontologice, Marx dă uneori explicații din care reese o bună cunoaștere de către el a clasificației zoologice. Astfel, de exemplu, Marx observă că „cypris aparține racilor paraziți, multe din aceste animale de genul racilor, ca cypris, sunt aproape tot atât de mici ca și infuzoriile, și ca și aceștia plutesc în apă". Marx nu se mulțumește cu materialul dat de Jukes în chestiunea compoziției chimice a diferitelor minerale, și trece în conspectul său extrase mari din chimia lui Schorlemmer (cu privire la acidul de silicu, silicați, etc.) Dând datele lui Jukes cu privire la căutările cărbunelui de pământ în straturile ce se găsesc mult sub limita din care poate fi căpătat, căutări care costă scump și sunt cu totul inutile, Marx scrie: „Astfel tot se mai fac *în ciuda prevenirilor tacite ale mineralelor din rocile înconjurătoare* și a prevenirilor cu voce tare ale geologilor pe care măgarul de — „om practic" îi consideră ca niște simpli teoreticieni". Marx, dând la iveală cunoștințe foarte temeinice de chimie, supune criticii tabela de elemente date la cererea autorului cărții conspectate de către cunoscutul chimist Sullivan. Marx scrie că Sullivan determină greșit valențele unor elemente (de ex. a sulfului, silicilului, tellurului ș. a.), exprimându-le prin numărul atomilor de clor cu care se combină elementul dat. O atitudine tot așa de critică are Marx față de expunerea făcută de Jukes a teoriei vulcanice a biologului francez Elie de Bomone. De mare interes este următoarea observație a lui Marx cu privire la importanța legăturilor prismatice în roci: „Nu numai esența însăși a lucrului, dar chiar și formele apar în creerul omenesc la început din formele naturale, care i se arată în față în procesul muncii, în atitudinea activă de producție față de natură. Astfel aici forma coloanelor din Egiptul antic, India, etc. este împrumutată mulțumită pietrelor monolite, în formă de coloană, ca urmare a dispunerii prismatice a legăturilor lor".

Așa dar, conspectând cartea lui Jukes cu scopul lămuririi influenței reciproce a geologiei și agronomiei, Marx studiază totodată ca investigator și problemele paleontologice și chimice ce decurg din desvoltarea geologiei, și face de asemenea cele mai interesante deducții cu privire la caracterul influenței reciproce între materialele puse la dispoziție de natură și activitatea de producție a omului.

Plecând de la aceleași premize principiale, Marx, conspectând cartea lui Allen Grant „Geologia și Istoria" *(Allen Grant* „Geology and History"), își exprimă atitudinea sa critică față de raționamentele acestui autor, care socoate că bogățiile minerale ale țării determină ramurile corespunzătoare ale industriei. Marx notează cu un semn de exclamare și unul de întrebare observația lui Allen Grant că zăcămintele de piatră de var, care se întrebuințează la prelucrarea postavului, în vestul Angliei, a determinat desvoltarea în vestul Angliei a industriei de postav. Marx descoperă o contrazicere la Allen Grant, care în alt loc din cartea sa aduce fapte care arată că dimpotrivă, bogățiile geologice ale țării devin accesibile prelucrării numai odată cu desvoltarea industriei de după revoluția industrială din Anglia. Numai din acest moment istoric

se observă o întoarcere la raioanele celte posesoare de cărbuni cu „formațiile primare" ale lor.

Industria de extracție a cărbunelui de pământ, cu toate zăcămintele bogate de cărbuni ale Angliei, a început să se desvolte numai după ce revoluția industrială din sec. XVIII a dat naștere unei cereri crescânde de cărbuni de pământ.

Prin ele însele, aceste bogății naturale nu au putut să provoace desvoltarea industrială și de aceea existența zăcămintelor de lignit din straturile geologice ale Angliei în decurs de secole nu au determinat industria de extracție a cărbunelui, până în secolul XVIII.

In anul 1875 Marx a conspectat lucrarea lui Preyer. (*W. Preyer* „Ueber die Erforschung des Lebens". Jena. 1873) asupra explorării vieții, ceea ce dovedește interesul lui Marx față de problema originii vieții, cărea e consacrată această lucrare a lui Preyer.

La anul 1876 se raportă extragerile și notele lui Marx în chestiunile de fiziologie. In acest timp, Marx citea cartea lui Schleiden „Fiziologia plantelor și animalelor și teoria culturii plantelor". (*Schleiden M. I.*. „Physiologie der Pflanzen und Tiere und Theorie der Pflanzenkultur" 1850 în B. III der „Enzyklopaedie der Naturwissenschaften", herausgegeben von Schleiden und Schmidt). Marx extrage date în chestiunea nutriției plantelor: „Toată chestiunea nutriției plantelor se învârtește propriu zis numai în jurul asimilării carbonului și azotului". In ceea ce privește carbonul, Marx notează: „Numai acidul carbonic corespunde condiției ca substanța nutritivă să fie în mod egal răspândită". In ceea ce privește azotul, Marx notează informațiile asupra amoniacului care se află totdeauna în aer, care este asimilat de orice sol, care se combină avid cu apa, care se descompune ușor și intră în alte combinațiuni. Se remarcă de asemenea importanța părților componente neorganice ale plantei, având-se în vedere sărurile disolvate în pământ. Mai departe, Marx extrage date cu privire la humus. Marx are o atitudine critică față de multe teze ale lui Schleiden. El ironizează punctul de vedere reacționar al lui Schleiden care are o atitudine negativă față de folosirea plugului cu aburi. In legătură cu datele asupra progresului lucrării pământului, Marx scrie că „odată cu progresul lucrării pământului în sistemul capitalist crește nevoia de investiții de capital, că cu dispariția paraginelor investițiile de capital cresc". Extrăgând ideile lui Schleiden cu privire la varietăți și specii la plante, Marx subliniază tendințele lamarkiste ale lui Schleiden, care îl pun în opoziție cu Darwin. In ceea ce privește datele asupra culturii intensive și extensive, Marx face următoarea remarcă: „Orice cultură în comparație cu condițiile naturale este intensivă, dar în raport cu cultivarea plantelor este extensivă". Prezintă un interes mare faptul că Marx, conspectând pe Schleiden, nu urmează ordinea expunerii materialelor din carte. O parte din carte, care tratează despre sol, Marx o expune înainte, materialele privitoare la constituția plantelor le mută mai departe, — cu un cuvânt, în conspect se află o ordine deosebită în care Marx dispune materialul din carte. Cu acest prilej Marx nu se mulțumește cu datele ce se află în carte, ci include în conspect materiale din lucrările altor autori, de exemplu, din fiziologia lui Herman. Marx l-a citit pe Schleiden nu pentru prima oară, cu toate că note mai vechi noi nu cunoaștem. Dar în scrisoarea către Engels din 31 August 1864

Marx scrie: „Prietenul nostru Schleiden are o predispoziţie înnăscută spre lipsa de gust, cu toate că mulţumită unei oarecari încurcături el a şi descoperit celula". (*K. Marx* şi *F. Engels*, Opere, vol. XXIII, pag. 196). După cum se ştie, Schleiden, prin concepţiile sale dualiste, avea o atitudine extrem de negativă faţă de filosofia lui Schelling şi Hegel. Cauza oricărei desvoltări Schleiden o vede în „forţa care dă formă". In lumina aceasta devine înţeleasă critica la care supune Marx rămăşiţele vitaliste ale lui Schleiden în chestiunea formării plantelor.

In acelaşi an, 1876, Marx citeşte şi conspectează cartea lui Ranke „Bazele fiziologiei omului". (*I. Ranke:* „Grundzüge der Physiologie des Menschen". 3 Ausgabe. 1875). *Marx* s'a referit la această carte în Martie, Aprilie şi Mai 1876. Cum arată una din scrisorile lui către Lavrov din 18 Iunie 1875, Marx nutrea un interes viu faţă de fiziologie şi faţă de cele mai importante probleme nerezolvite ale biologiei. Marx remarcă în conspectul său importanţa descoperirii microscopului complex.

Vorbind despre celulă, el scrie : *Oken* (anul 1808), şi mai înainte într'o formă mai slabă Buffon". Mai departe se notează descoperirile lui *Schwann*. Apoi se caracterizează protoplasma, nucleul. Marx scrie: „Aici nucleului i se atribue o importanţă deosebită" — şi mai departe observă că nucleul nu este indispensabil, cum au arătat descoperirile lui Brücke, Meckel, Ţenkovski asupra protistelor fără nucleu. Conspectând descrierea structurii celulei-ou ca tip de celulă animală, Marx scrie că celula-ou nu este deloc o simplă celulă, ci un organism mai complex. Marx dă date care neagă deosebirea absolută între celulele de plantă şi cele de animale. In chestiunea originii celulei, Marx notează : „După Schwann sunt două moduri de formare a celulelor : 1) apariţia liberă a celulelor — ele se nasc în jurul nucleelor libere în lichidul de cultură ; 2) originea lor din alte celule. Impotriva acestuia este *Reichert* — împotriva naşterii autoarbitrare introdusă prin contrabandă la Schwann (cristalizare din citoblastema lui Schwann". Mai departe se expun concepţiile lui *Kelliker, Virchow* şi alţii. Marx scrie: „Impotriva concepţiilor lor asupra procesului de formare a celulelor este *Traube*. Celula nu este o formă de cristalizare a substanţei organice superioare, dat fiind că substanţele chimice organice superior compuse pot să ia efectiv forme cristalice !". Marx subliniază unitatea proceselor fiziologice de diviziune celulară la plante şi animale. In secţiunea privitoare la morfologia celulei, Marx subliniază importanţa excrescenţelor celulare sau rămurelelor, care pătrund în spaţiul intercelular, împreunează celulele, lichidând separaţiunea lor : „Legăturile nemijlocite ale celulelor între ele sunt o eliminare a individualităţii închise celulare".

Conspectând capitolul privitor la orginea ţesuturilor, Marx se referă la desvoltarea doctrinelor lui *Pander, Ber, Bischoff, Remak, Reichert*. In capitolul asupra originii organelor, Marx nu se mulţumeşte cu materialul lui Ranke şi intercalează extrase din cartea lui *Hermann* „Fiziologia omului" (cu conţinut embriologic) şi din a doua parte a cărţii lui Schleiden „Fiziologia plantelor şi animalelor".

Mai departe, Marx trece la capitolul lui Ranke asupra chimiei celulei. Sistematizarea materialului acestui capitol este dată de Marx însuşi în forma următoare :

1. Celula ca formă simplă schematică, care corespunde simplităţii

compoziției: A) combinațiuni organice: 1) combinațiuni fără de azot; 2) combinațiuni care conțin azot; B) procesele de ardere.

2. Chimismul celulelor vegetale și animale.

3. Celula vegetală.

4. Celula animală.

Descriind descoperirea de către *Veler* în anul 1828 a sintezei ureei, Marx face următoarea observație: „Aceasta este o substanță aproape albă, care apare atunci când vaporii de acid cianic Cl. ON. lucrează asupra amoniacului uscat". Marx înscrie mai departe: „Prin aceasta se dovedește că, în celulele vii, formarea substanțelor se supune acelorași legi ca și în natura neorganică". Marx extrage din cartea lui Ranke caracteristica substanțelor anorganice ca produse de oxidare, din care plantele își formează părțile lor componente, și caracteristica substanțelor organice, ca apte pentru o oxidare ulterioară, pentru ardere; această aptitudine ele o capătă numai în organismul plantelor mulțumită procesului de refacere care are loc în celula vegetală cu ajutorul forței care învinge forța de afinitate a oxigenului, — o astfel de forță este lumina solară (la plantele verzi). Dimpotrivă, în celulele animale procesele vitale sunt legate nu cu procesele de refacere, ci cu cele de oxigenare. Marx înscrie: „Procesele din celulele vegetale verzi și cele din celulele animale sunt diametral diferite". Insă Marx observă că această diferență nu este absolută. Inaintea procesului de asimilare la plante stau trei probleme: 1) sinteza substanțelor pentru acoperirea cheltuelii de energie a activității vitale proprii, 2) pentru alcătuirea țesutului și reproducerea energiei plantelor parazite, 3) în același scop — la animale. Marx formulează minunat de strâns și clar diferența dintre plante și animale (ideia este aceași ca și la Ranke, dar exprimarea sa este mai concisă și mai plastică, două rânduri cu totul): „Pentru plantă aerul este mijlocul principal de nutriție, pentru animal el este mijlocitor al schimbului pe care se bizue toată activitatea lui vitală". Marx sistematizează de asemenea secțiunea privitoare la părțile componente ale animalelor. Curios este că, opus rubrici „fermenți", Marx pune în paranteză semnul întrebării, marcând prin aceasta insuficiența științei contemporane în ce privește natura fermenților. Marx descrie de asemenea în amănunte datele asupra funcțiilor părților componente neorganice ale celulei, de exemplu, a sării de potasiu, despre care scrie: „Fără săruri de potasiu nu există creștere. Fără hidrogen și oxigen nu există nici un fel de formare și de întreținere a vieții organice". Marx, remarcând importanța sărurilor oxigenate de fosfor pentru formarea albuminei semințelor cerealelor, scrie: „Este puțin studiat modul în care substanțele neorganice intră în combinație cu cele organice". Marx înscrie amănunțit datele privitoare la protoplasmă ca purtătoare a proceselor vitale, compoziția ei și activitatea ei vitală.

In acelaș an, 1876 (începând dela 17 Mai), Marx conspectează cartea lui Fick „Forțele naturale în acțiunea lor reciprocă". (*A. Fick* „Die Naturkräfte in ihrer Wechselbeziehung". Würzburg. 1869), în acelaș caet în care se găsesc materiale asupra economiei ruse. Marx observă că reacțiunile chimice opuse se fac la una și aceeași temperatură. Vorbind despre mișcarea Browniană, Marx scrie: „D-l Fick cu altul vrea ca să perceapă microscopic mișcarea de dans a particulelor minuscule ce

plutesc în aer". Citirea cărţii lui Fick caracterizează interesul lui Marx pentru problema conservării şi transformării energiei.

Interesul lui Marx pentru această problemă se caracterizează de asemenea prin notele lui, care se raportă la perioada Noembrie 1878 — Ianuarie 1879. Aici se găsesc extrageri din cartea lui Otto Caspari „Filosofia lui Leibniz, luminată din punctul de vedere al doctrinei fizice asupra forţei şi materiei (contribuţie istorică la filosofia nouă şi la istoria ştiinţelor naturii). O. *Caspari* „Leibniz Philosophie, beleuchtet vom Gesichtspunkt der physikalischen Lehre von Kraft und Stoff (Ein historischer Beitrag zur neueren Philosophie und Geschichte der Naturwissenschaften"). Leipzig, 1870. Se pare că citirea acestei cărţi a avut o oarecare legătură cu lucrarea lui Engels despre Dühring, dat fiind că cel dintâi vine un extras care caracterizează pe Dühring ca diletant, în baza atitudinii lui superficiale faţă de Leibniz în a sa „Istorie critică a filosofiei". După aceea Marx extrage următoarea notă cronologică: „1608 — descoperirea lunetei; 1618 — legile lui Kepler asupra mişcării planetelor. Tyho Brahe şi Galilei. In apărarea experienţei — Bacon. Lucrările lui Bilbert asupra electricităţii şi magnetismului. Curând Harvey descoperă circulaţia sângelui.

Aşa de bogate în descoperiri sunt primele decenii ale sec. XVII, — mărturie a înfloririi ştiinţei naturii. Descartes creşte sub impresia tuturor acestor evenimente. Anul 1641 : Descartes „Reflexiuni asupra primei filosofii". Anul 1643 — Gassendi : „Cercetări anticarteziene". Marx extrage scrisoarea lui Leibniz din 21 Mai 1671, în care el referindu-se la ipoteza sa, consideră eterul drept cauza gravităţii ş. a. m. d. Mai departe, Marx înscrie: „Descoperirea microscopului, anii 1618-1621. La mijlocul sec. XVII se ocupă de el lumea ştiinţifico-naturală pentru descoperirea enigmelor lumii microscopice. „Swammerdan (1637—1680) — o serie de descoperiri din cele mai frumoase". Marx remarcă influenţa micrografilor asupra desvoltării filosofiei lui Leibniz. Marx extrage un şir întreg de date istorico-filosofice asupra lui Spinoza, Leibniz, ocazionaliştilor. Remarcând lucrarea medicului englez Glissone, „Tratat asupra substanţei energetice sau asupra vieţii naturii", Marx scrie: „Principalul la Glissone: natura substanţei — ea este vie. După Glissone tuturor substanţelor le sunt proprii mişcarea, impulsul şi prezentarea", Marx caracterizează extrem de negativ încercarea lui Caspari de a limita religiozitatea lui Leibniz. Marx scrie cu ironie : „Ceea ce în special îl bucură pe domnul Caspari în Leibniz este că el are posibilitatea să-l considere ca precursor al marelui *desideratum*, şi anume al „teologiei raţionale", care, „exacte aşa cum voia Leibniz, va fi în stare cândva să întoarcă la religia sănătoasă a concepţiei despre lumea adevărat — creştină, minţile recalcitrante ale reprezentanţilor ştiinţei naturii". Marx observă că Leibniz în „Noua ipoteză fizică" a lui numeşte pe micrografi anaxagorişti. Caracterizând doctrina lui Leibnitz despre monade, Marx scrie: „Leibniz caută în esenţa mişcării şi forţa motrice un principiu nou şi o nouă esenţă a substanţei".

Marx extrage (în latineşte) un pasaj din „Noua ipoteză fizică" a lui Leibniz, în care filosoful, referindu-se la observaţiile micrografilor Kircher şi Kulk, scoate concluzia asupra divizibilităţii infinite a conţinutului continu al oricărui atom, care ar reprezenta „un fel de lume", şi asupra putinţei nelimitate de observare şi cunoaştere atât a micro-

cosmosului cât și, exprimându-ne în termeni contemporani, a macrocosmosului: „Căci trebue să se știe, după cum au observat vestiții micrografi Kircher și Kuek, că mare parte din ceea ce noi vedem în (scară) mare, un lineț (om care posedă într'un grad superior o vedere pătrunzătoare. *A. K.)* oare care va prinde în proporții corespunzătoare în mic, și că dacă în acest fel se va progresa până la infinit, — ceeace, fără îndoială, este posibil, dat fiind că conținutul este divizibil la infinit, — *atunci orice atom va fi ca un fel de lume de aspecte infinite, și vor fi date lumi în lumi până la infinit*".

Indată după acestea, Marx aduce extrase din Leibniz și Descartes care caracterizează concepțiile lor în chestiunea mișcării, — Marx citează corespondența lui Leibniz cu Clark. (Leibnitii Opera Philosophica, ed. Erdmann, Berlin, 1840, parsprior, pag. 774, 775) și operele postume de fizică și matematică ale lui Descartes. *(Descartes* R. „Opuscula postuma physica et mathematica". Austelodami 1701).

Marx citează tot acolo cuvântările secretarului perpetu al Academiei de științe prusiene Du Bois-Reymond": „Imperiul și lumea', „Ideile lui Leibniz în știința naturii contemporane". Prima cuvântare iese din cadrul temei noastre (cu toate că ea este interesantă prin aprecierea sarcastică pe care Marx o dă pentru lingușitoarea „preamărire la adresa Prusiei și a lui Friedrich cel Mare, adevăratul fondator al Imperiului german"). Din cuvântarea lui Du Bois-Reymond asupra lui Leibniz de la 7 Iulie 1870 Marx extrage teza că atât Leibniz cât și Descartes au dat prima expresie justă a doctrinei conservării forței, dar că pentru ei permanența forței este numai un rezultat al voinței divine. Marx citează trimiterile lui Du Bois-Reymond la Diderot, Helmholz și Riemann, în special afirmația lui Du Bois-Reymond că cercetările matematice ale lui Riemann, Helmholz și altora asupra axiomelor geometriei dau o susținere concepțiilor lui Aristotel și Locke despre suflet ca „tabula rasa". Du Bois-Reymond socoate că caracterul supranatural a armoniei prestabilite este îndepărtat de Darwin, care duce la rezolvarea vechilor dispute dintre empirism și „nativism".

In anul 1878 citește cartea prietenului său geologul Dakins „Antichitatea omului". *(Dakins* „Antiquity of Man" London 1878). Tocmai la sfârșitul anului 1880 și începutul anului 1881 Marx în legătură cu studierea cărții lui Morgan „Societatea primitivă" citește o serie de alte cărți asupra culturii primitive, printre care lucrarea geologului și antropologului englez Dakins „Omul primitiv în Britania". *(Dakins* „The Early Man in Britain" London 1880), a lui Geikie „Europa preistorică". *(Geikie* „Preistory Europe". London 1881), și citește de asemenea cartea lui Podolinsky „Munca omenească și conservarea energiei". *(Podolinsky* „Le travail Humain et la conservation de l'énergie", Paris 1876), asupra căreia capătă comentarii și critică amănunțită de la Engels (scrisorile lui Engels de la 19 și 22 Decembrie 1882).

Marx arată de asemenea un mare interes problemelor de electricitate (scrisoarea lui Marx către Engels de la 8 Noembrie 1882 „Asupra experiențelor lui Depres"). In același timp Marx introduce în ca t note asupra cărții lui Hospitalier „Principalele aplicațiuni ale electricității (partea întâia: „Isvoarele electricității") — (Hospitalier „Les principales applications de l'électricité", Paris, 1881) — Marx conspectează nu-

mai articolul introductiv din prima parte a cărţii, care conţine caracteristica electricităţii, unităţile de măsură ale electricităţii ş. a. m. d.

★

Conţinutul într'adevăr inepuizabil al extragerilor lui Marx din diferite chestiuni de ştiinţă ale naturii oglindeşte extraordinara varietate şi profunzime a interesului marelui gânditor şi luptător. Materialele acestei moşteniri servesc ca o bună dovadă a justeţei cuvintelor lui Engels, rostite de el la mormântul lui Marx: „...în fiecare domeniu separat pe care Marx l-a supus cercetării, — şi astfel de domenii erau foarte multe, şi nici unul dintre ele nu s'a arătat a fi numai superficial, — în fiecare din ele, chiar şi în domeniul matematicii, el a făcut descoperiri independente.

Aşa era Marx ca om de ştiinţă. Dar ştiinţa era departe de a reprezenta chiar jumătate din acest om. Ştiinţa era pentru Marx o forţă motrice revoluţionară istorică. Ce bucurie pură îi făcea lui fiecare descoperire nouă în oricare ştiinţă teoretică, descoperire despre a cărei aplicare practică câte odată nici vorbă nu era încă, — cu totul altă bucurie încerca însă el atunci când era vorba de o descoperire care avea dintr'odată o influenţă revoluţionară asupra industriei, asupra desvoltării istorice în general" (K. Marx şi F. Engels, Opere, vol. XV, p. 653).

Publicarea de către Institutul Marx-Engels-Lenin cel puţin a unei părţi din extragerile şi conspectele lui Marx în chestiunile ştiinţei naturii ar fi de mare folos, pentru prelucrarea marxistă-leninistă a ştiinţei naturii în epoca noastră, când ea confirmă din ce în ce mai mult teza tovarăşului Stalin că „spiritul dialecticii pătrunde toată ştiinţa contemporană". *(I. V. Stalin,* Opere. vol. I, pag. 301).

II

„Schema filosofiei naturii" a lui Marx publicată mai jos, se află în caetul VI de lucrări pregătitoare ale lui pentru disertaţie, cu toate că, la prima vedere, nu au cu ele nici o legătură directă. Schema reprezintă o excepţie unică în tot complexul celor şapte caete care conţin extrase, *excursiuni* şi alte materiale pregătitoare care au legătură mai mult sau puţin directă cu tema disertaţiei. Cu toate că în perioada de lucru asupra disertaţiei, Marx, după cum arată Lenin, era încă idealist-hegelian, stătea pe punctul de vedere idealist hegelian (V. I. Lenin Opere, vol. XVIII, pag. 5, 32), totuşi idealismul lui nu poate fi identificat nici cu idealismul lui Hegel şi al elevilor lui, faţă de care Marx a avut totdeauna o atitudine critică. (Vezi scrisoarea lui Marx către tatăl său dela 10 N-brie 1837 *(K. Marx* şi *Fr. Engels,* Opere vol. I, pag. 418, anul 1938), precum şi o serie de exprimări polemice împotriva „elevilor lui Hegel" (ibidem, pag. 70, ş. a.), nici cu idealismul hegelian de stânga. Idealismul era la Marx numai o formă în care se turna, în acest stadiu timpuriu de desvoltare, concepţia lui despre lume, care încă de pe atunci era critică şi revoluţionară. In acelaşi caet, al VI-lea, în raţionamentul privitor la „Puncte nodale în desvoltarea filosofiei", Marx critică pe unii hegelieni şi salută ca „necesitate istorică", „furtuna", „ce urmează după marea filosofie a lumii". *(K. Marx*

și *F. Engels*. Opere, vol. I, pag. 470). De ceilalți hegeleni de stânga Marx se deosebește prin aceea că alege ca temă a disertației chestiuni de filosofie a naturii și nu de teologie.

Filosofia naturii a lui Epicur, cercetată de Marx în disertație, cu doctrina lui privitoare la declinația atomilor, și filosofia naturii lui Hegel, își pune ca sarcină să motiveze libertatea conștiinței de sine, privind natura ca „rațiune în sine", liberă de „rațiunea conștientă", adică de Dumnezeu. Prin aceasta se poate explica includerea „Schemei filosofiei naturii" alcătuită de Marx în unul din caetele de lucrări pregătitoare pentru disertație.

Să ne îndreptăm atenția spre această schemă. Ea este dată în trei redactări independente. Prima redactare, cea mai apropiată de structura filisofiei naturii a lui Hegel, cuprinde paragrafele 252—334 după „Enciclopedia științelor filosofice". Așa dar, în schemă sunt omise atât primele paragrafe ale introducerii (paragrafele 245—251), din care este luat ultimul, 252, cât și toată organica; în această redactare se termină cu chimismul. Această redactare reprezintă o înscriere schematică a conținutului filosofiei naturii a lui Hegel și numai în unele puncte se deosebește de ea prin formulare.

Cea de a doua redactare este mai concisă și scurtă, din ea este omisă nu numai organica, dar și chimismul. Dimpotrivă, cea de a treia redactare, cu toate că este cea mai scurtă, este de fapt cea mai completă, dat fiind că împreună cu „mecanica" și „fizica" include și „organică" (deși nu complet — fără organismul animal). Totodată această a treia redactare prezintă un interes important, dat fiind că este eliberată într'un grad mare de frazeologia specifică hegeliană și par'că desvălue „sâmburele rațional" care este conținut în filosofia naturii, încercând să desvălue în formă generalizată legăturile reale și dependența în natură însăși, ne inventându-le și neaducându-le de afară. Marx, încă în acea perioadă timpurie a activității sale creatoare la care se raportă „Schema filosofiei naturii", socotea că „pătrunderea lumii de filosofie în același timp devine o pierdere a rostului filosofiei, că existența ei este totodată și pierzania ei..." (*K. Marx* și *F. Engels*, Opere, vol. I, pag. 71). Aplicată la știința naturii această idee a lui Marx însemna recunoașterea inutilității unei filosofii independente a naturii, care să stea deasupra științelor naturii, recunoașterea necesității disolvării naturii în însăși știința naturii. Mulți ani mai târziu, când pentru Marx și Engels filosofia naturii a lui Hegel, ca și toată doctrina hegeliană, era de mult o treaptă trecută și învinsă, ei continuau să prețuiască *„raționalul* ce se afla în metoda pe care a descoperit-o Hegel, dar căruia el i-a dat o formă mistică", cum îi scria Marx lui Engels în anul 1858 (*K. Marx* și *F. Engels*, Opere, vol. XXII, pag. 291). In același an, Engels, studiind și făcând bilanțul succesului științei naturii în cei 30 ani precedenți, roagă pe Marx să-i trimită „filosofia naturii" a lui Hegel, ca să se convingă dacă „bătrânul" n'a prevăzut ceva din aceste succese. Engels mai târziu asemăna raportul dintre filosofia naturii și știința conștientă dialectică a naturii cu raportul dintre socialismul utopic și comunismul științific, recunoscând prin aceasta însăși însemnătatea ei istorică.

„Schema filosofiei naturii" a lui Karl Marx"

SCHEMA FILOSOFIEI NATURII [1]
(Prima redactare)

A. *Impartire generală.* Ideea ca natură este:

I. In determinarea extrapozițiunii, a *separațiunii abstracte,* în afara căreia există unitatea formei, care este ca existentă în sine numai ideal, este *materia* și sistemul ei idealizat, este *mecanica. Natura generală.*

II. In determinarea *particularității,* astfel că realitatea se presupune cu o determinațiune imanentă a formei și cu o diferență ce există în ea, o corelație reflectivă, a cărei existentă în sine este *individualitatea naturală.*

III. *Natura unică.* Determinarea subiectivității în care diferențele reale de formă sunt tot așa reduse din nou la unitatea idealizată care s'a consfințit singură și există pentru sine, este *organica.*

I. MECANICA

A. *Mecanica abstractă generală.*

a) *Spațiul. Continuitate nemijlocită,* ca extra pozițiune sunt:

α) *Dimensiunile: înălțimea, lungimea și lățimea.*

β) *Punctul, linia și suprafața:* pe de o parte, determinațiunea în fața liniei și a punctului, pe de altă parte, ca o restabilire a integralității spațiale: suprafața închisă care desparte un oarecare spațiu întreg unitar.

b) *Timpul. Discontinuitatea nemijlocită.* Devenirea intuitivă: *prezentul, viitorul și trecutul* (acum ș. a. m. d.).

c) Unitatea nemijlocită a spațiului cu timpul, în determinarea spațiului este *locul,* în determinarea timpului este *mișcarea,* a unității lor este *materia.*

B. *Mecanica specială. Materia. Mișcarea. Respingerea — atracția —gravitatea.*

1. *Materia inertă, masa... drept conținut, spațiul și timpul,* indiferent față de formă. Mișcarea exterioară — *materia inertă.*

---

1) Notarile redactorilor schemei, închise în paranteze franceze sunt date în textul Mega. In comparație cu acest text în publicația prezentă sunt introduse câteva schimbari pe baza fotocopiilor înscrierilor lui Marx. A fost refăcut titlul dat de catre Marx (titlul în Mega — „Schema filosofiei naturii hegeliene"). Au fost excluse trimiterile la paragrafele și paginile „Enciclopediei științelor filosofice" a lui Hegel, care lipseau la Marx și au fost introduse Mega în prima redactare a schemei. Indreptări mai mici au fost introduse fără rezervă.

2. *Impulsul. Comunicarea mişcării — greutate — viteză — centru exterior — repaos — tendinţă spre centru — presiune.*
3. *Cădere. Depărtare de centru.*

C. *Mecanica absolută sau mecanica mai restrânsă.*

Gravitaţiunea, mişcarea ca un sistem al mai multor corpuri. Centrul general — unitatea lipsită de centru. Centre speciale.

II. FIZICA

A) *Generalitatea în fizică.*

1. *Corpuri generale. Identitatea.*

α) *Lumina* (soarele, stelele). *Intunericul* (neted). (*Raport spaţial* — în mod nemijlocit).
β) *Corpurile antitezei. Intunericul.*

1. *Ca diferenţă de corp, consistenţă, existenţă pentru sine materială.*
2. *Antitezare ca atare.* Descompunerea şi neutralitatea corpurilor lunare şi cometare.

γ) *Corpurile individualităţii. Pământul* sau planetele în general.

2) *Corpuri speciale. Elemente*

1. *Aerul* — generalitate negativă.
2. *Elementele antitezei, focul şi apa*
3. *Elementul individual, pământescul, pământul.*

3) *Individualitatea. Procesul elementar. Procesul meteorologic.*

1. *Descompunerea identităţii individuale* în momente de contrarietate independentă, în *consistenţă şi neutralitate lipsită de caracterul de sine.*
2. *Devorarea autoinflamantă încercată de stabilitatea ce se diferenţiază.* In modul acesta pământul devine pentru *sine* o *individualitate reală şi fertilă.*

B) *Fizica individualităţii deosebite.*

α) *Gravitatea specifică. Densitatea materiei,* raportul dintre greutatea masei şi *volum.*
β) *Coeziunea,* se manifestă ca un *mod specific,* de reacţiune din punct de vedere mecanic faţă de alte mase.

Afinitate — coeziune, etc.
Elasticitate.

γ) *Sunetul.*
δ) *Căldura* (capacitatea calorică specifică).

C) *Fizica individualității izolate.*

a) *Forma.*

α) Forma nemijlocită este *cazul extrem al punctității*, al inconsistenții, cazul extrem al *fluidului ce se strânge în sferă.*
β) *Inconsistentul* se desvălue în diferențialitatea noțiunii. *Magnetismul.*
γ) *Activitatea,* care trece în produsul ei, cristalul.
b) *Forma specială.*

α) *Raportul față de lumină.*
1. *Transparența.*
2) *Refracția (îndreptarea internă în cristal).*
3. *Inconsistența ca întunecare,* metalicitate (lumină).

β) *Raportul față de foc și apă, miros și gust*

γ) *Integralitatea într'o individualitate deosebită. Electricitatea*
c) Procesul chimic.

1. Combinarea.

α) *Galvanism. Metale, oxidare, desoxidare.*
β) *Procesul focului*
γ) *Neutralizarea, procesul apei.*
δ) *Procesul în integritate. Afinitate electivă.*

2. Descompunerea.

(A doua redactare).

I. MECANICA

a) *Mecanica abstractă.*

1. *Spațiul,* înălțimea, lățimea, adâncimea. Punctul. Linia. Suprafața.
2. *Timpul.* Trecutul, prezentul, viitorul.
3. *Locul. Mișcarea și materia (respingerea, atracția, gravitatea).*

b) *Mecanica finită.*

1. *Materia inertă. Masa* drept conținut. *Spațiul și timpul ca formă, mișcare exterioară.*
2. *Impulsia.* Comunicarea mișcării, greutatea. Viteza, centru exterior, tendința spre centru. Presiunea.
3. Căderea.

c) *Mecanica absolută. Gravitațiunea.* Centre diferite.

II. FIZICA

α) *Fizica individualității generale.*

a) *Corpuri libere*

1. *Lumina* (corpuri luminoase).
2. *Stabilitatea* (luna). Desagregarea (cometa).
3. *Pământul.*

β) *Elemente.*

1. *Aerul.*
2. *Focul. Apa.*
3. *Pământul.*

γ) *Fizica meteorologică.*

b) *Fizica individualităţii deosebite.*
1. *Greutatea specifică.*
2. *Coeziunea* (afinitate, coeziune, etc. Elasticitate)
3. *Sunete şi căldura.*
c) *Fizica individualităţii integrale.*

α) *Forma.*

1. *Punctitatea inconsistentă, fluidul ce se strânge în sferă*
2. *Magnetismul.*
3. *Cristalul.*

β) *Forma specială.*

1. Raportul faţă de *lumină.* Transparenţa, refracţia, metalicitatea, culoarea.
2. Raportul faţă de apă şi foc, miros, gust
3. Electricitatea.

(A treia redactare)

I.

a) — 1. *Spaţiul,* 2. *timpul,* 3. *focul,* 4. *mişcarea,* 5. *materia, respingerea, atracţia, gravitatea.*
b) — 1. *Materia inertă,* 2. *impulsia,* 3. *căderea*
c) — *Gravitaţiunea, respingerea şi atracţia reală.*

a) — α), 1. *Corpuri luminoase.* 2. *Corpul de lună şi de cometă.* 3 *Pământescul.*

β) *Aerul, focul şi apa. Pământul.*
γ) *Procesul metereologic.*

b) — 1. *Greutatea specifică.* 2. *Coeziune.* 3. *Sunetul şi căldura*
c) — 1. *Magnetismul.* 2. *Electricitatea şi chimismul.*

III.

a) — a) *Natura geologică.* b) *Natura vegetală.*

DESPRE OPERA ŞTIINŢIFICA A LUI ANDREI ALEXANDROVICI JDANOV

de Ion BANU

Fără îndoială, una din cele mai înalte însuşiri ale partidului bolşevic al lui Lenin şi Stalin este aceea de a fi fost şi de a fi, întotdeauna, la înălţimea etapelor istorice pe cari le parcurge.

Incepând cu micile cercuri şi grupuri marxiste din deceniul al nouălea al secolului trecut şi până la puternicul partid care azi, sub îndrumarea genială a lui Stalin, construeşte comunismul, de fiecare dată, uriaşele probleme pe cari lupta revoluţionară pentru doborârea ţarismului mai întâi şi lupta de înălţare socialistă mai apoi, le-au pus înaintea lui, au aflat oamenii potriviţi cari să preia asupra lor sarcina fixată de marii săi conducători şi să o ducă la bun sfârşit, în spirit autentic leninist.

In vremea lor, oameni ca Sverdlov, Cuibâşev, Kirov şi atâţia alţii şi-au câştigat un loc de cinste în cartea de aur a fruntaşilor mişcării muncitoreşti din ţara sovietelor şi din toată lumea prin modul desăvârşit în care au ştiut să-şi pună pregătirea teoretică, puterea de muncă şi spiritul de jertfă în serviciul cauzei muncitoreşti, în serviciul înfăptuirii misiunilor de partid aşa cum erau acestea formulate de Lenin şi de Stalin.

In vremea noastră, vreme de ascuţire a antagonismelor dintre forţele reacţiunii şi acelea ale progresului, pe plan atât politic cât şi ideologic, timpurile au găsit în opera lui Andrei Alexandrovici Jdanov pe omul care a ştiut în mod desăvârşit să aplice directivele şi tezele leniniste şi staliniste, să aprecieze în spirit marxist-leninist evenimentele din viaţa internă sovietică şi din cea internaţională, să unească sarcinile ideologice cu cele ale luptei politice şi să formuleze sarcinile actuale ale luptei ideologice în domeniul ştiinţei, al literaturii şi al artelor în general.

Pe scurt, în afară de numeroase alte contribuţii teoretice şi practice — asupra cărora nu ne vom opri aici — de numele lui A. A. Jdanov se leagă, pe de o parte, caracterizarea situaţiei internaţionale creată după sfârşitul celui de-al doilea război mondial şi, pe de altă parte, formularea sarcinilor ideologice ce derivă dintr'ânsa pentru luptătorii sovietici de pe frontul ideologic şi pentru reprezentanţii ideologiei progresiste din lumea întreagă. Lucrările sale, cari cuprind aceste formulări, se sprijină pe o strălucită operă de adâncire marxistă a problemelor pe cari le abordează şi fac din Jdanov unul din cei mai de seamă discipoli şi continuatori ai lui Stalin, un teoretician şi îndrumător marxist de frunte.

★

Raportul pe care Jdanov îl ţine la Consfătuirea informativă din Polonia a celor nouă partide comuniste, în Septembrie 1947, este una

din ultimele sale lucrări. Acest raport are o importanţă deosebită în înţelegerea operei ideologice a lui Jdanov.

In adevăr, în cuvântarea pe care o ţine cu acest prilej, Jdanov arată că lumea s'a împărţit în două tabere, cea imperialistă şi antidemocratică, de o parte, cea antiimperialistă şi democratică, de altă parte.

Urmând legile inexorabile ale evoluţiei economico-sociale, sistemul capitalist, aflat în ultimul său stadiu de desvoltare — cel imperialist — se află de câteva zeci de ani în faza de criză generală cronică, care acum, după al doilea război mondial, a dus la ascuţirea tuturor contradicţiilor ce rod dela rădăcină societatea capitalistă.

Războiul a pus în fruntea lagărului capitalist imperialismul american. Mânat de contradicţiile lui interne, statul U.S.A., în plină acţiune pentru a întări şi lărgi forţa monopolurilor cărora le este subordonat, luptă pentru dominaţia mondială, aservindu-şi toate celelalte guverne şi puteri capitaliste.

Acest ţel este indisolubil legat de

„... pregătirea unui nou război imperialist, de lupta împotriva socialismului şi a democraţiei, de sprijinirea regimurilor şi a mişcării profasciste reacţionare şi antidemocratice de pretutindeni" [1]).

Aşa dar capitalismul, în faza sa imperialistă, ameninţat de prăbuşire internă, îşi mobilizează ultimele resurse politice şi ideologice spre a încerca să bareze drumul impetuos al istoriei.

Acţiunea lui pe plan ideologic se exprimă printr'o vastă tentativă pseudo-teoretică de a salva dela pieire instituţiile capitaliste şi de denigrare a culturii celei noi, fără însă ca această tentativă să aibă alt efect decât grăbirea prăbuşirii culturii burgheze în destrămare şi haos.

Opus reacţiunii, oglindind atât sensul transformării istorice ce caracterizează epoca actuală cât şi năzuinţele masselor muncitoare şi progresiste de pe tot globul se află lagărul democraţiei, expresie a zilei de mâine a omenirii, expresie a socialismului desrobitor, simbolizat de cea mai puternică din forţele sale, Uniunea Sovietică.

In frunte cu Uniunea Sovietică statele lagărului antiimperialist se dovedesc

„campioni fermi ai luptei pentru realizarea consecventă a principiilor democratice de după război" [2]), spune Jdanov. Sarcina lor este

„...lupta pentru o pace democratică, pentru lichidarea rămăşiţelor fascismului şi pentru împiedicarea renaşterii agresiunii imperialiste fasciste, pentru afirmarea principiului egalităţii în drepturi a popoarelor şi respectul suveranităţii lor, pentru reducerea generală a înarmărilor şi interzicerea celor mai distrugătoare genuri de armament, destinate distrugerii în massă a populaţiei paşnice" [3]).

De aici, o dublă sarcină, de proporţii istorice, care incumbă democraţiei în general, celei sovietice în special : o aprigă luptă politică de o parte, o complexă luptă ideologică de altă parte.

De felul în care aceste sarcini vor fi duse la îndeplinire depinde,

---

1. A. A. Jdanov: „Despre situaţia internaţională". Ed. P. C. R., pag. 17.
2. Ibidem. Pag. 20.
3. Ibidem. Pag. 20.

nu numai existenţa statului sovietic şi a democraţiilor celor noi, dar însuşi drumul spre progres socialist al omenirii.

Nicicând omenirea nu s'a aflat într'un moment de mai covârşitoare gravitate, care impune o misiune ideologică de proporţii mai ample decât oricând.

Aşafiind, ştiinţa şi literatura statului care reprezintă prin excelenţă progresul — ştiinţa şi literatura sovietică — au, în acest moment istoric, sarcina de frunte.

In două lucrări, a căror însemnătate, în lumina constatărilor de mai sus, grăeşte dela sine, exprimă Jdanov aceste sarcini, din însărcinarea şi pe baza directivelor Comitetului Central al P. C. (b) U. S.

Ele sunt: „Cuvântarea în jurul lucrării lui G. F. Alexandrov „Istoria filosofiei occidentale" şi „Raport asupra revistelor „Zvezda" şi „Leningrad".

★

Discuţia în jurul lucrării de istorie a filosofiei a lui Alexandrov reprezintă mult mai mult decât o discuţie în jurul unei oarecari lucrări greşite, căci spune Jdanov:

„a elabora un bun manual de istorie a filosofiei înseamnă a înarma intelectualitatea noastră, cadrele şi tineretul nostru, cu o nouă şi puternică armă ideologică şi, în acelaş timp, a face un mare pas înainte pe drumul desvoltării filosofiei marxist-leniniste" [1]).

Dacă perioada actuală este perioada luptei aprige dintre două forţe, a forţelor progresului cari reprezintă în istoria contemporană *ceeace e nou*, împotriva forţelor unei faze istorice depăşite, expresie a *ceeace e vechi*, atunci precum ne învaţă marxism-leninismul aceeaşi luptă se va desfăşura şi in domeniul ideologic care reflectă lupta de pe frontul social.

Ştim că dacă ideologia este progresistă, dacă merge în pasul evoluţiei sociale, dacă astfel ea cuprinde masele, ea devine, după expresia lui Marx *o adevarată forţă materială;* ea grăbeşte atunci întreg procesul de transformare şi construcţie socială şi are un rol hotărîtor în acţiunea de dărâmare a ceeace e vechi, adică a relaţiilor sociale învechite, perimate, şi a expresiilor lor ideologice şi ele, în mod necesar, învechite şi perimate. Or, forţele ideologice în luptă se concentrează şi pe terenul filosofiei, pentrucă aici suntem pe terenul celor mai generale legi ale naturii, pe terenul unde, se. constitue concepţia ştiinţifică, adică materialistă, despre lume şi despre legile acesteia, cum caracterizează Jdanov filosofia.

De felul deci în care se va lupta în domeniul acesta, al concepţiei despre lume în ansamblul ei, va depinde fixarea poziţiilor în toate domeniile speciale ale ştiinţei şi ale cunoaşterii în general, va depinde, într'un cuvânt, acţiunea de luptă de pe întreg frontul ideologic. Aici, pe acest teren s'a format în luptă cu ideologia burgheză ideologia forţei celei noi, a clasei muncitoare, ideologia clasei progresiste din istoria contemporană. Aici s'a format concepţia generală ştiinţifică despre lume şi societate a clasei muncitoare — materialismul dialectic — luptând împotriva concepţiilor despre lume şi societate ale burgheziei.

---

1. A. A. Jdanov. In jurul lucrării lui G. F. Alexandrov, „Istoria filosofiei Occidentale". Ed. P. C. R., pag. 5.

Dacă nu înţelegem formarea filosofiei marxiste ca expresie a luptei de clasă, atunci nu putem înţelege nici rolul ei actual în complexul luptei de clasă. Şi atunci subliniind arătarea lui Lenin — citat de Jdanov — că nu poate fi vorba de „o filosofie care să se plaseze deasupra tuturor celorlalte ştiinţe" trebue scos în evidenţă că istoria filosofiei nu este decât istoria acestei lupte desfăşurate pentru constituirea *concepţiei ştiinţifice despre lume şi societate,* adică a materialismului dialectic. Alexandrov nu observase că materalismul dialectic al lui Marx şi Engels era calitativ altceva decât oricare sistem filosofic anterior. Omiţând tocmai substratul de luptă de clasă al istoriei filosofiei, el prezenta apariţia marxismului ca apariţie a unei filosofii care s'ar deosebi de celelalte anterioare doar prin „consecvenţă şi caracter ştiinţific".

In realitate, odată cu Marx şi cu Engels se termina cu întreaga filosofie — aşa cum fusese concepută până la ei — ca un şir de sisteme apriorice, născute fiecare în capul unui alt om, şi menite să dea lumii o explicaţie absolută. Cu Marx şi cu Engels filosofia devenea *ştiinţă.*

In adevăr, reflectând apariţia şi desvoltarea proletariatului ca clasă instrument de creare a unei lumi noui, apărea marxismul ca

„filosofie nouă, calitativ deosebită de toate celelalte sisteme filosofice, chiar progresiste din trecut". Era o „revoluţie provocată în filosofie, care era astfel transformată în ştiinţă" [1]).

Apare deci limpede, în lumina celor de mai sus importanţa unei definiţii specific marxiste a istoriei filosofiei, definiţie în care fundamentul de clasă al ideologiei să apară cu claritate. Este marele merit al lui Jdanov de a fi dat primul o asemenea definiţie — singura consecvent ştiinţifică.

„Istoria ştiinţifică a filosofiei, spune Jdanov, este prin urmare istoria zămislirii, apariţiei şi evoluţiei concepţiei materialiste ştiinţifice despre lume şi despre legile acesteia. Intrucât materialismul a crescut şi s'a desvoltat în lupta împotriva curentelor idealiste, istoria filosofiei este prin urmare şi istoria luptei dintre materialism şi idealism" [2]).

★

Dacă nu înţelegem că reflexul ideologic al luptelor de clasă nu poate fi altfel examinat decât în lumina luptelor de clasă înşişi, pe planul lor cel mai larg, atunci ajungem să împărţim istoria ideilor după criterii arbitrare precum sunt criteriile geografice — apusene-răsăritene ! — sau criteriile naţionale — „rus" şi „nerus" !

Dacă materialismul dialectic, ne explică Jdanov, se constitue ca ideologie a forţelor progresiste ale lumii contemporane, este limpede că va trebui să-l studiem în lumina desvoltării *tuturor* acestor forţe progresiste, indiferent de locul unde s'au desvoltat ele.

Nu poate fi deci vorba de „Apus" şi „Răsărit", de o filosofie occidentală separată de cea rusă. Intâi pentrucă atât în Occident cât şi în Rusia există gândire progresistă şi gândire reacţionară : există Marx şi Engels dar şi Hegel, Proudhon şi Duhring ; există Herzen, Cernîşevski şi Dobroliubov dar şi Careev, Mihailovscki şi Bogdanov. In al doi-

1. Ibidem, pag. 11.
2. Ibidem, pag. 9.

lea rând, pentrucă materialismul dialectic s'a constituit atât în Apus cât și în Răsărit, ca expresie a forțelor progresiste din Apus și din Răsărit; materialismul dialectic este Marx și Engels, dar și Lenin și Stalin, iar istoria lui cuprinde și pe Feuerbach, dar și pe Cernîșevski; ba chiar Cernîșevski a dus materialismul mai departe decât chiar Feuerbach.

A exclude deci filosofia rusă din istoria filosofiei, este a accepta punctul de vedere burghez, idealist, al împărțirii culturii într'una apuseană și alta răsăriteană, a admite, odată cu ideologii burghezi, că „marxismul este un curent „apusean", a neglija valoarea gândirii progresiste ruse, a adopta în știință criterii geografico-naționaliste, trecând peste punctul de vedere marxist-leninist al unei *filosofii de clasă, de partid.*

A face aceasta, este în general fals și dăunător atât obiectivității istorice, cât și luptei politice. Dar a o face azi, când lupta politică este la apogeu, înseamnă a scăpa din mână arma ideologică și a lăsa frontul descoperit în fața ofensivei mentalității burgheziei care folosește orice prilej spre a lua partidelor progresiste arma din mână, spre a le împinge astfel în impasul naționalismului și al apolitismului.

Jdanov reafirmă cu tărie unitatea *de partid* dintre Apusul progresist și Răsăritul progresist.

Dar nu numai atât. Jdanov amintește că în lumea burgheză de pretutindeni, dar mai ales în cea americană, ideologii imperialismului se află în acțiune. Pe toate fronturile teoriei și practicii științifice ei sprijină imperialismul și încearcă să slăbească frontul ideologic de stânga. Se pot da numeroase exemple pentru a confirma constatarea lui Jdanov. De pildă: în fizică, un Eddington proclamă mistica incognoscibilului, izbind în materialism, în biologie un Darlington atacă darwinismul spre a slăbi evoluționismul în general, și pe cel social prin consecință; un Trevelyan contestă istoriei caracterul de știință, ale istoriei care anunță revoluția; economistul Keynes luptă să salveze capitalismul dela pieire „reformându-l"; în filosofie, sartrienii, neokantienii, teologii și alții chiamă atenția omului spre introspecție sau spre negarea cunoașterii, distrăgându-l dela analiza critică a faptelor și a fenomenelor din natură și societate.

> „Acesta este arsenalul întrebuințat de filosofii lachei ai imperialismului pentru a sprijini pe stăpânul speriat" [1]).

Dacă arma ideologică burgheză funcționează activ, atunci cum este posibil ca marxistul să prezinte opera tuturor acestora fără a-i demasca, fără a arăta substratul antiștiințific, antimaterialist, antiprogresist, antirevoluționar al teoriilor lor, fără a-i stigmatiza ca pe factori de conservare ai burgheziei mondiale și implicit — conștient sau nu, aceasta e indiferent — pioneri ai imperialismului? Sau, scriind istoria ideilor, cum este posibil să vorbești de Lamarck fără a arăta că doctrina lui exprimă contradicția dintre tendințele revoluționare și cele conservatoare ale burgheziei dela începutul secolului al XIX-lea? cum poți expune ideile lui Hegel fără ca în idealismul său să vezi reflexul ideologic al monarhiei reprezentative pe care o încerca în Prusia Frederik Wilhelm al III-lea, și fără a-l aprecia ca atare? Procedându-se astfel

1. Ibidem, pag. 26.

nu se pierde oare din nou din mână arma ideologică împotriva burgheziei?

Inainte de toate, ne învaţă Jdanov, lupta pe frontul ideologic presupune demascarea filosofului burghez în poziţia lui de clasă. Nu putem face

„expunerea concepţiilor filosofice în mod abstract, obiectivist, neutru" [1]).

Precum arată Jdanov, la Alexandrov în mod greşit:

„şcolile filosofice sunt plasate, în carte una după alta, sau una alături de cealaltă, dar nu una în luptă împotriva celeilalte. Şi aceasta este un „tribut" plătit curentului academic, de catedră Prin urmare, nu este întâmplător că, privită prin prizma acestei legături, autorului nu i-a reuşit deloc expunerea principiului de partid în filosofie" [2]).

Obiectivismul care nu ţine seama de indicaţia lui Lenin, după care trebue „la orice apreciere a unui eveniment să ne plasăm deadreptul şi deschis pe punctul de vedere al unei anumite grupe sociale", adică să ne conformăm „spiritului de partid", un asemenea fel de obiectivism este neştiinţific, pentrucă presupune existenţa unor aşa zise poziţii obiective, în afara cadrului lor social care, la orice analiză atentă, se arată a fi un cadru de clasă, deci *de partid,* ce determină poziţii de clasă, deci *de partid.*

Omul de ştiinţă marxist-leninist. care gândeşte şi creează în condiţiile concrete ale vieţii socale, ale luptei sociale, ale luptei dintre forţele noi şi cele vechi, antagoniste, din societate, trebue să se conformeze celor de mai sus şi să se plaseze deci deschis pe poziţia *de partid* De pe această poziţie el apără, dar şi atacă. Fără îndoială că, de pe această poziţie el nu poate fi conceput altfel decât ca exponent şi militant intrasigent al

„Ideilor şi teoriilor noi înaintate cari servesc interesele forţelor de avantgardă ale societăţii cari... înlesnesc desvoltarea societăţii, progresul ei" [3]).

Este marele merit al lui Jdanov de a fi aplicat această teză a lui I. V. Stalin, în faza actuală, de extremă ascuţire a luptei ideologice întărind poziţia marxismului militant.

★

In primele linii ale frontului ideologic se află intelectualitatea sovietică.

Continuând ideea expusă anterior, Jdanov aplică principiile de mai sus societăţii sovietice.

„Când se vorbeşte despre frontul filosofic ni se impune deîndată imaginea unui detaşament organizat al filosofilor militanţi, înarmaţi la perfecţiune cu teoria marxistă, care conduc o largă ofensivă împotriva ideologiei duşmane din străinătate, împotriva rămăşiţelor ideologiei burgheze în conştiinţa oamenilor sovietici

1. Ibidem, pag. 24.
2. Ibidem, pag. 24—25.
3. I. V. Stalin: „Despre materialismul dialectic şi materialismul istoric" ed. P. C. R., pag. 30.

înlăuntrul țării noastre, avem imaginea filosofilor cari contribue la progresul neîncetat al științei noastre și care înarmează pe oamenii muncii din societatea socialistă cu conștiința necesității drumului pe care pășim și cu încrederea nestrămutată, fundată pe știință, în victoria finală a cauzei noastre" [1]).

Așadar, lupta ideologică are două aspecte: lupta împotriva ideologiei adverse, din lagărul burghezo-capitalist, aspect care a fost menționat mai sus și acțiunea care, în această luptă, luminează și întărește conștiința oamenilor sovietici înșiși.

Observând că în societatea sovietică subsistă încă unele influențe ale ideologiei burgheze, Jdanov pune problema modului în care se desvoltă, în general, ideile, în societatea sovietică.

E vorba așadar, de progresul ideilor în societatea socialistă în general, problemă cu cadru larg, în care fenomenul rămășițelor burgheze nu este decât un aspect izolat.

Societatea socialistă sovietică se desvoltă și evoluează. Desvoltându-se ea se transformă, transformându-se ea dă naștere unor noi instituțiuni sociale. Acest proces de transformare antrenează după sine și progresul formelor ideologice. Idei noi apar și vor apare mereu, ca reflex al noilor forme de viață socială, al noilor instituțiuni.

Idei noi și idei vechi, se află deci și se vor afla față în față. In ce raport stau ele și în ce fel se transformă ele, se întreabă Jdanov?

In societatea capitalistă, antagonismul ideilor oglindește antagonismul claselor. Dacă, în societatea capitalistă, lupta care se duce împotriva ideii reacționare ca atare, nu s'ar sprijini pe lupta politică desfășurată împotriva poziției de clasă din substrat, contra clasei înșiși care-i servește de fundament, atunci o asemenea luptă ar fi ineficace și iluzorie. Ea ar isbi în trunchi, fără să se atingă de rădăcină.

In societatea socialistă însă, antagonismul de clasă a dispărut. Aici lupta dintre ceeace este nou și ceeace este vechi nu poate avea deci aspectul de luptă între partide. Atât elementul nou cât și elementul vechi trăesc, ambele, pe terenul social al colaborării dintre forțele sociale, pe terenul prieteniei dintre clase. Așa fiind, aici lupta dintre nou și vechi se poate duce și se duce *direct pe planul ideologic*. Această luptă ideologică desfășurată direct pe plan ideologic — conformă specificului societății socialiste, — prin analiza și cântărirea de către fiecare teoretician a poziției celorlalți ca și a propriei sale poziții, este forma nouă în care se desfășoară progresul ideilor în lumea socialistă. Ea constă în combaterea, pe plan direct ideologic, a ceeace este influență burgheză sau a ceeace s'a învechit în însuși arsenalul ideologic sovietic; deasemeni ea constă în definirea, promovarea, extinderea și propagarea a ceeace a apărut nou.

I. V. Stalin arătase că:

„In fiecare moment moare câte ceva. Dar ceeace moare nu vrea să moară pur și simplu, ci luptă pentru existența sa, își apără cauza, deși pierdută. In orice moment se naște ceva nou. Dar ceace se naște, nu se naște pur și simplu, ci se sbate apărându-și dreptul la existență. Lupta dintre ceeace este vechi și ceeace este nou,

---

1. A. A. Jdanov: Id. pag. 42.

dintre ceeace moare şi ceeace se naşte — iată baza desvoltării noastre"[1]).

Aplicând această analiză a lui Stalin momentului actual, Jdanov formulează legea de desvoltare a ideologiei sovietice, legea criticii şi a autocriticii, *„o nouă lege dialectică"*, cum spune el; lui Jdanov îi revine meritul de a o fi formulat, îmbogăţind astfel teoria marxist-leninistă.

★

Se poate spune că tezele lui Jdanov referitoare la revistele „Zvezda" şi „Leningrad", teze prin cari se respinge curentul literar reprezentat de Zoscenco, de Ana Ahmatova şi de alţii, nu sunt decât o ilustrare a celor de mai sus, constituind critica unor rămăşiţe burgheze în domeniul literaturii sovietice şi formularea caracterului specific al literaturii sovietice de azi şi de mâine, a sarcinilor şi a obiectivelor ei istorice.

Discuţii despre problema „tendinţei" în artă sau a „artei pentru artă", s'au dus de multe ori în istoria literaturii.

Discuţii sterile, pentrucă ignorau întotdeauna substratul politico-social al problemei.

Altfel pune problema marxism-leninismul.

In numeroase articole, printre cari menţionăm „Organizaţia de partid şi literatura de partid" din 1905, Lenin denunţase cu obişnuita forţă a ironiei lui nimicitoare, făţărnicia celor ce vorbesc despre o aşazisă libertate absolută a scriitorului în societatea împărţită în clase.

> „Noi, socialiştii — spune Lenin în acest articol — demascăm această făţărnicie, smulgem firmele false, nu militând pentru o literatură şi o artă în afară de clase (asta va fi posibil doar în societatea socialistă, fără clase), dar pentru a opune literaturii făţarnic-libere, în realitate legată de burghezie, o literatură într'adevăr liberă, legată în mod *deschis* de proletariat"[2]).

Jdanov aplică tezele lui Lenin literaturii sovietice şi formulează sarcinile literaturii sovietice în această epocă, în funcţie de condiţiile concrete ale luptei de pe frontul ideologic.

Cari sunt aceste sarcini?

In primul rând, literatura sovietică trebue, spune Jdanov, citându-l pe Dobroliubov:

> „Să slujască societăţii, ea trebue să dea poporului răspuns la cele mai acute probleme actuale şi să fie la înălţimea epocii sale".[3]).

Ea trebue să contribue la ridicarea conştiinţei de muncă şi de luptă a omului sovietic, să-i călească forţa de acţiune şi să-i întărească, încrederea în isbândă. Intr'un cuvânt, literatura trebue să fie *militantă.*

„Scriitorii sunt inginerii sufletului omenesc" spusese I. V. Stalin. In epoca actuală, misiunea acestor ingineri este să formeze pe oamenii cari zidesc o nouă orânduire socială, o nouă societate.

Dar nu numai atât. Omul sovietic zideşte, dar trebue să şi apere;

---

1. I. V. Stalin: citat de M. Leonov în „Critica şi autocritica", ed. P.C.R., pag. 8—9.
2. „V. I. Lenin despre literatură". Ed. P. M. R., pag. 11.
3. A. A. Jdanov: ‚Raport asupra revistelor „Zvezda" şi „Leningrad". Ed. P. C. R., pag. 28-29.

într'o mână el ţine mistria cu care toarnă cimentul, în alta el ţine arma cu care îşi apără construcţia.

De aici, o a doua sarcină, a inginerului de suflete, a scriitorului sovietic.

Aceea de a apăra, de a apăra *combativ*.

„Sunteţi puşi în prima linie a frontului ideologic, — spune Jdanov scriitorilor. In faţa voastră stau sarcini uriaşe de însemnătate mondială... Lumii burgheze nu-i sunt pe plac succesele noastre atât înauntrul ţării noastre cât şi pe arena internaţională... Imperialiştii, agenţii lor ideologici, literaţii şi ziariştii lor, politicienii şi diplomaţii lor se străduesc în toate chipurile să calomnieze ţara noastră, s'o prezinte într'o lumină falsă, să calomnieze socialismul. In aceste condiţiuni sarcina literaturii sovietice constă nu numai în a răspunde la lovituri prin lovituri, în a răspunde la aceste calomnii şi atacuri josnice la adresa culturii noastre sovietice, la adresa socialismului, dar şi în a biciui cu temeritate şi în a ataca cultura burgheză, aflată în stare de marasm şi descompunere" [1]).

Formulând aceste principii, Jdanov, face aplicarea unui principiu fundamental al materialismului dialectic. Să ne oprim puţin asupra acestei probleme.

Literaţii reacţionari, îmbrăcaţi uneori în costume socialiste, acei falsi apologeţi ai falsei libertăţi a scriitorului, pe care-i ridiculizează Lenin, spuneau şi spun că opera literară, opera de artă în general, este în funcţie de libera inspiraţie a creatorului de artă. Dacă li se pune problema unei arte noi, artă a unei orânduiri sociale noi, exprimând sufletul şi năzuinţele unui om nou, a omului socialist, ei se prefac a accepta transformarea artei burgheze într'o artă a socialismului, dar insistă pentru o desvoltare „liberă" în care intervenţia conştientă a omului de partid, să nu aibă dreptul a influenţa. Un asemenea fel de a pune problema nu e nou în istoria luptelor pentru triumful ideilor marxist-leniniste. Pe planul luptelor sociale, reformiştii vorbeau şi vorbesc şi ei de o transformare a capitalismului în socialism, respingând rolul activ revoluţionar al omului.

Reformiştilor, marxiştii le-au răspuns de mult, că printre acele forţe sociale a căror desvoltare spontană ei o aşteaptă pasivi, se află şi forţa de muncă adică *oamenii* înşişi, cu conştiinţa şi voinţa lor, conştiinţă şi voinţă cari pot şi trebue să fie educate şi ajutate spre a grăbi transformarea edificiului social.

Tot astfel, aşazisa liberă inspiraţie, isvorăşte, nu din sfere transcendente, ci din viaţa socială, din conştiinţa oamenilor. Această conştiinţă a oamenilor poate şi trebue să fie influenţată în acelaş sens în care este influenţată societatea însăşi, adică în sensul indicat de mersul legilor ei interne. Aşadar, isvorul inspiraţiei poetice poate şi trebue să fie îndrumat, influenţat, de noi.

Oare cuvântul partidului, exprimând năzuinţa maselor sovietice şi reflectând acţiunea lor istorică, nu influenţează el oare, în speţă, *prin chiar glasul lui Jdanov*, în măsură covârşitoare, conştiinţa colectivă a societăţii sovietice şi, implicit, pe aceia a scriitorilor, contribuind în măsura hotărîtoare la orientarea liberei lor inspiraţii? Putem uita oare că atunci când e vorba de idei noi .

---

1. Ibidem, pag. 41.

„...apărute pe baza sarcinilor arzătoare ale desvoltării vieţii materiale a societăţii... ele acţionează asupra existenţii sociale... creind condiţiuni necesare pentru a duce până la capăt rezolvirea sarcinilor arzătoare ale vieţii materiale a societăţii şi a face posibilă desvoltarea ei ulterioară..." ? [1])

Această idee a lui I. V. Stalin întâlneşte din nou, în acest punct teza lui Marx cu privire la caracterul de forţă materială pe care îl capătă ideea atunci când cuprinde masele.

In domeniul literaturii, concepţia unei opere literare care serveşte idealurile poporului şi contribue la înălţarea etică a omului, corespunzând sensului în care se desvoltă societatea omenească şi omul însuşi, devine, *atunci când pătrunde masa scriitorilor şi a cititorilor*, o forţă uriaşe care poate determina un avânt literar încă necunoscut, străbătut de cea mai pură inspiraţie.

Este meritul de nepreţuit al lui Jdanov, de a fi aplicat aceste teze ale lui Lenin şi Stalin, în domeniul literaturii concepţia relativă la rolul ideii în transformarea oamenilor, de a fi contribuit în mare măsură la constituirea unei teorii estetice marxist-leniniste, de a o fi propagat în masa scriitorilor sovietici şi de a fi contribuit astfel la determinarea unui nou curent în literatura sovietică, curent care se află în plină înflorire.

*

Influenţa pe care opera ştiinţifică a lui Jdanov a avut-o asupra lumii ştiinţifice sovietice, ca şi a culturii sovietice în general, a fost bogată în consecinţe.

Lucrările lui, prin care se exprimă gândirea partidului condus de I. V. Stalin, au fost studiate în numeroase adunări de oameni ai ştiinţei şi ai artei şi folosite ca îndreptar de acţiune. Nu se poate da în cadrul prezentului articol o imagine cât de cât exactă despre amploarea mişcării pe care au stârnit-o lucrările lui Jdanov.

Ne vom mărgini doar la unele menţiuni cu caracter ilustrativ.

Pe primul plan, era desigur istoria filosofiei. Curând după sfârşitul discuţiilor în jurul lucrării lui Alexandrov, s'a constituit un mare colectiv care a întreprins redactarea prospectului viitoarei istorii a filosofiei pe baza directivelor fixate de Jdanov. După câteva luni de lucrări, prospectul a apărut, publicat în revista „Probleme de filosofie" şi supus discuţiei publice [1]).

Academia de Ştiinţe Pedagogice din R. S. F. S. R., prin persoana lui I. Svadcovski şi-a pus problema aplicării directivelor lui Jdanov în domeniul teoriei şi istoriei pedagogiei. Precum arată Svadcovski, o nouă istorie a pedagogiei urmează să precizeze

„...care dintre teoriile trecutului împingeau în adevăr înainte gândirea ştiinţifică şi care o frânau" [3]).

---

1. I. V. Stalin: „Despre materialismul dialectic şi materialismul istoric", ed. P. M. R.

2. Prospectul a fost publicat în româneşte în al II-lea No. al revistei „Studii".

3. I. Svadcovski: „Chestiuni pedagogice în lumina discuţiei filosofice" reprodus în „Studii" II, pag. 231.

Aceasta trebue să scoată în evidență teoriile progresiste, să pună în lumină concepțiile pedagogice ale gânditorilor progresiști ruși, precum Radișcev, Herzen, Ușinski și alții, și să analizeze toate teoriile pedagogice în funcție de luptă de clasă, în funcție cu rolul de clasă pe care ele l-au avut. Academismul „obiectiv" în tratarea materialului istoric omite faptul că acest material istoric poate avea o legătură strânsă cu înșiși problemele zilei de azi. Atunci când se vorbește, de pildă, de pedagogia catolică din Evul Mediu, nu trebue să se uite că principiile ei continuă a avea ființă și azi în familia apologeților capitalismului, mai ales în U. S. A. unde există universități catolice și unde o serie de „sisteme" filosofice reacționare se sprijină pe dogmele catolice medievale. Dacă e așa,, atunci teoriile unor Ieronim, Augustin, Alcuin, sau Toma de Aquino

„...trebuesc cercetate și criticate în cursul de istorie, nu ca fragmente de antichități ci ca isvoare ale ideologiei reacționare contemporane" [1]).

In sfârșit, Svadcovski arată concluziile ce se desprind pentru pedagogi din critica pe care o face Jdanov cercetătorilor sovietici din domeniul filosofiei.

Vii discuții au stârnit lucrările lui Jdanov printre istoriografii sovietici. „Analele Româno-Sovetice" redau în caetul al 12-lea unele din aceste discuții, prilejuite mai ales de apariția cărții lui N. L. Rubinstein: „Istoriografia rusă". S'a arătat că autorul nu a știut să folosească criteriul de clasă și principiul de partid în definirea obiectului istoriografiei și a omis cercetarea luptei dintre materialism și idealism în evoluția teoriilor istoriografice. Analizând aceste critici și altele, Rubinstein își însușește în întregime concepția expusă de Jdanov și arată că problema de bază a istoriografiei constă în faptul de a arăta, în procesul de desvoltare a științei istorice, lupta împotriva concepțiilor idealiste nobliaro-burgheze în știința istoriei, cum și lupta în favoarea unei înțelegeri științifice, materialiste, marxist-leniniste, a istoriei. Deasemeni școlile și curentele istoriografice fiind bazate pe contraziceri de clasă, ele urmează a fi studiate în cadrul raporturilor de clasă corespunzătoare.

„Ele există și se desvoltă în sistemul evoluției ideologice din timpul lor reflectând desvoltarea și succesiunea formațiunilor social-economice" [2]).

Recunoscând în fine că nu a dat istoricilor progresiști ruși locul cuvenit în lucrarea sa, Rubinstein indică un plan nou pentru lucrarea sa, anunțând că o va reface în întregime.

In domeniul dreptului: caetul din Martie 1948 al revistei „Statul și dreptul sovietic" publică un articol al lui M. D. Șargorodski, în care se trag concluzii din aplicarea directivelor date de Jdanov în domeniul dreptului penal. Intre altele, autorul arată lipsa de spirit critic în care este tratată istoria dreptului penal într'o serie de manuale, lipsa de înțelegere a faptului că și școlile de drept penal au apărut în luptă una cu alta.

---

1. Ibidem, pag. 237.
2. N. L. Rubinștein, citat de V. Mariu: „Discuții asupra istoriografiei în URSS" în „Analele Româno-Sovietice"-12, pag. 991.

Aportul în domeniul dreptului al reprezentanţilor gândirii înaintate ruse — Radişcev, Uşacov, decembriştii, Cernîşevski, etc., este neglijat. Aprecierea obiectivistă a concepţiilor juridice a unora din filosofii burghezi ca de pildă, Fichte, duce la o totală neînţelegere a poziţiei lor social-istorice şi la o caracterizare cu totul eronată a teoriilor lor. Deasemeni, penaliştii sovietici omit să cerceteze evoluţia criminalităţii în condiţiile societăţii socialiste, arătând în ce fel progresul ei elimină, în cursul evoluţiei, rămăşiţele din acest domeniu ale societăţii burgheze. In sfârşit, autorii nu se preocupă îndeajuns de cercetarea critică şi prezentarea în justa ei lumină a literaturii juridice burgheze contemporane.

„Or, spune Şargorodski, aproape fiecare lucrare străină, de drept penal, ne oferă material suficient, mărturisind devotamentul cu care criminologii burghezi slujesc capitalismul şi felul în care reacţiunea utilizează dreptul penal" [1]).

El citează lucrări recente în care tratarea problemelor crimei şi ale criminalului se face cu ajutorul argumentelor teologice, altele în cari se enunţă teoria unei criminalităţi particulare, accentuate, a negrilor, în cari, paralel, sunt slăvite însuşirile etice ale rasei anglo-saxone. Această pătrundere a misticismului, a naţionalismului, a rasismului, în pseudo-ştiinţa burgheză a dreptului cată a fi demascată de autorii sovietici, reprezentanţi ai ştiinţei înaintate.

★

Precum spuneam, exemplele de mai sus nu dau decât o palidă imagine a influenţei pe care a avut-o şi o are opera lui Jdanov. Ştiinţa şi literatura sovietică se pătrund necontenit, tot mai adânc, de principiile formulate de el. Marea discuţie recentă dela Academia de Ştiinţe Agricole [2]), în jurul *mendelo-morganismului*, trebue şi ea privită ca o consecinţă a acestui vast proces de adâncire ideologică, în care sunt angajaţi savanţii, scriitorii şi artiştii sovietici.

Dar influenţa lui Jdanov nu se opreşte la graniţele ţării sovietice. De curând, într un articol publicat „Lettres françaises", Aragon sublinia cât au de învăţat dela Jdanov reprezentanţii culturii progresiste franceze şi-i chema să-şi însuşească ideile lui.

In cadrul vast al luptei politice şi ideologice internaţionale, manifestările oamenilor de ştiinţă şi ale intelectualilor progresişti în general trebue să se inspire astăzi — când ştiinţa şi cultura în general înfrunta atleţii moderni ai răsboiului şi ai destrămării sociale — din principiile de intransigenţă ideologică, de demascare a tot ce este putred, inuman şi anti-social, formulate de Jdanov.

Dar aceste manifestări nu pot avea vigoarea în luptă şi consecvenţa necesară dacă nu se concentrează în jurul acelui centru de orientare ideologică care este Uniunea Sovietică, cu savanţii, scriitorii şi artiştii

---

1. M. D. Şargorodski: „Bilanţul discuţiei filosofice şi unele probleme ale dreptului penal" în „Statul şi dreptul Sovietic" 3 — 1948 — Moscova, pag. 20. (Tradus din Institutul de Studii Româno-Sovietic).

2. In acest No. din „Studii" se publică raportul lui Lâsenco asupra acestei probleme. N. R.

ei, exponenții cei mai profunzi ai ideologiei marxiste, progresiste, victorioase.

Nicăeri în lume nu se mai poate face azi ideologie fără a se ține seama de aceste principii.

Precum spune Jdanov,

> „Țara marxismului victorios și a filosofiei ei trebue să fie în fruntea luptei împotriva ideologiei burgheze descompuse și mârșave" [1].

Ea ajută pe toți aceia cari, în toată lumea duc aceeași luptă,

> „să-și lumineze lupta lor cu conștiința socialismului științific.... și-i înarmează cu arma ideologică a marxismului" [2].

---

1. A. A. Jdanov: „In jurul lucrării lui Alexandrov . . .", pag. 52.
2. Id., pag. 53.

LIMBI MIXTE ŞI LIMBI AMESTECATE

de Acad. Prof. Al. ROSETTI

Introducere. Problema amestecului de limbi a preocupat în mod constant pe linguişti, la sfârşitul secolului al XIX-lea. Numeroasele lucrări ale lui Hugo Schuchardt (1842—1927), consacrate graiurilor vorbite în regiunile de graniţă dintre Italia şi Austria precum şi limbilor creole din America, au ţinut trează atenţia cercetătorilor asupra acestei chestiuni. A urmat o epocă în care linguistica s'a îndreptat spre alte probleme, şi chestiunile desbătute de Schuchardt au trecut pe planul al doilea al preocupărilor linguiştilor. De curând, însă, linguistul sovietic N. I. Marr, fără a relua problema pentru ea însăşi, s'a servit de noţiunea de limba amestecată pentru a explica crearea de stadii sau de sisteme linguistice noi.

In stadiul actual al cercetărilor este deci necesar de a reconsidera faptele în lumina datelor recente, chestiunea amestecului de limbi constituind una dintre problemele fundamentale ale linguisticii.

Diversele aspecte ale problemei. Se cuvine, mai întâi, să facem deosebirea între două categorii de fapte, operaţie care ne va permite să precizăm terminologia noastră:

1. **Limbă mixtă.** Acest termen se aplică acolo unde există interpenetraţie a două morfologii, de exemplu în norvegiană sau în limbile creole din America (Vendryes, 20, p. 348).

Cauza procesului este b i l i n g u i s m u l: acel care vorbeşte două limbi amestecă cele două sisteme. Lucrul se produce cu atât mai uşor, cu cât sistemele sunt mai apropiate; e cazul norvegienei şi danezei, din amestecul cărora a ieşit aşa numitul riksmaal (limba daneză întrebuinţată în Norvegia în secolul al XIX-lea, ca limbă literară).

2. **Limbă amestecată.** O limbă amestecată conţine împrumuturi dela alte limbi, dar morfologia ei e neamestecată sau conţine elemente streine izolate. Windisch (21, p. 104) a arătat cu dreptate că prin limbă „amestecată" trebue să înţelegem o limbă care a suferit o influenţă streină, şi nu limba streină însăşi.

Ca exemple de elemente morfologice împrumutate, cităm vocativul în **o** al numelor feminine din română (**soro**, etc.), care vine din slavă, sau dezinenţa -s a pluralului numelor în galeză (dialect celtic vorbit în zilele noastre în Ţara Galilor), care vine din engleză.

In privința sufixelor — numărul sufixelor de origine slavă din limba romană este foarte mare, — ele sunt, la origine, fapte de vocabular; sufixul a fost recunoscut în cuvântul slav cu sufix, și a devenit productiv în română. Astfel, de exemplu, **-iște** (**iniște, porumbiște**), formează, în vechea slavă, nume care arată locul: **greb.ște** „loc de mormânt" etc.

Și aci bilinguismul este cauza procesului, dar, în regulă generală, împrumuturile de vocabular nu implică cunoașterea limbii din care se face împrumutul.

Bilinguismul vorbitorului explică așa numitul „calc" linguistc („împrumut de traducere", după expresia lui Mohl, 11), adică reproducerea formei interne a unui cuvânt strein: astfel germ. **Eindruck, Ausdruck** sunt calchiați după franc. **ex-pression, im-pression**, vechi slavul **crunilo** „cerneală", reproduce lat. **atramentum**, iar rom. **untdelemn** e format după modelul bulg. **dărveno maslo**, cu același înțeles.

Un German vorbind franțuzeste, un Slav vorbind limba romanică din provinciile dunărene, un Român vorbind bulgărește au calchiat expresiile din limba streină

* * *

Distincția pe care am stabilit-o între aceste două categorii de fapte este capitală.

Ea are avantajul de a soluționa diferendul dntre acei care admit existența amestecului de limbi și acei care îl neagă.

Max Müller (Schuchardt, 15, p. 5) și F. Geo Mohl au afirmat că nu există limbi mixte. „Nu există, de fapt", afirmă Mohl, „limbi mixte; nu pot exista limbi mixte" (12, p. 53). Iată ce ne spune, în această privință, Meillet (7 p. 80, 104): „Franceza este latina și anume latina vulgară adoptată către secolul I al erei noastre de populațiile Galiei, ca urmare a cuceririi romane. Dar oricât de mare ar crește divergența, franceza nu va înceta din cauza aceasta să fie limbă latină transformată, atât timp cât se va vorbi această limbă. Ceea ce importă, nu este de a determina proporția cutărui sau cutărui element, ci de a ști ce limbă au crezut și au vrut să vorbească acei care au asigurat transmisiunea continuă între cele două date considerate".

H. Schuchardt (15 p. 5=16, p. 13) a susținut, dimpotrivă, că nu există limbi cu totul lipsite de amestec. Aceasta e și părerea lui N. I. Marr și a lui Meșcaninov (9), care constată că toate limbile, în momentul apariției lor, sunt amestecate.

Marr face dierența între limbi „hihside" — după triminologia noastră, limbi „mixte" — și limbi amestecate („jazyki mesanogo tipa". cea dintâi, ca, de exemplu, limba svană (vorbită în sudul Caucazului), provin din reunirea a două tipuri linguistice diferite, în cazul de mai sus sistemul abhoz (limbă caucaziană occidentală) și sistemul .tual (dialect sudic al osetiei, care face parte din grupul iarnic

septentrional, vorbit în Caucazul meridional) ca tip de limbă amestecată, Marr citează armeana. (4, I, p. 55-56; III, p. 5-6; I, p. 23, 27, n. I; III, p. 5, 4-a).

Aceste teorii iau în consideraţie limba văzută din afară (Şcerba, 14, p. 7); linguistul se pronunţă dela caz la caz, în baza analizei limbii date.

Dar există şi o altă perspectivă: limba e considerată din interiorul sistemului, făcându-se apel la sentimentul vorbitorului.

Meillet a întrebuinţat această metodă pentru a afirma că vorbitorul are sentimentul de a vorbi o singură limbă: „în toate cazurile observate până în prezent", zice dânsul, „există tradiţia continuă a unei limbi". D-na Sjoestedt-Jonval, care a cercetat graiurile celtice vorbite în zilele noastre, îşi rezumă impresiile în modul următor: „nu am întâlnit niciodată bilingvi puri; toţi acei pe care am avut ocazia să-i observ posedă o limbă privilegiată, transmisă" (17).

Totusi Meilllet admite că, în cazuri speciale, de exemplu în limbile din Extremul Orient, vorbitorul poate împrumuta procedeuri morfologice dela o altă limbă. „Pentru limbile din Extremul Orient", ne spune Meillet, „care au un mnimum de morfologie şi unde fraza se face cu ajutorul unei ordine de cuvinte definite şi a unor cuvinte accesorii, se poate concepe mai uşor ca vorbitorul să împrumute procedeuri dela două limbi" (8, p. 81).

* * *

Iată-ne deci în situaţia de a decide care din cele două teze e cea justă: cea care susţine că există limbi mixte — căci toată lumea e de acord asupra existenţei limbilor amestecate —, sau cea care neagă existenţa lor?

S'a afirmat cu dreptate că e periculos să ne sprijinim pe conştiinţa linguistică a vorbitorului (Martinet, 5, p. 36 sq.).

Intr'adevăr, pericolul psihologismului este de a ne duce la concluzii legate de subiectivismul vorbitorului. Dacă, pentru a cunoaşte un obiect, este necesar să-l identificăm, rezultă de aci că trebue să întrebuinţăm criterii obiective pentru a răspunde la întrebarea care a fost pusă.

Dacă, prin urmare, mijloacele obiective de analiză de care dispunem ne permit să recunoaştem, în morfologia unei limbi date, elemente de origine diferită, care provin din două sisteme vom fi obligaţi să ne dăm adeziunea primei teze, care afirmă existenţa limbilor mixte.

Limbă mixtă. Limba mixtă este produsul bilinguismului. Creaţia unei limbi mixte este cu atât mai uşoară. cu cât cele două sisteme puse în prezenţă sunt mai apropiate. Influenţa unei limbi străine afectează fonetica. morfologia şi vocabularul limbii date.

Schimbările aduse limbii adoptate sunt cu atât mai mari, cu cât limba care împrumută este mai puţin cultivată (de exemplu, creola).

Limba maternă a acelor care împrumută o limbă nouă, degenerează. E ceea ce s'a întâmplat cu germana din America; sub influența englezei, această limbă a devenit mixtă (Wundt, 22, p. 404 sq.).

In Franța, graiurile locale s'au retras cu încetul, pentru a dispărea, în cele din urmă, sub presiunea limbii comune. Morfologia cedează ultima iar sistemul vechi, după ce a opus o rezistență mai mult sau mai puțin lungă, dispare dintr'odată. Oscar Bloch, care a studiat astfel de fapte la fața locului, în nord-estul Franței (Vosgii meridionali), spune următoarele: „morfologia graiurilor locale e puțin atinsă. Sistemul formelor, în primul rând al formelor verbale, constitue un tot coherent care rezistă la atac într'un mod aproape surprinzător și care nu dispare decât deodată, dimpreună cu graiurile ele înșile, prin extincție, nu prin invazie" (1, p. 135). Riksmaalul norvegian e o limbă mixtă al cărei sistem fonetic este norvegian și danez; repartiția fonemelor se explică prin daneză; morfologia este mixtă, daneză și norvegiană, iar vocabularul conține elemente provenite din cele două limbi (Sommerfelt, 18).

In privința limbilor creole (negro-portugheza, negro-engleza sau negro-franceza),caracterul lor de limbi mixte a fost recunoscut de mult (Schuchardt, 16, p. 135 sq; Delafosse, 2, p. 559); gramatica acestor limbi este negro-africană, amestecată cu elemente portugheze, etc.: **ma-stone** (engl. **stone** „piatră"), de exemplu, este format după duala (limbă negro-africană din grupul bantu) **ma-dale** „piatră". Așa zisa „lingua franca", numită și sabir, întrebuințată în relațiile comerciale dintre porturile Mării Mediterane și Africa, este o limbă romanică (franceză, italiană, spaniolă), cu o gramatică arabă sau turcă.

In felul acesta, așa dar, ia naștere un sistem linguistic nou, o limbă nouă (Meșcaninov, 9).

* * *

Am văzut mai sus că bilinguismul este responsabil de crearea limbilor mixte; dar sunt cazuri când două limbi coexistă în conștiința vorbitorului, fără a se interpenetra, Fiecare limbă rămâne izolată, și vorbitorul se servește separat de ele. In acest caz, trecerea dela un sistem linguist la altul e laborioasă sau chiar imposibilă. Cităm în această privință, cazul următor: în satul ei natal din Transilvania, o femee învățase concomitent, de mic copil, româna și ungara și întrebuința în mod curent cele două limbi, dar nu era în stare să traducă o frază dintr'o limbă într'alta: cele două limbi formau în conștiința ei două sisteme perfect separate.

Cazul acesta e extrem. De cele mai deseori, în astfel de cazuri, vorbitorul întâmpină greutăți pentru a trece dintr'un sistem într'altul. (Șcerba, 14, p. 7 sq.).

* * *

Mai există un al treilea caz de înregistrat: când cele două sisteme linugistice coexistă și formează în conștiința noastră un singur sistem de asociație; în acest caz, fiecare element al uneia din

limbi îşi are echivalentul în cealaltă limba. Aci trecerea dela un sistem la altul se face cu uşurinţă.

Este cazul limbii sorabe (limbă slavă vorbită în Lusacia, Germania, pe cursul superior al Spreei); aci vorbitorii întrebuinţează în mod indiferent cuvântul sorab sau cuvântul german corespunzător (Scerba a denumit acest sistem „limbă mixtă cu doi termeni", 14, p. 7 sq.).

Limbă amestecată. Nu există limbă cu totul lipsită de amestec, ceeace înseamnă că toate limbile sunt, într'o măsură oarecare, amestecate.

Amestecul interesează, în primul rând, vocabularul. Fonetica, sintaxa şi morfologia unei limbi date, pot şi ele să sufere amestecul, sub influenţa unei limbi streine, dar într'o măsură mai mică, întrucât vocabularul unei limbi poate fi înlocuit cu totul — e cazul ţiganei vorbite în Armenia: ea are un vocabular ţigănesc, dar sistemul ei morfologic este armean (Vendryes, 20, p. 344), sau al ţiganei spaniole, limbă spaniolă cu un vocabular ţigănesc (Schuchardt, 15, p. 10) — pe când morfologia primeşte numai în cazuri extrem elemente streine. Mohl (12, p. 54) spune următoarele, în această privinţă: „morfologia, care este ca şi sufletul şi inima limbii, în afară de unele remanieri pe ici pe colo, câteva corecţiuni uşoare şi fără importanţă, rămâne întotdeauna neatinsă şi intactă în marile ei linii" (Schuchardt) 15. p. 9) a observat că în regiunile de contact între limba germană şi italiană, se spune, de exemplu, **er wohnt nella Heinrichstrasse** „locueşte pe H", şi nu **sie ist nella Küche"** „e în bucătărie"; ital. **nella** e întrebuinţat, aşa dar, numai cu un nume local.

Dar să luăm ca exemplu româna. Fonetica limbii române poartă urmele influenţei slave (de exemplu, pronunţarea iodizată a lui **e** iniţial: **el**, pronunţat **iel**, etc.); regăsim urme ale influenţei slave în sintaxa limbii române (astfel, de exemplu, crearea formei reflexive a verbelor, care a luat o mare desvoltare: **a se ruga**, etc., iar, la numeral, sistemul numărătoarei dela 11 în sus, cu spre, calchiat după cel slav, cu **na**: **un-spre-zece, vechi slav jedinu na desete,** adică „unu pe zece"; de asemenea numărătoarea dela 20 la 90); morfologia, care constitue sistemul închis al unei limbi, — sistem impenetrabil pentru o influenţă străină, după unii linguişti (Tesnière. 19, p. 87 sq.) — conţine câteva elemente venite din slavă (desinenţele vocativului: **soro, poate, omule,** prefixe, sufixe, numeralul **sută**); dar influenţa slavă s'a exercitat fără restricţie în domeniul vocabularului limbii române: o statistică sumară a vocabularului limbii române, făcută în 1879 de A. de Cihac, a stabilit că dintr'un total de 5765 de cuvinte, 2/5 sunt de origine slavă (vezi prefaţa la lucrarea sa **Dictonnaire d'étymologie** daco-romane, II, p. 8).

Luată în bloc, morfologia limbii române a rămas însă neatinsă de influenţe streine.

Lucrul e uşor de constatat: pentru a construi o frază în română, trebue să facem apel la elemente latine.

Să luăm câteva cuvinte de origine slavă şi să construim cu ele o frază, de exemplu: **iubesc prietenii mei dragi.** Fraza conţine trei

cuvinte slave: **iubi** (vb), **prieten** și **drag**. Dar **iubi** a căpătat o desinență latină (-esc), pe reprezintă lat. per și se construește cu acuzativul numelor de persoane, **mei**, pluralul lui meu. vine din lat. **meus**, iar **i** din **prietenii** și **dragi** reprezintă pe lat. **illi**.

Concluzie. După cum vedem, bilinguismul este cauza amestecului de limbi; crearea unei limbi mixte este deci chestiune de grad: dacă amestecul nu e împins dincolo de limitele care mențin o limbă fidelă tradiției sale istorice, reprezentantă, în cursul anilor, a unui singur sistem gramatical, atunci morfologia acestei limbi rămâne ferită de amestec.

Dar dacă sistemul morfologic al unei limbi cedează la presiunea unei limbi străine, atunci limba care împrumută devine o limbă mixtă, care își ia elementele gramaticale din două izvoare deodată și reprezintă două sisteme linguistice.

Prin aprofundarea mecanismului bilinguismului în fiecare caz și pentru fiecare limbă în parte, se ajunge la precizarea proporției amestecului și se poate stabili apartenența fiecărui element.

Există, așa dar, un număr limitat de limbi mixte, pe când faptul, pentru o limbă, de a fi mai mult sau mai puțin amestecată, constitue norma.

Vom reține deci ca un fapt câștigat că **nu există limbă care să fie cu totul lipsită de amestec.**

LISTA LUCRARILOR CITATE

1. Oscar Bloch, La pénétration du français dans les parlers des Vosges méridionales, Paris, 1921.

2. Maurice Delafosse, Les langues du Soudan et de la Guinée, Les langues du monde, Paris, 1924, p. 463 sq.

3. Louis Duvau, Expressions hybrides, Mém. de la Soc. de linguistique de Paris, VIII (1894), p. 190 sq.

4. N. I. Marr, Izbrannye raboty, I, II, III, V, Moskva-Leningrad, 1933, 1934

4. a. N. I. Marr, Clasificarea limbii și teoria jafetita (trad. din limba rusă), Analele româno-sovietice, II, nov.-dec. 1947, p. 255 sq.

5. André Martinet, Où en est la phonologie? L'ngua, I, p. 34 sq.

6. A. Meillet, Slavisches etymologisches Wörterbuch, von Dr. Erich Berneker, Rocznik slawistyczny, II, Cracovia, 1909, p. 57 sq.

7. A. Meillet, Linguistique historique et linguistique générale, Paris, 1921.

8. A. Meillet, La méthode comparative en linguistique historique. Oslo, 1925.

9. I. Mescaninov, Das neue in der Sprachwissenschaft, Sowjet-Literatur, II, 1946, p. 126. sq.

10. F. Geo Mohl, Le mécanisme grammatical peut-il s'emprunter?, Mém. de la Soc. de linguistique de Paris, VII, 1892, p. 196.

11. F. Geo Mohl, Observations sur l'histoire des langues sibériennes, Mém. de la Soc. de linguistique de Paris, VII, 1892, p. 389 sq.

12. F. George Mohl, Introduction à la chronologie du latin vulgaire, Paris, 1899.

13. Max Müller, apud Hugo Schuchardt, Slawo-deutsches und Slawo-italienisches, Graz, 1884, p. 5.

14. L. Scerba, Sur la notion de mélange de langues, Jafeticeskij Sbornik, IV, Leningrad, 1926, p. 1 sq.
15. Hugo Schuchardt, Dem Herrn Franz von Miklosich zum 20. November 1883. Slawo-deutsches und Slawo-italienisches, Graz, 1884.
16. Hugo Schuchardt-Brevier, ... zusammengestellt und eingeleitet von Leo Spitzer, Halle, 1922.
17. M. L. Sjoester-Jonval, Bilinguisme populaire et bilinguisme cultivé, Réponses au questionnaire (suite), Vme Congrès International des linguistes, 28 août-2 septemmbre 1939, Bruges, p. 12.
18. Alf Sommerfelt, Un cas de mélange de grammaires, Oslo, 1925 (extr din Avhandlinger utgitt av det norske Videnskaps-Akademi i Oslo, II, Hist.-filos. Kl., 1925, Nr. 4).
19. Lucien Tesnière. Phonologie et mélange de langues, Travaux du Cercle linguistique de Prague, VIII, 1939, p. 83 sq.
20. J. Vendryes, Le langage, Paris, 1921.
21. Windisch, Zur Theorie der Mischsprachen und Lehnwörter, Berichte über die Verhandlungen der königl. Sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften zu Leipzig, phil.-hist. Cl., XLIX, 1897, p. 101. sq.
22. Wilhelm Wundt, Völkerpsychologie. I. Die Sprache, I⁴, Stuttgart, 1921

LINGVIŞTII SOVIETICI IŞI INSUŞESC TEORIA MARXISTĂ-LENINISTA[1]

de Prof. Ruben AVANESOV

Teoria marxistă-leninistă reprezintă o ramură de ştiinţă a cărei cunoaştere este necesară pentru toate ramurile ştiinţei, dacă ele vor să mişte ştiinţa înainte. Fizicianul şi chimistul, geologul şi biologul, istoricul şi economistul, profesorul de literatură şi lingvistul — fiecare din ei găseşte în teoria materialistă, în metoda dialectică, un sprijin, o bază teoretică pentru lucrările sale de cercetare.

Insuşirea teoriei marxiste-leniniste este una din cele mai importante laturi ale pregătirii ştiinţifice a savantului sovietic şi succesele ştiinţei sovietice din domenii speciale ale cunoaşterii sunt determinate nu în mică măsură de ridicarea permanentă şi constantă a nivelului ideologic al savanţilor, de stăpânirea teoriei marxiste-leniniste. Savanţii sovietici lucrează mult în direcţia studierii operilor lui Marx, Engels, Lenin, Stalin. In ultimul timp, în legătură cu apariţia treptată a colecţiei în 16 volume a operilor lui I. V. Stalin, se duce o muncă deosebit de mare cu studierea acestor opere. In această colecţie de opere îşi găsesc loc pentru prima oară în ordine cronologică lucrările lui Stalin, dintre care multe, publicate în curs de câteva decenii în presa curentă sau specială, în parte în limba gruzină, erau de fapt necunoscute în cercul larg al cititorilor. In faţa cititorilor se ridică din ele chipul genial al teoreticianului şi savantului, al conducătorului militar şi al conducătorului de popoare, al organizatorului şi constructorului Statului Sovietic, al propagandistului şi al agitatorului.

Savanţii universităţii din Moscova au ţinut deja a doua conferinţă ştiinţifică generală universitară de studiere a operilor lui I. V. Stalin. La această conferinţă s'au făcut peste 40 de referate de către profesorii şi personalul superior ai universităţii. La discutarea lor au luat parte până la 100 de muncitori de pe tărâmul ştiinţei. Conferinţa a arătat încă odată cât de strâns legată este munca de cercetare ştiinţifică din diferite domenii ale ştiinţei cu prelucrarea chestiunilor teoriei materialiste, cât de importantă este stăpânirea teoriei marxiste-leniniste pentru desvoltarea mai departe a ştiinţei sovietice.

In acest articol vom încerca să arătăm foarte pe scurt, cu câteva exemple, ce importanţă are pentru autorul acestor rânduri, lingvist-istoric al limbii ruse, dialectolog şi fonetist prin specialitatea cea mai apropiată, posedarea bazelor marxism-leninismului.

---

1) Articol scris pentru revista „Studii"

Teoria marxistă-leninistă dă atât de mult lingvistului, încât este greu de a descrie pe scurt cum pot fi folosite tezele ei în prelucrarea ştiinţifică a problemelor de ştiinţă a limbii. Pentru aceasta cel mai bine ar fi să ne adresăm cercetărilor însăşi ale savanţilor sovietici. Doctrina determinării sociale a desvoltării limbilor şi dialectelor, de aci şi doctrina privitoare la limbile naţionale, problema limbii şi gândirii, problema stadialităţii desvoltării limbii, doctrina privitoare la construcţia limbii şi la sistemul de limbă — iată câteva din cele mai importante probleme ce se rezolvă de ştiinţa sovietică, pornind dela tezele fundamentale ale marxism-leninismului.

Mă opresc la două probleme — la problema desvoltării dialectelor şi a limbilor naţionale şi la problema fonologiei.

Pornind de la tezele fundamentale ale marxism-leninismului, ştiinţa lingvistică sovietică susţine că desvoltarea limbii omeneşti, ca fenomen social, este determinată de desvoltarea societăţii. Dialectele şi limbile naţionale sunt categorii istorice. Aceasta înseamnează că ele nu au existat totdeauna, că ele au luat forme diferite în condiţii social-economice diferite. Fondatorii marxism-leninismului au dovedit că legile de desvoltare a societăţii în formaţii social-economice diferite, care se înlocuesc una pe alta, sunt foarte deosebite: unele sunt cele din societatea de dinaintea claselor, altele în societatea cu clase; ele sunt foarte deosebite în diferitele formaţii ale societăţii de clasă — în aceea sclavagistă, în cea feudelă, în cea capitalistă. Relaţii calitativ noi apar în epoca socialismului. Legile diferite de desvoltare socială din epoca diferitelor formaţiuni social- economice au ca consecinţă legi calitativ- diferite de desvoltare a limbii. Unele epoci provoacă o fărămiţare a limbii, formarea unei mulţimi de dialecte apropiate unele de altele; în alte epoci, dimpotrivă, are loc o unificare, o concentrare a acestor dialecte pe o scară mai mare sau mai mică. In concordanţă cu aceasta în unele epoci apar mai ales diferenţe de dialect, iar în altele are loc o nivelare, o aplanare, o unificare a dialectelor. Foarte adesea au loc în acelaşi timp ambele procese: în unele cadre, mai restrânse, are loc o unificare a dialectelor, iar în altele, mai largi, dimpotrivă, are loc o diferenţiere a lor mai departe, formarea de noi diferenţe dialectale.

In unele condiţiuni dialectele sunt o categorie productivă, adica sunt născute de către relaţiile social-economice existente în acea epocă; în alte condiţiuni, dimpotrivă, ele sunt o categorie de relict, de reminescenţă, degradantă, adică o categorie care nu este născută de către relaţiile social-economice existente în acea epocă, ci, dimpotrivă, continuă să mai existe cu toată că în acea epocă există deja alte relaţii social-economice, care nivelează diferenţele dialectale, care tind să unifice dialectele. Aşadar, în aceste din urmă condiţii dialectele persistă pentrucă noile relaţii social economice încă nu au reuşit să le niveleze complect sau în măsura posibilităţii. In faţa noastră avem unul din cazurile particulare de rămânere în urmă a

suprastructurii față de bază: dialectele, ca o categorie de suprastructură, în desvoltarea lor rămân în urmă față de desvoltarea relațiilor social-economice și adesea nu corespund pe deplin lor. Așa sunt, de exemplu, dialectele din epoca capitalismului, fără a mai vorbi de epoca socialismului. Relațiile capitaliste în sine nu provoacă de loc desvoltarea dialectelor, și dacă acestea există în societatea capitalistă aceasta se datorește relațiilor feudale ce au dominat înainte. Cu atât mai mult nu dă naștere dialectelor noi societatea socialistă, care este chemată să niveleze complect dialectele și să facă din limba națională un bun al întregii națiuni. Și dacă în zilele noastre, în epoca socialismului, mai există încă dialecte, fie chiar în stare de degradare, aceasta se întâmplă pentrucă viața limbii rămâne în urmă față de desvoltarea relațiilor social-economice. Analiza științifică ne arată că deosebirile dialectale prezente în cea mai mare parte a lor oglindesc structura feudală a societății, iar în parte apar chiar în epoca încă mai veche a relațiilor tribale.

Dacă dialectele nu au existat întotdeauna, acest lucru se poate spune într'un grad încă mai mare despre limbile naționale, o categorie din timpul foarte recent. Limba națională este una din caracteristicele națiunii și națiunea, cum a fost stabilit de către I. V. Stalin în celebra sa lucrare „Marxismul și problema națională", se formează în procesul de lichidare a feudalismului și de desvoltare a capitalismului. „Națiunea, — spune Stalin, — nu este simplu o categorie istorică, ci o categorie istorică din o epocă anumită, din epoca, capitalismului ascendent. Procesul de lichidare a feudalismului și de desvoltare a capitalismului este în același timp un proces de strângere a oamenilor în națiuni". (I. V. Stalin, Opere, Ediția rusă, vol. II, 1946, pag. 303). După cum se știe, conform definiției lui Stalin, comunitatea de limbă este una din caracteristicile fundamentale ale națiunii.

Așa dar, limbile naționale sunt caracteristice pentru epoca capitalismului, pentru societatea burgheză. Comunitatea de limbă însă, care servește drept bază pentru formarea limbii naționale, deobicei se formează în decursul unui timp îndelungat, adesea mult înaintea epocii victoriei capitalismului asupra feudalismului.

V. I. Lenin și I. V. Stalin arată în lucrările lor cum căile de formare a limbilor naționale sunt foarte variate, în funcție de condițiile istorice concrete, de timpul trecerii la capitalism. Unele procese au fost caracteristice pentru formarea limbilor naționale în Europa Occidentală, unde formarea națiunilor însemna totodată transformarea lor în state naționale independente. In alt mod și în alt timp se formează limbile naționale la popoarele care în epoca feudalismului și-au pierdut independența politică și în epoca formării națiunilor au intrat ca popoare supuse poporului dominat în compunerea statelor mari ce s'au format. Astfel de state multinaționale au fost în răsăritul Europei în sec. XIX Rusia și Austro-Ungaria. Ca urmare

a mişcărilor de eliberare naţională se formează ca naţiuni polonezii şi cehii, românii, bulgarii şi sârbii, letonii şi lituanienii, finezii şi estonii, ucrainenii şi bieloruşii, armenii şi gruzinii, etc. Mişcarea naţională întotdeauna este legată cu lupta pentru cultura naţională şi înainte de toate pentru desvoltarea limbii proprii naţionale ca instrument al acestei culturi, ca mijloc de unificare naţională.

Limba naţională în epoca capitalismului are o structură foarte complexa: ea cuprinde limba întregii naţiuni şi înainte de toate a straturilor largi ale poporului, cuprinzand în ea nu numai limba literară naţionala, ci şi toate variantele locale şi sociale ale limbii. Insă forma literară, generală, a limbii naţionale este deobicei sub capitalism un bun al claselor dominante şi al cercurilor apropiate de el.

Aplicarea teoriei marxist-leniniste dă posibilitate nu numai de a se aborda just problema formării popoarelor slav-orientale ca naţiuni, ci şi de a se rezolva problema formării limbilor rusă, ucraineană şi belorusă ca limbi naţionale. Opoziţia dintre limbă şi dialect ca opoziţie dintre general şi particular, după cum se ştie, dateaza încă din epoca descompunerii orânduirii de comunitate primitivă: încă de pe atunci alături de varietatea multiplă a diferitelor dialecte particulare de trib existau şi limbi unificatoare ale uniunilor de triburi. Comunitatea de limbă se intensifică în epoca urmatoare. Nu încape nici o îndoială că istoria găseşte pe slavii din răsărit unficaţi într'o singură populaţie — rusă cu o singură limbă, cu toată varietatea multiplă dialectală şi etnică a lor, care apare în timpurile mai vechi. Aplicată la această epocă noţiunea de „popor rus", de „limbă rusă", cuprinde pe toţi slavii de răsărit, toate dialectele lor. Limba rusă-veche este limba pe terenul căreia s'au desvoltat limbile contemporane rusă, ucraineană şi belorusă. Numai în timpurile următoare, de adâncire a fărâmiţirii feudale, de desvoltare a statelor mari mai mult sau mai puţin centralizate pe teritoriul Europei Orientale, începe să se formeze treptat comunitatea diferită de limbă, de viaţă economică şi de fizionomie psihică, manifestată în comunitate de cultură, ce duce la formarea popoarelor rus, ucrainean şi belorus ca naţiuni şi la limbile naţionale respective.

Din acest punct de vedere se dovedeşte complect fără de obiect vechea dispută cărei dintre popoarele slave de răsrit îi aparţine „Slovo o Igoreve", geniala operă literară din sec. XII, în care dintre cele trei limbi slave de răsărit a fost scrisă: ea a fost scrisă în limba rusă-veche şi aparţine în măsură egală tuturor celor trei popoare slave de răsărit contemporane.

* * *

Patria fonologiei, una din cele mai tinere ramuri ale ştiinţei limbilor, este Rusia: dup cum se ştie această învăţătură a fost propusă pentru prima oară de către vestitul lingvist, profesor al univer-

sității din Petersburg, I. A. Baudoin de Courtenay, ea a fost apoi prelucrată de către Krușevski precum și de reprezentanții altor școli lingvistice ruse, învățatura privitoare la fonem a fost preluată și de către fondatorul noii doctrini privitoare la limbă, academicianul N. Marr, care a definit fonemul ca „un sunet elaborat în mod social". Tocmai din Rusia fonologia și-a început drumul triumfal prin țările Europei și Americii, cucerindu-și o recunoaștere mondială.

Dar, cu tot „fermentul" comun Baudouin-ian, prelucrarea problemelor de fonologie, pe de o parte în Uniunea Sovietelor și pe de altă parte în Europa și America, n'a mers pe același drum. Aceasta se și înțelege dacă se ține seama de pozițiile metodologice de plecare, principialmente diferite, ale științei sovietice a limbii și ale științei lingviste din străinătate. In Occident doctrina Baudouin-iană a fonemului s'a încrucișat cu schematismul abstract al înțelegerii Saussure-iene a sistemului de limbă și cu noțiunile lui mecanice și metafizice de synchronie și diachronie ca „două lingvistice". Totodată ea a fost în mare măsură ruptă de terenul viu al studierii materialului concret de limbă. Din această cauză doctrina privitoare la fonem a mers adesea în direcția teoretizării fără material suficient, a creerii nepotrivite de termeni, a schematismului abstract, care duce în mod inevitabil la un fel propriu de dogmatism și scolastică.

In Uniunea Sovietică problemele de fonologie care sunt prelucrate de academicianul L. Scerba, prof. N. Iacovlev, prof. A. Suhotin, prof. P. Kuznețov, prof. S. Bernstein, de autorul acestor rânduri și de mulți alții, au luat alte forme. Inainte de toate prelucrarea lor a avut o importanță mare, vitală. In Uniunea Sovietică multinațională era necesar să se elaboreze alfabete și sisteme de ortografie pentru multe limbi ale unor popoare care înainte nu aveau scris sau aveau un scris puțin accesibil maselor largi ale populației pe baza unei limbi străine și a unei grafice grele, imperfecte. Se știe însă că teoria modernă a ortografiei se poate baza numai pe doctrina fonemului, pe fonologie. Fonologia sovietică a trecut proba practică și a eșit din această verificare întărită, o disciplină științifică care s'a format complect.

Impreună cu aceasta zeci de popoare au căpătat pentru limbile lor naționale alfabete și ortografie elaborate rațional. Lingviștii și fonologii sovietici au contribuit în mod simțitor la desvoltarea culturilor naționale ale popoarelor Uniunii Sovietice, cu care pe drept cuvânt se mândrește U.R.S.S. Rusiștii sovietici și-au îndreptat privirile spre studierea atentă a limbii vii ruse, atât sub forma ei literară național-generală, cât și în toată varietatea dialectelor ei. Cercetarea unui material de limbă foarte bogat în toate amănuntele lui a intensificat gândirea teoretică, a dat posibilitatea să se cosolideze fonologia ca disciplină științifică. Fonologia sovietică caută să cruțe noțiunea fonem-ului psihologism (o incursiune a psihologismului a existat și la Baudouin-de-Courtenay; iar mai târziu chiar s'a intensificat

la unii dintre discipolii lui) şi să treacă pe punctul de vedere consecvent funcţional, care este singurul ce corespunde naturii sociale a limbii ca fenomen de ordin suprastructural. Filosofia marxist-leninistă, consideră natura nu ca o îngrămădire întâmplătoare de lucruri, de fenomene, rupte unul de altul, izolate unul de altul, ci ca un întreg unitar legat, în care lucrurile, fenomenele, sunt legate organic unul de altul, depind unul de altul şi se condiţionează unu de altul De aceea fonologia sovietică priveşte întotdeauna fenomenul fonetic separat particular în legătură cu toate celelalte fenomene coexistente, adică cu tot sistemul de limbă. După cum se ştie fenomenul fonetic particular separat determină de obicei într'un grad sau altul şi sistemul însuşi al limbii, dar în acelaşi timp el însuşi adesea este condiţionat de sistemul de limbă. Numai ţinând seamă de legătura reciprocă permanentă dintre „particular" şi „general", ţinerea în seamă a condiţionării lor reciproce asigură cunoaşterea lucrului, a realităţii celei mai adecvate.

Problema cercetării fonologice s'a complicat pentru dialectologi în mod simţitor atunci când ei s'au găsit faţă în faţă cu problema descrierii nu a unui dialect oarecare, a unui singur sistem, ci în principiu cu toate dialectele unei anumite limbi, cu toate aspectele particulare variate ale ei. Cu prilejul unei atari cercetări s'a lămurit că limba rusă în forma ei literară, general-naţională, împreună cu dialectele locale formează un sistem complicat ierarhic, cu multe trepte, cuprinzând în el trăsături comune întregii limbi şi particulare, proprii dialectelor deosebite, trăsături de unitate şi deosebiri de diferite grade ale fărâmiţării dialectale. In legătură cu aceasta in faţa cercetătorilor s'a pus o problemă nouă, privitoare la structura fonetică a limbii ruse în toată varietatea multiplă a dialectelor ei ca un fel de sistem de limbă de ordin mai general, un aşa zis „sistem al sistemelor particulare".

Varietatea multiplă teritorială a dialectelor ruse în raport cu structura lor fonologică nu reprezintă altceva decât o istorie vie a limbii în proecţia ei spaţială. Deaceea fonologii sovietici resping în mod hotărît ruptura mecanică şi antidialectică din doctrina lui F. de Saussure între synchronie şi diachronie. In desvoltarea limbii, ca şi a oricărui alt fenomen, în orice moment, alături de prezent coexistă rămăşiţe ale trecutului şi mlădiţe ale viitorului. Fonologia sovietică, în concordanţă deplină cu indicaţiile clasicilor marxism-leninismului, porneşte dela faptul că „în viaţă întotdeauna există nou şivechi, ceeace creşte şi ceace moare" (Stalin).

Cel mai important în chestiunile de ştiinţă socială este să nu se uite legătura istorică fundamentală, să se privească la fiecare chestiune din punctul de vedere al apariţiei unui anumit fenomen în istorie, care sunt etapele principale prin care a trecut acest fenomen în desvoltarea lui, şi din punctul de vedere al acestei desvoltări a lui să se vadă ce a devenit lucrul dat în prezent (Lenin, Ediţia rusă, opere,

ed. 3-a, vol. XXIV, pag. 364). Iată pentru ce sistemul de limbă dintr'o epocă anumită împreună cu aspectele variate particulare dialectale este privit de către savanţii sovietici ca o etapă determinată în comparaţie cu sistemul de limbă al epocii precedente. Impreună cu aceasta în el se separă pe de o parte trăsaturile a ceeace moare şi pe de altă parte cele a ceeace creşte, adică se observă într'un grad sau altul conturele sistemului de limbă al epocii următoare. Aspectele variate teritoriale şi sociale ale unui sistem de limbă, dintr'o anumită epocă, ele înşile conţin în sine un material din cel mai bogat care este o mărturie a drumului istoric, parcurs, şi fonologii sovietici nu evită interpretarea istorică a fenomenelor de limbă, pornind dela faptele epocii, ci, dimpotrivă, îşi saturează cercetările prin comentarii istorice. O astfel de intreprindere organică a fenomenelor de limbî ale prezentului şi trecutului ajută unei înţelegeri mai bune a naturii proceselor de limbă.

* * *

In încheere vreau să remarc că savanţii sovietici au luptat întotdeauna împotriva dogmatismului în ştiinţă, care consideră noţiunile noastre ca absolute şi epuisante. Adevărata ştiinţă a fost întotdeauna împotriva stagnării şi opririi pe loc a gândirii, împotriva transformarii noţiunilor ştiinţifice în dogme moarte. „Ştiinţa tocmai de aceea se numeşte ştiinţă, spune I. V. Stalin, — pentrucă ea nu recunoaşte fetişe, nu se teme să ridice mâna împotriva a ceeace a trăit traiul, împotriva a ceeace este vechi, şi îşi apleacă urechea cu luare aminte la glasul experienţei, glasul practicii" (I. V. Stalin „Problemele leninismului", ediţia II-a rusă, pag. 502).

Marxism-leninismul este adversar al oricărei dogmatism, el este teoria vecinic vie, creatoare, ce se desvoltă, care ţinând seamă de experienţa nouă se perfecţionează permanent şi se îmbogăţeşte cu teze noi.

Ştiinţa sovietică se desvoltă în atmosfera luptei împotriva orî cărui dogmatism, în atmosfera criticii şi autocriticii bolşevice, în aceea a discuţiilor largi şi multilaterale. In acestea se găseşte cauza succeselor ei serioase şi garanţia succeselor viitoare.

DESPRE MUZEUL ISTORIC PETÖFI-BĂLCESCU DIN ORADEA

de S. ŞTIRBU

La Oradea există un muzeu istoric, întemeiat în anul 1889. Acest muzeu a servit, timp de mai multe decenii, propagării ideilor reacţionare, şovine. După primul războî mondial, această instituţie culturală a fost expropriată de episcopia romano-catolică din Oradea şi folosită pentru răspândirea obscurantismului clerical. In timpul celui de al doilea războî mondial, muzeul a suferit mult din cauza bombardamentului şi a unui incendiu, care a avariat o parte a clădirii. In momentul instaurării regimului democrat, atât expoziţia cât şi clădirea se aflau într'o stare deplorabilă.

Odată cu reînvierea vieţii culturale a oraşului, s'au creiat posibilităţile pentru renaşterea din ruine a muzeului. In urma iniţiativei Comitetului Judeţean al P.C.R., un grup de muncitori şi intelectuali, cu sprijinul Filialei A. R. L. U. S. din localitate, şi-au luat sarcina de a introduce o viaţă nouă în acest aşezământ ştiinţific. La a XXX-a aniversare a Marei Revoluţii Socialiste din Octombrie, muzeul, complect renovat, şi-a deschis porţile.

Acest muzeu reprezintă o încercare de a documenta şi ilustra, anumite etape mai importante din desvoltarea societăţii omeneşti, pe baza colecţiilor rezultate din săpături, colecţiilor de relicve, unelte de muncă şi obiecte de artă, unele găsite în inventarul muzeului, altele strânse sau achiziţionate ulterior.

Scopul acestei expoziţii, precum şi a întregii activităţi ştiiţifice a muzeului, este de a documenta cu obiecte autentice şi a ilustra în imagini legile de bază ale desvoltării societăţii omeneşti. In acest scop a fost folosită, în limita posibilităţilor locale, experienţa muzeelor sovietice.

Cu toate lipsurile şi defectele care sunt încă numeroase, expoziţia s'a dovedit a fi folositoare în lămurirea politică a tineretului şcolar şi a maselor largi populare, ce vizitează muzeul în număr din ce în ce mai mare. In mai puţin de un an, numărul vizitatorilor a fost mai mare decât în timp de câteva decenii dinainte. Pentru îndrumarea vizitatorilor, pentru înlesnirea schimbului de experienţă în munca muzeelor cât şi pentru a contribui metodologic la încercările de ilustrare şi documentare, prezenta lucrare oferă o scurtă descriere, însoţită de lămuriri sumare asupra expoziţiei muzeului din Oradea.

SOCIETATEA PRIMITIVA

SALA Nr. 1.

Prima sală a muzeului reprezintă societatea primitivă.

In prima vitrină, putem observa diferite oase, denumite ştiinţific „paleontologice". Ele aparţin unor animale străvechi, care au dispărut cu desăvârşire. Numai după aceste rămăşiţe mai avem posibilitatea să le reconstituim şi să studiem felul lor de viaţă.

Deosebit de interesante sunt obiectele din vitrina a doua, unde întâlnim rămăşiţele animalelor din perioada glacială, („Diluvium"). Această perioadă corespunde din punctul de vedere al istoriei globului pământesc, cu sfârşitul celei de a treia ere a formării pamântului, denumită în geologie „terţiară". In această eră, în urma scăderii temperaturii scoarţei pământeşti, s'au produs evaporări mari în regiunile acoperite de mări. Ploi îmbelşugate au căzut atunci în părţile neacoperite de apă ale globului. Din cauza schimbării brusce a temperaturii, au rezultat în aceste regiuni gheţarii veşnici. In jurul gheţarilor au rămas în viaţă numai animale cu piele groasă şi acoperite cu blanuri. Aceste animale au reprezentat produsul unui proces de evoluţie neînchipuit de lung, care a început cu vieţuitoarele unicelulare şi a continuat, prin numeroase specii intermediare, până la acelea ale căror rămăşiţe le vedem expuse aici.

In vitrină putem vedea un fragment din femurul unui mastodont, un animal gigantic, din familia elefantidelor, mai mare decât mamutul. De altminteri, spre deosebire de mamut şi de elefant, mastodontului îi lipsea trompa şi avea patru fildeşuri drepte. Aici se mai găsesc şi oasele dentale, precum şi alte rămăşiţe din scheletul mastodontului. Interesantă este apoi o scoică împietrită, de o mărime neobişnuită. La fel şi alte fosile, între care cea mai importantă este piatra cu întipărirea completă a unui peşte obişnuit. Organele şi oasele fragile ale peştelui au dispărut de mult. Totuşi, întipărirea rămasă în urma petrificării lui, ne arată în mod precis nu numai scheletul, ci şi organele peştelui respectiv.

La sfârşitul erei terţiare a intervenit un moment de foarte mare însemnătate în evoluţia naturii. E vorba de apariţia omului, dar nu în zonele glaciale ci undeva prin zona tropicală. Omul însuşi este tot un produs al transformărilor calitative ale anumitor specii de animale şi anume ale unor specii de maimuţe antropomorfe. După cum o parte din speciile elefantidelor s'au transformat în mamuţi şi în elefanţii de astăzi, în timp ce alte specii ca aceea a mastodonţilor au dispărut cu desăvârşire, tot aşa s'a petrecut un proces de evoluţie şi în cazul maimuţelor. Printre acestea unele specii s'au transformat în strămoşii oamenilor de astăzi (Homo sapiens), altele în maimuţele de astăzi, iar altele au dispărut cu totul.

Pământul răcindu-se apoi treptat climatul acestuia a devenit mai umed, iar oamenii au învăţat să se servească de foc. Acesta îi apăra de frig, dar le servea şi la prepararea alimentelor mai nutritive (peşte, carne, etc.) şi totodată îi apăra de fiarele sălbatice. După perioada glacială, pământul s'a acoperit de ierburi mărunte, iar prin topirea gheţarilor s'au format reţele de ape şi oamenii au fost siliţi să-şi caute peşteri.

Intr'un colţ al sălii e construită macheta unei peşteri a omului primitiv, iar pe pereţi câte o ilustrată în culori reprezintă viaţa omului de peşteră. Din aceste ilustraţii se vede clar că oamenii, care se ascundeau din faţa forţelor înfricoşetoare ale naturii şi luptau în cete împotriva animalelor sălbatice, ajunseseră să se deosebească de celelalte soiuri de animale. Ei dobândiseră statura dreaptă şi astfel, labele lor de dinainte, fiind eliberate de umblat, puteau fi folosite pentru a apuca pietre etc. cu care puteau să lupte mai bine împotriva animalelor înconjurătoare.

Oamenii şi-au transmis experienţa câştigată cu atâta trudă şi au început să-şi facă arme şi unelte de piatră şi os, iar mai târziu arcuri şi săgeţi cu care loveau animalele dela distanţă.

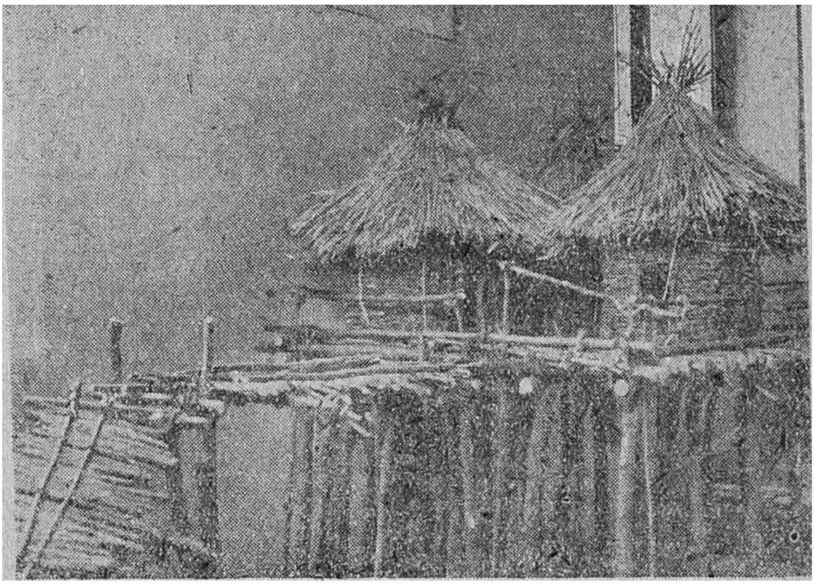
Vedem totodată din ilustrate că oamenii, în lupta lor au devenit fiinţe sociale, fiindcă izolaţi n'ar fi putut să ducă lupta aceasta crâncenă, împotriva unor forţe care trebuiau cu orice preţ învinse. Forţele acestea, duşmane ale oamenilor, erau nenumărate. O contradicţie puternică s'a desvoltat între forţa omului primitiv, pe de o parte şi forţa naturii înconjurătoare pe de alta. Procesul de desvoltare a societăţii omeneşti nu a avut loc într'o formă armonioasă şi paşnică ci sub forma desvăluirii contrazicerilor interne ale fenomenelor naturii, în planul luptei tendinţelor opuse, care acţionează în baza acestor contraziceri.

In vitrina — masă ce urmează, vedem rămăşiţele acelor animale cu care omul trebuia să lupte. Alături de coasta mastodontului sunt expuse oasele şi dinţii unui mamut şi scheletul capului unui urs de peşteră (Ursus spaeleus). găsit în peştera din Onceasa jud. Bihor în anul 1895. De asemeni, sunt expuse aici şi alte asemenea rămăşiţe paleontologice.

In vitrina următoare vedem organele cele mai puternice ale acestor animale. E vorba de dinţii şi grupurile de dinţi ale acestora, care ating uneori o lăţime de un sfert de metru.

In colţul celălalt pietrele expuse ne lămuresc felul în care omul primitiv şi-a făurit armele şi uneltele de piatră.

In vitrina de pe peretele din dosul uşii de intrare vedem primele unelte ale omului şi anume unelte de piatră cioplită grosolan, neşlefuită încă. In despărţiturile vitrinei sunt unelte din paleoloticul inferior, din prima fază a uneltelor de piatră, denumite şi unelte „cheleene". Aceste unelte au fost găsite la

Modelul satului palustru din sala Nr. 1.

Ioşia-Bihor. Ele fac parte d'ntre primele unelte care n'au mai fost întrebuinţate de oameni în chip întâmplător, ci au fost sfărâmate din pietre mai mari ,cu scopul de a se servi de ele ca unelte sau ca arme, în lupta împotriva naturii. Aceste unelte au dus la înlocuirea pumnului omenesc (nu a degetelor). Ele erau ţinute în pumnul strâns (în franceză sunt chiar denumite „coups de poing") şi sporeau cantitativ forţa braţelor omului, adăugând la această forţa mecanică a uneltelor.

In vitrina de după colţ găsim uneltele paleoliticului mijlociu ca lame, sfredele şi cuţite care încep să înlocuiască munca degetelor.

In vitrinele aşezate pe jos se află uneltele Paleoliticului superior, care au adesea forma unor frunze şi a căror cioplire este mult mai fină. De obiceiu, ele erau întrebuinţate cu mânere.

In ultimele două ferestre ale vitrinei de pe perete întâlnim unelte pe care se văd urmele şlefuirii. Ele poartă denumirea ştiinţifică de unelte „neolitice" şi

sunt făurite din piatră şlefuită. In felul acesta, depăşind perioada sfărâmării în bucăţi a pietrelor mari şi a cioplirii grosolane a acestor bucăţi şi trecând la cioplirea din ce în ce mai îngrijită a pietrelor, omenirea a înregistrat un progres destul de mare. După experienţe şi dibuiri îndelungate oamenii au ajuns să-şi construiască unelte superioare, prin şlefuirea fină a pietrelor frecate unele de altele.

Concomitent cu procesul acesta de evoluţie a uneltelor, s'au desvoltat şi relaţiile sociale ale oamenilor. Oamenii şi-au procurat tot mai multă hrană, precum şi alte produse necesare pentru trai. Deoarece munceau colectiv şi luptau colectiv, ei îşi şi împărţeau în mod colectiv produsele dobândite. Nimeni nu putea să-şi adune pentru sine atâtea bogăţii, ca să poată deveni stăpânul celorlalţi.

Muncind în comunitate, oamenii au obţinut din ce în ce mai multe victorii asupra naturii, au reuşit să iasă din culcuşurile găsite în mod întâmplător prin peşteri şi să-şi construiască primele aşezări, făurite prin munca lor personală. Printre acestea, cea mai caracteristică a fost „satul palustru", construit în mijlocul lacurilor sau al bălţilor şi legat cu ţărmul numai printr'o punte mobilă. (Un model de sat palustru este expus în colţul dintre vitrinele uneltelor de producţie). Satele palustre ofereau o siguranţă mai mare împotriva fiarelor sălbatice. Colibele satelor palustre erau construite după un model identic, — dovadă neîndoioasă despre egalitatea locuitorilor lor. Cu toate că aceste construcţii de nuiele erau încă foarte slabe şi primitive, totuşi ele reprezentau o victorie colosală a muncii omului. Acesta a isbutit astfel să-şi făurească singur uneltele de producţie, e drept primitive să-şi asigure mijloacele necesare pentru trai şi să iasă în mod definitiv din rândul animalelor, devenind om şi întemeind societatea omenească. Această primă perioadă din desvoltarea societăţii omeneşti a fost denumită de Engels „perioada sălbăticiei". Ea este caracterizată prin vânat. După faza sălbăticiei a urmat, potrivit clasificării lui Morgan şi Engels, faza barbariei, când oamenii s'au deprins cu agricultura şi s'au specializat în anumite diviziuni ale muncii. Aceste două faze principale ale orânduirii comunităţii primitive au durat multe sute de mii de ani şi abia în mileniul V-lea înnainte de era noastră a apărut noua orânduire socială, orânduirea sclavagistă.

BARBARIA ŞI INCEPUTURILE SCLAVIEI

SALA Nr. 2.

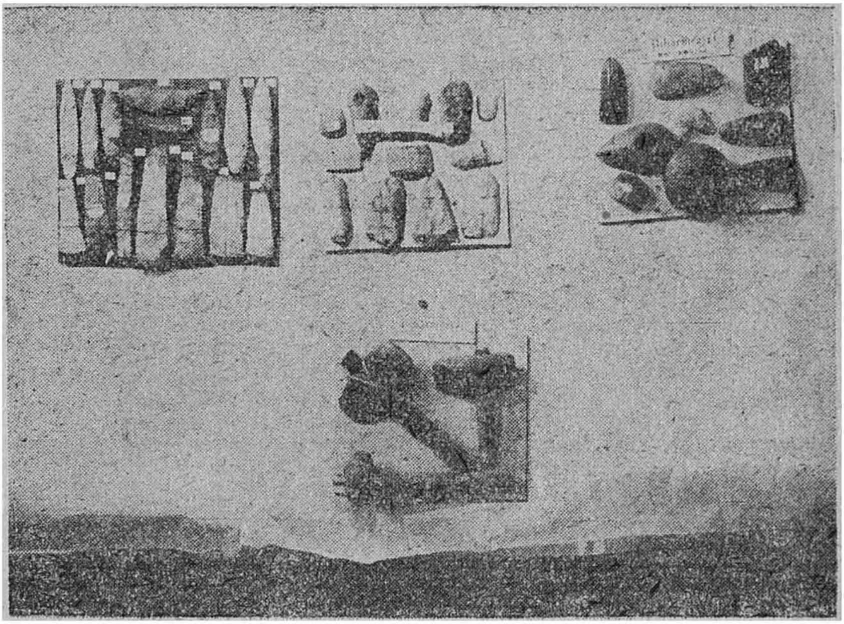
In sala următoare se desfăşoară în faţa noastră procesul evolutiv al desvoltării uneltelor de muncă din perioada barbariei, care a dus la descompunerea orânduirii comunităţii primitive, şi a dat naştere orânduirii sclavagiste. Trecerea la sclavagism a avut loc mai întâiu în ţările Asiei şi Africei şi abia mai târziu pe continentul nostru. In timp ce în anumite ţări exista deja orânduirea sclaviei, la noi predomina încă orânduirea comunei primitive. Acest lucru reiese în mod deosebit din aranjamentul sălilor. Pe pereţii din dreapta sunt expuse urmele civilizaţiei din ţările mai avansate ale antichităţii, în timp ce pe pereţii din stânga sunt expuse urmele culturii materiale din regiunile noastre.

In prima vitrină, din partea stângă, sunt expuse unelte neolitice. Examinându-le în ordine, începând dela rafturile de jos până la cele de sus, ne putem ..destul de bine seama de perfecţionarea evolutivă a uneltelor de piatră. Diferite unelte (lame, cuţite, sfredele, ciocane, dălţi) au şi primit, prin cioplire măruntă, forma dorită. Putem însă observa la ele şi părţi şlefuite, din ce în ce mai mari şi mai perfecte. La uneltele din rafturile de jos cioplirea era încă precumpănitoare şi numai marginile uneltelor, care servesc cel mai mult în procesul muncii, sunt şlefuite. Astfel, la lame şi cuţite au fost şlefuite numai părţile care serveau pentru tăiat, la sfredele numai vârful, la dălţi şi la topoare cele două părţi care serveau pentru despicarea lemnului sau a altor obiecte, iar la ciocane numai capetele, care serveau la bătut. In rafturile care urmează, întâlnim

unelte şlefuite şi în alte părţi ale lor, prezentând totodată şi încercări de găurire. 'n rafturile mijlocii şi superioare întâlnim unelte complet şlefuite şi cu găuri transversale, ba vedem chiar cum au fost prinse mânerele, care la unele unelte intrau în găuri, ca la ciocanele de astăzi, în timp ce la altele erau prnise în icuri şi fixate prin legături.

In vitrinele următoare sunt expuse în ordine unelte care ne dovedesc că începuse să existe o diviziune a muncii, bine precizată.

Dela culesul fructelor care era făcut de femei s'a trecut la cultura cerealelor, lucrându-se pământul cu sapa sau hârleţul. Agricultura primitivă era practicată de femei, al căror rol în comuna primitivă a fost foarte mare. Femeia mamă şi cultivatoare a pământului avea rolul preponderent în societate (matriarhat).

Unelte neolitice din sala Nr. 2.

In vitrina a doua sunt unelte cu deosebire agricole. Astfel sunt vârfuri de coarne, mai ales de reni, care serveau pentru brăzdarea pământului sau pentru făcut găuri şi cuiburi în pământul moale, în care se aşezau seminţele. Se găsesc de asemeni topoare şi sape de os, care serveau pentru săpatul şi prăşitul plantelor cultivate. Bine înţeles că în agricultură erau folosite şi unelte din vitrinele precedente şi altele din vitrinele următoare, însă acestea din urmă erau cele mai caracteristice.

Urmează vitrina a treia, unde ne întâlnim cu meşteşugurile trecutului celui mai îndepărtat. Fusele de piatră şi de lut ne arată că operaţiunea toarcerii era bine cunoscută chiar de primitivii din faza barbariei. La primele războaie de ţesut s'au folosit diferite greutăţi, mai mari şi mai mici, cu găurile în partea de sus. Firele erau legate, înşiruite unele lângă altele, pe un băţ rotund, fixat pe doi stâlpi laterali, iar greutăţile erau suspendate de fire, pe care le trăgeau în jos. Impletiturile au fost făcute din răchită, iar mai târziu din fibre de plante şi în felul acesta s'a înfiinţat producţia textilă. Acest prim model pe care l-am

descris al razboiului de țesut primitiv se poate studia dealtminteri și din desenul așezat pe peretele de deasupra vitrinei.

In vitrina a patra de dupa colț, sunt uneltele de pescuit. Observăm diferite greutați de plase, undițe de os, precum și vase de lut pentru prăjitul peștelui.

In partea din mijloc a vitrinei următoare se găsesc uneltele pielarilor. In afara de lamele si cuțitele care serveau la curățirea rămășițelor cărnoase, cât și la modelarea pieilor, mai interesante sunt acele și sulele din os, cu găuri la un capăt și cu vârfuri ascuțite la celălalt.

In vitrinele următoare, este expusă o întreagă colecție de vase de lut, care, deocamdată, nu erau executate pe roata olarului, ci numai de mâna omului. In afara de tot felul de vase de întrebuințare găsim urme de tencuire a locuințelor, care dovedesc un progres însemnat față de construcțiile de nuiele din perioada precedentă.

In ultimele vitrine de după colț sunt expuse diverse oase, rămase dela animalele domesticite de oamenii primitivi (boi, cai, etc.). De astfel de animale, oamenii începuseră să se servească tot ca de niște unelte. Domesticirea animalelor a adus schimbări importante în viața economică a clanului. Creșterea vitelor a asigurat de asemeni omului rezervă de hrană și l-a ajutat la lucrarea pământului, care a început să se facă prin întrebuințarea plugului de lemn.

Prin domesticirea caprei, taurului și oii, s'a născut și producția derivatelor laptelui, ca brânza, și iaurtul, iar din blana animalelor oamenii și-au făcut fire și țesături calde.

Creșterea animalelor era o ocupație specială a bărbaților, care cu încetul înlocuiră pe femei în agricultură.

De aici înainte, înrudirea în linia maternă începe să fie înlocuită prin înrudirea în linia masculină. Matriarhatul se descompune treptat și este înlocuit cu patriarhatul, adică unirea rudelor care descind dintr'un strămoș masculin comun.

In rafturile de sus se află oasele unor animale sălbatice, pe care oamenii le vânau. Cele mai însemnate dintre acestea sunt coarnele zimbrilor, o specie din familia bovinelor, care era destul de răspândită și pe teritoriul nostru. Zimbrul atingea câteodată lungimea de cinci metri, însă neputându-se aclimatiza noilor condițiuni, a dispărut chiar în era noastră. Câțiva zimbri mai există în părțile sudice ale Europei, (în Caucaz) însă sunt pe cale de dispariție. Cazul zimbrilor confirmă în chip neîndoios concepția evoluționistă a lui Charles Darwin. El constitue un proces de evoluție, care se desfășoară în zilele noastre și sub ochii noștri. Acest proces ne servește ca o ilustrare puternică a legii fundamentale a materialismului dialectic, după care orice fenomen se naște, se desvoltă și pe urmă moare. Aceasta, fie vorba de o ființă, de o specie de ființe sau, după cum vom vedea mai jos, de o societate întreagă. Astfel s-a întâmplat și cu societatea primitivă, care a dispărut și a cedat locul unei noi orânduiri sociale, orânduire sclavagistă. Acest proces istoric, s'a petrecut la noi mai târziu, iar în alte țări mai devreme.

In prima vitrină din partea dreaptă vedem rămășițele culturii materiale a unuia dintre primele state cu regim sclavagist: Egiptul antic. In partea de jos se află modele din gips ale uneltelor metalice de muncă, care au jucat un rol hotarîtor în transformarea orânduirii sociale. Agricultura, apărută încă pe treapta mijlocie a barbariei, cum am văzut în vitrinele precedente, a fost efectuată cu ajutorul sapelor și al altor unelte primitive. Aceste unelte se puteau întrebuința cu un rezultat efectiv, mai mare sau mai mic, numai prin munca colectivă a lucrării pamântului. Cu trecerea la treapta superioară a barbariei, când au apărut uneltele metalice și au început să fie folosite animalele în agricultură, metodele anterioare s'au schimbat fundamental. Lucrarea pământului s'a făcut cu ajutorul plugului primitiv, tras de boi. (Un model al unui asemenea plug primitiv îl putem vedea pe peretele de lângă vitrină). In urma ridicării productivității muncii, pământul a dat mai multă recoltă. Forțele de producție și mai ales latura lor cea mai importantă, uneltele de muncă, s'au desvoltat. Apare proprietatea particulară asupra mijloacelor de muncă.

In perioada aceasta apare şi sclavia. Pentru oamenii primitivi, din faza sălbăticiei şi a barbariei, sclavii nu puteau fi de nici un folos, de vreme ce munca omenească era atât de neproductivă, încât nu putea creea nici un surplus peste minimul necesar pentru existenţă. Cu trecerea la creşterea vitelor şi la agricultură, situaţia s'a schimbat radical. Munca omului a început să dea un surplus de produse, iar nevoia braţelor de muncă s'a ivit foarte accentuat. Pentru îngrijirea vitelor era nevoie de mai mulţi oameni. Prizonierii de războiu, care înainte vreme erau primiţi în trib, ucişi sau mâncaţi, puteau fi folosiţi în acest scop. Familiile mai înstărite au început să transforme în sclavi mai întâiu pe prizonieri, iar mai târziu şi sărăcimea din propriile lor triburi. Comunitatea primitivă s'a descompus în clase: în exploataţi şi exploatatori, în sclavi şi proprietari de sclavi. Omenirea a intrat într'o nouă şi îndelungată epocă, în epoca claselor sociale antagoniste.

Un vas antic grecesc din sala Nr. 2.

Indărătul geamurilor superioare ale vitrinei, vedem colecţii întregi de figuri de zei egipteni. Pe pietre „scarabee" sunt reproduse în miniatură, figuri de zei, precum şi mumii de morţi.

Aceste obiecte ne dovedesc că nu numai structura dar şi suprastructura societăţii, adică ideologia oamenilor, a trecut printr'o continuă desvoltare şi transformare. Inainte vreme, oamenii îşi închipuiau că forţa cea mai puternică a naturii se ascunde în fiarele sălbatice. De aceea le-au zeificat şi se închinau lor. Această credinţă poartă numele de fetişism. Mai târziu, ei au crezut că forţa atotputernică se află în fenomenele naturii: soarele, luna, vântul, trăsnetul, etc. Credinţa corespunzătoare se numeşte „animism". Totodată s'a desvoltat credinţa că viaţa omului nu ia sfârşit odată cu moartea trupului, ci continuă în lumea de dincolo de mormânt. Clasa dominantă îşi credea asigurată situaţia sa privilegiată şi dincolo de mormânt graţie ritualului religios al mumificării şi al îmbălsămării. La moartea stă-

pânilor erau ucişi şi îngropaţi în acelaş mormânt un număr mare de sclavi, ca să le servească şi în viaţa de după moarte.

In vitrină, — masa ce urmează, sunt expuse monedele străvechi ale Statelor antice, eline şi romane. Monedele acestea au circulat şi la alte popoare care se aflau într'un stadiu mai înapoiat de desvoltare. Moneda a apărut ca un efect al comerţului.Nu anumiţi regi şi împăraţi, care şi-au bătut chipul lor pe monede, au determinat desvoltarea relaţiilor economice, ci invers, desvoltarea relaţiilor de producţie şi de schimb a adus cu sine posibilitatea existenţei acestor regi şi împăraţi, care şi-au întipărit chipul lor pe aceste monede. Banii au apărut tocmai fiindcă circulaţia mărfurilor a devenit necesară.

In ultima vitrină din această sală, întâlnim arta cea mai perfectă a acestei epoci: arta grecească. In Grecia antică au înflorit odinioară unele dintre cele mai prospere state sclavagiste. Clasa stăpânitoare, ajungând prin munca robilor, la o bogăţie excepţională, a pus să se creeze, pentru desfătarea ei, obiecte de artă, rămase nemuritoare. Vasele expuse, atât prin forma lor, cât şi prin frumuseţea picturilor de pe ele ne arată că în acele vremuri omenirea era în stare să producă lucruri măreţe.

In vitrina din mijlocul sălii, facem cunoştinţă cu structura şi suprastructura societăţii sclavagiste, în faza sa de formare. In primul raft sunt expuse piese, care reprezintă uneltele de muncă din perioada desvoltării lor, dela treapta barbariei până la cea a sclaviei. Aici găsim şi rămăşiţele de oase ale vitelor, care au fost introduse abia în perioada aceasta în producţie. In mijlocul raftului sunt cranii omeneşti găsite fără ornamente şi împodobiri, în gropi comune. Sunt deci rămăşiţe ale sclavilor, ale acelor oameni care reprezentau a doua latură principală a forţelor de producţie. Pe raftul al doilea întâlnim relaţiile de producţie, mai bine zis relaţiile sociale. Craniul din mijloc, găsit într'un mormânt bogat, împreună cu o patină de os (care de altfel era prima formă a încălţămintei) şi cu podoabe îngropate lângă schelet, ne dovedesc că omul respectiv aparţinea clasei stăpânitoare. Modele de arme, rânduite îndărătul craniului acestui om ne arată pe ce se răzima puterea lui, iar obiectele de lux expuse, oricât de primitive, ne arată ce foloase personale trăgea acesta din asuprirea sclavilor.

Pe raftul al treilea vedem aspecte ale suprastructurii sociale ale orânduirii sclavagistic. Figura zeului egiptean, reprezintă nivelul ideologic şi religios al acestei perioade. Vasul de piatră cu hieroglife, exprimă stadiul corespunzător al ştiinţei, iar statuile şi tablourile ne arată desvoltarea artei. Tabloul expus deasupra vitrinei demonstrează, în trei planuri, aceeaşi compoziţie a structurii sociale : în primul plan forţele de producţie, în al doilea relaţiile sociale şi, în al treilea, ideoogia, ştiinţa şi arta. Oricât unii au vrut să ne facă să credem că aceste fenomene sunt absolut diferite, nelegate între ele, independente, toate aceste manifestări ale vieţii omeneşti stau totuşi în strânsă legătură unele cu altele, formând un tot unit, coerent şi condiţionându-se reciproc având la baza desvoltării schimbarea forţelor de producţie. Ele se găsesc într'o stare de neîntreruptă mişcare şi schimbare, de neîntreruptă reînnoire şi desvoltare, întotdeauna născându-se ceva, iar altceva distrugându-se şi dispărând. Procesul acesta de desvoltare trece dela schimbări cantitative, neînsemnate, la schimbări radicale, la schimbări calitative. Modificările calitative nu mai survin în mod treptat, ci în mod rapid, brusc şi revoluţionar. Desvoltarea aceasta se produce prin lupta elementelor care se află în contrazicere prin încleştarea dintre ceea ce e vechiu şi ceea ce e nou, dintre ceea ce piere şi ceea ce se naşte, dintre ceea ce dispare şi ceea ce se desvoltă. Contrazicerile acestea constitue conţinutul intern al procesului de desvoltare, conţinutul intern al transformării schimbărilor cantitativ în schimbări calitative.

SOCIETATEA SCLAVAGISTA

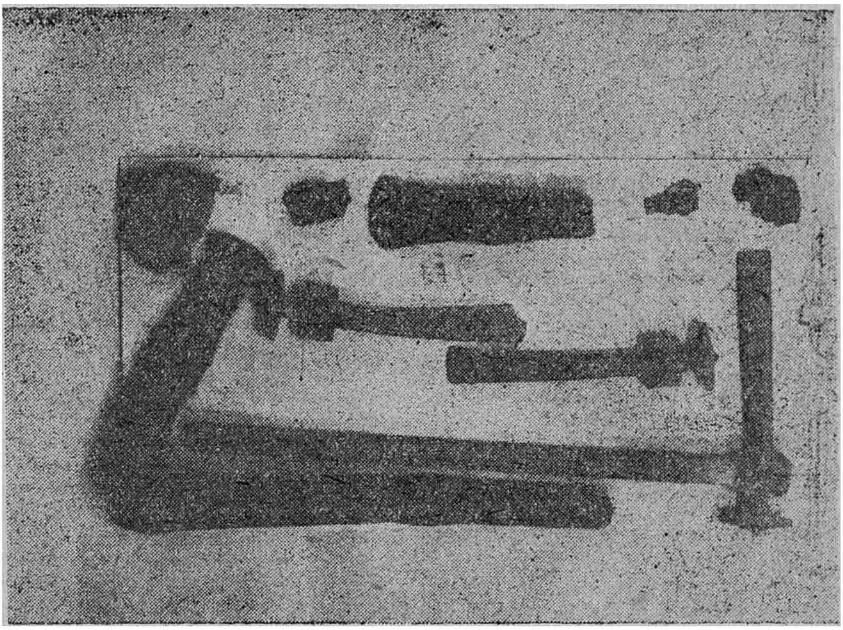
Sala No. 3.

Intrând în sala a treia, vedem pe partea dreaptă, dinspre fereastră, obiecte caracteristice civilizaţiei romane, care a fost prototipul clasic al regimului sclaviei.

Pe peretele din stânga se poate urmări evolutiv desvoltarea culturii materiale pe teritoriul ţării noastre, începând cu neoliticul şi până la cea caracteristică regi-

mului sclaviei. Acest aranjament exprimă clar faptul că în această perioadă de vreme, când la anumite popoare începuse decăderea orânduirii sclavagiste, la noi abia începuse desvoltarea ei.

In vitrina Nr. 1 sunt expuse rămășițe de vase de lut. Intre ele, se văd piese din diferite perioade, începând cu perioada neolitică și sfârșind cu perioada cea mai desvoltată a sclavagismului. Prin studierea lor amănunțită, putem să ne dăm seama nu numai de schimbările petrecute în însăși munca olăritului (trecerea dela olăritul cu mâna la olăritul cu roata), dar și de cele petrecute în condițiunile de trai ale oamenilor. Oalele, fiind obiecte de utilitate primordială, orice schimbare, atât în formă cât și în compoziția lutului, ne evocă un anumit stadiu de desvoltare în viața oamenilor. Totuși, treptele urmate în evoluția vieții strămoșilor noștri, le vedem rând pe rând abia în vitrinele următoare.

Unelte de bronz din sala Nr. 3.

In vitrina Nr. 2 sunt numai unelte de aramă (cupru). Intre acestea se află topoare, toporașe, fierăstraie și lame, vârfuri de cuțit și fragmente de inele. Ele au fost găsite în diverse localități din jud. Bihor, ca de pildă: Borș, Kentida, Berechiu, Satu Nou, Krainik, Sarkad, Săcueni și Sânnicolaul Român. Primul pas și cel mai important era făcut. Oamenii s'au deprins cu folosirea metalelor pentru făurirea uneltelor. Arama fiind însă un metal moale, uneltele făcute din acest metal nu erau destul de rezistente la lucru. De aceea, în scurt timp, arama a fost înlocuită cu bronzul, un aliaj din diferite metale, mult mai dur.

In vitrina nr. 3 se află unelte de bronz, a căror folosire a caracterizat o perioadă mult mai îndelungată, pe care unii istorici au denumit-o chiar epoca bronzului. In Dacia, această epocă începe dela mijlocul mileniului II înaintea erei noastre. Aici, în afară de uneltele susamintite, mai vedem și seceri, găsite în anul 1876 la Kősmő-Patak. Vedem dar că în Dacia, cu mult încă înaintea ocupa-

ţiei romane, existau nu numai meşteşuguri, dar şi o agricultură relativ destul de desvoltată pentru acele vremuri.

Obiectele de olarie, expuse în vitrinele de jos, aparţin perioadei în care se întrebuinţa şi fierul. Acest lucru reiese nu numai din formatul şi culoarea ceramicei expuse în aceste rafturi ,dar şi din compoziţia acesteia. In compoziţia vaselor intră într'un procent din ce în ce mai mare, materiale utilizate şi la construcţia cuptoarelor pentru topitul fierului. E greu de precizat dela cine vor fi învaţat acşeti locuitori faurirea uneltelor de fier, dela Sciţi sau dela Celţi. Este probabil că atât dela unii, cât şi dela alţii. Obiectele despre care am vorbit mai sus datează din secolele VI şi III, dinaintea erei noastre.

Rămăşiţele care aparţin perioadei ocupaţiei romane a Daciei, sunt expuse în vitrinele ce urmează (nr. 4—5). Aici vedem cărămizi de calitate superioară, care poartă şi emblema acelora care le-au fabricat şi le-au folosit. Pe unele, de pildă, sunt imprimate literele LVM (Legio Quinta Macedonica — Legiunea a cincea ,Macedoniană). Pe altele se văd însemnele Legiunii a XIII-a ş. a. m. d. Ele au fost găsite la Alba Iulia (Apuium) şi Turda (Potaissa). Mai putem vedea, între altele, funduri de cuptoare pentru topit sticlă, precum şi roţi masive, întrebuinţate în diferite scopuri.

Ultimele vitrine ale acestui perete (6—7), conţin obiecte şi unelte şi mai perfecte decât cele precedente. Suntem în perioada întăririi sclaviei pe teritoriul ţarii noastre. Uneltele şi armele expuse aci, evocă vremuri când clasele dominante, proprietare de sclavi, aveau la dispoziţia lor totul, pentru asuprirea majorităţii imense a oamenilor. Baionetele, cuţitele, suliţele şi săgeţile, precum şi brăţarile de lupta (găsite în 1896 la Săcuieni) au asigurat posesorilor lor o mare putere şi „dreptul" de a exercita cea mai inumană exploatare. Vedem deasemeni obiecte şi unelte metalice care nu sunt turnate, ci bătute din plăci de metal (exponatele nr. 2353—2360, găsite la Bihar-Kősmő).

Ultima vitrină ne oferă un exemplu foarte interesant de evoluţia uneltelor de producţie. Este vorba de perfecţionarea secerilor din bronz. Secera provine probabil dintr'un simplu cârlig ascuţit (care de altfel se întrebuinţează la smulsul paielor şi în zilele noastre). Prin mărirea continuă a dimensiunilor sale, el putea fi întrebuinţat la strângerea recoltei, prin tăierea spicelor. Acest lucru îl dovedeşte dealtminteri şi un tablou de pe Columna lui Traian, unde se văd Romanii secerând spice. Numai mărira continuă a dimensiunilor secerei, putea să asigure tăierea deodata a mai multor spice. La început, desigur, putea fi tăiat în acest chip numai un număr restrâns, de cinci până la zece spice, câte puteau fi prinse în pumnul omului. Prin mărirea dimensională a uneltei, s'a mărit productivitatea muncii. In acelaş timp însă s'a accentuat şi procesul de exploatare a robilor, au sporit şi contradicţiile sociale şi s'a intensificat şi lupta de clasă. Datorită multor factori regimul sclaviei a intrat în stadiul de decădere. Relaţiile de producţie ale regimului de sclavie au devenit frâna şi obstacolul cel mai însemnat, în calea creşterii mai departe a productivităţii muncii.

In vitrina No. 8 sunt expuse obiectele care caracterizează stadiul cel mai avansat al uneltelor de lucru din regimul sclavagist. Aceste unelte de fier, cum sunt o minunată sapă sau o secere mare şi altele, au pretins dela cei ce lucrau cu ele pricepere şi iniţiativă în muncă. Acestea însă le lipseau cu desăvârşire sclavilor subjugaţi. Ajunge să ne uităm la desenul caracteristic de deasupra vitrinei, ca să ne dam mai bine seama că sclavii, abrutizaţi şi îndobitociţi de tratamentul aplicat lor ca unor vite de povară, nu erau în stare să presteze o muncă de calitate. Această gravă contradicţie şi lupta creeată în jurul ei, a adus cu sine, sfărâmarea relaţiilor de producţie vechi ,adică a orânduirii sclavagiste. Impreju-rarea aceasta s'a manifestat în forma cea mai clocventă tocmai în cazul Imperiului Roman. sub care civilizaţia sclavagistă a cunoscut odinioară apogeul ei.

Peretele din partea dreaptă a sălii adăposteşte obiecte care ne oglindesc atât triumful, cât şi decăderea şi nimicirea acestui imperiu măreţ şi, odată cu a regimului sclavagist.

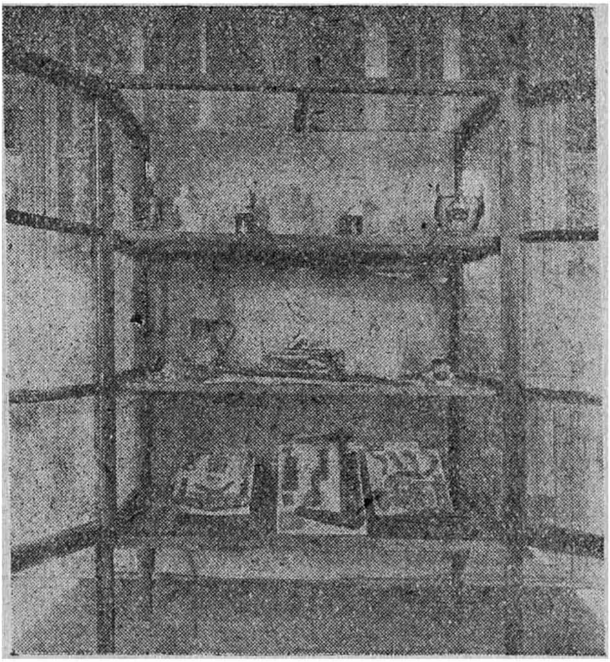
Pe etajera dintre uşe si fereastră (nr. 9) sunt reproduse în copii de gips diverse plachete romane, iar în rafturile de jos e reprezentată ceramica.

In vitrina dintre ferestre se află obiecte care caracterizează condiţiunile de viaţă a claselor stăpânitoare romane. Pe rafturile de jos vedem mozaicuri de tot felul, din care erau făcute padimentele palatelor. Tot acolo vedem tot felul de obiecte de întrebuinţare casnică între care şi oale de gătit.

In vitrina-masă de deasupra sunt diferite obiecte mici de lux: numeroase felinare, flacoane de sticlă pentru parfumuri, apoi amfore şi urne de bronz şi ceramică.

Vitrina aceasta reprezenită, prin urmare, atât tehnica construcţiei în rafturile de jos, cât şi obiecte de întrebuinţare şi ornament din timpurile Romanilor (în rafturile de sus).

Deasupra vitrinei, o gravură autentică ne demonstrează neomenia şi cruzimea clasei stăpânitoare romane. Vedem cum unui împărat i se prezice viitorul,

Vitrina din mijlocul sălii a cărui aranjament exprimă anumite aspecte ale structurii şi suprastructurii speciale a orânduirii sclavagiste în faza de decădere.

prin examinarea măruntaielor unui sclav, ucis anume în acest scop. Tablourile în ulei din partea de sus a peretelui reprezintă scene din mitologia romană, completând astfel ilustrarea întregii suprastructuri sociale.

In colţ se află un vas mare de lut, care servea la păstrarea rezervelor de cereale şi, probabil, reprezintă şi o măsurătoare în procesul schimbului care s'a desvoltat apreciabil în urma intensificării exploatării. Dedesubt se află o serie de cărmizi, menite să ne amintească stadiul arhitecturii, — o caracteristică a lumii antice.

In mijlocul sălii întâlnim structura şi suprastructura socială a orânduirii sclavagiste în faza sa de decădere. Pe primul raft se desfăşoară în faţa noastră întregul aspect al stării forţelor de producţie. In mijloc, craniul unei vite arată că forţa motrice era oferită deocamdată tot de energia animalelor. Dar formatul uneltelor metalice, dela cupru până la fer, dovedeşte că desvoltarea lor a trecut prin schimbări

calitative. Calitativ, caracterul uneltelor de muncă este altul decât al uneltelor precedente. Ele pretindeau nu numai o forță motrice mai puternică decât cea organică (animalică), dar cereau ca și relațiile de producție, (reprezentate în raftul din mijloc), sa treacă printr'o schimbare corespunzătoare.

Figurile de ceramică ale stăpânilor de sclavi romani, expuse în raftul din mijloc, înfațișează antagonismul de clasă în forma sa cea mai încordată, iar armamentul de metal (dintre ele și o frumoasă sabie romană), pe care se rezema puterea clasei dominante, ne arată că lupta de clasă ajunsese într'un stadiu extrem de acut. Obiectele de lux de pe acest raft scoate și mai mult în evidență antagonismul dintre exploatatori și exploatați. Suprastructura din raftul de sus arată aceasta contradicție. De o parte este treapta de desvoltare a științei și a tehnicei, care poate fi apreciată după țeava din lut de apeduct și cea de încălzit a locuințelor, precum și produsele de sticlarie din perioada romană. Acestea ne demonstreaza că știința și tehnica tindeau în mod automat spre progres Obiectele de artă din planul al doilea, care înfațișează statui mitologice sau lupte de gladiatori, ne arata că in viața și în felul sau de gândire, vechea clasa stăpânitoare a proprietarilor de sclavi voia să mențină cu toată puterea ei orânduirea cea veche, atât în viața spirituală cât și în cea economică. Desenul de deasupra vitrinei evocă în mod intuitiv aceeași compoziție a structurii sociale, reprezentând jos forțele de producție, în mijloc relațiile de producție, iar, în planul de sus suprastructura, cu ideologia, știința și arta respectivă.

Se poate lesne înțelege cum locuitorii, odinioară oameni liberi, ai numeroaselor țări supuse de Romani, fiind transformați în sclavi sau creându-li-se o viață asemănatoare cu a sclavilor, au căutat să se sustragă soartei lor penibile cultivând idei de reformă și organizând răscoale. Creștinismul primitiv, reprezintă el însuși o asemenea tendință.

Numeroasele rascoale ale sclavilor, precum și atacurile popoarelor migratoare au dat lovitura de grație orânduirii sclavagiste.

In timpul orânduirii sclavagiste nu mai era necesare multe zeci de mii de ani de desvoltare, ca în orânduirea comunei primitive; au fost de ajuns mai puțin de cinci mii de ani pentru ca forța determinantă, — desvoltarea uneltelor de producție, — să sufere o schimbare calitativă și, pe baza acestei schimbări să se schimbe în mod radical și întreaga orânduire socială.

Schimbării petrecute în uneltele de producție au influențat, în aceeași măsură și pe oamenii care le pun în mișcare. Pe de o parte, prin desvoltarea uneltelor, exploatarea a devenit mai intensă și la fel și istovirea fizică, iar pe de alta parte lupta de clasă a devenit mai crâncenă. Ajunge să amintim de revoltele sclavilor, sub conducerea fraților Grachus, a lui Spartacus, Savinac și alții. Contradicțiile sociale se mareau în proporția creșterii imperiilor sclavagiste, și în cele din urmă, au devenit atât de acute încât vechile relații de producție stateau in calea posibilității de desvoltare a forțelor de producție. Sclavii, nefiind deloc interesați în producție, nu s'au purtat cu grijă cu noile unelte, deseori neproducând, din cauza istovirii, nici atâta cât era necesar pentru întreținerea lor minimală. (Acest act de fapt era o formă pasivă de manifestare a luptei de clasă). Oricâte evenimente istorice ar fi contribuit la descompunerea regimului de sclavie (ca de exemplu migrațiunea popoarelor), cauza principală a descompunerii acestei orânduiri este forța determinantă a desvoltării uneltelor de producție și, concomitent cu aceasta, lupta de clasă, care a creat posibilitatea făuririi unei ordine sociale în care producătorii să fie în oarecare măsură cointeresați în producție și să aibă prin urmare și o oarecare inițiativă în procesul muncii.

Această nouă orânduire s'a și născut și este cunoscută sub denumirea de **orânduire feudală.**

★

Toți istoricii recunosc că viața socială din evul mediu se deosebește cu totul de viața socială a perioadei antice și a celei moderne. Ei recunosc că orânduirea socială a trecut printr'o schimbare calitativă. E și natural ca o orânduire **socială, ca și orice alt fenomen al naturii sau al societății, să aibă un început**

şi un sfârşit, dar fiinndcă societatea însaşi nu se nimiceşte, sfarşitul unei orânduiri sociale reprezintă totodată începutul alteia. Spre deosebire însa de schimbarea calitativa dela regimul comunitaţii primitive la regimul de sclavie, cand s'a sfârşit totodată o epocă lunga a relaţiilor de colaborare şi de ajutor reciproc, la care oamenii au fost împinşi instinctiv de către forţele teribile ale naturii şi când s'a început, odată cu regimul de sclavie, o epocă având ca baza relaţii de dominaţie şi de supunere, — trecerea dela orânduirea sclavagistă la oranduirea feudala n'a schimbat temelia relaţiilor sociale de producţie, ele rămânând bazate şi mai departe pe dominaţie şi supunere. Omenirea a intrat într'o nouă perioadă a istoriei ei, reprezentată prin orânduirea feudală. Structura socială anterioara se schimba radical, odată cu ascensiunea feudalismului. Clasa proprietarilor de sclavi cedeaza locul seniorilor feudali, iar în locul sclavilor, apar iobagii. Dar oricât de mare este schimbarea calitativă a societăţii, formaţia antagonistă a claselor rămâne în picioare. Civilizaţia, care a luat locul comunitaţii primitive, va mai trece prin numeroase schimbări calitative, până va ceda locul unei societăţi noui, fară de clase.

ORANDUIREA FEUDALA

Sala No. 4.

In sala nr. 4 ne întâmpină din capul locului vitrina din mijloc, menită să ne sugereze particularitatea structurii sociale a regimului feudal, cu toate schimbarile calitative petrecute în răstimp în sânul societăţii omeneşti.

In mijlocul primului raft, un cap de om lucrat artistic în gips, exprimă toată suferinţa şi istovirea unui iobag, care deşi nu mai poate fi ucis de stapânul său, n'are o situaţie mult mai bună decât a sclavilor. In afară de dijma pe care trebuia să o dea din produsele lor, seniorilor feudali iobagi mai trebuiau sa aiba grijă de uneltele de lucru de care se foloseau şi care constituiau numai nominal proprietatea lor. De fapt însă, nu numai uneltele, ci iobagii însăşi aparţineau juridic feudalului ,pe al cărui pământ trăiau. De jur împrejur, vedem unelte de muncă, atat agricole cât şi meşteşugăreşti, care diferă cu totu de cele văzute mai înainte. Uneltele mai perfecţionate s'au răspândit repede, iar pentru producerea lor în cantităţi mai mari oamenii au fost nevoiţi să găsească o sursă mai puternică de energie, pe care au obţinut-o prin captarea energiei oferită de masa mişcătoare a vântului şi a apei. Modelele mici ale roatei de apă şi ale aripilor de vânt, executate de un muncitor al fabricei Carmen din Oradea, ilustrează stadiul acesta al forţelor de producţie.

Pe raftul din mijloc, bustul de gips, reprezintă faţa surâzătoare şi mu'ţumită a unui nobil feudal. Lângă el este expus un armament variat, începând dela biciu, până la pistoale şi dela buzdugane, până la ghiulelele de tun, cu care îşi asigura şi îşi menţinea dominaţia. Nobilul feudal trăia la adăpost de orice lipsuri, bucurându-se de toate bogăţiile. El avea şi multe obiecte de lux, de aur şi argint. Acestea sunt reprezentate prin câteva piese în adevăr artistice, aşezate pe acelaş raft, în spatele seniorului.

Deasupra vitrinei se vede suprastructura societăţii feudale, exprimată prin manifestări ale ştiinţei, artei, dreptului şi religiei. Un megafon primitiv (tolcer) sugerează stadiul rudimentar al ştiinţei, cetera medievală ne aminteşte arta trubadurilor din evul mediu. Un volum în limba latină, „Tripartitul" lui Verboczy, vorbeşte despre infamiile şi grozăviile judiciare din evul mediu, iar Biblia, cu crucifixele aşezate deasupra celor două volume, evidenţiază că această întreagă structură socială a fost binecuvântată de biserică şi de conducătorii ei. Acvarela aşezată deasupra vitrinei, caută să ilustreze acest complex a structurii sociale. In primul plan se văd forţele de producţie, în al doilea cetatea cu oastea feudală şi în partea de sus întreaga ierarhie feudală, începând cu cavalerii şi sfârşind cu capul bisericii catolice, Papa.

De altfel, rolul adevărat al religiei, în evul mediu, este cel mai bine exprimat în grandiosul tablou de pe peretele din fund, pictat de N. Kovacs în mijlocul sec. trecut. Acest tablou reprezintă următoarea scenă: Isus Christos împacă pe un sărac în zdrenţe cu un bogătaş îmbrăcat în vestminte somptuoase. Noi nu ştim

care va fi fost intenția autorului, atunci când a plăsmuit această operă. E sigur însă că religia, începând din evul mediu, și-a fixat ca unul din principalele sale scopuri să inducă în eroare masele largi ale săracilor și să le abată dela drumul luptei de clasă, promițându-le un viitor mai fericit în lumea cealaltă și propovăduindu-le totodată să suporte în liniște și supunere nedreptățile și nenorocirile. Cu toate acestea poporul deseori se răscula. Ajunge să aruncăm din acest loc o privire spre fundul sălii ce urmează și ne apar în față toate dovezile materiale ale răscoalelor țărănești, care au avut loc în aceste regiuni ale Românei.

Ca și în sălile precedente, lângă peretele din partea dreaptă a sălii sunt așezate exponatele care caracterizează evenimentele istorice de însemnătate internațională, iar la peretele din partea stângă numai cele ce au o însemnătate locală.

In vitrina Nr. 1, dintre ușă și fereastră, se văd urmele migrațiunii popoarelor In partea de jos a vitrinei sunt expuse diferite obiecte de ceramică, găsite în localitățile din Bihor. Dintre acestea unele aparțin culturii popoarelor nomade, care au trecut prin părțile noastre, iar altele, fiind tipice culturii slave, aparțin poporului băștinaș, care în perioada aceasta a suferit multe influențe slave. Pe raft, din partea de sus a vitrinei, se văd uneltele de lucru din perioada migrațiunii popoarelor (secolele IV-IX). Intre unelte putem deosebi două tipuri: tipul nomad „barbar" și tipul băștinaș, al populației stabile într'un anumit loc. Din punct de vedere științific, cele mai interesante sunt acelea care au fost găsite împreună într'un același loc, indicând suprapunerea a două culturi care s'au influențat și s'au fecundat reciproc. In rândul al doilea, sunt expuse obiecte de întrebuințare și de ornamentație. Influența reciprocă se observă și aici. Dacă ținem seama că pe teritoriul nostru s'au succedat, începând de la Goți și până la Unguri, popoare diferite, se poate înțelege clar amestecul evident al acestor obiecte. In rândul de sus se văd cranii, care provin din morminte avare.

Sub geam, în vitrina masă, este o colecție numismatică, cu monezi din diverse țări și perioade ale evului mediu. Trebuie să ținem seama că economia feudală s'a bazat pe economia naturală, în care fiecare gospodărie consuma numai produsele sale casnice. Circuitul mărfurilor n'a luat de aceea un avânt mare și astfel nici moneda nu avea o importanță deosebită.

In vitrina Nr. 3, sunt câteva exponate ale feudalismului apusean. Deosebită atenție merită cele două fibule merovingiene, care sunt de fapt niște broșe de o mărime neobișnuită, ce serveau totodată și ca ace de siguranță. Pe perete, vedem un tablou în ulei, reprezentând încoronarea lui Clovis rege și întemeietor de stat feudal occidental, pe teritoriul Franței de astăzi. Aceasta corespunde perioadei descompunerii Imperiului Roman, în a doua jumătate a secolului V.

In virtina Nr. 4 se află o colecție de armament medieval, alcătuită din zale de fier, arcuri dintre cele mai diferite, precum și săgeți și buzdugane. Acestea sunt caracteristice atât feudalismului apusean, cât și celui local. Pe perete este așezat un tablou mare în ulei, al unui pictor necunoscut, care reprezintă stadiul primitiv al științei medicale, când rănile erau arse cu fierul roșu.

Vitrina Nr. 5, din partea stângă a sălii, conține rămășițele mormintelor din cetatea Biharia și este în strânsă legătură cu procesul de creare a statului feudal maghiar. Săpăturile au fost făcute în 1903 de către „Asociația Arheologică și Istorică din Bihor", dar studierea colecției s'a făcut în mod tendențios, conform cerințelor școalei istorice șoviniste maghiare. Pe de o parte a existat în legătură cu această cetate, o tendință directă de a se nega orișice fel de comunitate cu cultura slavo-vlaho-cazare de pe timpul domniei lui Menomorut, iar pe de altă parte a existat o tendință bine precizată încă mai dinainte de către fostul președinte al asociației, de a se pune în legătură cu cetatea Biharia numai statul maghiar, fondat după așezarea poporului maghiar în regiunile acestea.

Având în vedere că însăși denumirea Bihor este de origine slavă, că existența cetății cu mult înainte de perioada creerii statului maghiar, nu este negată nici de către școala istorică susamintită, precum și de faptul semnificativ că în colecția expusă aici, printre obiectele găsite într'un singur mormânt se află și obiecte de proveniență nomadă-cavalerească, alături de obiecte care au caracteristitica unei culturi a populației stabile, trădând încă o influență romană, putem ajunge la concluzia că marele cronicar ungur „Anonymus", a avut o bază reală când a susținut în nenumărate rânduri că cetatea Biharia era a lui Menumorut. Este, probabil că și descrierea lui despre luptele ce au decurs între Arpad și

Menumorut, precum și despre asaltul cetății, care a durat după el douăsprezece zile, reprezintă deasemeni adevărul istoric. Din punct de vedere științific toate obiectele din mormintele acestea sunt interesante. Zăbalele și toate celelalte unelte metalice pentru înhămat calul, armamentul diferit, vârfuri de săgeți și topoare de luptă, precum și obiectele de ornament, toate sunt extrem de valoroase din punct de vedere istoric. In special tăblițele nr. 3983 din mormântul nr. 2, ne arată clar îmbinarea celor două culturi în regiunea aceasta.

Din punct de vedere istoric, principalul este studierea ambelor culturi. Cum precizează foarte just unul din istoricii unguri, bun cunoscător al acestei perioade, Molnar Erik: în secolul IX., pe teritoriul Ungariei, producția slavă a ajuns prin propria sa putere la treapta cea mai înaltă a barbariei. Slavii continuau exploatarea unor mine romane, iar în agricultură și meșteșuguri au preluat anumite unelte și procedee tehnice ale lor. Aceste obiecte, de influență romană, pot fi văzute la tăblițele susamintite, împreună cu uneltele pur nomade ale ungurilor, care s'au stabilit în regiunile ocestea.

Obiectele mormintelor din cetatea Biharia reprezintă un material foarte prețios pentru continuarea cercetărilor științifice, în legătură cu cultura slavă din regiunile noastre.

SALA Nr. 5

Trecând în sala a cincea, nu mai găsim aceeași separare strictă a exponatelor locale de cele străine. Cu toate acestea, observăm că lucrurile expuse dealungul ambilor pereți dela capetele sălii au un caracter mai mult local, iar celelalte un caracter mai mult străin, reprezentând desvoltarea uneltelor, armelor și a artei, după etapele principale comune majorității țărilor civilizate.

Pe partea dreaptă vitrinele reprezintă evoluția armelor și uneltelor de lucru în a doua jumătate a evului mediu. In prima vitrină sunt arme și unelte de înhămat cai, dispuse cronologic până la secolul XV. Aici vedem săbii drepte, așa zise apusene, zăbale, scărițe și pinteni ai cavalerilor medievali. Deasupra vitrinei sunt căști de luptă din fier, iar pe perete, o acvarelă ilustrează ierarhia societății feudale. Pe primul plan de jos se văd iobagii executând diferite lucrari; pe al doilea plan se văd ostașii și cavalerii feudali; pe al treilea plan nobilimea feudală, iar pe al patrulea plan cea mai înaltă treaptă a ierarhiei, reprezentată prin cler și regalitate.

Vitrina Nr. 2 conține arme și obiecte de întrebuințare din secolul XVI. Aici, în afară de săbiile curbe, așa numitele iatagane, care proveneau dela Turci, se văd și primele modele de arme de foc, făcute în atelierele fierarilor. Aceste arme funcționau cu ajutorul pietrei de scăpărat scântei, care pune în acțiune praful de pușcă. Sunt aici și tocuri de pulbere de corn și câteva forme pentru turnarea gloanțelor.

Lângă peretele dintre vitrinele Nr. 2 și 3 sunt așezate cinci lăzi lucrate de meșteri din bresle, în perioada cea mai înfloritoare a acestui sistem de organizare a diferitelor meșteșuguri. Pe ele sunt așezate instrumente metalice pentru pregătirea azimei în cultul romano-catolic, precum și o broască mare de poartă, făcută din fier, confecționată în sec. XVI-lea într'un atelier de breslă. Lăzile sunt flancate din ambele părți de pietre de mormânt din această perioadă, cu inscripții ungurești.

In vitrina Nr. 3 sunt arme și obiecte de întrebuințare, din secolul XVII, diferite puști și pistoale, o colecție de pipe în stil turcesc, din lut și diferite alte obiecte de ceramică. Deasupra vitrinei sunt cărămizi de sobă și o țiglă roșie, care poartă inscripții cu litere turcești.

In ultima vitrină (nr. 4) de lângă acest perete, se află atât arme cât și unelte de muncă, provenind din ateliere mai mari, manufacturiere, în care se lucra încă fără mașini, deci cu mâna, dar care erau organizate nu după sistemul breslelor, ci după sistemul de diviziune a muncii. Aceasta reiese clar din faptul că obiectele expuse sunt lucrate în serii, de către meșteri specializați în anumite ramuri de producție din cadrul unor anumite meserii. Sistemul manufacturii trece drept formă de producție cea mai avansată a feudalismului și totodată drept punctul de plecare al producției capitaliste.

Pe peretele de deasupra acestei vitrine, un tablou în acvarelă, ilustrează istoria descoperirilor geografice. E vorba de o hartă a globului, pe care se pot vedea portretele descoperitorilor de pământuri noi şi călătoriile acestora.

Pe peretele din primul capăt al sălii se află diferite tablouri şi gravuri cu vederi ale oraşului şi cetăţii Oradea din secolele XV-XVII. Se vede aici asaltul cetăţii Oradea, în timpul ocupării acesteia de către Turci şi un fragment mic de frescă din catedrala veche a cetăţii.

In faţa peretului sunt diferite arme medievale: lănci, suliţe, halebarde, etc., iar pe pământ ghiulele de tun de diferite calităţi, forme şi dimensiuni.

Vitrinele din partea stângă conţin obiecte de artă ce reflectează diferitele stiluri, care s'au succedat unul după altul dealungul evului mediu. Majoritatea obiectelor nu sunt autentice, din perioadele respective, însă deoarece au anumite trăsături vădind influenţa specifică a anumitor stiluri, sunt expuse la secţiunile de artă corespunzătoare.

In vitrina Nr. 5 se găsesc obiecte care, prin genul ornamentaţiei lor, se încadrează în stilul bizantin, fără ca să aibă însă fineţa proprie acestui stil. Dintre ele trebuie menţionată o casetă de bronz, ornamentată cu figuri, care singură e şi caracteristică şi autentic bizantină.

In vitrina Nr. 6 sunt obiecte de artă, în stil roman. Ornamentaţiile de aici nu numai că sunt specifice, dar sunt şi foarte fine. Remarcăm, între altele, fildeşurile sculptate şi un ceas de masă de argint dintr'o perioadă mult mai târzie însă, ornamentat în acest stil cu multă artă.

Urmează vitrina Nr. 7, care conţine obiecte de artă ce au anumite trăsături gotice. Formatul lor, cu ogive (ornamentaţii în arcuri ascuţite) este specific acestui gen de artă. Intre ele remarcăm plăcile în relief, bogat ornamentate şi copia capului unui rege normand necunoscut. Toate sunt turnate în gips.

Vitrina următoare (nr. 8) prin obiectele de artă expuse în ea, înfăţişează o perioadă de tranziţie dela stilul gotic la cel al Renaşterii.

Vitrina Nr. 9 are două casete mari, în stilul Renaşterii, una italiană, ornamentată cu email şi cealaltă probabil de provenienţă locală, ormanentată în piele.

Cele mai mari şi mai frumoase obiecte în stilul Renaşterii se află în vitrina Nr. 10. Pe raftul de sus sunt trei pocale, din ouă de struţ, cu suport şi ornamentaţii pompoase în argint aurit .Ele provin din colecţia episcopului Ipoly. In raftul de jos se află nişte vaze de argint, care au fost date ca dar de nuntă principelui Gabriel Bathory.

In vitrina Nr. 11 sunt obiecte de stil turcesc. Remarcăm în special cănile de cupru. Urmează vitrina Nr. 12, cu obiecte de artă în stil baroc, între care au o valoare deosebită cele două capete de înger, sculptate în lemn. Ultima vitrină (nr. 13), ne arată trecerea dela stilul baroc la stilul Empire.

In partea de sus a întregului perete, vedem galeria de portrete ale personagiilor istorice transilvănene.

Ultimul perete, din fundul sălii, este consacrat răscoalelor ţărăneşti, din Transilvania. Pe de o parte se văd portretele conducătorilor mişcărilor ţărăneşti, ridicaţi din sânul poporului maghiar: Budai Nagy Antal, Dozsa Gheorghe şi Martinovics Ignat. In partea cealaltă sunt conducătorii ţărănimii, ridicaţi din sânul poporului român: Horia, Cloşca şi Crişan. In mijloc se află două portrete în uelei ale reprezentanţilor dinastiei habsburgice, care stătea în fruntea nobilimii asupritoare. Sunt portretele împărătesei Maria Tereza şi soţului ei, prinţul Lotaringiei. Sub portrete se află o diplomă mare scrisă pe pergament şi iscălită personal de Maria Tereza, prin care se acordă titlul de nobil familiei române Oprea. Familia aceasta înobilată a exploatat în decursul secolelor sute de iobagi din satele din împrejurime. Acest document reprezintă o dovadă că exploatatorii, indiferent de naţionalitate, s'au înteles reciproc în lupta lor contra ţărănimii. Celelalte ilustrate expuse aici, mărturisesc că şi ţărănimea, indiferent de naţionalitate, s'a unit în lupta de clasă, îndreptată împotriva orânduirii feudale. In aceste ilustrate ni se înfăţişează starea mizerabilă a iobagilor sub monarhia austriacă. Deasemeni executarea lui Gheorghe Dozsa, care a fost aşezat pe un tron de fier încins în foc şi încoronat cu o coroană de fier roşu, şi tragerea pe roată a lui Horia şi Cloşca. In faţa ilustratelor sunt anumite modele de arme ţărăneşti: coase drepte şi ciomege. Răscoalele ţărăneşti au avut loc în repetate rânduri, dar n'au putut să aducă rezultatul dorit până când n'a apărut acea clasă, care este în stare să

conducă în mod organizat şi cu o ideologie bine precizată lupta pentru o viaţă mai bună şi mai fericită a tuturor asupriţilor. Această clasă este proletariatul, care s'a născut odată cu orânduirea capitalistă şi s'a desvoltat şi întărit paralel cu aceasta.

★

Odată cu desvoltarea accentuată a producţiei se simte nevoia unui număr din ce în ce mai mare de oameni, care să nu fie legaţi de pământ şi de un stăpân anumit, ci să fie lipsiţi de orice proprietate, chiar şi de peticul jalnic de pământ îngăduit de stăpânul feudal, pentru a fi nevoiţi să intre în manufacturi. Pe de altă parte, concomitent cu desvoltarea mijloacelor de producţie, se intensifică exploatarea din partea feudalului, care concurează prin toate mijloacele cu clasa burgheză în desvoltare, neţinând seama de nicio restricţiune, care să modereze cruzimea exploatării. Soarta iobagilor devine insuportabilă. Răscoalele ţărăneşti se ţin lanţ. Relaţiile vechi de producţie devin o frână a desvoltării mai departe a forţelor de producţie, devin contradicţii insolubile pentru ele. Clasa burgheză, interesată în desvoltarea forţelor de producţie, intră în luptă deschisă împotriva clasei feudale. Ea foloseşte în acest scop şi masele ţărăneşti, care nu trag însă nici un folos din lupta lor revoluţionară. Subjugarea şi exploatarea feudală se transformă în subjugare şi exploatare capitalistă. Aşa s'a întâmplat mai întâi în Anglia, după revoluţia burgheză a lui Cromwell, din anii 1643—1649, pe urmă în Franţa şi ulterior, în toate celelalte ţări. Orânduirii feudale i-a luat locul orânduirea capitalistă. Pentru această schimbare n'a mai fost nevoie de aproape cinci mii de ani, ca pentru transformarea regimului sclavagist în cel feudal, ci a fost deajuns ceva mai mult de un mileniu pentru ca forţele de producţie să se desvolte într'o asemenea măsură, încât să poată da naştere noii orânduirii capitaliste.

In sala care urmează putem urmări procesul nou, desvoltarea capitalismului. In alte ţări, regimul capitalist a înlocuit regimul feudal în decursul secolului XVIII. In ţara noastră însă, care a rămas în urmă în raport cu ţările occidentale, feudalismul s'a mai prelungit şi a apăsat greu mult timp încă asupra vieţii noastre economice şi politice.

ORÂNDUIREA CAPITALISTĂ

SALA Nr. 6

In sălile următoare exponatele care caracterizează evenimente internaţionale se află pe pereţii din partea ferestrelor, iar pe pereţii ceilalţi se găsesc exponatele de importanţă locală. In ordine cronologică, figurează pe primul perete ilustrate referitoare la instaurarea regimului capitalist în Anglia. Sunt expuse tablouri, gravuri şi litografii, care ilustrează atât procesul de instaurare la putere a burgheziei, cât şi pocesul de formare a clasei muncitoare, din sânul ţărănimii jefuită şi izgonită de pe pământurile sale.

Marx în „Capitalul" volumul I, capitolul XXIV, descrie aceste evenimente istorice şi împrejurările în care s'au desfăşurat ele. In urma descoperirilor geografice şi a formării armatelor moderne, cererea produselor textile s'a mărit în mod considerabil. Era nevoie astfel de o cantitate din ce în ce mai mare de materii prime, adică de lână, pentru îndestularea manufacturilor de textile. Interesul magnaţilor era, de aceea, să transforme pământurile arabile în păşuni, în scopul de a servi creşterii oilor. Totodată era nevoe de asigurarea braţelor de muncă, pentru manufacturile abia apărute. Acest dublu scop a fost atins prin măsuri foarte drastice şi infame. Ţăranii au fost izgoniţi de pe pământurile lor, pe care le cultivau cu cereale, prin arderea şi distrugerea a nenumărate sate şi case ţărăneşti. Pentru a asigura instaurarea definitivă a regimului capitalist, revoluţia burgheză s'a folosit de masele ţărăneşti nemulţumite, dar sprijinul acordat de ele n'a fost răsplătit decât prin noi lanţuri. Aceste evenimente în legătură cu revoluţia burgheză din Anglia (1642-1649), sunt ilustrate în felul următor:

Gravura Nr. 1 reprezintă harta contemporană a globului cu înfăţişarea aproximativă a continentelor recent descoperite.

Tabloul Nr. 2 este o pictură contemporană, care înfăţişează navigaţia pe corabii cu pânze, foarte răspândite în acele timpuri.

In ilustrata Nr. 3, îl vedem pe regele Carorl I, al Angliei, sub domnia căruia a izbucnit revoluţia, condamnat la moarte şi executat în anul 1649.

Ilustrata Nr. 4 ne înfaţişeaza aristocraţia engleza, reazimul regimului feudal în declin.

In ilustrata Nr. 5 putem vedea junkeri beţivi, proprietari ai moşiilor acaparate dela ţarani.

Ilustrata Nr. 6 ne înfaţişează arderea şi distrugerea gospodăriilor ţărănimii. în vederea transformării pamânturilor lor în păşuni pentru oi.

Ilustrata Nr. 7 înfaţişează un grup de ţărani nenorociţi, siliţi să plece in pribegie.

Ilustrata Nr. 8 ne arată cum un ţăran englez declarat vagabond, ca zeci de mii alţi ţarani, îşi caut adapost pentru sine şi copilul său. (Cei declaraţi ca vagabonzi au fost urmăriţi drastic, chiar şi executaţi, conform legislaţiei din acele timpuri. Sub domnia unui singur rege au fost executaţi, pentru crima de vagabondaj,72.000 de oameni).

Ilustrata Nr. 9 ne înfăţişează un ţăran în pribegie.

Ilustratele Nr. 10 şi 11 ne înfaţişează participarea la revoluţie a maselor populare, conduse de burghezie, împotriva regimului feudal.

Ilustrata Nr. 12 ne înfăţişeaza munca în atelierele de manufactură. Aceasta ne arată că revoluţia burgheză le-a dat muncitorilor o nouă sclavie, în manufacturile patronilor capitalişti.

Ilustrata Nr. 13 ne prezintă: a) aspectul Londrei în secolul XVII ; b) portretul lui Cromwell, conducătorul revoluţiei burgheze; c) o corabie cu pânze din secolul XVII.

Ilustrata Nr. 14 ne înfăţişează un capitalist exploatator din secolul XVII. care se reazemă pe puterea banilor.

In vitrina de lângă perete se află o colecţie numismatică din perioada acumulării primitive a capitalului.

Vitrina masă ce urmează conţine diferite unelte de lucru, pentru meşteşugurile manufacturiere. Mai departe, putem observa câteva ilustrate, care prezintă Revolutia burgheză din Franţa, în ordinea cronologică a desfăşurării evenimentelor istorice, Thermitorul, şi se încheie cu ridicarea şi căderea imperiului lui Napoleon.

In vitrina Nr. 4, în raftul de sus ,putem vedea diverse obiecte de artă în stilul „Empire", caracteristice burgheziei în desvoltare. Pe rafturile de jos sunt diverse obiecte etnografice, specifice acestor timpuri. In rafturile din partea de sus ale vitrinei Nr. 5 sunt diverse obiecte de artă de stil Biedermaier, carcateristice paturii burgheze mijlocii, iar în rafturile de jos obiecte etnografice din epoca respectivă.

Obiectele de pe peretele Nr. 5 demonstrează supravieţuirea. în monarhia austro-ungară, a sistemului de organizare în bresle a meşteşugurilor, cu mult după dispariţia lor în ţarile apusene. Sunt expuse diverse obiecte şi lăzi, lucrate de bresle, documente din secolul XIX şi alte rămăşiţe feudale din timpul orânduirii capitaliste în regiunile noastre şi în special în regiunea Oradiei. Este de remarcat articolul 3 din statutul breslei expus în vitrină: timpul de lucru obligatoriu ţinea dela orele 4 dimineaţa şi până la orele 21 seara. Deasupra vitrinei sunt cani mari de vin de-ale breslelor, diferite unelte, precum şi steaguri ale breslelor din secolul XIX.

Vitrina din mijocul sălii înfăţişează structura şi suprastructura societăţii capitaliste. Pe raftul de jos vedem unele obiecte cari caracterizează starea înaintată a forţelor de producţie, precum urmează:

1) Modelul maşinii cu aburi în secţiune transversala.

2) Modelul maşinii cu aburi în secţiune orizontală.

3) Figuri în miniatură lucrate artistic în interiorul unei sticle de apă, reprezentând: la parter. munca în mine; în centru, prelucrarea metalelor şi sus distracţiile exploatatorilor.

4) Modelul produselor şi uneltelor agricole, lucrate în interiorul altei sti cle de apă, tot în miniatură.

Raftul din mijloc ne înfăţişează anumite aspecte ale relaţiilor sociale şi anume:

5) Un bust în miniatură, care exprimă figura unui exploatator.

6) O figură de bronz (vulturul cu două capete încoronate), simbolul monar hiei austro-ungare, una din autocraţiile cele mai mârşave ale acelor timpuri.

7) Relicve militare (sculptate în bronz) ce au fost folosite ca unelte de subjugare (în miniatură).

8) Relicve religioase, mijloace de îndulcire a subjugării (între ele şi biblia în limba engleză, fostă proprietatea amiralului Nelson, cu semnătura sa originala)

Partea de sus a vitrinei ne oglindeşte suprastructura din acele vremuri.

9) Carte de legislaţie din sec. XVIII care conţine deja elementele dreptu lui burghez.

10) Manuscrisul unui roman, scris în 1833 la Bucureşti, de baronul Wesse lényi, care exprimă ideile clasei dominante.

11) Alte obiecte de artă. Deasupra vitrinei, un tablou demonstrativ ne înfăţişează pe planul de jos forţele de producţie, în mijloc relaţiile sociale şi sus aspecte morale.

Vitrina aceasta din mijloc ne arată că structura societăţii capitaliste diferă calitativ de cea feudală. Forţele de producţie au fost concentrate în fabrici mari şi în uzine, care aveau nevoe de o forţă motrică mai puternică decât aceea a roţilor de apă şi a aripilor de vânt. Omenirea a intrat în stăpânirea unei noi surse de energie şi anume a aceleia bazate pe dilatarea moleculară, care şi-a găsit expresia în maşinile cu aburi, al căror model îl vedem în vitrina centrala. Aceasta schimbare calitativă a forţelor de producţie a avut ca rezultat ascuţirea contradicţiilor şi luptelor sociale, a căror desfăşurare o vedem pe pereţii din sala ce urmează.

Sala Nr. 7

In sala ce urmează, pe peretele din partea dreaptă putem urmări felul în care societatea capitalistă a evoluat înspre faza ei cea mai înaltă şi totodată ultima, înspre imperialism. In partea stângă a sălii se află exponatele locale din această perioadă, cronologică, începând cu apariţia capitalismului în regiunile noastre.

Schiţele şi desenele expuse în primul colţ din partea dreaptă ne arată chipuri de muncitori şi ţărani, din perioada cea mai înaltă a capitalismului. Sunt de remarcat cele două schiţe în tuş, în care autorul, în câteva linii vrea să demonstreze că fierarul de lângă instalaţia de înviorare a focului din atelier, a devenit de fapt numai o simplă piesă a maşinii, lucrând în acelaş ritm cu ea, iar muncitorii de lângă gaterul (fierăstrăul rotativ) dela întreprinderile de cherestea s'au transformat în piese auxiliare ale acestei maşini, fapt exprimat în aceste desene atât prin înfăţişarea, cât şi prin mişcările lor.

Mai departe urmează o serie de statui şi în faţa lor modele de arme din secolul XIX şi dela începutul secolului actual. Toate aceste ne aduc aminte de războaiele imperialiste, atât de frecvente în veacul nostru. Atragem atenţia asupra bustului aşezat pe un postament, care ne înfăţişează un invalid de războiu orb, simbolizând într'o formă artistică desăvârşită toate suferinţele şi necazurile ce le aduce după sine războiul pentru masele populare. Pe acest perete vedem si o serie de grafice cu hărţi, care demonstrează scopurile adevărate ale războaielor imperialiste.Fiecare din aceste hărţi ne arată prin cifre producţia şi rezervele aproximative de materii prime mai importante, specificând totodată în mâinile căror puteri se aflau ele. De jur împrejur se află ilustrate care reprezintă marea industrie şi în special industria de război. Ultimul colţ, de după fereastră, este consacrat jertfelor nevinovate provocate de imperialism în ţările coloniale şi în deosebi în

ţările căzute sub teroarea fascistă. Câteva ilustrate reprezintă cum populaţia colonială înlocueşte şi până în prezent vitele de muncă.

O serie de reproduceri, care înfăţişează chinurile milioanelor de oameni exterminaţi în lagărele de deportare hitleriste, sunt cele mai sguduitoare ilustrate din toate cele vazute până acum. Din ele vedem cum copii îmbrăţişaţi laolaltă, îşi găsesc moartea în camerele de gaze. Se remarcă îndeosebi cadavrul unei fetiţe sufocate, slăbită până la oase, cu limba însângerată. Nenumărate scene vorbesc aici despre acte de sadism criminal, săvârşite împotriva oamenilor bătrâni şi tineri, a bărbaţilor şi femeilor care nu aveau o altă vină decât de a aparţine unei alte „rase" decât aceea „ariană".

Pe partea celalată a sălii sunt obiectele care ne înfăţişează anumite momente din desfăşurarea luptei de clasă, în perioada desvoltării capitalismului în regiunile noastre.

O parte specială este destinată aniversării revoluţiei din 1848.

Lângă primul perete din partea stângă sunt expuse relicve din revoluţia dela 1848. In vitrina de pe masă sunt documente originale, manifeste din acele timpuri între care şi proclamaţia fruntaşilor revoluţiei din Ungaria, cu cele 12 puncte, dela 15 Martie. Figurează şi câteva manuscrise originale, dintre care cele mai importante sunt cele scrise de Kossuth. Mai departe vedem portretul lui Petöfi cât şi bustul său, sculptat minunat la capătul unui baston. Pe perete se mai află o serie de bancnote austro-ungare, atât din timpul revoluţiei, cât şi din deceniile anterioare şi ulterioare.

In vitrina lungă, care ocupă jumătatea ambilor pereţi, ce urmează, sunt expuse pe rafturile de sus, obiecte de artă în stilul Biedermeier, foarte caracteristic pentru burghezia locală din această perioadă, iar în rafturile de jos sunt obiecte etnografice de utilitate, lucrate unele în stilul artei populare maghiare, iar altele în stilul artei populare române. Sus, pe perete, sunt tablouri care reprezintă scene din viaţa ţăranilor, cât şi a muncitorilor din perioada aceasta de desvoltare a capitalismului în regiunile noastre.

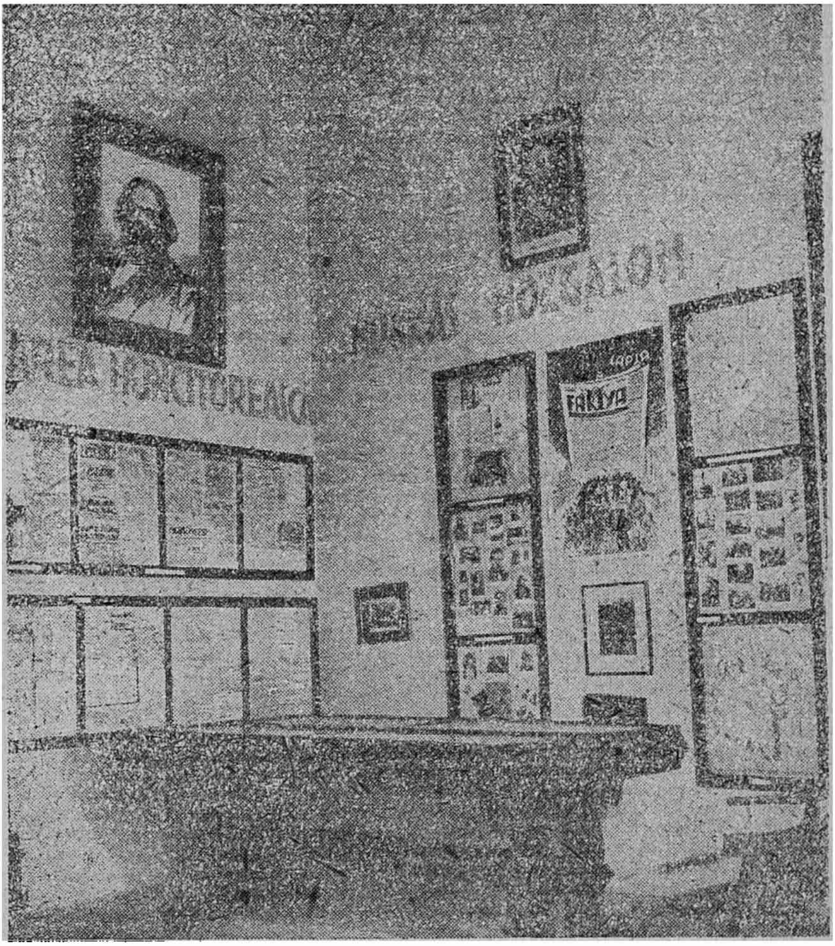
Ultimul colţ, care ocupă jumătatea acestui perete şi întregul perete ce urmeazăi, este consacrat mişcării muncitoreşti din Transilvania şi în special din judeţul Bihor. Această mică expoziţie încep cu o serie de gazete sindicale şi politice ale primelor organizaţii muncitoreşti. Sunt foarte interesante anumite exemplare din timpul revoluţiei din 1919. Toate sunt expuse în rame cu sticlă. In aceeaşi formă sunt expuse mai jos câteva exemplare ale manifestelor şi broşurilor editate de Partidul Comunist, aflat încă în ilegalitate şi de Uniunea Tineretului Comunist, care se afla în aceeaş situaţie. Sunt de remarcat documentele care conţin anumite hotărîri şi directive de Partid din timpul ilegalităţii. In vitrina-masă sunt expuse relicve referitoare la organizaţia ilegală a Ajutorului Roşu între care putem remarca diferite obiecte lucrate artistic de către deţinuţii politici, în închisorile faimoase dela Doftana, Aiud, Jilava, etc., obiecte care au servit pentru strângerea unor fonduri de ajutorare prin tovarăşii aflaţi încă în libertate. Prima fotografie de pe peretele ce urmează reprezintă conferinţa delegaţilor sindicatului metalurgist, care a avut loc în anul 1928 la Cluj. In rândurile participanţilor putem remarca şi pe muncitorul metalurgist, actualul secretar al Partidului Muncitoresc Român şi Ministru de Finanţe, Vasile Luca.

Pe standul ce urmează sunt expuse fotografiile celor căzuţi eroic în lupta de clasă, din timpul teroarei partidelor istorice. In partea de sus sunt expuse fotografiile documentelor personale şi portretul lui Brainer Bela, fost membru al Comitetului Central P. C. R. din ilegalitate, un muncitor din Oradea care şi-a închinat întreaga sa viaţă cauzei sfinte a celor ce muncesc şi care a murit cu sănătatea sdruncinată în anul 1940, după ce a zăcut ani îndelungaţi în închisori. El a fost acela care, în afară de nenumărate tipografii clandestine, a organizat şi primul post ilegal de radio-emisiune al Partidului Comunist Român.

In mijlocul acestui stand se află portretele altor tovarăşi, căzuţi pentru aceeaşi cauză, a căror amintire le este foarte scumpă Orădenilor. Aceştia sunt: Szabo Ladislau (în colţul de sus), Herbak Janos (centru), Ciordaş Janos (centru) şi Krezsinek Iuliu (colţul de jos al diagonalei) etc. De remarcat este, între altele

şi portretul tânărului comunist Minszki Ludovic, ucis în beciurile siguranţei din Oradea în Decembrie 1934, care a fost unul dintre cei mai buni şi cei mai însufleţiţi organizatori ai tineretului comunist din Oradea.

In partea de jos sunt fotografiile unor tovarăşi care au fost ţinuţi în evidenţă permanentă de Siguranţa locală. Cei mai mulţi dintre ei au petrecut ani îndelungaţi în închisori.

Colţul consacrat mişcării muncitoreşti.

Un alt stand conţine documente şi fotografii referitoare la perioada care a urmat după eliberarea oraşului de către Armata Roşie. In despărţitura de sus se păstrează foi cu mii de semnături, exprimând recunoştinţa populaţiei pentru eliberarea sa. Fotografiile din mijloc reprezintă momente din reconstrucţia şi renaşterea vieţii politice democratice în oraşul Oradea. Partea de jos conţine un desen care exprimă creerea Partidului Muncitoresc Român.

In vitrina-masă de lângă acest perete sunt expuse unele cărţi teoretice şi broşuri ilegale, care au servit la educarea marxistă. Printre ele se remarcă o mică broşură deteriorata, privitoare la congresul al V-lea al Partidului Comunist din România, ţinut în ilegalitate.

Vitrina din mijloc demonstrează prin câteva exponante structura şi suprastructura socială a capitalismului, în perioada imperialismului. Modelul unui motor electric, expus pe raftul de jos, serveşte pentru caracterizaera stării uneltelor de producţie. Desvoltarea uneltelor de producţie la acest nivel pretinde muncitori mai culţi şi mai experimentaţi. Statuia unui muncitor, admirabilă ca realizare artistică, ne înfăţişează cealaltă latura a forţelor de producţie — omul care munceşte cu ajutorul acestor maşini. Această statuie reprezintă pe muncitorul care a devenit conştient de faptul că producţia este şi va fi bazată numai pe munca socială a maselor proletare, a devenit conştient că a sosit timpul când trebue ca produsul şi câştigul muncii sociale să nu mai intre în posesia şi să nu mai folosească exclusiv unui număr restrâns de persoane. O statue frumoasă de bronz a unei ţărance, exprimă faptul că clasa muncitoare are în această luptă o aliată puternică, ţărănimea muncitoare.

SOCIETATEA SOCIALISTA

SALA Nr. 8

Cele două săli care urmează sunt consacrate orânduirii socialiste, realizată deocamdată numai în U. R. S. S. Prin urmare toate exponatele se referă, în mod firesc, numai la această ţară.

Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie 1917

Colţul din partea dreaptă reprezintă anumite momente din desfăşurarea Marei Revoluţii Socialiste din Octombrie 1917. Conducătorul si iniţiatorul revoluţiei a fost marele geniu al omenirii V. I. Lenin, iar tovarăşul său de luptă cel mai apropiat a fost I. V. Stalin, marele bărbat de stat care a devenit arhitectul şi realizatorul orânduirii socialiste. Este firesc, deaceea, ca expoziţia să înceapă cu portretele lor. Iată ordinea ilustratelor, aranjate şi numerotate după cum urmează:

1. V. I. Lenin, portret.
2. In preajma revoluţiei. Lenin se întoarce în patrie.
3. Lenin vorbind în curtea unei fabrici, în timpul revoluţiei.
4. Lenin la tribună, în faţa maselor, după tabloul lui Gherasimov, artist al poporului.
5. I. V. Stalin, portret.
6. Lupte de stradă
7. Lenin vorbeşte din balcon poporului.
8. Raportul lui I. V. Stalin la al VI-lea congres al Partidului Comunist (bolşevic).

RAZBOIUL CIVIL ŞI INTERVENŢIA STRAINĂ (1918—1922)

In colţul celălalt este ilustrată lupta eroică pentru apărarea cuceririlor revoluţiei. Regimul sovietic a început înfăptuirea epocalelor sale realizări concomitent cu o luptă înverşunată, atât militară cât şi politică. Ilustratele expuse reprezintă câteva scene şi hărţi din timpul luptelor tinerei armate roşii, abia create, împotriva celor „14 puteri", care s'au năpustit împotriva ţării sovietelor. Ordinea vederilor este conformă cu numerotarea lor:

9. Lenin si Stalin la institutul Smolnâi, Octombrie 1917.
10. a) Partizani din Dagestan, b) V. Orlova: Ostaşii la fântână.
11. Coloană roşie, mărşăluind prin Cuban.
12. Hartă reprezentând consolidarea puterii sovietice în 1918.
13. Lenin, Stalin şi Molotov în redacţia Pravdei.

14. Debarcarea marinarilor din Kronstadt la Petrograd.
15. Hartă reprezentand consolidarea puterii sovietice in 1919.
16. Lupta artileriei călărete (episod din războiul civil).

REALIZĂRILE REGIMULUI SOCIALIST

Pe peretele din mijloc sunt redate unele dintre cele mai importante realizări ale orânduirii socialiste. Schimbarea calitativa a orânduirii sociale, in raport cu orânduirile precedente, se exprimă prin faptul că toate uneltele de producție au ajuns în proprietatea socialistă a celor ce muncesc cu ele și puterea politică se găsește tot în mâinile lor. Prin această realizare epocală s'a înfaptuit visul de milenii al celor exploatați, care în nenumarate rânduri au luptat pentru schimbarea soartei lor, pentru o viață mai bună și mai fericită. Aceste cuceriri de bază ale revoluției socialiste sunt reduse în 2 tablouri caracteristice.
17. Acvarelă: Clădind socialismul.
18. Acvarelă: Toate uneltele de producție sunt în proprietatea celor ce muncesc.
Celelalte ilustrate se succed în ordinea următoare:
19. Diagrama — Sumele cheltuite de U. R. S. S. în scopuri sociale.
20. Diagramă — Mărirea producției în U. R. S. S.
21. Ilustrată — Muncitoare după muncă.
22. Medalion în gips: Lenin și Stalin.
23. O tânără sovietică exercitându-și dreptul de vot.
24. O ședință a Sovietului Suprem U. R. S. S.
25. Decorarea unei mici pionere.
26. Copii bine îngrijiți din leagănele sovietice.

INDUSTRIA SOVIETICĂ

Concomitent cu lupta politică s'a dus și lupta economică pentru a se pune baze sigure noului regim sovietic. Ilustratele de pe acest perete reprezintă aspecte din industria sovietică. Un desen în cretă, așezat deasupra, ilustrează cum clasa muncitoare a înfăptuit construcția gigantică a industriei sovietice, cu resursele ei proprii și numai prin forța sa de muncă. Un alt tablou în acvarelă ne arată, că odată cu ridicarea fabricilor și uzinelor, în munți îndepărtați sau în deserturi, apar lângă ele și construcții moderne de locuințe muncitorești, cluburi, cinematografe, teatre, biblioteci și terenuri sportive. Ilustratele enumerate reprezintă câte un moment din diferite sectoare ale realizărilor industriale:
27. Tablou în cretă; muncitori într'o mină de cărbuni.
28. O fabrică de textile.
29. Acvarelă, cum se ridică centrele industriale și culturale în munți.
30. Intr'o fabrică de motociclete.
31. Marele centru petrolifer Bacu.
32. O mare rafinărie de petrol.
33. Turnarea fontei într'un cuptor din Stalino
34. Cărbunele, pâinea industriei.
35. a) O rotativă uriașă care tipărește un milion gazete pe zi; b) Sirenele flueră imnul muncii; c) Hala interioară a unei uzine metalurgice din Caucaz.
36. Sonde submarine în Marea Caspică.

AGRICULTURA SOVIETICĂ

Desvoltarea agriculturii sovietice este reprezentată prin câteva ilustrate, oglindind numai trei factori principali din viața colhozurilor sovetice. Pe planul superior este reprezntată mecanizarea agriculturii, în planul central transformarea deșerturilor în terenuri fertile cu ajutorul canalelor de irigație, iar ilustratele din planul inferior ne vorbesc despre o seamă de transformări însemnate în viața colhoznicilor:
37. Semănătoare mecanică.
38. Combine în funcție la secerat.
39. Arătură de primăvară cu tractorul, într'un colhoz gruzin.

40. Strângerea recoltei în colhozul „Jdanov" din raionul Geak Tepiscov.
41) a) Kara Kalpakia, ţara pustiurilor fară sfârşit. b) Invingerea pustiului prin canale de irigaţie.
42. a) Colhoznicii din Leninabad şi Krasnodarşk îşi primesc cotele de grâu din recolta noua; b) cules de portocale într'un colhoz din Abazia.
43. In U. R. S. S. recolta este mereu îmbunătăţită prin aportul ştiinţei — un colhoznic analizează la microscop calitatea seminţelor.

EDUCAŢIA POPORULUI

Educaţia socialistă este înfăţişată sumar, prin latura sa teoretică profesională şi sportivă:
44. Progresul învăţământului universitar în U. R. S. S.
45. Generaţia tânără predă şi învaţă.
46. Progresul învăţământului primar în U. R. S. S.
47. Studenţii de toate naţionalităţile în biblioteca şi holul universităţii din Moscova.
48. Elevii şi elevele şcoalei profesionale în atelier.
49. La concursul de patinaj.
50. Parada frumuseţii (1946).
51. Un corp sănătos, suflet sănătos, (sportivi sovietici).

ARTA SOVIETICĂ

Din cauza spaţiului foarte restrâns, realizările artei sovietice, inspirată de realismul socialist, sunt redate numai prin câteva reproduceri în culori ale unor opere plastice, pe care le complectează două vederi privitoare la activitatea artiştilor de teatru şi balet.
52. Tablou în cretă reprezentând celebrul grup „Muncitorul şi colhoznica": lucrare de dimensiuni uriaşe a sculptoriţei Vera Muhina, care a figurat la intrarea în pavilionul sovietic dela Expoziţia Internaţională dela Paris.
53. Sculptură sovietică, mama şi copilul.
54. Arhipov, pe fluviu.
55. Gherasimov, lan de orz.
56. Bustul unei tinere fete.
57. Sişkin; peisaj.
58. Concert pe front
59. Socolov; dimineata.
60. Spectocol de balet la Teatrul Mare
61. Crâlov: Tolia în hamac.
62. Gherasimov: portretul a patru pictori ai poporului
63. Nastratin: peisaj vânătoare.
64. Ialta. peisaj.

VITRINA CENTRALĂ

Vitrina din mijloc exprimă, ca şi în celelalte săli, structura şi suprastructura socială a orânduirii socialiste. Starea avansată a uneltelor de producţie este redată prin modele în gips ale tractoarelor şi combinelor, care stau la baza mecanizării agriculturii socialiste şi prin modele în miniatură ale uzinelor gigante din industria prelucrătoare şi extractivă.

In mijlocul vitrinei meritoasa compoziţie a pictorului Miklosi, din localitate, ne înfăţişează prin 18 miniaturi progresul uimitor al forţelor de producţie, unele aspecte ale relaţiilor de producţie şi caracterul suprastructurii sociale la începutul şi ultimii ani ai construirii socialismului. Cele trei miniaturi din planul de jos al tabloului ne arată Munca agricolă a ţărănimii sovietice pe pământurile primite dela Puterea Sovietică (1). Redresarea uzinelor distruse în urma războiului civil (2) şi începerea construirii nouilor întreprinderi industriale (3). Cele trei miniaturi din planul de mijloc reprezintă relaţiile sociale, care au devenit relaţii de colaborare a celor ce muncesc. In centru, un aspect a adunării sovietelor ne arată

că ţara este condusă de adevăraţii reprezentanţi ai oamenilor muncii (4). Pe partea dreaptă se află o scenă din lupta tinerei Armate Roşii, pentru apărarea cuceririlor revoluţiei (5), iar în stânga vedem educaţia sovietică care se dă în şcoală, unde se creiază cadrele nouii societăţi (6). Pentru ilustrarea susprastructurii ni se înfăţişează tot trei miniaturi, care reprezintă răspândirea culturii prin instituţiile sociale (7). Arta în slujba poporului (8) şi ştiinţa care serveşte progresul (9). In partea cealaltă, aceeaşi ideie îşi găseşte exprimarea în perioada când socialismul a devenit în U. R. S. S. un fapt îndeplinit. Pe planul de jos vedem agricultura socialistă mecanizată (10). Industria uşoară în plină activitate (11) şi industria grea metalurgică, înzestrată cu cele mai moderne instalaţii tehnice (12). Relaţiile sociale din această perioadă sunt redate prin 3 tablouri: în centru şedinţa Sovietului Suprem (13) organul legislativ şi executiv care cârmueşte ţara conform celei mai democratice legislaţii din lume, — Constituţia Stalinistă; într'o parte un aspect al învăţământulu în şcolile superioare (14). Aceasta exprimă funcţiunea educativă a statului. In cealaltă parte, o scenă de luptă exprimă funcţiunea statului în organizarea apărării Patriei Sovietice (15). Compoziţia este încheiată prin cele trei miniaturi de sus care simbolizează instituţiile sociale, prin interiorul unui sanatoriu ultra modern (16) ştiinţa printr'un laborator înzestrat cu aparatele cele mai perfecte (17) şi apoi arta, prin capod'opere caracteristice realismului socialist (18). E indiscutabil că, odată cu realizarea regimului socialist, s'au deschis toate drumurile către înfăptuirea societăţii în care dispare definitiv diferenţa între populaţia rurală şi cea orăşenească, între muncitorii manuali şi cei intelectuali şi va fi realizată cu desăvârşire lozinca: „Dela fiecare după capacitatea sa ,fiecăruia după necesităţile sale". Acest început de tranziţie spre societatea comunistă a fost împiedicat de războiul pentru apărarea Patriei, ale cărui etape le vom vedea în sala următoare.

RAZBOIUL PENTRU APARAREA PATRIEI SOCIALISTE, PENTRU ELIBERAREA POPOARELOR

Intrând în ultima sală, vedem pe peretele din partea dreaptă ilustrate, care reprezintă pe de o parte eroismul poporului sovietic, iar pe de altă patre barbaria hoardelor hitleriste. O ilustrată ne arată clipa când I. V. Stalin rosteşte discursul istoric prin care face apelul către poporul sovietic în vederea apărării patriei şi eliberarea popoarelor din Europa ce gem sub hitlerism. In alte ilustrate vedem cum tinerii şi bătrânii iau armele în mâini şi se încadrează în lupta pe viaţă şi pe moarte împotriva cotropitorilor. Vedem apoi portretul generalului Pamfilov, care cu cei 28 gardişti ai săi a apărat porţile Moscovei, în lupta neegală cu 30 de tancuri germane, Toţi au pierit, însă amintirea lor este sfântă poporului sovietic şi întregii omeniri progresiste. Se află şi ilustrate privitoare la transformarea industriei de pace în industrie de război, precum şi la distrugerile săvârşite de cotropitorii fascişti. Pe o ilustrată o vedem pe tânăra eroină de 17 ani Zoe Kosmodemianskaia, care a părăsit băncile şcoalei pentru a lupta în rândurile partizanilor. Căzând în mâinile călăilor fascişti, nici după chinuri de luni de zile, n'a divulgat nimic despre tovarăşii ei de luptă. Cuvintele ei din urmă, înainte de a fi spânzurată, au exprimat credinţa întregului popor sovietic în victorie. Ilustratele sunt expuse în următoarea ordine:

76. Mulţimea ascultă cuvântarea lui I. V. Stalin la 6 Nov. 1941.
77. Eroul Uniunii Sovietice, Generalul Maior Pamfilov, apărătorul Moscovei.
78. Montarea tancurilor într'o uzină din Moscova.
79. Montarea tunurilor grele.
80. Partizanii s'au dovedit cei mai vrednici patrioţi.
81. Tablou de Meşcov: Bătălia dela Kriukov.
82. Odinţov: Luptă la baionetă.
83. a) Pe aici au trecut hoardele hitleriste, b) ruinele Stalingradului
84. Moartea eroică a partizanei Zoe Kosmodemianskaia.
85. a) Matei Kuzmin, un bătrân partizan, b) O tânără partizană.
86. a) Marinarii petrecând în timpul liber, b) Generalul Jukov, c) Soldaţi

de pe front primind daruri, d) Eliberarea unui oraş sovietic, e) Berlin, 26 Aprilie 1945, f) Sărbătorirea victoriei.

U. R. S. S. IN TRECERE TREPTATĂ SPRE COMUNISM PLANUL CINCINAL 1946-1950.

După terminarea celui de al doilea razboiu mondial ţara sovietică începe să se reclădească, spre a restabili nivelul antebelic şi a-l întrece cât mai curând, trecând treptat spre comunism. Această mareaţă sarcină începe cu cel de al patrulea plan cincinal, care trebue sa fie înfaptuit între anii 1946-1950. Principalele obiective ale acestuia sunt ilustrate pe pereţii ce urmează. Placate mari, care înfaţişează cifrele măririi consecutive a producţiei se succed unele după altele, in urmatoarea ordine: transporturi, industria energetică, industria extractiva, industria metalurgică grea, agricultura. Placatele de pe peretele din stanga înfăţişează progresul industriei uşoare de consum, precum şi avântul nou pe care îl va lua asistenţa socială şi învăţământul poporului.

Fundul sălii este ocupat de o machetă uriaşă, care se întinde dela un perete până la celalalt şi care reprezinţă, în miniatură, cea mai moderna uzină hidro-electrică din Europa. Aceasta a fost clădită încă în cursul primului plan cincenial, pe fluviul Nipru, dar a fost distrusă de nemţi în decursul războiului. Macheta este opera sculptorului Fekete din localitate şi a fost executată conform planului de reclădire, întocmit de Academia din Moscova. Lucrările de reconstrucţie ale acestei gigantice uzine se află în prezent în stadiul final, fapt care rezultă şi din câteva ilustrate expuse în faţa machetei. Grandioasă uzină hidroelectrică de pe Nipru reprezintă un simbol al realizării condiţiunilor esenţiale ale bazei materiale a socialismului. Cuvintele lui Lenin: „electrificarea plus puterea sovietică este egal cu socialismul" s'au adeverit pe deplin.

Nu încape nici o îndoială că au apărut bazele materiale şi ale fazei superioare, a societăţii comuniste.

Inainte de toate, oamenii cari produc sunt cointeresaţi la ridicarea continuă a producţiei, fiindcă surplusul producţiei nu este însuşit de un grup restrâns de capitalişti, ci este folosit în scopul ridicării nivelului de trai al întregei populaţii. In al doilea rând masele largi de oameni ai muncii eliberate de sub jugul exploatării, au obţinut din partea statului socialist posibilitatea de a-şi însuşi, pe lângă pregătirea de specialitate, o cultură generală. Deosebirea dintre muncitorii manuali şi cei intelectuali, şi dintre populaţia orăşenească şi cea rurală devine, încetul cu încetul din ce în ce mai mică, tinzând să dispară cu desăvârşire. Intr'un timp destul de scurt, toate regulele de bază — dealminteri nu prea complicate — necesare noii convieţuiri sociale, se vor fixa în obicei, vor deveni deprinderi. „Şi atunci se va deschide drumul înspre trecerea dela prima fază a comunismului, la faza lui superioară". (Lenin, Statul şi revoluţia. Edit. R. K. P., Cluj, 1945, pag. 95).

„Prin ce fel de faze de desvolatre vom trece şi ce fel de măsuri practice vor fi luate, pentru ca omenirea să ajungă la acest scop măreţ, nu putem şti dinainte. Dar e important să clarificăm în prezent, în ce măsură nelimitată este mincinoasă concepţia burgheză, atât de răspândită, după care socialismul ar fi ceva mort, îngheţat, ceva dat odată pentru totdeauna, când în realitate abia cu socialismul se va începe progresul rapid, adevărat, care va cuprinde masele majorităţii populaţiei, ulterior întreaga populaţie, iar aceasta în toate domeniile, atât ale vieţii sociale, cât şi ale celei individuale". (Lenin, Stalin şi Revoluţia. Edit. R. K. P. Cluj. 1945, pa. 93).

Nu se poate şti exact cât timp va dura până la înfăptuirea societăţii comuniste. In nici un caz nu vor mai trebui trei secole, cât i-au fost necesare orânduirii capitaliste, până la apariţia primului stat socialist. Noi avem tot dreptul să evaluăm intervalul necesar nu în secole, ci în decenii. Ritmul direct proporţional al desvoltării forţelor de producţie nu poate să se încetinească în raport cu trecutul, ci, dimpotrivă, avem toate temeiurile să credem că el se va accelera şi mai mult. In anul 1926, când unii trădători au susţinut că, pentru întărirea statului socialist, vor fi necesari circa cincizeci sau o sută de ani, marele dascăl al prole-

tariatului I. V. Stalin a arătat că „postularea unor asemenea perspective trădează cea mai mare neruşinare". (Stalin, Raport la Plenara lărgita a CEIC, 7, XII, 1927, edit. Partizdat, Moscova, pag. 165-166).

„Pentru ca sistemul economic feudal să dovedească superioritatea sa asupra sistemului economic sclavagist, se pare că au trecut aproximativ trei sute de ani, probabil şi mai puţin. Pentru ca sistemul economic burghez să-şi dovedească superioritatea asupra sistemului economic feudal, au trecut aproximamtiv numai o sută de ani sau şi mai puţin. Diferenţa intervalelor se explică aici prin ritmul mai rapid de desvoltare şi prin tehnica superioară a sistemului economic burghez. Deatunci încoace, tehnica a trecut prin succese nemaipomenite, iar ritmul desvoltării a devenit deadreptul uluitor... Nu este clar din toate acestea că a opera aici cu termeni de cincizeci şi o sută de ani, înseamnă a fi contaminat de credinţa superficială în atotputernicia sistemului capitalist a micului burghez alarmat?" (Stalin, op. cit. pag. 165-166). Sistemul socialist, în decurs de câteva zeci de ani, nu numai că s'a întărit peste limitele închipuite, dar a şi dovedit, la proba cea mare a celui de al doilea război mondial, superioritatea sa asupra sistemului capitalist. Independent de cât timp vor mai exista state muribunde capitaliste înconjurătoare, sistemul socialist păşeşte spre faza superioară a comunismului. Se înşeală amarnic imperialiştii, cari cred că aceasta este o poveste lungă, de multe generaţii, dar cu atât mai mare va fi bucuria acelor mase imense muncitoare care luptă însufleţite de încrederea şi convingerea înfăptuirii societăţii comuniste. Fericite sunt popoarele care nu rămân în urma desvoltării istorice, ţările care, astăzi păşesc hotărât pe drumul progresului, asigurându-şi pacea cu ajutorul Uniunii Sovietice şi făurindu-şi regimurile democraţiei populare şi condiţiile spre a începe construcţia nouii orânduiri socialiste. Vechea societate moare, iar cea nouă s'a născut şi creşte repede.

Trăim perioada celor mai măreţe transformări din istoria omenirii. In generaţia noastră, noi punem temelii nu numai unei noi orânduiri sociale, ci a unei noui ere. Trăim într'un veac când toate drumurile duc spre comunism.

MIHAI VITEAZUL ŞI RUSIA

O SCRISOARE INEDITĂ

de Alexandru GRECU

Se ştia nu demult că Mihai Viteazul a avut relaţii cordiale cu statul din Moscova. Aceste legături se explică prin situaţia politică a ţărilor române şi fac parte dintr'o serie istorică de relaţii pe acelaşi plan.

Se încheiaseră de mult relaţii între principatul Moldovei şi cu al Ţării Româneşti şi Rusia. Ştefan cel Mare scria cuscrului său, Ivan III dela Moscova în 1498, vestindu-l de pregătirea unei cruciate împotriva Turcilor, „cu toţi craii şi toţi domnii creştini, câţi sunt în toate părţile apusului şi în toate părţile Italiei", îndemnându-l să se alăture la această ligă [1]). Ruşii nu aveau atunci contact direct cu Turcii, dar lupta lor cu Tătarii, aliaţii sultanului, făcea ca ei să fie priviţi cu drept cuvânt apărători ai lumii civilizate împotriva barbariei şi domnii români precum şi poporul aştepta dela depărtata Moscovă sprijin şi alianţă.

In luptele împotriva Poloniei, stat feudal cu o aristocraţie ce urmărea o expansiune spre Marea Neagră, deasemenea Românii, în special statul moldovenesc, s'au găsit în mai multe rânduri alături de Ruşi.

In primii ani ai domniei sale Mihai Viteazul ajutat de stăpânitorii din Moldova şi din Transilvania, începuse războiul împotriva Turcilor, luptă pentru independenţă, care avea un caracter popular din pricina asupririi turceşti pe tărâm economic, care la sfârşitul veacului al XVI-lea începea să se simtă tot mai greu.

In acel moment Rusia era guvernată de ultimul membru al dinastiei Ruricovici, Fedor Ivanovici (1584—1598), un om slab, care era întru totul sub influenţa cumnatului său Boris Gudunov, reprezentantul marii nobilimi. Deaceia actele lui, chiar şi scrisoarea pe care o publicăm mai jos, trebuesc considerate ca acte politice pornite din iniţiativa lui Boris. Politica Moscovei era favorabilă lui Mihai din cauza luptei domnului român împotriva Turcilor, puşi alături cu Tătarii şi din cauza duşmăniei ce exista, pe de altă parte împotriva lui Mihai din partea Poloniei, condusă de marele cancelar Zamoyschi, ce urmărea o apropiere de Turci şi asigurarea influenţei polone în Moldova.

---

1) I. Bogdan, Documentele lui Ştefan cel Mare, II, p. 410-411.

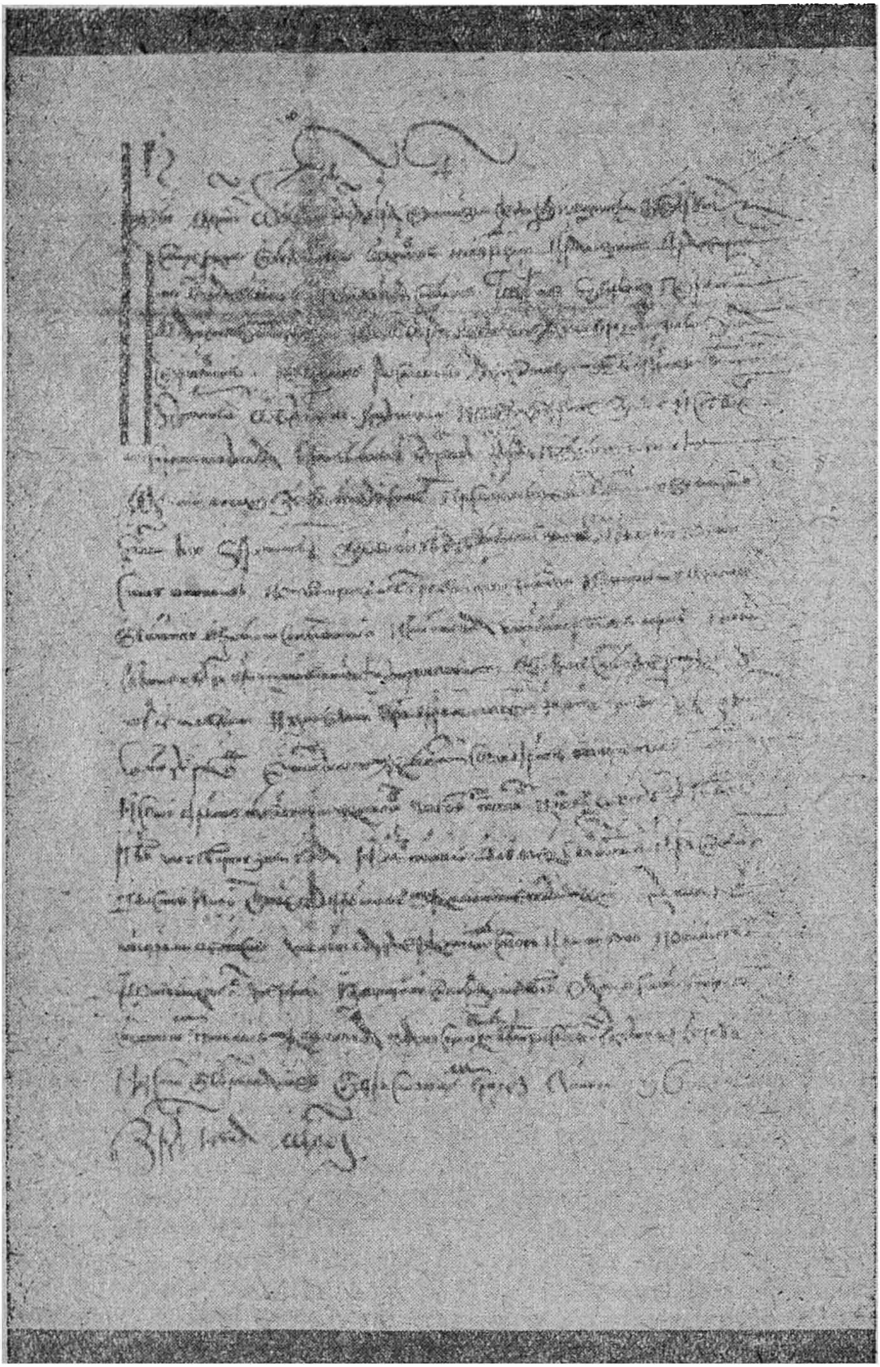
In 1596 soseşte la Moscova solia lui Mihai Viteazul în frunte cu episcopul Luca de Buzău. Alegerea acestui sol de către domnul muntean se explică prin acea că el era de origine grec din Cipru, cunoscând limba greacă, destul de răspândită atunci la Moscova, în special în cercurile bisericeşti. Ca ierarh al bisericii, Luca cunoştea desigur şi limba slavă folosită pe atunci în biserica română, limbă ce-l va fi ajutat la Moscova.

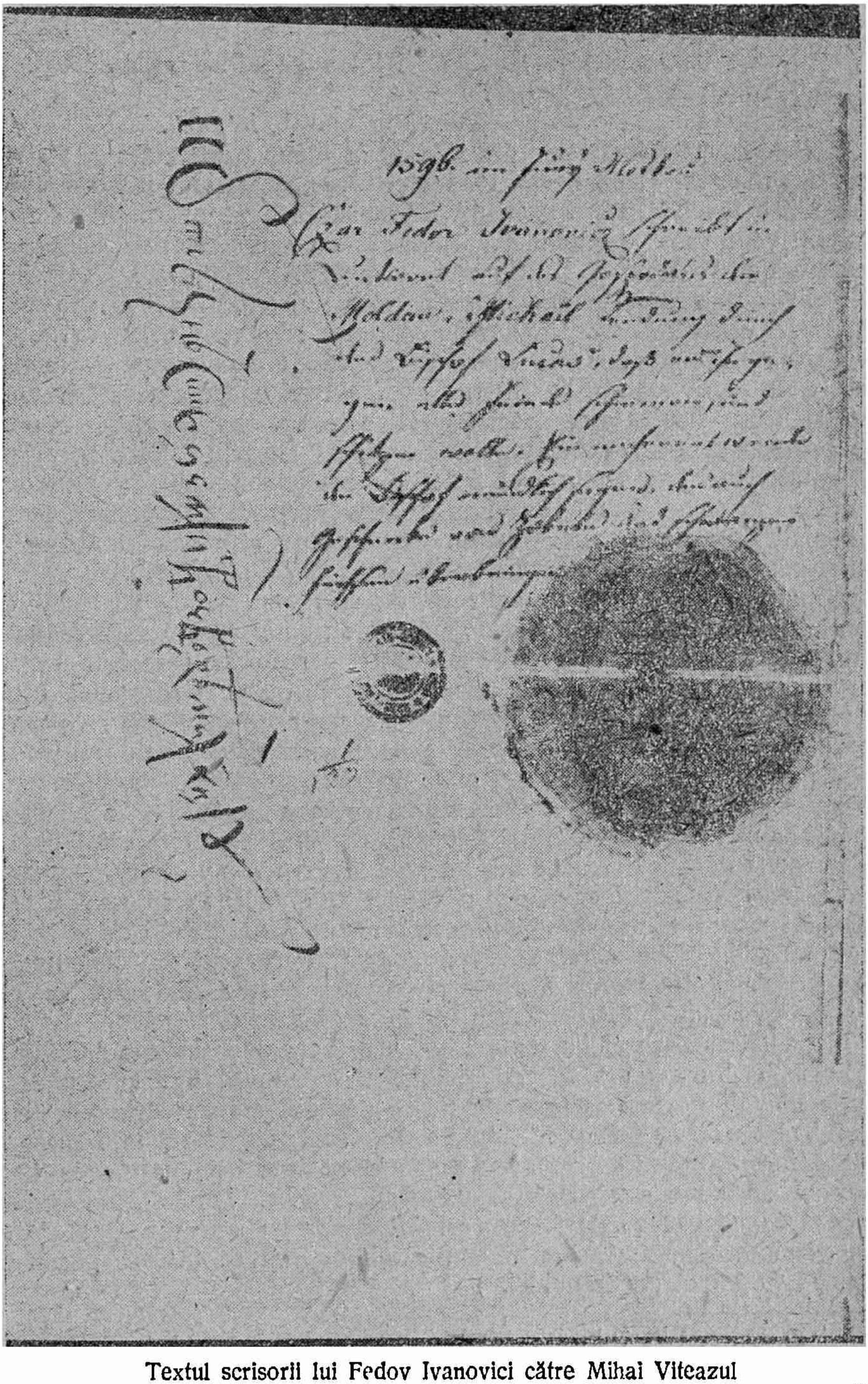
Originalul scrisorii adresate de ţarul Fedor lui Mihai Viteazul în Iunie 1596 în ruseşte (cu influenţe ale limbii bisericeşti) se află în arhivele de stat din Viena, seria intitulată **Rossica**, serie cronologică. O fotografie a fost executată pentru noi de direcţia arhivelor. Prezenţa acestui act în arhivele Vienei se explică prin aceea că la moartea silnică a lui Mihai Viteazul pe câmpia dela Turda în 1601, corespondenţa lui secretă a fost luată de generalul George Basta şi trimisă stăpânului său, împăratului Rudolf II la Viena. In cele următoare dăm o traducere a textului scrisorii lui Fedor Ivanovici către Mihai Viteazul, iar fotocopia textului original şi a foii cu adresa se află anexată la acest articol.

* * *

„Din mila lui Dumnezeu, dela marele împărat, domnul ţar şi mare cneaz, Fedor Ivanovici, autocrat al Vladimirului, Moscovei, Novgoroduui, ţar al Cazanului, ţar al Astrahanului, domn al Pscovului şi mare cneaz de Smolensc, Iver, Iuguria, Viatca, Bolgari şi altora, domn şi mare cneaz al ţării Novgorodului Nizovski de Cernigov, Rezan, Rostov, Iaroslav, Beloozer, Litlanda, Udor, Obdor, Kondin şi a toată ţara Siberiei şi poruncitor al părţilor dela Miază Noapte şi al altor mari domni şi oblăduitor, către Mihail Voevodul Ţării Munteneşti".

„Ai trimis mării noastre imperiale pe episcopul Luca cu scrisoarea ta şi cu alte treburi, pentru a se închina măriei noastre imperiale şi cu acele treburi pe care ai poruncit să le spună prin viu grai. Şi cele pe carele-ai scris în scrisoarea ta şi cele pe cari părintele episcop Luca le-a vorbit prin viu grai către măria noastră, domnul ţar şi mare cneaz Fedor Ivanovici autocrat a toată Rusia, despre acelea am luat ştiinţă. Şi noi, marele domn ţar şi marele cneaz Fedor Ivanovici autocrat a toată Rusia, am miluit pe episcopul Luca, am poruncit să vadă ochii noştri imperiali şi l-am miluit cu mila noastră imperială şi l-am trimis înapoi către tine şi printr'însul am răspuns prin viu grai către tine despre toate trebile. Şi tu, Mihaile voevod, să fii sub înalta noastră mână şi să fii păstrat în graţia noastră imperială şi în viitor măria noastră imperială vrem să te ţinem sub protecţia noastră imperială şi să te păzim şi să te apărăm de toţi duşmanii tăi fără excepţie. Şi acum am trimis către tine cu episcopul,

Textul scrisorii lui Fedov Ivanovici către Mihai Viteazul

cu Luca, darul nostru, două sute de (galbeni) şi cinci perechi de blănl de samur şi de vulpe neagră".

„Scrisă la domnia noastră, în cetatea imperială a Moldovei. In anul 7104 (1596), luna Iunie".

Pe verso: „Voevodului Ţării Munteneşti, Mihail".

(Insemnarea Arhivelor din Viena, în limba germană): „1596 în Iunie, Moldova. Ţarul Fedor Ivanovici scrie ca răspuns la solia domnului Moldovei Mihail prin episcopul Luca, că îl va apăra şi-l va păzi împotriva tuturor duşmanilor. Altele le va spune verbal episcopul, care aduce şi darul de samur şi vulpi negre".

Precum se poate constata din text, scrisoarea are o deosebită imporanţă istorică. Scrisă în stilul pompos şi umflat dela curte, ea vădeşte totuşi preocuparea Rusei de atunci de a colabora cu sprijinul ei la lupta lui Mihai Viteazul pentru independenţa ţării lui. Este o preţioasă ştire istorică despre acest sprijin al Rusiei faţă de statele şi poporul românesc, ceeace constitue deci un fapt istoric de prima însemnătate. Este limpede că tratările episcopului Luca la Moscova nu s'au mărginit la cele cuprinse în scrisoare, adică făgăduiala de ajutor şi darurile trimise. Precum spune ţarul, atât solul muntean a transmis o comunicare verbală, cât şi ţarul pe lângă cele scrise în scrisoare ,a comunicat prin viu grai solului o serie de chestiuni secrete. Diplomaţia vremii folosea scrisorile numai ca acte de acreditare şi pentru chestiunile generale, iar toate comunicările secrete se făceau numai verbal. Ce cuprindeau în cazul soliei episcopului Luca acele tratări secrete, care se comunică numai verbal, nu este prea greu de înţeles. Mihai Viteazul avea nevoie de ajutorul Moscovei pentru a opri pe Tătari, cari chiar în acel an, 1596, năvăliseră în Muntenia şi, pe de altă parte politica ostilă a Poloniei şi a cancelarului Zamoyschi îl neliniştea. Probabil că ţarul l-a încredinţat că va opri pe Tătari, atacându-i deasemenea îl va sprijini şi în eventualitatea unei agresiuni polone prin Moldova. In adevăr, în anul următor, un raport al agentului raguzan Ioan de Marini Polli către împărat scris din Alba Iulia vesteşte în legătură cu tratările diplomatice ale lui Mihai cu Moscova că ţarul a trimis oastea lui împotriva Tătarilor şi a anunţat acest lucru lui Mihai Viteazul.

La această epocă, în anul 1597, are loc a doua solie a lui Mihai trimisă la Moscova. Raportul amintit al agentului raguzan din Alba Iulia din 15 August 1597 spune: „S'au primit scrisori dela voevodul din Valahia, spunând că un om al său, trimis de dânsul la Moscova, s'a întors. Voevodul îl rugase pe ţarul moscovit să-l ajute cu bani pentru apărarea creştinilor împotriva Turcilor. Ţarul Moscovit l-a ajutat în adevăr cu bani, pe cari i-a trimis cu acel om al său, dar în ce cantitate nu ştim. Acel om a adus ştirea că ţarul a pornit în campanie împotriva hanului". [2]).

---

2) Hurmuzachi, Documente, XII, p. 1261-1262.

Aşa dar se poate afirma că a fost o a doua solie a lui Mihai trimisă la Moscova un an după cea dintâi. Solul de astă dată nu mai era episcopul Luca, deoarece raportul din Alba Iulia nu l-ar fi numit simplu, un om. Mihai Viteazul primeşte de astă dată o sumă de bani ca ajutor dela Moscova, ca să poată continua lupta împotriva Turcilor. Se ştie că domnul muntean lupta cu armata de mercenari, care, în a doua jumătate a secolului al XVI-lea începuse să ia locul armatei feudale, oastea de ţară. Intre mercenarii lui Mihai Viteazul se aflau Sârbi, Bulgari şi un număr însemnat de Cazaci din Ucraina. Aceşti lefegii trebuiau plătiţi, cu bani, ceiace era destul de greu pentru stăpânitorul unei ţări a cărei economie era mai mult naturală şi cu comerţ extern limitat. Deaceia Mihai a apelat la suveranii streini, care sprijineau lupta împotriva Turcilor, să-i înlesnească plata mercenarilor. Până acum se ştia că împăratul Rudolf II a fost sprijinitorul lui în această direcţie, dar nu se arătase că şi Moscova a sprijinit cu bani lupta poporului român împotriva Turcilor. Faptul reiese clar din aceste solii.

De altfel, în afară de plata mercenarilor, mai era nevoie de bani şi pentru refacerea ţării, pustiite şi prădate de Turci şi de Tătarii din anii precedenţi. Oraşele şi satele, biserici, palate şi case fuseseră arse şi prădate de conţinutul lor. Pentru dregerea pagubelor se cerea şi ajutor bănesc.

In adevăr, într'o cerere a lui Mihai Viteazul către regele Poloniei în primăvara anului 1597, deci în preajma celei de a doua solii, el roagă să se dea trecerea liberă prin teritoriul Poloniei solului său care se duce la Moscova, „ca să ceară ajutor pentru refacerea bisericilor stricate de Turci şi de Tătari", lăsându-se sub tăcere însă rostul politic al soliei [3]).

După moartea lui Fedor Ivanovici, stingându-se dinastia, coroana a fost atribuită la Moscova lui Boris Gudunov (1598). Ţarul cel nou trimite în anul următor după urcarea în scaun o solie la Praga, la împăratul Rudolf II. Solul Ivan Vlasiev aduce daruri însemnate, asemănătoare cu cele trimise lui Mihai: o sumă de bani în ruble, piei de zibelină, de samur şi de vulpi negre şi o pereche de şoimi pentru vânătoare. Scopul soliei era o alianţă împotriva Turcilor, Tătarilor şi Polonilor. Cronicarul ungur al vremii, Istvanffi, observă cu acest prilej, că rubla era o monetă de argint foarte pură, adică se deosebea de monetele europene de atunci în mare parte devalorizate prin corumperea aliajului argintului [4]).

La această dată, adică la sfârşitul anului 1599, se afla la Praga şi solul lui Mihai Viteazul, cunoscutul diplomat Petre Armeanul, originar din Liov. Petre Armeanul, care trata cu împăratul chestiunea Transilvaniei cucerite de curând de Mihai Viteazul, pe care

3) Cl. Isopescu în Memor. secţiei istorice. Acad. Rom., X, 1929, p. 63.
4) Istvanfii, Rerum Hungaricarum libri XXXIV, Colonia, 1719, p. 45

domnul refuza s'o predea împăratului, aşa cum cerea acesta, află de sosirea soliei moscovite şi se întâlneşte cu solul ţarului. Petre Armeanul îi dă de ştire, cu rugămintea de a vesti pe stăpânul său, că domnul român a cucerit Transilvania şi tot odată se foloseşte de acest prilej pentru a mulţumi Rusiei şi a arăta recunoştinţa lui Mihai pentru ajutorul trimis cu doi ani înainte din visteria împărătească „ca sprijin în lupta împotriva Turcilor". Solul Vlasiev răspunde că Ruşii se bucură de isbândele lui Mihai împotriva Turcilor şi a lui Andrei Bathory din Ardeal. [5]).

Precum se vede relaţiile între Mihai Viteazul şi Moscova erau din cele mai bune şi erau îndreptate în direcţia luptei împotriva Turcilor şi Tătarilor, dar şi împotriva Poloniei. Acest fapt dedea de bănuit Poloniei şi deaceia, când la 1600, Mihai ceru a treia oară Poloniei să îngăduie trecerea unui sol al său trimis la Moscova, cancelarul regatului se opuse şi nu permite trecerea soliei.

Am arătat că, în parte, banii şi darurile venite dela Moscova pentru Mihai erau destinate refacerii şi înzestrării bisericilor distruse de Turci şi Tătari în năvălirea lor din anii 1595-1596. O urmă a acestor ajutoare ruseşti se vedea la mânăstirea Bistriţa în Oltenia. In biserica de acolo se păstra un aer (epitrafil) cu inscripţie rusească. Acest obiect de artă, ţesut cu fir de argint, fusese al mânăstirii ruseşti de lângă lacul Ladoga, Tihvin. Inscripţia în limba rusă bisericească din anul 1601, aminteşte că ţesătura e executată din porunca ţarului Boris Gudunov de către meşterul Istom Osipovici Bezobrazov. Istoricul rus Alexandru Iaţimirschi a descris acest obiect într'un studiu al său. Este foarte probabil că avem aface cu un dar rusesc pentru Ţara Românească, destinat să împlinească pierderile suferite cu prilejul prădăciunilor turceşti şi tătăreşti.

Din aceste câteva fapte şi mai ales din scrisoarea până acum inedită a lui Fedor Ivanovici către Mihai Viteazul reiese în chip luminos, faptul puţin cunoscut al unei colaborări politice între Ruşi şi Români într'un moment culminant al luptei împotriva Turcilor şi în clipa când se izbuteşte pentru scurtă vreme să formeze pentru întâia oară o unitate politică din Moldova, Ţara Românească şi Transilvania. Scrisoarea ţarului Fedor atât de sugestivă în forma folosită pe vremea aceia este o pagină strălucită a istoriei relaţiilor ruso-române.

---

5) Haşdeu, Arhiva istorică a României, II, p. 47-48.

REALIZĂRILE PSIHOLOGIEI SOVIETICE

de Prof. Alexandru ROŞCA-Cluj

Psihologia nu s'a putut închega într'un sistem cu adevărat ştiinţific decât pe baza materialismului dialectic şi istoric. Pe baza concepţiei întocmită de Marx şi Engels continuată şi desvoltată de Lenin şi Stalin această operă a fost *realizată* de către psihologia sovietică.

„Numai în urma măreţei răsturnări revoluţionare în filosofie, în urma apariţiei marxismului a fost creată baza teoretică pentru construirea psihologiei ştiinţifice. Principiile unei explicaţii într'adevăr ştiinţifice a vieţii psihice a omului, ştiinţa le-a primit pentru întâia dată dela materalismul dialectic creat de Marx şi Engels şi desvoltat de Lenin şi Stalin.

„Pe de altă parte Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie a creat pentru prima dată condiţii obiective pentru desvoltarea psihologiei ştiinţifice.

„Numai sub socialism devine posibilă şi indispensabilă cunoaşterea ştiinţifică obiectivă a psihicului omului, înţelegerea legilor de desvoltare a conştiinţei, descoperirea motivelor reale ale comportării oamenilor". (7, pag. 4).

Teplov, din care cităm aceste rânduri, arată că regimul capitalist nu numai că nu este interesat în rezolvarea justă a acestor probleme, dar că este vital interesat să nu se admită o asemenea rezolvare. Pentru dovedirea acestui fapt dă ca exemplu problema aptitudinilor şi talentelor. La câteva luni după stabilirea puterii sovietice, Lenin scria că în popor se găsesc o mulţime de talente organizatorice, printre muncitori şi ţărani, pe care capitalismul le-a apăsat şi distrus. Noi nu ştim încă, scria Lenin, să le găsim, să le încurajăm, să le punem în picioare, să le evidenţiem, dar noi o vom învăţa dacă vom porni la lucru cu tot entuziasmul revoluţionar, fără de care nu se întâmplă revoluţii victorioase.

„In aceste directive ale lui Vladimir Ilici şi în faţa psihologiei ştiinţifice se ridică o problemă de o însemnătate excepţională: să scoată la iveală acea mulţime de aptitudini, talente şi capacităţi, care sub capitalism rămân ascunse printre milioanele celor ce muncesc ale oricărui popor, să găsească legile adecvate ale desvoltării acestor aptitudini, să arate căile şi mijloacele cele mai bune prin care această desvoltare poate fi realizată.

„Poate oare ştiinţa burgheză să rezolve just, obiectiv această problemă, fără a deforma realitatea? Nu, pentru că rezolvând-o ea trebue să arate în mod inevitabil că regimul capitalist apasă şi distruge talentele din popor cu miile, că în societatea cu clase situaţia oamenilor nu se determină de loc pe baza aptitudinilor personale, că reprezentanţii

claselor dominante, în marea majoritate a cazurilor, nu posedă acele aptitudini pe care şi le arogă, că accesul spre învăţământ în ţările capitaliste nu este deloc determinat de aptitudini. Dar a arăta toate acestea înseamnează a înceta de a servi clasele dominante. Mai mult de cât atât, înseamnează a merge împotriva lor". (7, pag. 4).

Se poate afirma fără rezerve că psihologia burgheză a intrat în impas fără a se fi putut constitui într'un sistem ştiinţific. Şi este necesar să subliniem că în timp ce psihologia sovietică a realizat acest sistem, psihologia din ţările capitaliste continuă să fie fărâmiţată în şcoli şi curente, în căutarea, fără succes, a unui sistem ştiinţific unitar. Pentru a dovedi aceasta este suficient să cităm primele două propoziţiuni cu care K. Bühler îşi începe lucrarea sa „Die Krise der Psychologie", apărută în 1927. „Atâtea psihologii alături una de alta ca astăzi, atâtea încercări pe cont propriu n'au fost niciodată în acelaş timp împreună. Te face să te gândeşti la povestea construirii Turnului Babel".

Psihologii sovietici pornind la reconstrucţia psihologiei şi la transformarea ei într'un sistem ştiinţific au înlăturat, în primul rând, separarea conştiinţei omului de acţiunile sale, din psihologia idealistă. Psihologia sovietică pleacă dela unitatea organică a conştiinţei cu acţiunea. Acţiunile omului nu pot fi izolate şi înţelese separat de conştiinţa sa şi nici invers. In actunile omului conştiinţa nu numai că se manifestă ci se şi desvoltă. Omul curajos înfăptueşte acţiuni îndrăsneţe. Dar numai îndeplinind astfel de acţiuni omul devine curajos. Conştiinţa şi activitatea omului constitue o unitate dialectică, în care cauza şi efectul îşi schimbă mereu locurile. Conceperea conştiinţei şi a psihicului ca unitate organică cu activitatea omului ne arată că psihicul se poate cunoaşte nu numai subiectiv ca o stare de conştiinţă a omului, ca o trăire a sa, ci şi obiectiv, prin acţiunile sale. Dacă ar fi fost justă teza idealistă, după care psihicul există independent de modificările materiale din organism şi poate fi studiat izolat de activitatea omului, noi n'am fi putut niciodată studia şi cunoaşte, în mod ştiinţific, psihicul omului, pentru că trăirile sale nu pot fi simţite şi percepute nemijlocit de către alt om. Numai prin recunoaşterea psihicului omului unitar cu activitatea lui se crează baza cunoaşterii ştiinţifice a psihicului.

In linii generale principiile psihologiei sovietice pot fi caracterizate după Ananiev (1, pag. 8-10) în felul următor:

1. In locul dualismului filosofic tipic pentru curentele dominante din psihologia burgheză, în locul rupturei dintre fizic şi psihic, dintre spiritual şi material, în care se păstrează conceperea idealistă a sufletului ca o substanţă de sine stătătoare şi nemuritoare, în psihologia sovietică este stabilit principiul unei concepţii unitare psihofizice. Conceperea unităţii psihicului cu organicul, conceperea psihicului ca o însuşire a materiei, a creerului — care reprezintă forma superioară a materiei organizate — stau la baza psihologiei sovietice. Determinantă în această unitate este materia.

2. Insuşirile psihice ale creerului dau naştere la reflectarea subiectivă a lumii din afară, a materiei. Astfel teoria marxistă-leninistă a reflecţiei stă la baza psihologiei sovietice.

3. Activitatea psiho-nervoasă este determinată de felul de viaţă, de felul de trai şi se modifică odată cu modificarea felului de vieaţă. Desvoltarea animalelor este determinată de legea biologică a selecţiei na-

turale, iar originea şi desvoltarea conştiinţei umane sunt determinate de legile desvoltării modului de producţie a vieţii materiale a societăţii, adică de modificarea forţelor de producţie şi a relaţiilor de producţie.

4. Conştiinţa fiind determinată de modul de producţie, de felul de trai în societate, rezultă dela sine caracterul istoric de clasă al conştiinţei omeneşti şi al proceselor psihice.

5. Psihologia sovietică întemeiată fiind pe materialismul filosofic marxist, permite să se descopere contradicţiile principale în desvoltarea psiho-nervoasă, permite să se descopere şi acele treceri dintre diferitele forme de existenţă ale conştiinţei, care au rămas mereu ca o piatră de încercare pentru toate concepţiile filosofice şi psihologice, care au părut secole dearândul ca nerezolvabile pentru filosofie şi psihologie şi care sunt pe deplin rezolvate numai pe baza filosofiei marxiste leniniste. Astfel una din probleme este aceea a trecerii dela materie la conştiinţă, despre care Lenin spunea că rezolvarea ei nu stă nici în puterea materialismului metafizic şi nici în aceea a dialecticei idealiste. Nu materalismul dialectic şi ştiinţa bazată pe acest materialism sunt capabile să rezolve caracterul dialectic al trecerii dela materie la conştiinţă. O altă problemă este aceea a trecerii, în activitatea cunoaşterii dela senzaţie la gândire. Tot ca o problemă ce părea de nerezolvat pentru concepţiile filosofice şi psihologice ale trecutului, dar care este aproape de rezolvare în condiţiile ştiinţei sovietice, este problema dialecticei raporturilor reciproce ale conştiinţei individuale şi a celei sociale.

6. Psihologia sovietică pleacă dela principiul unităţii conştiinţei şi activităţii. Ruptura dintre obiectiv şi subiectiv, dintre lumea interioară a omului şi comportarea sa practică, trece ca un fir roşu prin toată istoria psihologiei. Numai în psihologia sovietică este temeinic dovedit că psihicul, conştiinţa se formează prin activitatea practică a oamenilor de aceea conştiinţa se descoperă în procesul activităţei oamenilor. Intre conştiinţă şi activitate există nu o legătură formulă, întâmplătoare, ci o legătură adânc interioară, genetică, care determină desvoltarea conştiinţei. Prin organizarea vieţii practice se poate acţiona asupra structurii interne a conştiinţei, asupra formării conştiinţei.

ETAPELE DE DESVOLTARE ALE PSIHOLOGIEI SOVIETICE

In Rusia, înainte de Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie — pe la mijlocul secolului XIX — un număr însemnat de fruntaşi democraţi revoluţionari, reprezentanţi ai gândirii ştiinţifice progresiste, s'au preocupat de psihologie. Concepţile lor psihologice aveau un caracter materialist. Astfel Bielinski, în articolul său „Privire asupra Literaturii Ruse din 1846", scria: „Dacă ştiţi să preţuiţi la om mintea, să ştiţi să preţuiţi şi masa creerului omenesc, în care se petrec toate operaţiunile mintale ; să ştiţi să preţuiţi sistemul nervos, care ne transmite sensaţiile. Psihologia este baza educaţiei, dar ea trebue să se reazime pe fiziologie, după cum aceasta din urmă se reazimă pe anatomie". Herţen şi Cernâşevski militau pentru înţelegerea ştiinţifică a conştiinţei şi pentru desvoltarea psihologiei ca ştiinţă independentă. Cernâşevski, care pleacă dela Feuerbach, consideră conştiinţa ca o proprietate a creerului. El respinge dualismul în înţelegerea naturii omeneşti şi consideră materia ca dat primat, iar spiritul ca un produs ulterior. Aceiaşi opoziţie faţă de dualismul corp-suflet o manifestă şi Dobroliubov. „Să simţi şi să gân-

deşti fără creer, spune Dobroliubov, este tot aşa de posibil ca şi să auzi fără urechi şi să vorbeşti fără limbă". Trebue să adăugăm, însă, că aceşti progresişti, deşi au militat pentru o ştiinţă avansată nu s'au putut ridica până la o concepţie materialistă dialectică a fenomenelor naturii şi vieţii sociale.

Inainte de a trece la psihologia academică din preajma Revoluţiei din Octombrie, mai amintim pe marele pedagog rus Uşinski, care — înainte cu aproape opt decenii — milita pentru psihologie ca bază a educaţiei. El socotea imposibilă desvoltarea operei de educaţie şi instrucţie fără desvoltarea multilaterală a ştiinţei psihologiei.

„Totuşi în ultimele decenii înainte de Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie, tradiţiile progresiste ale psihologiei ruse au fost în mare măsură uitate. Psihologia oficială care beneficia de sprijinul statului şi se preda dela catedrele universitare, era o psihologie idealistă". (7, pag. 7). Această psihologie mergea pe linia concilierii cu capitalismul şi nu pe linia luptei cu el. Este interesant să amintim, în această privinţă, că primul institut de psihologie din Rusia întemeiat de Celpanov la Moscova, purta numele soţiei unui comerciant din ale cărui fonduri exista.

Reprezentantul cel mai de seamă al psihologiei academice dinainte de revoluţie a fost Celpanov. In calitate de titular al catedrei de filosofie dela Universitatea din Moscova, a înfiintat — prin donatii particulare, de natura celei amintite — în anii 1910-1912, pe lângă această catedră un institut de psihologie, care prin proporţii, utilaj şi organizare a lucrărilor, putea să rivalizeze cu cele mai bune institute din lume, din acel timp. Mulţi dintre reprezentanţii de seamă ai psihologiei sovietice au trecut prin acest institut.

Celpanov era idealist prin opiniile sale filosofice, îndreptate polemic împotriva materialismului. In acelaş timp însă el cultiva experimentul psihologic. In această privinţă el era un reprezentant tipic al psihologiei experimentale burgheze. Deşi cultiva tehnica experimentală, el se străduia să limiteze importanţa experimentului în construirea sistemului psihologiei, aceasta pentru că el înţelegea că pshologia experimentală duce spre materialism. Celpanov era de părere că psihologia experimentală poate numai să strângă material, date fragmentare, dar că adevărata psihologie trebue considerată psihologia teoretică, generală sau filosofică, pentru că ea cercetează, spune Celpanov, legile de bază ale spiritului. Sunt foarte semnificative cuvintele pline de ironie ale lui Timiriazev, care, în 1915, deci la puţin timp după înfiinţarea Institutului de Psihologie din Moscova, scria despre acest institut: „Mi se pare că ştiinţa cultivată sub forma filosofiei în această clădire, se aseamănă cu un jalnic căţeluş, pe care-l duce de zgardă „sevitoarea teologiei".

Un alt centru important al psihologiei experimentale era Petersburg. In fruntea acestei şcoli psihologice era Neceaef, care a adus însemnate contribuţiuni la tehnica psihologiei experimentale. El are meritul de a fi susţinut necesitatea de a pune psihologia în serviciul practicei, în deosebi în serviciul pedagogiei. Realizările şcolii sale, în acest domeniu, sunt însă cu totul nesatisfăcătoare, şi aceasta pentru motivul că el credea că rezolvarea celor mai complexe probleme de psihologie şi pedagogie se poate face cu mijloace cantitative simple.

Ineficacitatea acestui punct de vedere, în rezolvarea problemelor ridicate de practica pedagogică — punct de vedere caracteristic psihologiei burgheze experimentale — s'a dovedit mai târziu, pe o scară mai mare, cu ocazia demascării — prin rezoluţia CC PC (b) al U.R.S.S. — a caracterului pseudoştiinţific al pedologiei şi a metodei testelor pe care se bazează. Asupra acestui lucru vom reveni.

Teplov este de părere că o importanţă ştiinţifică incomparabil mai mare a avut opera unor psihologi izolaţi, care nu se bucurau de recunoaştere oficială şi care nu întâlneau sprijin în munca lor. Astfel a fost de ex. opera lui N. Langhe din Odesa, cel mai de seamă reprezentant al psihologiei experimentale prerevoluţionare din Rusia. Cercetările sale experimentale şi cursul său de psihologie generală şi-au păstrat actualitatea până astăzi. Tot aici trebue să-l amintim şi pe Lazurski, cunoscut mai ales prin studiile sale asupra caracterului. In acest domeniu el s'a dovedit mult mai progresist decât autorii străini din timpul său.

O mare influenţă asupra desvoltării psihologiei din Rusia au avut fiziologii ruşi. In primul rând trebue amintit Secenov, continuatorul liniei lui Cernâşevski în ştiinţele naturale, mare reformator al fiziologiei, şi în acelaş timp mare deschizător de drumuri pentru psihologia ştiinţifică din Rusia. In celebra sa lucrare „Reflexele creerului" apărută în 1863, Secenov caută să dea o explicaţie naturalistă vieţii psihice a omului şi în deosebi gândirii. Desigur, Secenov n'a putut da problemelor psihice o soluţie corectă, căci el nu se afla pe poziţiile materialismului dialectic, ci pe acelea ale materialismului mecanicist. Totuşi tendinta de a da fenomenelor psihice o explicaţie materialistă a fost deosebit de preţioasă pentru desvoltarea ulterioară a psihologiei. Desvoltarea iniţială a psihologiei ştiinţifice experimentale în Rusia, este legată de desvoltarea curentului secenovist în psihologie. Intemeietorii psihologiei experimentale ruse — Behterev, Langhe, Korsacov, ş. a. — sunt tocmai acei savanţi care, direct sau indirect, au desvoltat tendinţele secenoviste. „In acest fel materialismul filosofic clasic rus, deschizând drumul ştiinţelor naturale progresiste, a asigurat diferenţierea psihologiei într'o ştiinţă independentă, cu metodele ei speciale de cercetare, printre care şi cea experimentală. Aceasta a fost numai prima treaptă, a aşezării psihologiei ca ştiinţă pe baza ştiinţelor naturale" (1, pag. 6). Desăvârşirea acestui proces de diferenţiere a psihologiei într'o ştiinţă independentă n'a fost însă cu putinţă decât mai târziu, pe baza înţelegerii ştiinţifice a legilor de desvoltare a societăţii şi a personalităţii umane. Numai pe baza materialismului istoric a fost posibilă opera construirii psihologiei ca ştiinţă adevărată.

In fiziologie curentul materialist al lui Secenov a fost continuat de către marele fiziolog Pavlov. Cercetările lui Pavlov au făcut epocă în fiziologia nervoasă a animalelor şi au avut o importanţă excepţională şi pentru înţelegerea multor procese psihice umane. Legile reflexelor condiţionate, stabilite de Pavlov, constitue un temeinic fundament fiziologic pentru înţelegerea legăturilor de bază dintre fenomenele psihice.

Este însă interesant de observat faptul semnificativ că în ultimele două decenii înainte de Revoluţia din Octombrie psihologia oficială, care se bucura de sprijinul statului şi se preda dela catedrele universitare, uitase în mare măsură tradiţiile progresiste ale psihologiei ruse. Psihologia din acest timp era o ştiinţă idealistă, care nu avea ce face

cu o concepţie care pune procesele fiziologice la baza vieţii psihice. Reprezentanţii acestei psihologii, în frunte cu Celpanov şi Neceaef, n'au înţeles valoarea deosebită ce o prezintă pentru construirea psihologiei ştiinţifice, cercetările lui Pavlov asupra activităţii nervoase superioare, începute în primii ani ai secolului nostru şi asupra cărora Pavlov a făcut o primă comunicare în 1903.

Un loc deosebit în psihologia rusă prerevoluţionară îl ocupă marele neurolog şi psihiatru Behterev, care a acordat, încă dela începutul activităţii sale ştiinţifice, o mare importanţă experimentului psihologic de laborator. In cartea sa „Psihologia Obiectivă" apărută în 1907, el se ridică împotriva psihologiei idealiste, dar în acelaş timp restrânge studiul psihologiei la minifestările externe ale comportării şi renunţă la studiul psihicului si al constiintei, aşa cum va proceda şase ani mai târziu americanul Watson. Psihologia lui Behterev a avut o însemnătate şi valoare pozitivă, în măsura în care a reprezentat un protest împotriva psihologiei idealiste, dar prin faptul că a căutat să reducă vieaţa psihică a omului numai la reflexe, la fel ca şi curentul comportamentist, Behterev nu oferea nici o perspectivă pentru desvoltarea psihologiei ştiintifice. Behterev priveşte comportarea omului numai din punct de vedere biologic, iar legile biologice sunt reduse la cele mai simple legi fizice şi mecanice. Psihologia lui Behterev reduce constiinta omului la o sumă de reflexe, care nu se deosebesc calitativ de reflexele animalelor. El nu vedea posibilă cunoaşterea ştiintifică a psihicului şi a conştiinţei. Caracterul mecanicist al şcoalei lui Behterev s'a evidenţiat şi mai mult când a înlocuit denumirea de psihologie obiectivă, dată de el curentului ce îl iniţiase, cu aceea de „reflexologie". „Acest mecanicism grosolan se unea la Behterev, cum aceasta se întâmplă adeseori, cu idealismul. In cartea sa „Bazele generale ale reflexologiei", apărută în 1918, pozitia filosofică a lui Behterev s'a definit clar ca un energetism în spiritul lui Oswald, a cărui esentă idealistă a fost strălucit arătată de Lenin în cartea sa „Materialism şi Empiriocriticism" (7, pag. 8—9).

Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie a adus o răsturnare radicală în psihologie. Reclădirea şi transformarea psihologiei într'o ştiintă adevărată a fost posibilă numai pe baza filosofiei marxiste-leniniste. Acest lucru nu s'a înfăptuit însă dintr'o dată, ci numai în măsura în care psihologii sovietici îşi însuşeau materialismul dialectic, instrumentul de cercetare ştiintifică, fără de care nu era posibilă o explicare ştiinţifică justă a activităţii psihice a oamenilor. Desvoltarea psihologiei sovietice nu s'a făcut în mod neted, ci printr'o luptă continuă între ceea ce era nou şi progresist şi ceea ce era vechi şi perimat, printr'o utilizare din ce în ce mai mare a criticei şi autocriticei.

In primii ani după Revoluţie psihologia idealistă tradiţională a continuat să ocupe câtva timp poziţii dominante în psihologie. Unicul ei adversar era, la început, reflexologia lui Behterev. Intrucât psihologia lui Behterev reprezenta materialismul mecanicist, lupta între aceste două psihologii poate fi socotită ca o luptă în sânul psihologiei burgheze. Cel dintâi psiholog care deschide o luptă făţişe împotriva psihologiei idealiste traditionale si militează pentru construirea psihologiei pe baza materialismului dialectic este P. Blonski, în lucrarea „Schiţa Psihologiei Ştiinţifice, apărută în 1921. Blonski, elev al lui Celpanov,

a fost și el idealist la început, dar după revoluție a devenit unul din intelectualii de frunte care și-au legat soarta de construirea statului socialist. Blonski a văzut defectele psihologiei idealiste pe care le-a atacat viguros, dar punctul de vedere pe care-l reprezenta nu avea nimic comun cu materialismul dialectic pe care nu și-l însușise încă. El era pe pozițiile materialismului mecanicist, considera psihologia, ca și behavioriștii americani, ca o știință a comportamentului, a totalității mișcărilor ființei vii. Față de behaviorismul american Blonski se deosebea totuși printr'o trăsătură esențială și anume prin scoaterea în primul plan a naturei sociale și de clasă a omului.

Un an mai târziu, în 1922, un alt elev al lui Celpanov, R. N. Kornilov — în cartea sa despre „Reactiunile omului" — manifestă aceeași atitudine față de psihologia idealistă, inclusiv aceea a lui Celpanov, care rupea experimentul psihologic de problemele vieții. Cartea lui Kornilov conține un bogat material experimental, despre care Kornilov credea că poate să răspundă problemelor de bază ale științei și necesităților construirii socialismului. El cerea separarea completă a psihologiei de filosofie și așezarea ei în rândul științelor naturii.

Dar nici psihologia idealistă nu s'a dat învinsă fără luptă. In 1923 a avut loc la Moscova primul congres de psihoneurologie. Raportor principal la acest congres a fost Kornilov, care în raportul său „Psihologia, și marxismul" lansează lozinca că psihologia trebue construită pe baza materialismului dialectic. Celpanov a făcut și el un raport în care apăra pozițiile idealiste. Această luptă a fost continuată și la al doilea congres ce a avut loc cu un an mai târziu la Leningrad, unde un succes aparent a obținut școala lui Behterev. După acest congres psihologii sovietici progresiști și-au fixat ca sarcină lupta nu numai împotriva psihologiei idealiste, reprezentată și apărată de Celpanov, ci și împotriva psihologiei mecaniciste a școalei lui Behterev, care evolua tot mai mult spre un idealism fățiș.

Port drapelul tinerei psihologii sovietice devine Kornilov, care la sfârșitul anului 1923 trece în fruntea Institutului de Psihologie din Moscova, în locul lui Celpanov. In studiile sale publicate între anii 1923-25 el arată că psihologia trebue reclădită pe marxism, ceea ce înseamnă eliminarea dualismului spirit-materie și considerarea psihicului ca însușire a materiei celei mai organizate. In acelaș timp demască materialismul naiv sau mecanicist, care duce la idealism și arată că fenomenele psihice nu pot fi nici negate și nici confundate cu fenomenele fiziologice. Deasemenea a scos în evidență rolul relațiilor sociale și de clasă, fără de care personalitatea umană nu poate fi înțeleasă. In sfârșit atât la congresul din 1924 cât și în alte studii apărute câțiva ani mai târziu (de ex. „Psihologia în lumina materialismului dialectic", studiu apărut în limba engleză în volumul „Psychologies of 1930" editat de psihologul american Murchison) caută să arate pe baza materialului experimental adunat, valoarea ce o prezintă pentru cercetarea psihologică principiile de bază ale dialecticei: al conexiunii dintre fenomene, al transformării calității în calitate și al luptei între contrarii.

Toate aceste studii reprezintă o contribuție însemnată la reclădirea psihologiei, dar ele nu sunt încă suficiente pentru construirea unei psihologii marxiste. Psihologia idealistă a lui Celpanov a fost scoasă

din luptă iar reflexologia lui Behterev puternic zdruncinată. Trebuiau însă găsite metodele şi conţinutul psihologiei care se clădea. Prima încercare a lui Kornilov în această direcţie n'a fost încununată de succes. El considera ca obiect al psihologiei studiul reacţiunilor omului la stimulenţi externi, studiul rapidităţii şi intensităţii acestor reacţiuni. El şi denumeşte psihologia nou creată „*Reacţiologie*". Kornilov şi elevii săi vedeau în fiecare reacţiune a omului o manifestare obiectivă — comportamentul exterior — şi una subiectivă — trăirea omului. In felul acesta ei urmăreau să dea o sinteză organică a psihologiei obiective şi subiective. Ei însă n'au reuşit să înlăture defectele acestor psihologii şi multe dintre erorile materialismului mecanicist au rămas şi în sistemul lui Kornilov. In plus, studierea rapidităţii şi intensităţii mişcărilor se dovedea un program extrem de sărac în raport cu sarcinile ce se puneau psihologiei.

In afară de lucrările lui Kornilov încep să mai apară şi altele: Krovkov „Schiţă a psihologiei" 1925. L. S. Vâgotski „Psihologia pedagogică" 1926, P. P. Blonski „Schiţe psihologice" 1927, N. F. Dobrânin „Introducere în psihologie" 1929. La baza tuturor acestor lucrări stă afirmaţia că psihicul este o însuşire a materiei celei mai organizate, ceeace constitue o cucerire temeinică a psihologiei sovietice. In deosebi Dobrânin şi Krovkov desvoltă mai deaproape acest principiu, utilizând imensul material ştiinţific al lui Pavlov, cuprins în lucrarea apărută în 1923 „Douăzeci de ani de experienţă în studiul obiectiv al activităţii nervoase a animalelor". Ei caută să arate valoarea pe care o prezintă descoperirile geniale ale lui Pavlov pentru lămurirea mecanismelor fiziologice ale proceselor psihice. A reduce însă întreaga vieaţă psihică la reflexe condiţionate este, desigur, greşit. Acest lucru îl dovedesc în deosebi Dobrânin, Vîgotski şi ceva mai târziu, elevul acestuia din urmă, I. M. Soloviev. Utilizând descoperirea eminentului fiziolog rus A. A. Uhtomski a legii „rominanţei", despre care Uhtomski începe să publice studii începând din 1923, ei arată cum poate fi explicată pe baza acestei legi fiziologice, care determină activitatea de ansamblu a centrelor nervoase, acele acte ale comportării care sunt dirijate activ de om, cum este de ex. atenţia. Această descoperire arată că este greşită concepţia „reacţiologilor" despre reacţiunile omului ca răspunsuri pasive la stimulentele din afară.

Cu toate aceste progrese ale psihologiei sovietice ea nu putea încă, în acel timp, să rezolve problemele centrale ale psihologiei. A recunoaşte numai că psihicul este o însuşire a materiei nervoase, a creerului nu este destul. Psihologia nu putea încă să răspundă în ce constă această însuşire. Psihologia nu putea răspunde la această întrebare înainte ca psihologii să-şi fi însuşit teoria leninistă a reflecţiei. In manualul de psihologie al lui Kornilov — începând cu ediţia I din 1926 până la ediţia V din 1932 — se consideră psihicul, conştiinţa ca o reflecţie subiectivă a proceselor fiziologice. Acest înţeles dat reflecţiei este complect greşit. Din acest motiv psihologii sovietici s'au menţinut mult timp pe un punct de vedere mecanicist, socotind ca obiect al psihologiei conduita omului, comportamentul său şi nu psihicul, conştiinţa sa.

Problema conştiinţei nu putea fi însă ocolită. Incă din 1925 se ivesc divirgenţe asupra acestei probleme chiar în sânul colaboratorilor

Institutului de Psihologie din Moscova. In timp ce unii elimină conştiinţa din câmpul de cercetare al psihologiei, alţi, printre care Vâgotski, aduc conştiinţa în primul plan. Vâgotski considera că ignorând problema conştiinţei psihologia îşi închide singură calea deschisă spre cercetarea problemelor mai complexe ale conduitei.

Problema conştiinţei va primi însă o rezolvare justă mai târziu, pe baza interpretării juste a teoriei reflecţiei — în sensul că psihicul este reflecţia existenţei reale a obiectelor şi fenomenelor lumii materiale — şi pe baza cunoaşterii rolului ideilor în istorie, arătat de către Stalin. Pentru psihologii crescuţi în şcoala idealistă, şi încă puţin stăpâni pe doctrina materialismului dialectic şi istoric, nu era clar cum se poate aşeza conştiinţa alături de materialism.

Incepând din 1928 un grup de cercetători (Vâgotski, Luria, Leontiev, ş. a.) preocupaţi de gândul de a aşeza la baza sistemului de psihologie ce se forma, principiul desvoltării, adică de a explica psihicul omului ca produs al desvoltării social-istorice, iniţiază curentul cunoscut sub numele de „teoria desvoltării cultural-istorice". Din aceste preocupări au ieşit lucrările lui Leontiev „Desvoltarea memoriei" (1931) şi Vâgotski „Gândirea şi limbajul" apărută în 1934, după moartea autorului. Cercetătorii din acest grup au reuşit să elaboreze metode originale de cercetare experimentală şi să adune un număr însemnat de fapte deosebit de interesante, dar ei au greşit când au încercat să construiască sistemul psihologiei desvoltării din fapte şi legi izolate, când au pierdut din vedere mersul concret al desvoltării sociale, inclusiv lupta de clasă, precum şi legătura dintre desvoltarea naturală, organică a unei însuşiri psihice şi desvoltarea culturală a acelei însuşiri. Teplov consideră că cel mai însemnat defect al acestei concepţii, desvoltată de Vâgotski şi Luria este împrumutarea necritică a tot felul de teorii din psihologia burgheză. El mai observă că în acel timp (1929) tendinţa spre asemenea împrumuturi se observa şi la alţi psihologi sovietici. Acest lucru nu e greu de înţeles dacă ne gândim că psihologia sovietică era încă definită ca ştiinţă a comportamentului, ceeace arăta înrudirea ei cu psihologia americană a comportamentului. Totuşi erau şi diferenţe esenţiale între aceste două psihologii. Aceste diferenţe Blonski le semnalase încă din 1925 şi se refereau la neputinţa psihologiei burgheze de a da o interpretare justă conduitei burgheze şi motivelor reale ale conduitei reprezentanţilor ei politici.

Deasemenea a existat, cam în acelaş timp, şi un mare interes pentru psihologia germană a configuraţiei, care părea înrudită cu psihologia sovietică, înainte de a se fi descoperit esenţa ei idealistă.

Mai păgubitoare a fost acceptarea de către psihologii sovietici, în deosebi de către Blonski şi Basov, a concepţiilor şi metodelor pedologiei burgheze, al cărui caracter pseudoştiinţific a fost demascat prin rezoluţia C C P C (b) din 4 Iulie 1936. Acelaş este şi cazul psihotehnicei, care exista oarecum independent de psihologia sovietică, în mersul ei progresist. Trebue să subliniem că au fost şi psihologi care au prezentat vederi critice faţă de metoda testelor, care este atât la baza pedologiei cât şi la baza psihotehnicei. Astfel Kornilov scria în 1928 că în lipsa unei temeinice pregătiri prealabile, metoda testelor se transformă într'un joc ştiinţific, care poate cauza un mare rău, căci pe baza examinării cu ajutorul testelor se schimbă adeseori din rădă-

cină, iar uneori pur şi simplu se strică vieaţa copilului sau a adultului examinat.

In acelaş timp (al doilea deceniu al secolului XX) psihologia sovietică a obţinut şi succese deosebit de însemnate, în elaborarea unor metode cu adevărat ştiinţifice. Astfel este metoda lui Luria, pentru studiul stabilităţii emotive. Zaharov, Leontiev, Zancov şi alţi elevi ai lui Vâgotski au elaborat metode pentru studiul memoriei, gândirii şi limbajului. Basov a elaborat o metodă de observare a copiilor de vârstă preşcolară, care întrece tot ce s'a scris în literatura mondială în această privinţă. Râbnicov obţine rezultate deosebit de valoroase prin utilizarea metodei biografice în psihologie.

In primii ani ai celui de al treilea deceniu al secolului nostru au loc discuţii psihologice aprinse privitoare la reflexologie, la reacţiologie şi la teoria desvoltării cultural-istorice, discuţii care au dus la o răsturnare în istoria psihologiei sovietice. Vom menţiona câteva din consecinţele mai importante ale acestor discuţii.

Una din consecinţe a fost schimbarea fundamentală cu privire la atitudinea faţă de psihologia burgheză. In urma discuţiilor s'a putut constata că toate curentele mai mari ale psihologiei din ţările burgheze — de ex. behaviorismul, psihologia configuraţiei — intraseră în impas şi că încercările psihologiei burgheze de a ieşi din acest impas erau neputincioase.

O altă concluzie a fost aceea că psihologia nu poate deveni o ştiinţă marxistă-leninistă, decât rezolvând problemele pe care le ridică vieaţa, practica.

In sfârşit s'a constatat că un rol decisiv trebue să-l aibă în reclădirea psihologiei orientarea ei spre moştenirea filosofică leninistă, cuprinsă în primul rând în „Materialism şi Empiriocriticism" şi în Caetele Filosofice, care sunt publicate întâia dată în anii 1929-30.

Ca un rezultat direct al înţelegerii juste a teoriei leniniste a reflecţiei s'a renunţat la „Comportament" ca obiect al psihologiei. Obiectul psihologiei nu-l poate constitui comportamentul omului, ansamblul reacţiunilor sale externe, ci procesele psihice, care constitue forma cea mai înaltă de reflecţie a lumii obiective, a lumii materiale. Renunţarea la conştiinţă — aşa cum face behaviorismul american — însemnează considerarea omului ca un automat care reacţionează. O astfel de concepţie care vede în oameni automate, fiinţe fără conştiinţă, fără gândire care pot fi îndrumate în orice direcţie, este o concepţie reacţionară care convine lumii capitaliste, dar este în contradicţie cu concepţia marxistă-leninistă-stalinistă despre lume şi este în contradicţie şi cu practica socialistă.

Aceasta fiind noua orientare a psihologiei este evident că reacţiologia lui Kornilov ca şi reflexologia lui Behterev devin concepţii învechite şi sunt părăsite. In legătură cu reflexologia trebue subliniat că faptul de abandonare şi depăşire a ei s'a întâmplat în urma unei vii critici şi autocritici printre elevii lui Behterev. O parte din aceşti elevi au mai mers câtva timp pe linia mecanicistă a reflexologiei, dar cealaltă parte în frunte cu Ananiev, au renunţat la reflexologie în urma revizuirii critice a întregului fundament metodologic al reflexologiei.

Ca o consecinţă a scoaterii conştiinţei pe primul plan, se schimbă radical modul de a concepe şi cerceta majoritatea problemelor de psihologie. Astfel, pentru a da un singur exemplu, problema formării de-

prinderilor începe să fie văzută cu totul diferit, ţinându-se seama de rolul conştiinţei în formarea lor.

Inţelegerea psihicului în lumina teoriei leniniste a reflecţiei a scos în primul plan al cercetărilor psihologice problema sensaţiei şi percepţiei, care constitue treapta de plecare în cunoaşterea lumii. Ca un rezultat al acestei munci apare lucrarea lui Krovkov „Ochiul şi munca lui" (prima ediţie din 1932, a doua din 1936) care este cea mai bună lucrare de psihofiziologie a văzului din literatura mondială. Mai ales trebue subliniat faptul că datorită acestei munci psihologii sovietici ajung să creeze un capitol cu totul nou în psihologie, acela al acţiunii reciproce dintre sensaţii. Aceste cercetări sunt continuate cu mare succes şi astăzi. Printre cercetătorii acestui domeniu al psihologiei se numără Krovkov, Lebedinski, Kekcieiev ş. a. Conform teoriei formulate de ei acuitatea sensorială poate fi sporită prin excitaţie simultană sau inducţie dela alte organe sensoriale. Această descoperire a fost aplicată şi în timpul războiului pentru ridicarea acuităţii sensoriale a soldaţilor observatori sau în misiune de recunoaştere în deosebi noaptea. Asupra cercetărilor privitoare la sensaţii şi percepţii vom mai reveni.

Tot pe linia nouei orientări apar (în 1935) şi lucrările, de mare însemnătate, ale lui Blonski „Memoria şi Gândirea" şi „Desvoltarea Gândirii Şcolarului".

Un aport însemnat în desvoltarea psihologiei, în deosebi în prelucarea problemelor teoretice ale psihologiei, îl aduce studiul lui Rubinstein „Probleme de psihologie în lucrările lui Marx" (apărut în 1934), Rubinstein scoate în evidenţă ideile lui Marx asupra unor probleme de bază ale psihologiei, ca problema personalităţii, a trebuinţelor, a aptitudinilor, a conştiinţei în raportul ei cu activitatea, etc. In deosebi este scoasă în primul plan concepţia marxistă despre formarea psihicului omenesc în procesul activităţii, de care Rubinstein se va ocupa mai deaproape în lucrările sale ulterioare. In deosebi în lucrarea sa „Bazele Psihologiei" (apărută în 1935) desvoltă Rubinstein această teză.

In legătură cu orientarea psihologiei spre problemele ridicate de practică, principala orientare s'a făcut spre problemele pedagogiei. Un fel nou de cercetare îşi face loc în câmpul muncii psihologiei pedagogice. Psihologia iese din laborator pentru a studia copilul in condiţiile vieţii lui şcolare, utilizând în largă măsură experienţele adunate de învăţători şi profesori. De unde psihologia pedagogică burgheză pleca dela concluziile psihologiei teoretice şi dela experienţele de laborator, pe care le aplica problemelor de educaţie şi instrucţie, psihologia pedagogică sovietică, dimpotrivă, caută să descopere legile psihologice care se manifestă în însuşi procesul pedagogic de educaţie şi instrucţie, bazându-se pe practica pedagogică, pe experienţa celor mai bune şcoli. Acest nou fel de a munci ştiinţific a fost trasat în decizia CC PC (b) din 5 Septembrie 1931, cu privire la şcoala elementară şi medie. Din rândul acestor lucrări face parte monografia lui Ananiev „Psihologia Evaluării Pedagogice" (1935), bazată pe cercetări făcute în şcoală prin metoda observaţiei şi conversaţie.

O nouă etapă în desvoltarea psihologiei sovietice este legată de decizia CC PC (b), din 4 Iulie 1936, despre denaturările pedologice decizie care a demascat caracterul pseudoştiinţific al pedologiei. Această pseu-

do-ştiinţă s'a născut în statele burgheze şi a fost adoptată şi în URSS, fără a fi supusă, dela început, unui examen critic. Introducerea în practica şcolară a teoriilor pedologice — condiţionarea fatalistă a soartei copiilor de către factori ereditari şi mediul inferior — a atras îndepărtarea în masă a copiilor din şcolile pentru copii normali şi transferarea lor în şcoli pentru înapoiaţi mintali. Această concepţie este în vădită contradicţie cu marxismul şi cu întreaga practică a construirii socialismului, care reeducă pe oameni cu succes în spiritul socialismului, lichidând rămăşiţele capitalismului atât în vieaţa economică cât şi în conştiinţa oamenilor. Metoda de bază a pedologiei, precizează decizia, adică pretenţia de a examina prin teste dotarea copiilor, reprezintă o bătaie de joc la adresa copiilor, contrazicând scopurile şcoalei sovietice. Decizia CC PC (b) a pus capăt activităţii pedologilor. Din această decizie a decurs şi soarta psihotehnicei care avea aceeaşi bază metodologică. Psihotehnica mai avea şi neajunsul că având un rol de psihologie auxiliară închidea psihologiei calea spre rezolvarea unei serii de probleme ridicate de practică. Această opunere antimarxistă a psihologiei teoretice celei practice a fost lichidată.

In urma deciziei CC PC (b) din 4 Iulie 1936 psihologia copilului, eliberată de principiile pedologiei, ia un avânt deosebit. Se scoate la lumină concepţia că procesul concret al vieţii copilului, activitatea lui determină, în primul rând, mersul desvoltări sale psihice. Educaţia are un rol decisiv în vieaţa şi activitatea copilului. „In procesul dirijat conştient, al educării şi învăţării, supus unor scopuri pe care le crează societatea, se desfăşoară activitatea copilului, se împlineşte desvoltarea lui psihică, formarea conştiinţei sale" (7, pag. 24).

De problemele motivelor activităţii copilului şi desvoltarea conştiinţei în procesul de învăţare se ocupă Leontiev, Bojovici ş. a. De desvoltarea la copil a percepţiei, memoriei, gândirii şi limbajului se ocupă Smirnov, Zankov ş. a. Aceste cercetări arată vastele posibilităţi de educare a proceselor psihice enumerate. Se studiază de către Smirnov, Şevarev, Menciskaia ş. a. rolul gândirii elevilor în condiţiile concrete ale muncii şcolare: în memorizarea materialului de învăţat, în rezolvarea problemelor matematice, etc. Cu problema deprinderilor în legătură cu munca şcolară (cetitul, ortografia, aspectul caligrafic al scrisului, etc.) se ocupă Egorov, Gurianov, Bojovici, Bogoiavlenski. In timpul din urmă psihologii sovietici (Levitov, Kolbanovski, ş. a.) au început să se ocupe intensiv de problema educării voinţei, caracterului şi a sentimentelor morale.

Stadiul avansat al psihologiei este oglindit în manualele de psihologie de învăţământ superior care apar după 1938. In 1938 apare întâia ediţie, iar în 1941 a doua ediţie a manualului de psihologie scris de colaboratorii Institutului de Psihologie din Moscova, redactori fiind Kornilov, Teplov şi Schwartz. In 1939 a apărut manualul de psihologie scris de colectivul psihologilor ucraineni, redactor fiind Kostiuc.

In 1940 apare cartea lui Rubinstein „Bazele Psihologiei Generale" care, după cum scrie Teplov, a atras atenţia cea mai susţinută a psihologilor, filosofilor şi pedagogilor sovietici. In această lucrare Rubinstein a căutat să generalizeze lucrările psihologilor sovietici şi să înfăţişeze principiile progresiste cele mai importante ale acestei psihologii. Rubinstein consideră că sarcina esenţială care stă în faţa psihologilor sovie-

tici este aceea de a transforma psihologia într'o ştiinţă concretă, reală, care studiază conştiinţa omului în condiţiile activităţii lui şi rezolvă problemele pe care le pune practica. Problema desvoltării vieţii psihice este tratată pe larg în lucrarea lui Rubinstein, în deosebi pe baza cercetărilor din domeniul psihologiei animale (zoopsihologie), lucrări de excepţională valoare ştiinţifică. Aci sunt de amintit lucrările lui Wagner despre instincte, ale lui Borovski şi elevilor săi despre formarea deprinderilor la animale, dar mai ales lucrările savantei cu renume mondial Ladâghina-Kots, privitoare la aptitudinile de cunoaştere ale cimpanzeilor (1923) şi la raportul dintre copilul cimpanzeului şi copilul omului. Cercetările acestei savante au arătat atât elementele comune la maimuţele antropoide şi la om cât şi condiţiile speciale ale desvoltării sentimentelor şi reprezentărilor în formă embrionară la antropoide, care se deosebesc calitativ de sentimentele şi reprezentările omului. Tot la această grupă de cercetări trebuesc amintite importantele lucrări, de dată mai recentă, ale lui Voitonis şi Rojinski.

In legătură cu problema desvoltării trebue deasemenea amintite şi cercetările privitoare la desvoltarea vieţii psihice a copilului, care am văzut că au început pe un plan vast imediat după lichidarea pedologiei. Aceste cercetări ne arată „cum se naşte, în desvoltarea individuală, psihicul omului, cum se formează sensaţiile şi în ce relaţii se găsesc ele, cum apar pe baza acestora acţiunile asupra obiectelor şi în felul acesta o anumită pregătire pentru actele conştiente de muncă" (1, pag. 17). In ultimii zece ani în psihologia sovietică a copilului s'au format două discipline, a copilului de vârstă preşcolară şi a copilului de vârstă şcolară. Rubinstein, Leontiev, Smirnov ş. a. ajung să stabilească principii care se deosebesc de acelea ale psihologiei burgheze, care insistă asupra existenţei desvoltării psihice a copilului, ce pleacă din interiorul lui, ceea ce-i duce la concluzia despre rolul neînsemnat al educaţiei şi la o teorie despre o condiţionare fatalistă a desvoltării copilului de către ereditate şi mediu. Psihologia sovietică, dimpotrivă, pe baza materialului ce l-a adunat dovedeşte rolul conducător al educaţiei, care este forţa motrică a desvoltării psihice a copilului. Aceste concluzii duc la o schimbare radicală a atitudinei faţă de instrucţie şi învăţământ". Dacă vechea psihologie a copilului, care considera cunoştinţele numai ca un oarecare cerc de reprezentări, care se lărgesc în volum, dar rămân calitativ aceleaşi, psihologia nouă sovietică demonstrează faptul că procesul de însuşire al cunoştinţelor este procesul de dobândire a funcţiunilor mintale, care desvoltă aptitudinile şi noile calităţi intelectuale. Instrucţia şi educaţia apar ca forţe creatoare motrice ale desvoltării mintale şi morale ale copilului" (1, pag. 17). Bine înţeles nu toate aceste date sunt cuprinse în lucrarea lui Rubinstein, ci numai acelea care au apărut până în 1940, când apare cartea de care ne ocupăm. Lucrările mai recente de psihologia copilului sunt cuprinse în lucrarea lui Leontiev „Schiţa Desvoltării Psihicului" (1947).

O altă problemă care se găseşte pe primul plan în lucrarea lui Rubinstein, este problema unităţii conştiinţei şi activităţii. Rubinstein consideră această problemă ca un punct nodal. Insuşirile psihice ale omului — aptitudinile sale, trăsăturile sale de caracter, etc. — nu numai că se manifestă în activitatea sa, dar se şi formează, se transformă, deaceea nu se poate studia şi înţelege psihicul omului, conştiinţa sa

fără studierea activităţii sale. Această temă, care constitue însăşi miezul lucrării lui Rubinstein, se găseşte expusă în articolul „Problema Conştiinţei şi Activităţii în Sistemul Psihologiei Sovietice".

Un loc poate şi mai important, scrie Teplov, trebue să ocupe în sistemul psihologiei sovietice, problema personalităţii, care după părerea sa, în lucrarea lui Rubinstein a primit o lumină neîndestulătoare. Scopul cercetărilor este, în cele din urmă, omul concret, care trăeşte şi acţionează în condiţiuni sociale determinate. Pe psiholog nu trebue să-l intereseze percepţia, memoria, gândirea, sentimentele, prin ele înşile, ci numai faptul că oamenii percep, memorizează, gândesc şi simt, având fiecare particularităţile sale. Teplov adaugă că însemnătatea centrală a problemei personalităţii a fost mult înţeleasă de psihologia sovietică, dar cu cercetarea ei sistematică savanţii sovietici au început să se ocupe numai în timpul din urmă. Acest studiu al personalităţii este urmărit de psihologia sovietică pe trei laturi : a aptitudinilor, a orientării personalităţii (trebuinţe, interese, idealuri) şi a caracterului. In deosebi problema aptitudinilor este radical diferit înfăţişată de psihologia sovietică faţă de psihologia burgheză. In timp ce aceasta din urmă caută să arate rolul hotărîtor al eredităţii şi a superiorităţii de înzestrare a claselor exploatatoare şi a unor rase pretinse superioare, psihologia sovietică ne arată că nu se poate vorbi de aptitudini înăscute. Inăscute pot fi numai înclinările, adecă particularităţile anatomo-fiziologice, care stau la baza desvoltării ce se înfăptueşte în deosebi în procesul instrucţiei şi educaţiei. Aptitudinea există numai în desvoltare. Ea nu există fără o activitate concretă corespunzătoare. Deaceea nu se poate vorbi despre o aptitudine cum a existat ea la începutul desvoltării ei şi nici despre o aptitudine care şi-a terminat desvoltarea. Intrucât aptitudinea nu se poate separa de activitate este greşit să se spună că aptitudinea există înainte de a se începe activitatea corespunzătoare. Numai încercând să cânte sau să depună o activitate muzicală putem spune despre cineva dacă are sau nu auz muzical. Auzul muzical nu numai că se manifestă în activitatea muzicală, dar ea se şi crează. Numai muzica, scria Marx, trezeşte simţul muzical al omului. NU NE PUTEM DA SEAMA DESPRE APTITUDINILE CUIVA PRIN SIMPLA MĂSURARE CU UN TEST OARECARE, AŞA CUM CRED PEDOLOGII ŞI PSIHOTEHNICIENII, ci numai după ce a început munca de educare a aptitudinei. Nu măsurarea, ci stimularea, întrecerile, exercitarea reală scot în evidenţă aptitudinile şi talentele.

Inclinările — adică baza antomo-fiziologică a aptitudinilor — nu prezintă o orientare precisă, determinată. Aceleaşi înclinări în condiţii sociale diferite, supuse la mijloace de educare şi învăţare diferite, pot duce la desvoltarea cu totul diferită a aptitudinilor. Mai mult, absenţa unei aptitudini oarecare nu poate constitui un obstacol în realizarea celor mai însemnate succese în activitatea respectivă, pentru că o aptitudine insuficient desvoltată poate fi compensată într'o foarte largă măsură cu altele bine desvoltate, căci aptitudinile nu coexistă separat şi independent una de alta. Fiecare aptitudine se schimbă, primeşte un alt caracter calitativ în raport cu prezenţa şi gradul de desvoltare al altor aptitudini. Deaceea în locul măsurării aptitudinilor izolate din psihologia burgheză, psihologia sovietică îşi pune drept sarcină principală analiza particularităţilor calitative a dotării copiilor şi adulţilor şi elaborarea celor mai eficace mijloace de desvoltare a aptitudinilor.

Dealtfel răsturnarea completă în felul de a privi problema aptitudinilor se datorește nu atât cercetărilor psihologice, ci mai ales înfloririi în masă a talentelor în URSS în urma doborîrii regimului țarist de exploatare. Falsitatea concepției burgheze despre aptitudini și talente a fost dovedită în primul rând și în mod decisiv de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie.

In ultimii ani psihologii și fiziologii sovietici au realizat succese deosebite în cercetarea mecanismelor fiziologice dela baza vieții psihice. In paginile anterioare, ocupându-se de contribuția psihologilor sovietici la studiul senzațiilor și percepțiilor, am arătat câteva mari realizări. Numărul acestor realizări, în acest domeniu a sporit considerabil în ultimii ani. Astfel Ghersuni ș. a. aduc contribuțiuni însemnate la psihofiziologia auzului; cu problema auzului muzical se ocupă Teplov, Harbuzov ș. a.; cu auzul limbajului fonematic se ocupă Luria, Șvacikin ș. a. Un grup de cercetători sub conducerea lui Ananiev, au întreprins vaste cercetări asupra sensațiilor tactile, olfactive, gustative și de durere. Teplov, Kaufman, Gusev ș. a. arată cum puterea de diferențiere sensorială este determinată de vieața practică, înlăturând concepțiile învechite despre stabilitatea pragurilor sensoriale.

Foarte interesante sunt cercetările psihologilor sovietici ce se ocupă cu descoperirea condițiilor de spațiu-timp care schimbă senzațiile. Cele mai multe din aceste cercetări privesc senzațiile vizuale. O mare contribuție a adus Teplov și colaboratorii săi stabilind pragul de distingere vizuală a spațiului și în aplicarea datelor stabilite asupra percepțiilor de formă și culoare, la arhitectură și pictură. Un număr de cercetători, sub conducerea lui Ananiev au întreprins studii deosebit de importante privitoare la schimbarea perceperii culorii în raport cu distanța. Lucrările au fost întreprinse la cererea Administației Construcției Palatului Sovietelor. Rezultatele sunt cuprinse într'un atlas de culori percepute la distanțe diferite, pentru a servi la pictarea de mari compoziții. Aceleași cercetări au furnizat date pentru camuflarea clădirilor din Leningrad, în timpul primelor luni de război. Kekceev a scris o lucrare specială privitoare la psihofiziologia văzului aplicată la camuflaj. In problema auzului de cel mai mare interes sunt lucrările lui Teplov, Blagonodesina și Kaufman asupra auzului muzical. De psihofiziologia sensației de gust se ocupă Gusev, dovedind caracterul ei dual, reflectând nu numai proprietățile fiziochimice ale obiectului, ci și starea funcțională a organelor interne.

Autorii sovietici nu sunt însă preocupați numai de senzații și percepții, ca date primare ale lumii externe, ci și de transiția dela sensație la gândire. Astfel sunt cercetările întreprinse de Teplov, Soloviev, Blonski ș. a., privitoare la reprezentări și la procesele de memorizare. Schvartz, Gurianov, Egorov ș. a. studiază problema deprinderilor în raport cu procesele de gândire și atitudinea față de activitate.

Un loc important ocupă în psihologia sovietică cercetările asupra limbajului și gândirii. Sunt studiate atât legile generale ale gândirii (Ruminstein, Vâgotski, Blonski, ș. a.), cât și formele speciale, ca gândirea matematică (Mencinskaia), tehnică (Osipov), militară-strategică (Teplov), precum și stadiile gândirii copilului. Cu desintegrarea gândirii se ocupă Vâgotski, Luria ș. a., Artenov se ocupă cu analiza psihologică

a conexiunilor dintre limbajul fonetic şi semantic. Uznadze, Ananiev ş. a. se ocupă de limbajul interior.

Cu problema voinţei se ocupă Kornilov, Levitov, Leontiev, Zaporojeţ, ş. a.

In ultimul timp în centrul atenţiei psihologilor sovietici s'a aşezat problema mecanismelor creerului în activitatea psihică. Lucrările eminenţilor fiziologi sovietici au pus bazele pentru elaborarea unei psihofiziologii cu adevărat ştiinţifice a creerului. Metoda patopsihologică, adică studierea turburărilor proceselor psihice în urma rănirii unor sectoare izolate a creerului, a primit, după cum observă Teplov, o aplicare strălucită în lucrările lui Luria şi colaboratorilor săi. Ananiev, Vorobiev şi Beriteaşvili au făcut un studiu comparativ (psihologic şi electro-encefalografic) privitor la legătura dintre modificările în activitatea psihică (gândire, memorie, limbaj, etc.) şi schimbările bioelectrice a scoarţei cerebrale în cazurile de leziuni ale scoarţei.

De o excepţională importanţă sunt metodele elaborate de psihologia sovietică pentru restabilirea funcţiunilor neuropsihice (văz, auz, limbaj, memorie, gândire, etc.). Aceste metode noi de restabilire a funcţiunilor psihice au adus refacerea completă a mii de soldaţi suferinzi de leziuni şi contuziuni cerebrale. Lucrările au fost iniţiate la începutul războiului de către Luria şi colaboratorii săi. Lucrări similare, utilizând alte mijloace, au efectuat Kogan, Zancov ş. a., pentru restabilirea limbajului, Kolodnaia pentru restabilirea facultăţii de orien tare în spaţiu şi Ananev pentru restabilirea funcţiunilor optico-spaţiale ale scrisului.

Aceste cercetări ne arată că în urma unei activităţi special organizate, este posibilă, în decursul unui anumit timp, formarea unor regulatoare dinamice ale proceselor psihice, a unor noi centre dinamice, care se elaborează în urma activităţii însăşi a individului. Aceste cercetări ne mai arată că între centru şi periferie, între organele de simţ, căile detransmisiune şi centrul cerebral există alte relaţii decât s'a crezut până acum". ...noi vedem acum că există o corelaţie dialectică sui generis între activitatea analitică şi cea sintetică a creerului. Dacă activitatea sintetică a creerului este posibilă în urma desvoltării activităţii analitice, atunci, la rândul său, activitatea sintetică a creerului influenţează asupra reconstruirii, asupra dinamicei desvoltării funcţiunilor analitice izolate. Cu alte cuvinte aceasta înseamnă că dacă funcţiunile analitice ale creerului sunt într'adevăr singurul izvor al proceselor mintale complexe, a reprezentărilor generale şi a proceselor de gândire, în care se realizează activitatea sintetică a creerului, atunci acest sistem atât de complex, al reprezentărilor generale, al proceselor de gândire este capabil la rândul lui să transforme orice sistem de sensaţii, este capabil să înlocuiască orice defect de sensaţii" (1, pag. 14).

In 1947 a apărut a doua ediţie a lucrării lui Rubinstein „Bazele Psihologiei Generale". Această lucrare constitue o generalizare a realizărilor psihologilor sovietici. Viile discuţii asupra acestei cărţi au arătat nu numai progresele, ci şi lipsurile şi noile sarcini ale psihologiei sovietice. Astfel se constată apropierea încă abstractă de om. Cercetările trebue să se apropie încă mai mult de psihologia omului sovietic, de transformarea psihicului omului în epoca desăvârşirii construirii societăţii socialiste şi a trecerii spre comunism, de lichidarea rămăşiţelor

trecutului din conştiinţa oamenilor. Psihologia trebue să se apropie mai mult de viaţa oamenilor din producţia industrială, colhozuri, instituţii şi organizaţii sociale, politice şi culturale, etc.

Psihologia şi-a câştigat în URSS, în urma studiilor psihologilor sovietici, rangul şi demnitatea unei adevărate ştiinţe. Ca urmare la sfârşitul anului 1946 CC PC (b) a luat hotărârea de a introduce predarea psihologiei (şi a logicei) în ultimele clase ale şcolii medii. „Psihologia a intrat, prin aceasta în rândul ştiinţelor a căror cunoaştere este obligatorie pentru orice om instruit... Numărul psihologilor cu fiecare an creşte şi va creşte mai târziu încă mai mult". (1, pag. 30-31). La 4 Universităţi din URSS există secţii de psihologie care pregătesc psihologi specialişti cu înaltă calificare. In afară de aceasta peste 30 de universităţi şi şcoli superioare din URSS posedă secţii de psihologie şi logică, la facultăţile de filosofie şi filologie. La Moscova, Leningrad, Kiev, Tbilisi există institute mari de cercetări ştiinţifice a vieţii psihice. Deasemenea există secţii de psihologie pe lângă Academia de Ştiinţe Pedagogice şi pe lângă Academia de Ştiinţe Sociale a CC PC (b)

REZUMAT ŞI CONCLUZII

Psihologia burgheză, la puţin timp după întemeierea ei, a intrat în impas. Toate încercările de a ieşi din acest impas, de a depăşi această „criză" s'au dovedit infructuoase. In locul unui sistem ştiinţific unitar, în psihologia burgheză găsim o mulţime de şcoli şi curente, ce se înşiră dela cel mai subiectiv idealism la materialismul mecanicist cel mai grosolan. Contradicţia de neîmpăcat dintre teoria idealistă şi practica experimentală extrem de materialistă a făcut să apară, pe de o parte şcoli psihologice care tind să elibereze psihologia de orice urme de materialism, iar pe de altă parte şcoli mecaniciste care elimină conştiinţa din studiul psihologiei, ocupându-se numai cu conduita exterioară. In psihologia burgheză conştiinţa este ruptă de activitatea omului viu, concret.

Inchegarea psihologiei într'un sistem cu adevărat ştiinţific a fost posibilă numai pe baza materialismului dialectic şi istoric şi numai în URSS, în urma răsturnării regimului capitalist şi a concepţiilor idealiste legate de el.

In sistemul psihologiei sovietice în locul dualismului spirit-materie se aşează la bază concepţia unitară psihofizică a unităţii proceselor psihice şi nervoase, şi a unităţii conştiinţei cu activitatea. Activitatea psihonervoasă este determinată de felul de vieaţă şi se modifică odată cu modificarea felului de trai. Insuşirile psihice ale creerului dau naştere la reflectarea subiectivă a lumii obiective, a materiei.

In afară de reclădirea întregei psihologii pe baza materialismului dialectic şi istoric, psihologii sovietici au îmbogăţit ştiinţa psihicului cu metode şi fapte deschizătoare de epocă. De ex. metoda lui Luria pentru studiul desintegrării psihice: metodele lui Kogan, Luria, Zancov ş. a. pentru restabilirea funcţiunilor neuropsihice ; metodele elaborate de Kravkov, Lebedinski ş. a. pentru mărirea acuităţii sensoriale prin stimularea reciprocă a senzaţiilor externe dovedirea de către Ananiev şi alţii a influenţei condiţiilor externe de spaţiu-timp asupra sensaţiilor. De o valoare excepţională sunt şi cercetările savantei Ladâghina-

Kots, asupra cimpanzeilor, începute înaintea lucrărilor similare ale lui Köhler, Yerkes ş. a. Metode cu totul noui au elaborat savanţii sovietici în studiul vieţii psihice a copilului, prin coborîrea dela cercetările de laborator, în mijlocul activităţilor şcolare, activităţii de istrucţie şi educaţie. Aptitudinile, caracterul, voinţa, deprinderile, etc., sunt radical diferit văzute de psihologii sovietici ca urmare diferite sunt şi mijloacele de a le studia şi mai ales de a le influenţa. Ştiinţele pedagogice, printre care se numără şi psihologia umană, obţin succese din ce în ce mai mari în educarea şi schimbarea omului, potrivit scopurilor şi idealurilor socialiste.

Reconstrucţia psihologiei, elaborarea unui sistem cu adevărat ştiinţific pe baza materialismului dialectic şi istoric, nu s'a făcut însă dintr'o dată şi neted, ci printr'o luptă ascuţită între concepţiile învechite care apuneau şi concepţiile progresiste ce se năşteau, prin utilizarea din plin a criticei şi autocriticei. In luptă cu psihologia idealistă a lui Celpanov a biruit întâi materialismul mecanicist (reflexologia) lui Behterev, împotriva căruia s'a ridicat reacţiologia lui Kornilov, mai progresistă decât reflexologia, dar nu eliberată complet de mecanicism. Sistemul psihologiei sovietice s'a desvoltat pe măsură ce psihologii şi-au însuşit concepţia marxistă-leninistă- stalinistă.

Psihologia din ţara noastră are şi ea nevoie să fie reclădită. Fiind, dela formarea ei, sub influenţa psihologiei burgeze, şi lipsind legăturile cu ştiinţa avansată din URSS, psihologia din ţara noastră a perseverat pe linie idealistă, accentuată în timpul războiului hitlerist la cei care au făcut cauză comună cu fascismul.

Urmând exemplul psihologilor sovietici care au ştiut să dărâme ceeace era vechi şi perimat şi să construiască un sistem cu adevărat ştiinţific, psihologii noştri trebue să înceapă şi ei această muncă.

BIBLIOGRAFIE

1. ANANIEV, B. G.: Uspechi sovetskoi psihologi (**Progresele psihologiei sovietice**) Stenograma lecţiei publice ţinută la 12 Decembrie 1947 la Leningrad. Lened'tura, 1948.
2. ANANIEV, B. G.: Achievements of soviet psychologists (**Realizările psihologilor sovietici**) The Journ. of General Psychology, vol. XXXVIII, 1948, p. 257—262.
3. KORNILOV, K. N., TEPLOV, B. M. şi SCHVARTZ, L. M.: Psihologia Moscova, 1941.
4. ROGHINSKI, G. Z.: Razvitie mozga i psichiki (**Desvoltarea creerului şi a psihicului**). Leneditura, 1948.
5. RUBINSTEIN, S. L.: Problema activităţii şi a conştiinţei în sistemul psihologiei sovietice (trad. din l. rusă). Revista de psihologie, volumul XI, 1948, p. 1—22.
6. RUBINSTEIN, S. L.: Problema soznaia v svete dialecticescogo materializma (**Problema conştiinţei în lumina materialismului dialectic**). Bull. de l'Acad. d. Sciences de l'URSS. Tom. II, Nr. 3, 1945, p. 148—158.
7. TEPLOV, B. M.: Sovetskaia psichologiceskaia a nanka z a 30 let. (**30 ani de psihologie sovietică**) Stenograma lecţiei publice ţinută la 13 Octombrie 1947 la Moscova. Editura „Pravda", Moscova, 1947.

PROGRAMUL CURSULUI[1] MATERIALISM DIALECTIC ŞI MATERIALISM ISTORIC PENTRU INVĂŢĂMÂNTUL SUPERIOR PE ANUL 1948-1949

MATERIALISM DIALECTIC

PARTEA I. MATERIALISMUL DIALECTIC. — CONCEPŢIA DESPRE LUME A PARTIDULUI MARXIST-LENINIST.

Tema I. Crearea materialismului didactic şi istoric de către Marx şi Engels.

Concepţia despre lume ca un sistem determinat de a privi natura şi societatea. Caracterul de clasă al concepţiei despre lume în societatea antagonistă. Două clase de bază în societatea capitalistă, două concepţii despre lume — proletară şi burgheză, — opoziţia lor radicală şi caracterul lor inconciliabil.

Noţiunea despre ştiinţă ca sistem de cunoştinţe despre legalităţile în desvoltarea naturii, societăţii, gândirei şi despre modurile de acţionare planificată asupra lumii înconjurătoare. Obiectul ştiinţelor naturii — legalităţile desvoltării naturii, diferite însuşiri şi forme ale materiei în mişcare, obiectul ştiinţelor sociale — legalităţile în desvoltarea vieţii sociale, diferite forme de relaţii sociale. Caracterul de clasă al ştiinţei.

Obiectul filosofiei ca ştiinţă în mersul desvoltării istorice până la Marx: dela privirea filosofică în „ştiinţa" generală a lumii antice către filosofia burgheză ca „ştiinţa ştiinţelor". Apariţia filosofiei marxiste ca ştiinţa celor mai generale legi a desvoltării naturii, societăţii şi gândirii umane, ca marele instrument de cunoaştere şi de transformare revoluţionară a lumii în mâinile maselor proletare, cari luptă pentru eliberarea lor de capitalism, ca metodă, care străbate toate ştiinţele despre natură şi societate şi care se îmbogăţeşte prin datele acestor ştiinţe în mersul desvoltării lor.

Două metode, două moduri de tratare a fenomenelor, moduri de cunoaştere a realităţii-dialectic şi metafizic Locul istoric, limitarea de clasă şi ştiinţific cognoscibilă a metodei metafizice.

Două orientări fundamentale, două linii fundamentale în filosofie — materalismul şi idealismul. Rădăcinile de clasă şi gnoseologice ale idealismului, reacţionarismului şi inconsistenţa lui ştiinţifică.

---

1) Program provizoriu pe anul şcolar 1948—1949.

Dialectica idealistă a lui Hegel. Materialismul metafizic a lui Feuerbach. Limitarea lor istorică de clasă, unilateralitatea, inconsecvența și inconsistența lor științifică.

Condițiile istorice ale apariției materialismului dialectic. Desvoltarea modului capitalist de producție. Succesele în desvoltarea științei naturii în veacul al XIX. Formarea proletariatului ca clasă, creșterea contradicțiilor de clasă a societății burgheze și creșterea mișcării muncitorești. Lupta de clasă a proletariatului și marile descoperiri în științele naturale ca premize ale apariției înțelegerii dialectice — materialiste a desvoltării naturii și vieții sociale în filosofia marxistă, care a scos la iveală caracterul de clasă, reacționarismul și falimentul științific al filozofiei burgheze, a concepției burgheze despre lume. Materialismul dialectic ca expresie științifică a intereselor fundamentale ale clasei muncitoare și generalizarea întregei experiențe a desvoltării istorice a omenirii pe baza realizărilor gândirii științifice înaintate și a experienței luptei proletariatului împotriva regimului capitalist .Prelucrarea critică de către Marx și Engels a tot ce e înaintat și progresist, ce a fost realizat de știința burgheză — materialismul francez al veacului al XVIII, dialectica idealistă a lui Hegel, materialismul metafizic al lui Feuerbach în filosofia germană, economia politică engleză, socialismul utopic.

Unirea într'o unitate organică a metodei dialectice de cunoaștere și a teoriei materialiste de interpretare a fenomenelor naturii și a societății în filosofia lui Marx și Engels. Apariția filosofiei marxiste — o revoluție, un salt calitativ în desvoltarea filosofiei, care a pus bazele materialismului dialectic și istoric ca știință filosofică revoluționară, ca concepție activă despre lume a partidului comunist și a clasei muncitoare.

Elaborarea de către Marx și Engels a dialecticei revoluționare materialiste ca învățătura cea mai complectă, bogată în conținut, adâncă și liberă de unilateralitate despre legile generale ale desvoltării naturii, societății și gândirii umane: I. a desvoltării care se petrece in legătura reciprocă și condiționarea tuturor fenomenelor, 2. a desvoltării ca mișcare, schimbare și reînoire, 3. a desvoltării ca trecere dela schimbări cantitative la radical calitative pe calea saltului a trecerii dela simplu la complex, dela inferior la superior, 4. a desvoltării ca luptă a contrariilor. Crearea de către Marx Engels a teoriei științifice a materialismului filosofic ca formă superioară a materialismului, care recunoaște: 1. că lumea prin natura ei este materială și se desvoltă după legile mișcării materiei 2. că factorul prim este materia, secund — conștiința, 3, că lumea și legalitățile ei sunt cognoscibile.

Marx și Engels au extins în mod consecvent tezele materialismului dialectic asupra domeniului vieții sociale și au arătat „calea către studiul științific al istoriei, ca al unui proces unic, legal în multilateralitatea și contradicția sa enormă (Lenin).

Marx și Engels — creatorii concepției despre lume a proleta-

riatului, întemeietorii socialismului științific, care au dat învățătura despre lupta de clasă și cari au făcut descoperirea genială a rolului istoric — mondial al proletariatului, ca eliberator din robia economică și spirituală și ca creator al societății socialiste.

Caracterul partinic, militant al filosofiei marxiste, care se forma și desvolta în lupta cea mai aprigă împotriva concepției burgheze despre lume. Lupta lui Marx și Engels cu diferite teorii antiproletare în mișcarea muncitorească, iar în domeniul filosofiei — împotriva diferitelor forme ale idealismului, ale materialismului metafizic și vulgar. Ateismul militant al filosofiei marxiste.

Deosebirea radicală a filosofiei marxismului ca armă de luptă ideologică a clasei muncitoare de „școalele" vechi filosofice și de sistemele filosofilor — izolați, nelegați de mișcarea masselor populare „Marx și Engels nu sunt pur și simplu întemeietorii unei oare care „școli" filosofice — ei sunt conducătorii vii ai mișcării proletare vii, care crește și se întărește cu fiecare zi" (Stalin).

Tema 2. Desvoltarea flosofiei marxiste de către Lenin și Stalin

Rădăcinile istorice ale leninismului. Leninismul — marxismul epocei imperialismului și a revoluțiilor proletare, epocei victoriei socialismului în URSS. Leninismul — treaptă nouă, superioară în desvoltarea concepției marxiste despre lume, realizarea superioară a culturei ruse și mondiale, rezultatul experienței mondiale a mișcării revoluționare a clasei muncitoare și a generalizării politicii partidului bolșevic.

Desvoltarea materialismului dialectic și istoric de către Lenin și Stalin ca concepția despre lume a partidului marxist-leninist, a partidului de tip nou, ca temelie teoretică a comunismului.

Desvoltarea mai departe de către Lenin și Stalin a materialismului filosofic marxist și a dialecticei materialiste. Unitatea metodei dialectice și a teoriei materialiste în lucrările leniniste-staliniste ca expresia monolitismului concepției marxist-leniniste despre lume. Generalizarea materialistă de către Lenin a tot ce este important și esențial din ceeace s'a dobândit de știință în perioada de după Marx și Engels. Elementul nou în lucrările lui Lenin și Stalin în soluționarea marxistă a problemei de bază a filosofiei. Teoria leninistă a oglindirei); teza lui Lenin despre veracitatea cunoștințelor științifice și rolul practicei în cunoaștere. Lucrările lui Lenin asupra dialecticei. Elementul nou în lucrările lui I. V. Stalin despre trăsăturile fundamentale ale materialismului filosofic marxist și ale dialecticei materialiste.

Elaborarea problemelor materialismului istoric de către Lenin și Stalin. Concretizarea și desvoltarea de către Lenin a învățăturii despre formațiile social-economice, despre stat, revoluție și dictatura proletariatului, despre formele și rolul conștiinței sociale. Crearea de către Lenin a teoriei despre posibilitatea victoriei socialismului în-

tr'o singură ţară. Teoria leninist-stalinistă relativ la problema naţională. Marxism-leninismul despre război.

Tezele staliniste despre condiţiile vieţii materiale a societăţii, despre cele trei particularităţi ale producţiei, despre contradicţiile forţelor de producţie şi a relaţiilor de producţie în formaţiile antagoniste, despre deplina corespondenţă dintre forţele de producţie şi relaţiile de producţie sub socialism, despre baza economică şi suprastructuri, despre clase şi lupta de clasă, despre revoluţie şi dictatura proletariatului — este noua treaptă în desvoltarea teoriei materialismului istoric.

Crearea de către Lenin şi Stalin a teoriei societăţii socialiste sovietice şi a legalităţilor desvoltării sale.

Elaborarea mai departe, îmbogăţirea şi desvoltarea de către Stalin a materialismului dialectic şi istoric aplicat la problemele construcţiei socialismului, a statului socialist în condiţiile luptei împotriva forţelor reacţionare ale încercuirii capitaliste şi a trecerii treptate a Uniunii Sovietice dela socialism la comunism.

Caracterul creator şi militant al teoriei filosofice marxist-leniniste ca ştiinţă despre legile desvoltării naturii, a societăţii umane şi a gândirii, despre rolul istoric al clasei muncitoare, despre revoluţia proletară, despre dictatura proletariatului, ca ştiinţă despre construcţia societăţii comuniste.

Partinitatea filosofiei marxist-leniniste ca forma cea mai înaltă de manifestare a ideologiei sale. Lenin şi Stalin despre partinitatea filosofiei. Lupta lui Lenin şi Stalin împotriva obiectivismului burghez. Lenin despre nepartinitate în societatea burgheză. Demascarea de către Lenin a partidului de mijloc dispreţuit şi josnic în filosofie.

Lupta consecventă cu toţi duşmanii materialismului — este conţinutul cel mai de seamă al principiului bolşevic al partinităţii, „Materialismul şi empiriocriticismul" de Lenin — model de partinitate şi siprit militant bolşevic de luptă pasionată, neîmpăcată, cu adversarii marxismului.

Partinitatea filosofiei marxiste este expresia unei tratări cu adevărat ştiinţifice a fenomenelor realităţii. „Partinitatea este o ideie socialistă" (Lenin) Unitatea teoriei şi practicei — trăsătura esenţială a partinităţii filosofiei marxiste.

Elaborarea şi desvoltarea de către Lenin a filosofiei marxiste în lupta împotriva sociologiei subiectiv-idealiste a narodnicilor, împotriva revizuirii neokantiene a marxismului şi împotriva obiectivismului burghez al „marxiştilor legali" în Rusia.

Desvoltarea de către Lenin şi Stalin a filosofiei marxiste în lupta împotriva idealismului şi a materialismului vulgar al „economiştilor" şi al mensevicilor.

Lupta lui Lenin şi Stalin împotriva anarhismului şi materialismului, împotriva mecanicismului bucharinistilor şi a idealismului menşevisant al troţchiştilor. Insemnătatea principiului marxist-leninist al

partinității filosofiei în lupta împotriva obscurantismului burghez contemporan.

Filosofia contemporană a burgheziei imperialiste — este servitoarea democrației atomice a dolarului. Teoria rasistă anglo-americană și predicarea naționalismului animalic de către ideologii burgheziei.

Apărarea fideismului și a clericalismului de către științele naturale burgheze contemporane și sarcinile luptei noastre în domeniul științelor naturii. Problema primordială a filosofiei marxist-leninste este de a conduce lupta împotrva ideologiei burgheze conrupte și de a-i da lovitura sdrobitoare.

Tema 3. Materialismul dialectic și istoric — baza teoretică a comunismului

Materialismul dialectic și istoric ca metodă revoluționară de cunoaștere și transformare a realității. Materialismul dialectic și istoric este sistemul filosofic, din care decurge dela sine comunismul științific al lui Marx-Engels-Lenin-Stalin.

Filosofia marxist-leninistă este baza teoretică a partidului marxist. Fondarea de către dialectica marxistă a strategiei și tacticei bolșevismului. Insemnătatea filosofiei marxism-leninismului pentru activitatea partidului comunist.

Desăvârșirea construirii societății socialiste fără de clase și trecerea treptată la comunism. Rolul și însemnătatea filosofiei marxiste în ofensiva desfășurată împotriva rămășițelor capitalismului în conștiința oamenilor. Materialismul dialectic și istoric este arma ideologică în lupta poporului sovietic pentru construcția comunismului, Triumful filosofiei marxist-leniniste.

Generalizarea experienței construcției socialiste este condiția cea mai de seamă a desvoltării filosofiei marxiste.

Insusirea materialismului dialectic și istoric este una din sarcinile principale a pregătirii ideologice a cadrelor noastre.

PARTEA II. METODA DIALECTICA MARXISTA:

Tema 4. Dialectica materialistă ca metodă științifică

Intemeietorii marxism-leninismului despre dialectica materalistă și însemnătatea ei.

Apariția și desvoltarea dialecticei materialiste marxiste în lupta împotriva ideologiei burgheze — împotriva metodei metafizice și a dialecticei idealiste.

Perioada metafizică în desvoltarea științei, condițiile sale istorice. Esența metodei metafizice și aplicarea ei de clasă reacționară. Meta-

fizica în filosofia burgheză actuală. Unilateralitatea, limitarea științifică și inconsistența metodei metafizice.

Dialectica idealistă a filosofiei germane dela sfârșitul veacului al 18 și începutul veacului al 19 — este oglindirea reacțiunii aristocratice din Germania asupra revoluției burgheze franceze și materialismul francez.

Dialectica lu Hegel ca parte componentă a concepției sale burghezo-iuncheriste despre lume a ideologiei sistematizate a reacțiunii aristocratice și a pregătirii „drumului prusac" al desvoltării Germaniei. Logica lui Hegel este dialectica idealistă a noțiunilor îndreptată spre trecut, iar nu către prezent și viitor. „Sâmburele rațional" în mteoda dialectică hegeliană. Contradicția dintre metoda și sistemul filosofiei hegeliene. Caracterul reacționar și inconsistent, științific al dialecticei idealiste a filosofiei germane.

Dialectica în filosofia rusă înaintată din veacul al 19. Critica de către clasicii filosofiei ruse a dialecticei idealiste a lui Hegel. Dialectica în lucrările clasicilor filosofiei ruse și legătura ei cu democratismul revoluționar. „Dialectica este algebra revoluției" (Herzen).

Caracterul mărginit al dialecticei clasicilor filosofiei ruse

Elemente dialectice în cugetarea lui N. Bălcescu.

Marx și Engels — întemeitorii dialecticei materialiste revoluționare a învățăturii celei mai consecvente multilaterale și adânci despre desvoltare.

Marx, Engels, Lenin și Stalin despre opoziția radicală între metoda dialectică marxistă și dialectica idealistă a lui Hegel.

Metoda dialectică marxistă — este rezultatul, concluzia din desvoltarea științelor, generalizarea experienței desvoltării societății umane și a luptei de clasă a proletariatului. Dialectica materialistă — este un instrument al cercetării științifice, metodă care pătrunde toate științele despre natură și societate.

Dialectica marxistă ca teorie a cunoașterii. Dialectica obiectivă a societății și subiectivă; categoriile dialecticei ca oglindire a legăturilor obiectiv reale și a legilor de desvoltare a naturii și societății.

Lenin despre unitatea dialecticei, logicei și teoriei cunoașterii. Logica dialectică și formală (elementară). Caracterul mărginit al logicei formale.

Dialectica materialistă — este o metodă revoluționară de cunoaștere și activitate practică, îndreptată spre o radicală reconstrucție a societății. Dialectica materialistă este sufletul marxismului. Lupta marxismului împotriva metafizicei, evoluționismului, sofisticei, ecleticei.

Concluziile revoluționare care decurg din dialectica materialistă.

Desvoltarea metodei dialectice marxiste de către Lenin și Stalin.

Importanța generalizării teoretice a experienței construcției socialiste în URSS. și a realizărilor celor mai noi ale științei pentru desvoltarea viitoare a dialecticei marxiste.

Dialectica materialistă a lui Marx, Engels, Lenin și Stalin — este o armă de luptă teoretică în lupta pentru comunism.

Tema 5. Legătura generală reciprocă și condiționalitatea fenomenelor în natură și societate.

Critica concepției metafizice asupra naturii și istoriei ca o îngrămădire întâmplătoare de obiecte, rupte unele de altele și independente unele de altele.

Ințelegerea dialectică a naturii, ca un tot întreg coerent, în care obiectele, fenomenele sunt legate organic unele cu altele, depind unele de altele, se condiționează unele pe altele. Legătura reciprocă și acțiunea reciprocă a fenomenelor. Condiționarea și legătura cea mai strânsă, indestructibilă a tuturor aspectelor a fiecărui fenomen.

Două feluri de legături dintre fenomene: legătura în spațiu și legătura în timp. Legăturile externe și interne a fenomenelor. Singularul, particularul și generalul.

Cauza și efectul. Caracterul obiectiv al cauzalității. Dependența cauzală a fenomenelor în natură și societate. Critica înțelegerii metafizice a cauzalității. „Cauzalitatea... este numai o mică părticică a legăturii universale... „(Lenin) Negarea cauzalității obiective în natură și societate de către filozofia burgheză contemporană. Inlocuirea cauzalității prin mistica „libertate a voinței", prin arbitrarul subiectiv al oamenilor. Legăturile și raporturile esențiale și neesențiale, necesare și întâmplătoare. Intâmplarea și necesitatea în natură și societate. Lgătura reciprocă și trecerea întâplării și necesității una în alta. Intâmplarea ca complectare și formă de manifestare a necesității.

Invățătura marxistă despre necesitatea istorică ca bază teoretică a activității practice a partidului clasei muncitoare — baza previziunii științifice. Legătura reciprocă și condiționalitatea generală și tratarea istorică a fenomenelor. Lenin și Stalin despre „veriga particulară, hotărîtoare" în lanțul evenimentelor istorice.

Tema 6. Mișcarea și transformarea, înoirea și desvoltarea în natură și societate

Critica punctului de vedere metafizic asupra naturii și istoriei ca stare de repaos și nemișcare, stagnare și neschimbare.

Dialectica materialistă este învățătura cea mai multilaterală, bogată în conținut și adâncă despre desvoltare. Mișcarea și transformarea neîntreruptă, distrugerea și moartea a ceeace este vechi, apariția și desvoltarea a ceeace este nou — este legea obiectivă a realității.

Confirmarea principiilor dialecticei ale desvoltării și transformării prin datele cele mai noi ale științei naturii (teoria actuală a atomului, teoria apariției și desvoltării vieții etc.).

Mişcarea — este forma, modul de existenţă a materiei. Formele de bază ale mişcării materiei şi a trecerii lor una în alta. Mişcarea ca transformare în genere. Mişcarea şi repaosul, raportul lor reciproc.
Neînfrângerea a ceiace apare şi se desvoltă. Simţul a tot ce e nou o calitate preţioasă a bolşevicului. Esenţa revoluţionară a teoriei dialectice a desvoltării şi caracterul reacţionar al teoriei metafizice a stagnării şi neschimbării fenomenelor.
Posibilitatea şi realitatea. Transformarea posibilităţii în realitate în procesul desvoltării fenomenelor. Rolul practicei revoluţionare în transformarea posibilităţii în realitate. Transformarea posibilităţii construcţiei socialismului în ţara noastră în realitate. Posibilitatea construirii societăţii comuniste în Uniunea Sovietică şi sarcinile poporului sovietic, transformarea acestei posibilităţi în realitate.
Extinderea tezelor dialecticei marxiste despre mişcare şi desvoltare asupra istoriei societăţii şi aplicarea lor la activitatea practică a partidului comunist.

Tema 7. Desvoltarea ca trecere dela transformările cantitative la cele radical calitative

Critica înţelegerii matafizice a desvoltării ca a unui proces pur cantitativ, ca a unei creşteri simple.
Transformările cantitative şi determinarea calitativă a obiectelor: Desvoltarea ca trecere dela transformările cantitative neînsemnate şi ascunse la transformări calitative radicale, deschise este o legalitate a desvoltării naturii şi societăţii. Confirmarea acestei legalităţi prin ştiinţele naturale. Sistemul periodic al elementelor lui Mendeleev. Teoriile actuale despre elementul chimic. Variabilitatea şi ereditatea în lumea organică. Manifestarea acestei legalităţi în viaţa socială. Evoluţia şi revoluţia, raportul lor reciproc dialectic. Caracterul în salturi al desvoltării. Lenin despre formele multiple şi variate ale salturilor. Insemnătatea tezei dialecticei despre evoluţie şi revoluţie despre legalitatea salturilor pentru înţelegerea legilor desvoltării sociale.
Critica reducerii mecaniciste a calităţii la cantitate şi a învăţăturii hegeliene despre trecerea calităţii în cantitate şi invers.
Teoria metafizică a desvoltării cantitative ca bază filosofică a reformismului în mişcarea muncitorească. Negarea etapei revoluţioniste ca pregătire a terenului pentru salt — baza filosofică a anarhismului, a aventurismului „stângist". Critica teoriilor oportuniste şi reformiste a desvoltării societăţii de către Lenin şi Stalin. Critica evoluţionismului vulgar.
Concretizarea de către Lenin şi Stalin a temei dialectice despre salturi în experienţa Marei Revoluţii Socialiste din Octombrie. Caracterul nou al salturilor în societatea sovietică. Stalin despre transformarea ţării noastre din agrară în industrială ca despre un salt dela înapoiere la progres. Stalin despre colectivizare ca cel mai adânc

salt revoluţionar din starea calitativă veche a societăţii într'o stare calitativă nouă. Problema trecerii treptate dela socialism la comunism în URSS în lumina teoriei marxiste a desvoltării prin salturi.

Metoda dialectică despre desvoltare ca despre o mişcare progresistă, o mişcare în linie ascendentă dela simplu la complex, dela inferior la superior. Inţelegerea dialectică a negaţiei stării calitative vechi prin cea nouă în procesul desvoltării în linie ascendentă. Critica teoriilor burgheze actuale ale regresului şi stagnării societăţii, a teoriei mecaniciste de reducere a formelor superioare ale desvoltării la cele inferioare. Critica teoriilor reacţionare ale social-darwinismului, rassismului.

Tema 8. Desvoltarea ca luptă a contrariilor.

Critica înţelegerii metafizice a desvoltării ca unei desfăşurări armonioase a fenomenelor fără luptă dintre contrarii. Critica învăţăturii lui Hegel despre împăcarea contradicţiilor.

Metoda dialectică marxistă despre contradicţiile interne proprii fenomenelor naturii şi societăţii. Lupta dintre ce e vechi şi ce e nou dintre ceeace moare şi ceiace se naşte — este conţinutul intern al procesului de desvoltare, procesului de transformare a modificărilor cantitative în radical calitative. Lenin despre lupta contrariilor ca esenţa, sâmburele dialecticei.

Invăţătura marxist-leninistă despre contradicţii ca isvor intern al automişcării. Lenin despre cele două concepţii ale desvoltării. Caracterul relativ al unităţii şi caracterul absolut al luptei contrariilor. Metoda dialectică despre procesul de desvoltare dela vechi la nou pe calea luptei a ceeace e nou împotriva a ceeace e vechi, despre descoperirea contradicţiilor interne şi a înfrângerii lor pe cale de luptă. Contradicţiile interne şi externe şi raporturile lor reciproce.

Contradicţiile antagoniste şi neantagoniste. Manifestarea acestei legalităţi în viaţa socială. „Capitalul" lui Marx — model clasic al analizei contradicţiior desvoltării unei întregi formaţiuni social-economice (capitalismului). Analiza contradicţiilor imperialismului făcută de Lenin şi Stalin. Ascuţirea mai departe a crizei generale a capitalismului după cel de al doilea război mondial. Slăbirea forţelor capitalismului şi întărirea forţelor socialismului şi democraţiei. Lupta celor două lagăre opuse — imperialist şi antiimperialist.

Critica făcută de Lenin şi Stalin teoriei metfizice a echilibrului în lumina învăţăturii dialectice despre contradicţii.

Ascunderea contradicţiilor de clasă în teoria şi practica oportunismului internaţional.

Caracterul deosebit al contradicţiilor în societatea sovietică. Contradicţiile perioadei de trecere în URSS şi analiza lor făcută de către Lenin şi Stalin. Lichidarea contradicţiilor vechi din societatea antagonistă de clase.

Caracterul nou, neantagonist al contradicţiilor în societatea socialistă. Critica şi autocritica ca o formă deosebită a descoperirii şi a învingerii contradicţiilor societăţii socialiste.

Dialectica formei şi a conţinutului. Apariţia contradicţiei dintre forma veche şi conţinutul nou şi naşterea formei, corespunzătoare conţinutului nou.

Legătura şi unitatea tuturor trăsăturilor metodei dialectice marxiste.

Tema 9. Insemnătatea metodei dialectice marxiste pentru activitatea practică a partidului de avantgardă al clasei muncitoare

Caracterul revoluţionar al dialecticei marxiste-leniniste şi însemnătatea ei ca puternică armă teoretică în lupta pentru comunism. Legătura indestructibilă, unitatea, consecvenţa logică şi istorică a trăsăturilor fundamentale ale metodei dialectice marxiste. Dialectica marxistă în esenţa ei este îndreptată către prezentul şi viitorul societăţi umane. Dialectica — este baza previziunii ştiinţifice marxiste-leniniste.

Negarea dialecticei marxiste de către adversarii marxismului ca mijloc de a toci învăţătura revoluţionară a clasei muncitoare şi a strecura în politică reformismul, oportunismul. Lenin şi Stalin în lupta pentru dialectica materialistă, împotriva narodnicismului, menşevismului, anarhismului, trotchismului, buharinismului, devierii naţionaliste şi a oportunismului internaţional.

Insemnătatea extinderii tezelor metodei dialectice asupra studiului vieţii sociale şi aplicarea lor la activitatea practică a partidului comunist al clasei muncitoare.

Aplicarea dialecticei marxiste la strategia partidului de avangardă al clasei muncitoare. I. V. Stalin despre cele două aspecte ale mişcării muncitoreşti, obiectivă şi subiectivă. Aplicarea metodei dialectice de către I. V. Stalin la problemele construcţiei socialismului în URSS, la analiza celui de al doilea război mondial, a Marelui Război de apărare a Patriei al Poporului Sovietic la problemele organizării de după război a lumii. Concluziile de bază, cari decurg din aplicarea dialecticei marxiste la istoria societăţii şi la politica partidului comunist al clasei muncitoare; necesitatea unei tratări istorice. faţă de fenomenele sociale, negarea „neclintirei şi veşniciei" principiilor proprietăţii particulare şi a exploatării; necesitatea de a se orienta spre acele straturi şi clase ale societăţii, cari se desvoltă, au viitor; recunoaşterea legalităţii inevitabilităţii răsturnărilor revoluţionare, săvârşite de clasele asuprite, necesitatea de a înfăptui o politică intransigentă de clasă proletară, iar nu politica reformistă a armoniei intereselor proletariatului şi burgheziei. Necesitatea de a studia desvoltarea democraţiei populare în drum spre socialism din ţara noastră. Necesitatea de a studia noile legi dialectice

ale desvoltării societății sovietice pentru rezolvarea cu succes a problemei trecerii dela socialism la comunism.

PARTEA III. MATERIALISMUL FILOSOFIC MARXIST.

Tema 10. Materialismul filosofic marxist forma cea mai înaltă a materialismului.

Materialismul ca unul din cele două curente principale în filosofie. Esența materialismului filosofic și opoziția sa fundamentală față de idealism. Materialismul filosofic ca concepție despre lume a claselor sociale înaintate, cari au luptat pentru progres și desvoltarea științei împotriva claselor reacționare, a stagnării și religiei.

Caracterizarea scurtă a desvoltării materialismului până la Marx, a bazelor lui social-istorice, de clasă și gnoseologice. Materialismul primitiv spontan și materialismul atomist ca ideologie a democrației sclavagiste în lupta ei împotriva idealismului aristrocrației sclavagiste. Dominația concepției teologico-idealiste despre lume în condițiile societății feudale. Desvoltarea tendințelor materialiste și ateiste în cultura cea mai înaintată din această perioadă în țările orientului, între cari la popoarele Caucazului, Asiei Centrale și a Rusiei Chievului.

Renașterea și desvoltarea materialismului împreună cu formarea și desvoltarea societății burgheze în învățăturile lui Bacon, Hobbes, Gassendi, Spinoza, Locke, Lomonosov, a materialiștilor iluminiști francezi, L. Feuerbach în filozofia germană. Manifestarea concepțiilor materialiste și idealiste în țara noastră.

Intemeietorii marxism-leninismului despre mărginirea istorică, ca și despre lipsurile de bază ale materialismului precedent: 1) materialismul vechi era în special mecanicist nu ținea cont de realizările cele mai noi ale științelor naturale; 2) materialismul acesta nu era istoric, avea un caracter metafizic, nu realiza consecvent și multilateral punctele de vedere ale desvoltării. 3) în concepțiile materialismului premarxist omul era înțeles abstract, iar nu ca o totalitate de determinate relații sociale, concret-istorice și de aceia materialismul avea un caracter contemplativ, numai „explicând" lumea, pe când chestiunea era despre transformarea ei, despre activitatea practică revoluționară. Idealismul în înțelegerea fenomenelor sociale.

Materialismul democraților revoluționari români din prima jumătate a secolului al XIX-lea (Bălcescu).

Materialismul democrației ruse revoluționare din ani 40 — 60 ai veacului 19 ca forma superioară a filozofiei materialiste pre-marxiste. Critica învățăturilor idealiste reacționare a filozofilor și sociologilor germani și a adepților lor în Rusia făcută de către clasicii filosofiei materialiste ruse. Filozofia materialistă, închegată ca un tot, a marelui cugetător rus și revoluționar democrat Cernîșevski ca o expresie luminoasă a rolului progresist al filozofiei materialiste ruse. Mărginirea

istorică a materialismului democrației revoluționare ruse. Marx și Lngels întemeietorii materialismului dialectic, ca forma cea mai înaltă a materialismului, ca concepție revoluționară despre lume a clasei muncitoare, a partidului sau comunist, ca un instrument puternic pentru cunoașterea și tranformarea lumii. Opoziția radicală și caracterul inconciliabil al materialismului filozofic marxist cu idealismul filozofic cu toate varietățile sale și religia.

Esența marei răsturnari revoluționare, în filozofia înfăptuită de Marx și Engels. Marx și Engles pentru prima dată au extins materialismul asupra cunoașterii societății, au creiat materialismul istoric. Desvoltarea materialismului filozofic marxist în lupta împotriva filozofiei reacționare burgheze, împotriva idealismului, a materialismului vulgar, a agnosticismului,

Desvoltarea mai departe a materialismului filozofic marxist de către Lenin și Stalin ca concepție despre lume a partidului marxist-leninst, a partidului de tip nou. Generalizarea genială în lucrările lui Lenin și Stalin a datelor celor mai noi ale desvoltării științei, a experienței mondiale a mișcării revoluționare a clasei muncitoare și a experienței construcției socialiste în U. R. S. S.

Insemnătatea materialismului filozofic marxist, ca armă de luptă teoretică în lupta pentru comunism împotriva filozofiei imperialiste corupte și misticei.

Tema 11. Materialitatea lumii și legalitatea desvoltării sale.

Critica înțelegerii idealiste a lumii ca întrupare a „ideii absolute", a „spiritului universal", a „conștiinței". Renașterea învățăturilor mistice ale trecutului în filozofia burgheză actuală.

Materialismul filozofic marxist despre materialitatea lumii. Unitatea lumii în materialitatea ei. Mișcarea — forma existenței, modul de existență al materiei. Desvoltarea lumii după legile mișcării materei. Fenomenele multiforme din lume — diferitele aspecte ale materiei în mișcare.Ințelegerea materialistă a legalității naturii și a societății. Spațiul și timpul — formele obiective ale existenței materiei. Intemeietorii marxism-leninismului în lupta împotriva înțelegerii idealiste a spațiului și timpului.

Ințelegerea filozofică și fizică a materiei.

Teoria modernă a structurii materiei.

Legea conservării și transformării energiei.

Concluziile fundamentale ale teoriei relativității și ale mecanicei quantice în lumina materialismului dialectic.

Insemnătatea cercetării isvoarelor energiei intra-nucleare. Munca fizicienilor sovietici pentru soluționarea acestei probleme.

Lenin despre relativitatea oricărui tablou științific al lumii și despre adevărul absolut al existenței obiective a materiei.

Folosirea datelor științei burgheze actuale de către filosofia reacționară anglo-americană și clericalism în lupta împotriva progresului științific și a culturii maselor populare. Rolul materialismului

filosofic marxist în desvoltarea științelor naturale sovietice și de peste hotare.

Confirmarea tezelor materialismului dialectic prin cele mai noi realizări ale științelor naturale. Influența materialismului filosofic marxist asupra cercurilor progresiste de savanți streini. Critica teoriilor filosofice burgheze contemporane în științele naturale.

Tema 12. Caracterul primar al materiei și caracterul secundar al conștiinței.

Problema raportului dintre gândire și existență — este problema de bază a filosofiei. Materialismul și idealismul — două curente fundamentale în filosofie. Varietățile idealismului: idealismul subiectiv și obiectiv.

Rădăcinile de clasă și gnoseologice ale idealismului. Critica leninistă a machismului în problema despre raportul dintre gândire și existență și a legăturii dintre gândire și creer. Critica dualismului lui Kant. Misticismul și iraționalismul în filosofia burgheză contemporană.

Invățătura materialismului filosofic marxist despre materie și conștiință. Caracterul primar al materiei și cel secundar al conștiinței. Materia-isvor de sensații, reprezentări, noțiuni. Sensația ca legătură dintre conștiință și lumea exterioară. Gândirea omului este produsul materiei în organizarea ei cea mai înaltă și produsul istoriei sociale. Critica învățăturii materialismului vulgar și antropologic despre conștiință.

Materialismul dialectic despre trecerea dela materia neorganică la organică; dela materia insensibilă la cea sensibilă. Teoria științifică contemporană despre apariția vieții pe pământ. Rolul muncii în desvoltarea conștiinței la om. Gândirea și limba. Teoria lui N. I. Marr despre limbă, lucrările lui Meșceaninov.

Confirmarea de către științele naturale contemporane a învățăturii materialismului dialectic despre materie și conștiință. Teoria lui I. P. Pavlov despre activitatea nervoasă superioară la animale și însemnătatea ei pentru fundarea științifico-naturală a materialismului filosofic marxist.

Tema 13. Cognoscibilitatea lumii și a legalităților sale.

Critica negării idealiste a cognoscibilității lumii și a legalităților sale. Critica agnosticismului și a scepticismului.

Materialismul filosofic marxist despre cognoscibilitatea lumii și legalitățile sale.

Teoria reflexului, baza teoriei marxist-leniniste a cunoașterii. Critica făcută de Lenin a „teoriei ierogiifelor"

Etapele fundamentale ale procesului de cunoaștere. Dela contemplarea vie la gândirea abstractă și dela aceasta la practică este

calea dialectică a cunoaşterii adevărului, a cunoaşterii realităţii obiective. Practica ca izvor şi criteriu al veracităţii cunoaşterii realităţii obiective. Rolul percepţiilor sensibile în procesul cunoaşterii. Senzaţia — imaginea subiectivă a lumii obiective, legătura nemijlocită a conştiinţei cu lumea din afară. Unilateralitatea şi inconsistenţa sensualismului şi a raţionalismului în filosofia premarxistă.

Rolul gândirii în procesul cunoaşterii. Teoria lui Secenov şi Pavlov despre activitatea nervoasă superioară ca o confirmare a teoriei marxist-leniniste a oglindirii. Datele psihologiei şi filozofiei materialiste actuale despre organele simţurilor şi însemnătatea lor pentru teoria cunoaşterii. Formarea noţiunilor, judecăţilor şi silogismelor. Unitatea momentelor sensibile şi raţionale în cunoaştere. Rolul practicei în cunoaşterea realităţii. Critica pragmatismului şi altor învăţături burgheze actuale în teoria cunoaşterii.

Cunoaşterea ştiinţifică şi artistică-imaginativă, unitatea şi deosebirea lor. Imaginea ca mijloc artistic specific al cunoaşterii realităţii.

Invăţătura materialismului dialectic despre adevărul obiectiv, absolut şi relativ. Desvoltarea cunoaşterii ştiinţifice dela neştiinţă la ştiinţă şi dela ştiinţa incomplectă la una mai complectă. Adevărul absolut ca suma de adevăruri relative în desvoltarea lor. Critica relativismului şi dogmatismului în cunoaştere.

Esenţa şi fenomenul. Cunoaşterea ca proces istoric de adâncire dela fenomen la esenţă şi dela esenţa de ordinul întâiu la esenţa de ordinul al doilea etc.

Tema 14. Insemnătatea materialismului filosofic marxist pentru activtatea practică a partidului comunist.

Insemnătatea revoluţionară a materialismului filosofic marxist. Lupta lui Lenin şi Stalin împotriva revizuirii materialismului filosofic marxist de către oportunişti. Unificarea eclectică în teoriile oportuniştilor şi reformiştilor a tezelor separate ale materialismului cu premizele de bază ale idealismului filosofic, agnosticismului etc.

Partinitatea materialismului filosofic marxist.

Concluziile fundamentale, cari decurg din extinderea tezelor materialismului filosofic marxist asupra studiului istoriei societăţii, din aplicarea lor la activitatea practică a partidului comunist al clasei muncitoare: istoria societăţii încetează de a mai părea o adunare de elemente intâmplătoare şi devine desvoltarea legală a societăţii; activitatea practică a partidului clasei muncitoare trebue să se bazeze nu pe cerinţele „raţiunii" abstracte, ci pe legalităţile desvoltării societăţii; ştiinţa despre istoria societăţii devine o ştiinţă exactă, dând putinţa să se folosească legile desvoltării societăţii pentru transformarea sa revoluţionară; activitatea practică a partidului trebue să se sprijine pe cerinţele desvoltării vieţii materiale a societăţii; legătura dintre teorie şi practică; unitatea lor trebue să devină principiul conducător al activităţii partidului comunist.

Insemnătatea materialismului filosofic marxist pentru lupta împotriva ideologiei burgheze actuale corupte a imperialismului.

Insemnătatea materialismului filosofic marxist pentru lupta împotriva religiei şi a superstiţiei în toate formele lor.

MATERIALISMUL ISTORIC

Tema I. Materialismul istoric ca ştiinţă.

Caracterul idealist al teoriilor despre societate şi desvoltarea social până la Marx şi Engels, Lenin despre lipsurile fundamentale ale sociologiei premaxiste.

Idealismul şi metafizica în teoria despre societate şi stat a lui Hobbes în Anglia din sec. 17. Concepţiile idealiste şi antiistorice despre societate a materialiştilor francezi din sec. 18. Concepţiile reacţionare social-politice ale filosofiei idealiste germane de la sfârşitul veacului al 18 şi începutul sec. al 19. Idealismul lui Feuerbach în concepţiile sale asupra vieţii sociale. Concepţiile istoricilor burghezi francezi din perioada Restauraţiei (Mignet, Tierry Guizot). Caracterul neştiinţific al concepţiilor socialiştilor-utopişti despre societate şi a desvoltării sale (Saint-Simon, Ch. Fourrier şi R. Owen). Socialismul utopic în România (Teodor Diamant).

Problemele sociologiei in filosofia clasică rusă din sec. 19. Caracterul idealist al concepţiilor filosofilor ruşi asupra desvoltării sociale şi elementele înţelegerii materialiste a istoriei la democraţii-revoluţionari — Belinschi, Herzen, Cernâşevschi, Dobroliubov.

Rădăcinele de clasă ale dominaţiei interpretării idealiste a istoriei până la Marx şi Engels. Incapacitatea întregei filosofii pre-marxiste de a da o teorie ştiinţifică a societăţii şi a desvoltării sociale.

Esenţa şi însemnătatea revoluţiei efectuată de Marx şi Engels în concepţiile despre societate, asupra istoriei societăţii. Materialismul istoric, creat de Marx şi Engels, este o extindere consecventă a tezelor materialismului dialectic asupra studiului vieţii sociale, ştiinţa despre legile cele mai generale ale desvoltării societăţii. Materialismul istoric ca metodă pentru toate ştiinţele sociale.

Soluţionarea de către marxism a problemei fundamentale a corelaţiei dintre existenţa socială şi conştiinţa socială şi înlăturarea a două lipsuri principale a teoriilor istorice anterioare: a) cercetarea numai a motivelor ideologice a activităţii istorice a oamenilor, b) neputinţa de a cuprinde acţiunile maselor populare.

Marx şi Engels au arătat calea studiului ştiinţific al istoriei, ca a unui proces unic, legat în procesul unilateral şi contradictoriu. Ei au creat învăţătura despre formaţiile social-economice, despre legile generale şi particulare a apariţiei, desvoltării şi decăderii lor, au descoperit legile particulare ale desvoltării şi pieirii inevitabile a capitalismului.

Invăţătura marxismului despre baza economică şi suprastructurile politice şi ideologice, cari formează în totalitatea lor o formaţie social-economică sau alta.

Marxismul a dat baza călăuzitoare pentru studiul societăţilor antagoniste — teoria claselor şi a luptei de clasă, a descoperit rolul istoric mondial al proletariatului ca creator al societăţii socialiste.

Marx şi Engels despre socialism ca rezultatul necesar al desvoltării societăţii capitaliste şi a luptei de clasă a proletariatului, a descoperit rolul istoric mondial al proletariatului ca creator al societăţii socialiste.

Marx şi Engels despre socialism ca rezultatul necesar al desvoltării societăţii capitaliste şi a luptei de clasă a proletariatului. Materialismul istoric şi transformarea socialismului din utopie în ştiinţă.

Materialismul istoric ca metodă de cunoaştere ştiinţifică a legalităţilor desvoltării sociale, ca o călăuză a acţiunii revoluţonare. Critica teoriilor sociologilor burghezi, cari neagă legalităţile în desvoltarea socială şi cari afirmă ruptura complectă în desvoltare între natură şi societate (subiectiviştii, voluntariştii) sau le identifică între ele (naturalism, şcoala biologică).

Desvoltarea ulterioară şi îmbogăţirea teorii materialismului istoric în operele lui Lenin şi Stalin cu aplicare la epoca nouă — epoca imperialismului şi a revoluţiei proletare, epoca luptei pentru victoria şi construcţia socialismului în URSS.

Lupta lui Lenin şi Stalin împotriva revizuirii materialismului istoric din partea oportunismului rus şi internaţional. Critica lui Lenin a obiectivismului burghez în sociologie.

Fondul reacţionar al teoriilor actuale ale rasismului, teologiei, agnosticismului, neokantianismului, neohegelianismului etc.

PARTEA I BAZA ECONOMICĂ A SOCIETĂŢII.

Tema 2. Condiţiile vieţii materiale a societăţii.

Noţiunea condiţiilor vieţii materiale. Rolul mediului geografic ca una din condiţiile permanente şi necesare ale desvoltării societăţii.

Critica teoriilor burgheze de pretutindeni şi dela noi din ţară despre rolul mediului geografic, a geopoliticei fasciste. Greşala lui Plehanov în aprecierea rolului mediului geografic în desvoltarea societăţii.

Influenţa creşterii populaţiei asupra desvoltării societăţii. Critica teoriilor burgheze a populaţiei, a teoriilor reacţionare fasciste şi anglo-americane a rasismului.

Mijlocul de producţie al bunurilor materiale — forţa principală determinantă în sistemul condiţiior vieţii materiale a societăţii.

Două aspecte ale modului de producţie: forţele de producţiei ale

societăţii şi relaţiile de producţie ale oamenilor. Caracterul social al producţiei. Formele relaţiilor de producţie: relaţiile de producţie ca relaţii de dominaţie şi supunere, ca relaţii de colaborare şi ajutor reciproc al oamenilor liberi de exploatare, ca relaţii de trecere dela o formă de relaţii de producţie la o altă formă.

Modul de producţie — întruparea unităţii forţelor de producţie şi a relaţiilor de producţie în procesul de producţie a bunurilor materiale.

Modul de producţie determinat istoriceşte este baza formaţiunii social-economice.

Tema 3. Cele trei particularităţi ale producţiei.

Modificarea neîntreruptă şi desvoltarea producţiei. Reconstrucţia întregului mod de viaţă socială şi politică în raport cu modificările modului de producţie. Modificarea vieţii spirituale a societăţii. Istoria desvoltării societăţii — istoria modului de producţie, istoria desvoltării forţelor de producţie şi a relaţiilor de producţie a oamenilor, istoria maselor muncitoare.

Forţele de producţie — elementul cel mai mobil, revoluţionar şi determinat al desvoltării producţiei. Raportul reciproc al forţelor de producţie. Influenţa activă inversă a relaţiilor de producţie asupra desvoltării forţelor de producţie.

Apariţia noilor forţe de producţie şi a relaţiilor de producţie corespunzătoare lor în sânul regimului vechi. Trecerea dela relaţiile de producţie vechi la cele noi în societăţile antogoniste pe calea răsturnării revoluţionare a vechilor relaţii de producţie şi afirmarea celor noi. Particularităţile apariţiei modului socialist de producţie. Rolul noilor idei sociale înaintate, a noii puteri politice în desfiinţarea vechilor relaţii de producţie şi crearea de noi relaţii de producţie.

Deosebirea radicală a trecerii dela capitalism la socialism de toate formele de tranziţie din trecut la un nou mod social de producţie.

Tema 4. Desvoltarea forţelor de producţie şi a relaţiilor de producţie în formaţiile social-economice presocialiste

Cele cinci tipuri de relaţii de producţie cunoscute istoriei: comunist-primitiv, sclavagist, feudal, capitalist şi socialist.

Esenţa relaţiilor de producţie în societăţile primitivă, sclavagistă, feudală şi capitalistă şi dependenţa acestor relaţii de producţie de un nivel determinat al forţelor de producţie. Existenţa proprietăţii particulare asupra mijloacelor de producţie şi exploatarea muncii — trăsătura generală a formaţiilor antagoniste social-economice. Particularităţile în desvoltarea forţelor de producţie şi a relaţiilor de producţie în formaţiile precapitaliste.

Caracterul desvoltării forţelor de producţie şi a relaţiilor în societatea capitalistă, caracterul inconciliabil şi creşterea contradic-

țiilor dintre caracterul forțelor de producție și al relațiilor de producție în capitalism, exprimarea acestor contradicții în economia politică și ideologică. Crizele economice din țările capitaliste ca una din manifestările cele mai importante ale antagonismului dintre forțele de producție și relațiile de producție.

Particularitățile desvoltării contradicțiilor capitalismului în diferite țări.

Imperialismul și trăsăturile sale fundamentale. Legea desvoltării inegale ale capitalismului în epoca imerialismului.

Lipsa de concordanță dintre forțele de producție și relațiile de producție — baza economică a revoluțiilor sociale. Imperialismul ca ultima etapă a capitalismului.

Critica teoriei menșeviste, kautschiene a forțelor de producție, a teoriei reformiste „integrării pașnice a capitalismului în socialism", a teoriei falimentului automat al capitalismului. Critica „socialismului democratic" al laburiștilor.

Tema 5. Desvoltarea forțelor de producție și a relațiilor de producție în societatea socialistă.

Apariția și desvoltarea regimului socialist ca rezultat al victoriei Marei Revoluții Socialiste din Octombrie 1917. Metoda sovietică de industrializare. Politica de colectivizare a economiei agricole. Victoria socialismului în U.R.S.S. Proprietatea socială asupra mijloacelor de producție. Baza relațiilor de producție în regimul socialist. Două forme de proprietate socialistă în U.R.S.S. Inexistența exploatării omului de către om. Principiul socialist al repartiției după muncă. Caracterul relațiilor reciproce dintre oameni în procesul de producție ca relații de colaborare tovărășească și ajutor reciproc socialist al muncitorilor liberi de exploatare. Deplina concordanță a relațiilor de producție cu starea forțelor de producție în societatea socialistă. Ritmul accelerat de desvoltare al forțelor de producție în regimul socialist.

Legalitățile desvoltării regimului socialist în U.R.S.S. și avantagiile sale față de modul capitalist de producție.

Caracterul planificat al desvoltării economiei socialiste. Formele și metodele socialiste de muncă. Rolul planurilor cincinale staliniste în transformarea economică a U.R.S.S. Ritmurile fără precedent ale desvoltării forțelor de producție în U.R.S.S. Victoria Uniunii Sovietice asupra Germaniei hitleriste — mărturia superiorității regimului social sovietic asupra regimului capitalist. Planul cincinal al refacerii și desvoltării economiei naționale în U.R.S.S.

Rolul partidului comunist și al Statului sovietic în desvoltarea forțelor de producție ale societății socialiste.

Particularitățile desvoltării forțelor de producție și a relațiilor de producție în țările de democrație nouă.

Critica teoriilor oportuniste de dreapta şi a celor troţchiste a desvoltării economiei socialiste.

PARTEA II. TEORIA CLASELOR, A LUPTEI DE CLASA ŞI A STATULUI

Tema 6. Teoria claselor şi a luptei de clasă

Lenin despre însemnătatea teoriei marxiste a luptei de clasă pentru ştiinţa despre societate. Ceace e nou şi hotărîtor în învăţătura lui Marx despre clase şi lupta de clasă în comparaţie cu sociologia anterioară.

Definiţia marxist-leninistă a claselor. Origina claselor. Lupta dintre clase — forţa motrice a desvoltării istorice în societăţile antagoniste. Clasele şi lupta de clasă în societăţile sclavagistă, feudală şi capitalistă. Lupta de clasă cea mai ascuţită dintre exploatatori şi exploataţi este trăsătura fundamentală a regimului capitalist.

Formele fundamentale ale luptei de clasă a proletariatului. Introducerea conştiinţei socialiste în mişcarea muncitorească spontană. Partidul comunist — detaşamentul înaintat, organizat, conştient, marxist al proletariatului. Partidul — clasa — massa. Rolul conducătorilor proletariatului în lupta de clasă. Deosebirea radicală a înţelesului marxist şi liberal al luptei de clasă. Ducerea de către marxism a învăţăturii despre lupta de clasă până la recunoaşterea dictaturii proletariatului. Inceputul popularizării învăţăturii marxiste în România în a doua jumătate a secolului al XIX-lea (C. Dobrogeanu Gherea).

Insemnătatea analizei leniniste-staliniste a particularităţilor mişcării muncitoreşti ruse pentru activitatea revoluţionară a partidului bolşevic.

Dictatura proletariatului este continuarea luptei de clasă în forme noi. Clasele şi lupta de clasă în U.R.S.S. în perioada de tranziţie dela capitalism la socialism. Critica lui Stalin a teoriei oportuniste despre stingerea luptei de clasă în perioada de tranziţie. Desfiinţarea claselor exploatatoare în URSS. Victoria socialismului. Modificarea structurii de clasă în URSS. Clasa muncitoare, ţărănimea şi intelectualitatea din URSS şi caracterul lor nou. Crearea unităţii morale politice a societăţii sovietice Ştergerea hotarelor de clasă între clasa muncitoare şi ţărănime şi deasemeni între clase şi intelectualitate în URSS. Rolul conducător al clasei muncitoare, ca clasă înaintată a societăţii socialiste şi a avantgardei sale, — Partidul Comunist (b) al Uniunii Sovietice — în luptă cu rămăşiţele a ceeace este vechi.

Insemnătatea internaţională a lichidării claselor exploatatoare în URSS.

Lupta de clasă în ţările cu democraţie populară.

Lupta de clasă în ţările capitaliste în etapa actuală. Rolul par-

tidelor comuniste în lupta de clasă a proletariatului. Lupta a două lagăre opuse — imperialist şi antiimperialist. Slăbirea forţelor imperialismului şi creşterea forţelor democraţiei şi socialismului, superioritatea forţelor unite ale democraţiei şi socialismului asupra lagărului antidemocratic al imperialismului. Ieşirea din sistemul imperialist al unui şir de ţări din Europa Centrală şi Sud-Estică. Crearea în ţările de democraţie nouă a bazelor de tranziţie pe calea desvoltării socialiste. Noi „trăim într'un veac, când toate drumurile duc spre comunism" (Molotov).

Critica concepţiilor actuale burgheze şi social democrate asupra claselor şi luptei de clasă.

Tema 7. **Statul şi dreptul. Teoria revoluţiei şi a dictaturii proletariatului**

Apariţia statului. Statul produs şi manifestare a neîmpăcării contradicţiilor de clasă, organ al violenţei unei clase asupra alteia. Armele şi mijloacele puterii de stat .Două funcţiuni de bază ale statului — internă şi externă.

Esenţa statului în societatea antagonistă şi diferite forme ale conducerii de stat. Democraţia burgheză ca una din formele dictaturii burgheze însemnătatea progresistă a democraţiei burgheze în perioada desvoltării ascendente a capitalismului şi reacţionarismul ei în epoca imperialismului. Criza democraţiei burgheze parlamentare actuale Dreptul şi raporturile de drept ca oglindirea condiţiilor economice a vieţii societăţii. Dreptul ca unul din mijloacele puterii de stat, este exprimarea voinţei clasei dominătoare ridicată la lege. Esenţa de clasă a dreptului burghez — întărirea şi protecţia sistemului de exploatare a clasei dominante. Fetişismul dreptului burghez.

Fascismul cea mai feroce dictatură a celor mai prădalnici, celor mai hrăpăreţi imperialişti. Desfiinţarea de către fascism a celor mai elementare drepturi şi libertăţi democratice a celor ce muncesc. Lupta popoarelor democratice împotriva despotismului şi a tiraniei hitleriste. Rolul istoric al URSS în distrugerea fascismului german. Victoria democraţiei populare într'un şir de state din Europa Estică şi Sud-Estică. Particularităţile constituţiilor din ţările de democraţie nouă.

Imperialismul anglo-american — duşmanul unei desvoltări cu adevărat democratice a popoarelor.

Revoluţia socială ca un fenomen legal inevitabil în societatea pe clase.

Legea fundamentală a revoluţiei sociale. Răscoala robilor. Răscoala iobagilor. Revoluţiile burgheze şi burghezo-democratice. Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie şi însemnătatea ei istorică mondială. Deosebirea dintre revoluţia burgheză şi socială. Noua teorie a revoluţiei socialiste elaborată de Lenin şi Stalin.

Lupta lui Lenin şi Stalin cu teoriile antimarxiste despre revoluţie

Teoria marxist-leninistă despre dictatura proletariatului. Răsturnarea capitalismului, dărâmarea mașinei burgheze de Stat și crearea dictaturii proletariatului — conținutul fundamental al revoluției proletare. Lupta lui Lenin și Stalin împotriva oportuniștilor Internaționalei II, a anarhismului și troțchismului în problema raportului revoluției proletare față de statul burghez. Cele trei laturi ale dictaturii proletariatului.

Particularitățile trecerii la socialism în țările de democrație nouă. Statul în Republica Populară Română.

Tema 8. Statul socialist sovietic.

Desvoltarea de către Lenin și Stalin a teoriei marxiste a statului. Puterea sovietică ca formă de stat a dictaturii proletariatului, ca o nouă formă a organizației de stat, noul tip de stat. Deosebirea radicală a Sovietelor de forma parlamentară burghezo-democrată a statului. Lenin și Stalin despre particularitățile caracteristice ale puterii sovietice.

Alianța clasei muncitoare cu țărănimea principiul cel mai înalt al dictaturii proletariatului.

Statul socialist sovietic — singurul stat democratic consecvent până la sfârșit. Democrația sovietică — democrație de tip superior.

I. V. Stalin despre statul sovietic. Cele două faze principale ale desvoltării statului sovietic. Funcțiunile de bază ale statului socialist în prima și a doua fază a desovltării sale. Izvoarele de putere ale statului Sovietic.

Marea Constituție Stalinistă. Regimul Socialist Sovietic și Statul Sovietic ca forma cea mai bună a organizării avântului economic și cultural al țării în timp de pace și rezistență față de dușman în timp de război.

Dreptul socialist sovietic, deosebirea lui principală de toate formele de drept cari au existat. Dreptul sovietic — arma statului Sovietic în lupta pentru desăvârșirea construcției societății socialiste și trecerea treptată la comunism. Dreptul socialist-sovietc — este voința clasei muncitoare și a tuturor celor ce muncesc, voința poporului Sovietic înălțată la lege. Democratismul consecvent al dreptului sovietic. Statul socialist sovietic în perioada Marelui război pentru apărarea Patriei. Rolul sporit al statului sovietic pe arena internatinală. Statul Sovietic — factorul cel mai puternic al păcii dintre popoare, bastionul forțelor democratice din toată lumea în lupta lor împotriva forțelor reacțiunii. Partidul Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice — este forța conducătoare și îndrumătoare în sistemul statului sovietic. Politica partidului bolșevic — baza vitală a regimului sovietic. I. V. Stalin despre necesitatea Statului în regimul comunist din U. R. S. S. în condițiunile încercuirii capitaliste. Sarcinile întăririi mai departe a Statului sovietic în perioada desăvârsirii construcției societății socialiste și a trecerii treptate dela socialism la comunism.

Tema 9. Problema națională

Aplicarea materialismului istoric față de soluționarea problemei raselor și națiunilor. Opoziția radicală dintre teoria marxist-leninistă și teoriile burgheze privitor la problema rasei și națiunei. „Teoria" rasistă și bestialitatea rasială a fasciștilor. Definirea stalinistă a națiunii. Națiunea și rasa. Rasele în trecutul îndepărtat și în prezent. Desvoltarea capitalismului, mișcarea națională și formarea națiunilor și statelor naționale. Națiunile și clasele.

Inflorirea culturilor naționale după formă și socialiste după conținut în socialism ca o condiție necesară pentru contopirea lor într'o singură cultură internațională comună, cu o limbă comună după victoria comunismului în toată lumea.

Fundarea și desvoltarea de către Lenin și Stalin a teoriei și programei bolșevice în chestiunea națională. Rezolvarea chestiunii naționale în URSS. Statul socialist sovietic multinațional.

Prietenia popoarelor ca una din forțele motrice ale desvoltării societății sovietice, una din bazele tăriei și indestructibilității regimului sovietic. Prietenia popoarelor URSS unul din principalele isvoare a victoriei poporului sovietic în Marele război de apărare a Patriei. I. V. Stalin despre marele popor rus, ca forța conducătoare a Uniunii Sovietice in mijlocul tuturor popoarelor țării.

Prietenia popoarelor ca una din bazele patriotismului sovietic.

Victoria ideologiei sovietice despre egalitatea în drepturi a raselor și națiunilor asupra ideologiei fasciste a rasismului. Lupta ideologiei sovietice împotriva teoriilor burgheze a naționalismului militant și a rasismului în condițiile actuale. Critica cosmopolitismului ca predică fățarnică a nihilismului național a burgheziei imperialiste.

Chestiunea națională în cel de al doilea război mondial. Lupta popoarelor iubitoare de libertate împotriva fascismului, pentru independența lor națională.

Ascuțirea crizei sistemului colonial și avântul mișcării de eliberare națională în coloniì și în țările dependente după cel de al doilea război mondial. Uniunea Sovietică bastionul luptei popoarelor împotriva subjugării lor economice și politice din partea imperialiștilor din U. S. A.

Tema 10. Marxism-leninismul despre război

Intemeietorii marxism-leninismului despre originea războaielor. Războiul ca o continuare a politicii uneia sau alteia din clase cu alte mijloace de violență.

Două feluri de războaie: — juste și nejuste. Rolul scopului progresist și just în obținerea victoriei în război.

Caracterul de clasă și rolul armatei în formațiile sociale antagoniste. Armata ca arma cea mai de seamă a clasei dominante, care

îi asigură dictatura sa şi ducerea de războaie împotriva altor state. Armata sovietică şi deosebirea ei radicală de armatele statelor capitaliste. I. V. Stalin despre cele trei particularităţi ale armatei sovietice.
Critica teoriilor burgheze şi fasciste despre natura socială a războiului şi armatei.

Definiţia stalinistă a artei şi ştiinţei militare. Factorii de războiu cari acţionează permanent şi temporar.

Dependenţa forţelor armate şi a mijloacelor de a purta războiul de condiţiile economice şi creşterea ei în mersul desvoltării istorice, mai ales în veacul al 20. Incapacitatea statelor capitaliste de a soluţiona just problemele economiei de războiu.

Insemnătatea factorului moral în războiu, legătura lui cu regimul social şi de stat al ţării, cu caracterul social al războiului. Mărginirea manifestării factorului moral-politic în condiţiile războaielor statelor burgheze.

Modul de a duce războiul, posibilităţile economice şi morale ale statelor beligerante ca cele mai de seamă condiţiuni, cari determină mersul şi rezultatul războiului actual. Legătura lor reciprocă şi condiţionarea lor. Elaborarea de către I. V. Stalin a bazelor ştiinţei militare sovietice şi aplicarea ei strălucită în perioada războiului civil şi a intervenţiunii şi în Marele război pentru apărarea Patriei; al poporului sovietic.

Superioritatea regimului social şi de stat sovietic faţă de regimul capitalist al statelor burgheze şi crearea unei puternice baze economice militare, care a asigurat victoria Uniunii Sovietice în cel de al doilea război mondial.

Spiritul înalt moral al armatei şi poporului sovietic, ca unul din isvoarele de bază a victoriei asupra Germaniei fasciste şi a Japoniei imperialiste.

Superioritatea strategiei şi tacticei militare sovietice asupra strategiei şi tacticei forţelor armate a statelor capitaliste. Modele de strategie, tactică şi artă operativă stalinistă în istoria marelui război pentru apărarea Patriei. Crahul ideologiei militare şi a şcoalei militare a Germaniei fasciste.

Rolul politicei partidului bolşevic şi al lui I. V. Stalin în obţinerea victoriei în Marele războiu pentru apărarea Patriei a poporului sovietic.

Lupta Uniunii Sovietice pentru pace, pentru democraţie, împotriva aţâţătorilor la un nou război mondial.

Marxism-leninismul despre condiţiile desfiinţării războaelor.

Tema 11. Rolul maselor populare şi al personalităţii în istorie

Marxism-leninismul despre libertatea şi necesitatea în desvoltarea societăţii. Rolul factorului subiectiv în evenimentele istorice. Creşterea rolului factorului subiectiv în societatea socialistă.

Materialismul istoric despre rolul maselor populare, ca forța fundamentală activă în istorie. Lupta lui Plehanov și Lenin împotriva ·ue ·giei subiective a narodnicilor.

Marxism leninismul despre rolul oamenilor mari în istorie. Marx, Engels, Lenin, Stalin — conducătorii clasei muncitoare. Imbinarea la conducătorii proletariatului a puterii teoretice cu experiența organizatorică practică a mișcării proletare. I. V. Stalin despre Lenin și omul politic de tipul leninist.

Marxism-leninismul despre raporturile reciproce ale masei, clasei, partidului și conducătorilor.

Rolul partidului și al lui I. V. Stalin în construcția socialismului și în organizarea victoriei poporului sovietic în Marele război pentru apărarea Patriei. Poporul sovietic — avantgarda omenirei progresiste, creatorul conștient, constructorul societății comuniste. I. V. Stalin ca conducător al poporului sovietic și al celor ce muncesc din toată lumea.

Critica teoriilor burgheze reacționare contemporane privitor la problema rolului personalității în istorie.

PARTEA III. FORMELE CONȘTIINȚEI SOCIALE ȘI ROLUL IDEILOR ÎNAINTATE ÎN DESVOLTAREA SOCIALĂ

Tema 12. Formele conștiinței sociale.

Baza economică a societății și suprastructurile politice și juridice. Formele conștiinței sociale — morala, știința, filosofia, arta și religia. Caracterul de clasă, partinic al suprastructurilor.

Viața spirituală a societății — este oglindirea vieții materiale a societății. Condițiile materiale ale vieții societății ca izvor și bază de desvoltare a suprastructurilor ideologice și politice. Acțiunea reciprocă a bazei și suprastructurilor.

Rolul suprastructurilor politice și juridice în desvoltarea bazei economice. Rolul reacționar al statului și dreptului actual burghez.

Rolul ideilor sociale în desvoltarea vieții materiale a societății. Ideile revoluționare și ideile reacționare. Ideile reacționare ca o piedică pentru desvoltarea socială. Rolul ideilor revoluționare în progresul social. Forța organizatoare și transformatoare a ideilor marxist-leniniste.

Știința ca formă a conștiinței sociale. Cunoașterea științifică a lumii — arma reconstrucției practice a societății. Caracterul de clasă al științei în societatea de clasă. Lupta împotriva ideilor reacționare ale științei burgheze.

Filosofia ca formă a conștiinței sociale. Filosofia și științele concrete, legătura și raporturile reciproce ale lor. Partinitatea filosofiei. Falimentul filosofiei burgheze contemporane întoarcerea ei la teoriile învechite ale idealismului și teologiei

Lupta ideologiei socialiste sovietice împotriva ideologiei burgheze în etapa contemporană.

Marxism-leninismul despre morală. Origina moralei în societatea pe clase. Caracterul de clasă al moralei. Moralitatea claselor asuprite şi a claselor dominante exploatatoare. Morala animalică a fascismului şi a rasismului anglo-american.

Arta şi ştiinţa, deosebirea între ele. Arta este oglindirea, reproducerea realităţii sub forma de imagini sensibile. Imaginea artistică — forma specifică a oglindirei şi reproducerii realităţii.

Origina artei. Dependenţa artei de relaţiile sociale. Critica teoriei „artă pentru artă". Arta în societatea de clase. Lenin şi Stalin despre partinitatea artei şi literaturii. Marasmul artei burgheze actuale în putrefacţie. Marxism-leninismul despre originea religiei. Rădăcinile sociale şi rolul religiei în capitalism; religia ca arma de asuprire şi exploatare. Marxism-leninismul este un ateism militant. Lenin şi Stalin despre atitudinea partidului muncitoresc faţă de religie şi despre tactica luptei cu religia.

Particularitatea suprastructurilor politice şi ideologice în ţările capitalismului. Particularităţile suprastructurilor politice şi ideologice în ţările de democraţie nouă.

Baza economică şi suprastructurile în socialism. Rolul deosebit al suprastructurilor în desvoltarea societăţii socialiste.

Rolul statului şi dreptului sovietic în desvoltarea economiei socialiste. Politica statului sovietic şi a partidului comunist, — baza vitală a desvoltării societăţii sovietice, a economiei şi ideologiei lui.

Rolul ideologiei sovietice marxist-leniniste în lupta pentru construirea societăţii noi, socialiste.

Marea însemnătate a ideii leninismului despre posibilitatea victoriei socialismului la început într'o singură ţară. I. V. Stalin despre rolul ideii prieteniei popoarelor, a unităţii moral-politice şi al patriotismului sovietic. Patriotismul sovietic ca isvor de fapte eroice ale oamenilor sovietici în zilele Marelui războiu pentru apărarea Patriei, şi în zilele muncii paşnice.

Rolul statului socialist sovietic, al partidului bolşevic şi al ideologiei marxist-leniniste sovietice în lupta cu rămăşiţele capitalismului în conştiinţa oamenilor, în opera de construcţie a comunismului în U. R. S. S.

Critica „materialismului economic" care neagă rolul activ al ideilor sociale, şi critica teoriilor idealiste antimarxiste despre stat, drept, ideologie.

Insemnătatea internaţională şi forţa mare a ideologiei marxist-leniniste în lupta cu ideologia burgheză contemporană.

Tema 13. **Rolul ideilor socialiste înaintate în desvoltarea socială.**

Condiţiile apariţiei ideilor sociale noi. Rezolvarea sarcinilor devenite actuale a vieţii materiale a societăţii pe calea de luptă revolu-

ționară conștientă a claselor înaintate împoriva lumii vechi — legalitatea desvoltării sociale. Rolul mobilizator și organizator uriaș al noilor idei sociale înaintate în unirea forțelor clasei de avantgardă pentru rezolvarea noilor probleme, pentru ușurarea mersului înainte al societății.

Revoluția în domeniul conștiinței, în domeniul ideilor, este un prolog la luptele politice de clasă, la revoluție. Confirmarea acestei legalități de către istoria luptei revoluționare de eliberare a claselor înainte ale societății. Materialismul filozofic și ateismul — teorii înaintate ale democrației burgheze ca o armă ideologică ascuțită a burgheziei revoluționare în lupta împotriva feudalismului în Anglia veacului al 17, în Franța veacului al 18 și în alte țări. Gândirea filozofică socială înaintată a democraților revoluționari din veacul al 19 în luptă împotriva iobăgiei și a monarhiei țariste în Rusia. Gândirea materialistă în Principate în secolul al XIX-lea.

Marxismul ca expresie ideologică-teoretică a situației și luptei clasei muncitoare, fundarea științifică a rolului său mondial istoric. Marxismul ca învățătura maselor proletare, steagul lor de luptă. Marx și Engels conducătorii vii ai mișcării proletare vii, care crește și se întărește în fiecare zi.

Spontaneitatea — particularitatea fundamentală a legalităților desvoltării societății burgheze.

Creșterea și ascuțirea tuturor contradicțiilor capitaliste în epoca imperialismuui și cea mai cruntă luptă ideologică a tuturor forțelor progresului și forțelor reacțiunii. Eliberarea masselor populare de sub influența ideologiei burgheze și pătrunderea lor de ideile marxism-leninismului. Rolul partidului bolșevic și al conducătorilor săi Lenin și Stalin în pregătirea ideologică a clasei muncitoare din Rusia pentru Marea revoluție socialistă din Octombrie.

Trecerea la socialism — sfârșitul preistoriei societății umane și începutul istoriei sale adevărate, trecerea din împărăția necesității oarbe în împărăția libertății.

Rolul nemăsurat de crescut al conștiinciozității ideologice socialiste în desvoltarea societăți sovietice și a realizării trecerii treptate dela socialism la comunism. Nimicirea rămășițelor capitalismului în conștiința oamenilor, învingerea religiei în URSS. Știința sovietică. I. V. Stalin despre misiunile științei sovietice de a ajunge și a întrece realizările științifice din țările capitaliste. Sarcinile științei sovietice în îndeplinirea noului plan cincinal. Rolul științei sovietice în construirea comunismului în țara noastră. Materialismul dialectic și istoric — unica filozofie științifică. Rolul filozofiei marxist-leniniste în lupta pentru construcția comunismului. Insemnătatea discuției filozofice organizată de C. C. al PC (b) al U S. în 1947, în desvoltarea ideologiei sovietice.

Arta societății socialiste. Realismul socialist ca metodă de bază a artei sovietice. Conținutul socialist și forma națională a artei sovietice. Arta sovietică cea mai ideologică și mai înaintată artă din lume.

Desvoltarea patriotismului sovietic — sarcina de frunte a artei socialiste. Ideologia bolşevică este baza artei sovietice. Rolul artei şi literaturii sovietice în întărirea unităţii morale politice a poporului sovietic, în educarea poporului în spiritul comunismului. Importanţa hotărîrilor CC al PC (b) al US. privitor la problemele ideologice pentru desvoltarea artei şi literaturii sovietice.

Lupta ideologiei sovietice împotrva ideologiei burgheze în etapa actuală. Lupa împotriva servilismului faţă de străinătate, lupta împotriva curentului formalist în ştiinţă, artă, muzică. Superioritatea culturii înaintate sovietice faţă de cultura burgheză. Ideologia socialistă — arma puternică în lupta popoarelor frăţeşti pentru socialism.

Tema 14, Marxism-leninismul despre morala comunistă.

Intemeietorii marxism-leninismului despre morala comunistă.

Morala comunistă forma cea mai înaltă a moralităţii clasei muncitoare.

Constructia socialismului în URSS şi crearea unităţii moral-politice a societăţii sovietice. Noul chip spiritual şi creşterea ideologică a oamenilor sovietici — cucerirea cea mai de seamă a Marei revoluţii socialiste din Octombrie şi a construcţiei socialismului. Drepturile şi obligaţiile cetăţenilor din URSS.

Rolul unităţii moral-politice a societăţii sovietice în Marele războiu pentru apărarea Patriei. Lenin şi Stalin despre chipul moral al bolşevicului. Desvoltarea patriotismului sovietic şi a mândriei naţionale sovietice. Lupta împotriva servilismului faţă de Occidentul burghez.

Lupta împotriva fenomenelor antistatale şi antisociale. Lupta împotriva rămăşiţelor moralei burgheze în familia sovietică, în viaţa zilnică sovietică.

Trecerea treptată dela socialism spre comunism şi sarcinile educaţiei comuniste a celor ce muncesc.

PARTEA IV. SOCIALISM ŞI COMUNISM

Tema 15. Socialism şi Comunism

Descoperirea de către Marx şi Engels a legilor desvoltării societăţii umane şi fundarea de către aceştia a teoriei comunismului ştiinţific. Desvoltarea şi îmbogăţirea teoriei comunismului ştiinţific de către Lenin şi Stalin.

Trecerea dela capitalism la socialism ca perioada de transformare revoluţionară a primului în cel de al doilea. Dictatura proletariatului ca instrument pentru construirea societăţii comuniste.

Socialismul şi comunismul cele două faze a desvoltării societăţii comuniste. Baza materială a socialismului şi comunismului.

Trăsăturile comune şi distinctive dintre socialism şi comunism.
Principiul socialismului — dela fiecare după capacitate, fiecăruia după muncă. Principiul comunismului — dela fiecare după capacităţi, fiecăruia după necesităţi.
Condiţiile trecerii dela socialism spre comunism
Construcţia socialismului în URSS.
Desvoltarea forţelor de producţie în URSS în anii planurilor cincinale staliniste.
Nivelul tehnic al industriei şi economiei agricole în URSS. Transformările radicale în nivelul productiv tehnic şi cultural al clasei muncitoare şi ţărănimii. Intelectualitatea sovietică. Desvoltarea culturei socialiste după conţinut, naţională după formă.
Constituţia stalinistă a URSS este legea de bază a societăţii socialiste.
Mişcarea stahanovistă şi însemnătatea ei în pregătirea condiţiilor pentru trecerea dela socialism spre comunism.
Stalin despre posibilitatea construirii comunismului în Uniunea Sovietică în condiţiile încercuirii capitaliste.
Perioada desăvârşirii construirii societăţii socialiste în URSS şi a trecerii treptate dela socialism la comunism. Rezolvarea problemei economice fundamentale din URSS — condiţia de bază a trecerii dela socialism la comunism. Căile de desfiinţare a contradicţiei dintre oraş şi sat, dintre munca intelectuală şi fizică.
Educaţia comunistă a masselor, lupta cu rămăşiţele capitalismului în conştiinţa oamenilor şi ridicarea nivelului ideologic şi cultural al celor ce muncesc — este condiţia politică hotărîtoare a trecerii de la socialism la comunism.
Noul plan cincinal — un pas nou înainte în desăvârşirea construcţiei societăţii socialiste şi a trecerii treptate dela socialism la comunism.
I. V. Stalin despre forţele motrice ale societăţii sovietice.
Statul socialist sovietic — instrumentul hotărîtor şi principal în opera de desăvârşire a construcţiei societăţii socialiste şi a trecerii dela socialism la comunism.
Partidul comunist (bolşevic) al US. conducătorul şi organizatorul poporului sovietic în lupta lui pentru construirea societăţii comuniste, forţa inspiratoare şi îndrumătoare în sistemul dictaturii clasei muncitoare.
Unitatea morală-politică a societăţii sovietice. Prietenia popoarelor din URSS. Patriotismul sovietic. Particularităţile principale ale patriotismului sovietic, care uneşte armonios tradiţiile naţionale ale popoarelor şi intereselor vitale comune ale tuturor celor ce muncesc din Uniunea Sovietică.
Contradicţiile sub socialism şi caracterul lor neantagonist. Critica şi autocritica ca forţă motrică a desvoltării societăţii socialiste, ca o formă deosebită de descoperire şi învingere a contradicţiilor sub socialism.
Lupta cu „teoriile" pseudo-socialiste ale socialiştilor de dreapta.

DIN LITERATURA ANTIMONARHICA ȘI ANTIDINASTICĂ

II*)

de Academician Barbu LĂZĂREANU

In prima parte a acestui studiu de Istorie contemporană a României văzută și infățișată prin literatura ei politico-socială, am arătat că, între anii 1867-1876 scrisul lui Bogdan Petriceicu Hasdeu și cel al lui Al. Macedonski au predominat, cu beletristica lor tânără, ușoară, polemicele și satirele, în proză și în versuri, cu referire la monarh și la dinastie.

Am parcurs oare, în ce-i privește, toate publicațiile? Și am făcut toate desprinderile necesare?

Din gazetele vremii n'am citat „Perseveranța". E drept, că a fost una din foile cari au desamăgit din capul locului.

A căutat în întâile paragrafe ale editorialului ei să dea impresia unui organ revoluționar:

„Până la 1848, vechiul edificiu social ca și cel politic domina peste întreaga noastră stare de lucruri: cu un cuvânt, trecutul nu fusese întru nimic jicnit sau atacat.—Mina ideilor democratice isbucnind însă în acea epocă mai în toată Europa, multe ruine s'au grămădit peste acel trecut... Criza continuă, dar, în care se bate continentul de atunci; este o consecuență nestrămutată a altoiului democratic ce pătrunzând încetul cu încetul în sângele corpului bătrânelor instituții, îl ține fără încetare într'o agitație febrilă, care nu se va liniști decât când ideile cele noi de libertate și egalitate vor înlocui, în legi ca și în moravuri, ideile cele vechi de despotism și privilegiu".

---

*) Vezi: Studii II.

1) Gazeta își avea titlul **„Perseveranța"** nu Perseverența, deoarece, exceptându-l pe B. P. Hasdeu, redactorii și colaboratorii (prozatori și poeți) pronunțau și aproape ortografiau cuvintele de origină franceză în maniera franțuzită.

Astfel, Directorul foii spunea: „Omagiu de recunoștință se cuvine acelor domni cari și-au luat de misiune a combate cel mai premejdios **enemic** al libertății: „*Ignorența!*" Iar poetul liric și elegiac al publicațiunii vorbea despre: „o stellă rebela" și de „o jună vergine d'amor", de o rece sepultură, de o „murmură" care se aude printre vânt", de „speranțe copiline" ce l-au delăsat, și pentru care a trebuit să recurgă la cupe nu sunt **perfide.** Poetului îi zicea *Mihail Zamphirescu.*

Mai târziu cu câțiva ani, când va mânui veacul social și filozofic, — va găsi totuș accente pe care acest vocabular („în infernul turmentării", „căci aste tempeste funeste"...) n'a fost în stare să le înăbuse.

Dar s'a răsgândit în acelaş articol. Şi s'a arătat plin de neînţelegere pentru opera lui Alexandru Ioan I. Cuza, pentru Kogălniceanul acelei epoci şi cu deosebire plin de ură pentru anul şi ziua încercării de dezrobire a ţăranului.

Totuş şi în această gazetă (nu se putea altfel; prea era apăsătoare stăpânirea oligarhică a prinţului Carol I, de Hohenzolern!) apar în foileton strigăte împotriva unei domnii depreţuitoare de norod.

Autorul e Bogdan Petriceicu Hasdeu. Nu istoricul. Ci dramaturgul. Dramaturgul întovărăşit de un adnotator care dă interpretărilor dramatice sprijinul unor acte şi documente istorice.

In foiţa (adică în foiletonul) „Perseveranţa" dela 23 Martie 1867, începe, aşa dar, publicarea lui Răsvan-Vodă dramă istorică în 5 acte în versuri.

„Din cronicarii noştri" — spunea Hasdeu — „noi ştim numai atât: că finitul secolului XVI, a fost unul din perioadele cele mai oligarhice din analele României. Această luptă de ură între boeri şi popor, între avuţi şi cei săraci, între cei apăsaţi şi cei ce apăsau, eu m'am încercat a o face pe cât se putea mai plastică, în actele I şi II. **In zadar ar voi cineva să mă acuze de a face aluziuni la actualitate,** mai repet odată, eu am voit a depinge aristocraţia şi democraţia românească din secolul XVI, iar nici de cum mărâiturile partidelor de astăzi"....

Când se apără cineva împotriva unor eventuale invinuiri că scrisul său e o batere a şeii pentru întâmplările şi oamenii vremii lui înseamnă din potrivă că el vrea cu totdinadinsul să atragă băgarea de seamă asupra actualităţii celor zugrăvite de el. Şi întru aceasta, Bogdan Petriceicu Hasdeu a izbutit. Intr'adevăr cunoscătorii de carte ai anului 1868 au ştiut să dea luarea aminte — comentatoare şi răspânditoare— versurilor cuprinse în chiar al treilea dintre foiletoanele consacrate şirului lung răsvanic din **Perseveranţa.** Erau stihuri despre care dramaturgul spunea, că mulţimea (poporul veacului al 16-lea) s'ar fi oprit să le asculte, din lectura binevoitoare a unui trecător, depe o hârtie lipită pe un stâlp de lângă biserică:

„...Frunză verde de năgară
Vodă doarme în cămară,
Iar boerii tot furând
Işi fac trebele, pe rând.

Frunză verde de năgară,
Norodul plânge şi sbiară
Dar în cer şi pe pământ
Nu-l aude nici un sfânt.

Frunză verde de năgară
Decât un domn de ocară
Iar boeri mişei şi hoţi,
Mai bine la dracu toţi".

Mulţimea adaugă o întreită afirmare versului final: „Mai bine la dracu toţi! Da, da, da!".

Dar lexicograful, căutător de expresiuni sinonimice, se deşteaptă în dramaturgul Hasdeu, şi el pune pe unul dintre ascultători să spue:

— „Fie şi la dracu, totuşi n'ar strica cuvinte dulci. De pildă: ‚la cel cu coarne şi cu coadă să te duci".
Se înţelege că-i tot dracul, dar e vorbă mai cioplită.
Şi i se răspunde:
— Ba cu coarne şi cu coadă poate să fie ş'o vită!
Mai bine dar drept la dracu.

* * *

Când în acelaş an, Hasdeu va scoate, în tipografia Lucrătorilor Asociaţi, piesa pomenită tot sub titlul Răsvan-Vodă (care în ediţia imediat următoare se va numi Răzvan şi Vidra), el va da cântului I. („un rob pentru un galbău") următorul citat din Letopiseţele lui Grigore Urechiă:

„In Moldova au cei mici despre mari acest obiceiu, de pier fără judeţ, fără vină, şi fără samă. Singuri cei mari judecători, singure pârîşi, şi singuri plinitori legii. Şi de acest obceiu Moldova nu scapă"...

Şi ca să arate că nici prin gând nu i-a trecut să atace pe Domn şi sfetnicii timpului său, el precizează lângă iscălitura cronicarului că lucrurile zugrăvite de aceste s'au petrecut „sub anul 1564".Dar lumea cunoscătoare se pricepea să întregească citatul lui Hasdeu din Grigore Urechiă cu lucrurile acestea din care mijeşte ameninţarea.

„Apoi (cei-mari) dau vina lăcuitorilor că sânt vicleni. Dară cine ar iubi să moară? Cine nu doreşte să vieţuiască? Cu drag este celor mai mari să aibă viaţă, cei mai mici încă nu o ar lepăda...

„Şi de s'ar învăţa cei mai mari de pre neşce muşte fără minte, cum se ţine domnia! Că toată albina îşi apără căscioara şi hrana lor cu acele şi cu veninul său"....

* * *

Trebue să facem salturi peste zeci şi sute de coloane din „Perseveranţa", unde străfulgerări de democraţie, gen 1848, sunt covârşite de reflexii şi interpretări oportuniste şi retrograde, ca să ajungem să citim, în numărul de la 30 Octombrie1868 al gazetei, o splendidă şarjă împotriva monarhiei în general, a lui Victor Hugo adresată lui Peletan în privinţa Spaniei.

Genialul poet spune că, poporul spaniol,, în Aragon „a instituit omul numit Dreptatea, în locul omului numit Regele; a ridicat în faţa tronului redutabilului sino no; a refuzat tributul lui Carol Quintu. Născând, acest popor a ţinut în frâu pe Carol cel Mare şi murind, pe Napoleon....

„Nu i-au lipsit decât două lucruri acestui popor: a şti să se păzească de papa şi a şti să se păzească de regele... Sufletul nemărginit al acestui popor a împrăştiat pe pământ atâta lumină încât pentru

a putea să o înăbuşească a trebuit un Torquemada; pe această "lumină" papii au pus tiara (mitra papală), grozavul instrument inamic ştiinţei. Papismul şi absolutismul s'au unit pentru a putea birui această naţiune. In urmă toată lumina ei s'a prefăcut în flăcări; şi s'a văzut Ispania legată de rug. Acest nemăsurat Quemadero a umplut lumea, fumul ei a fost în timp de trei secole norul hidos al civilizaţiei,, şi numai după ce supliciul s'a finit, şi arderea a încetat cu totul, s'a putut zice: această cenuşe este acest popor!

„Astăzi din această cenuşe naţiunea renaşte. Ce este falş cu fenicsul, este adevărat cu poporul.

„Acest popor renaşte. Naşte-va el mic? Naşte-va el mare?... Ocaziunea este unică. Ispania lăsa-o-va să scape?

„O monarhie mai mult pe continent la ce ar folosi! Ispania supusă unui rege, supusul puterilor, ce micşorare! **Afară de aceasta, a stabili astăzi, o monarhie, este aşi da osteneala pentru puţin timp. Decorul se va schimba.**

„O republică în Ispania, aceoasta ar fi ca un hola în Europa; şi acest hola zis regilor este pacea... perspectiva măcelurilor de oameni înlocuită prin lucru şi prosperitate.

...„Dacă Ispania naşte monarhie, este mică.

„Dacă însă" naşte republică[2]) este mare.

Să-şi aleagă!".

Nicolae T. Orăşanu printre a sale opere satirice, are o carte intitulată „Dicţionaru Politicu sau Epoca pro-ciocoiască".

Iată ce spune despre dinastie:

„Domni pe care naţiunea adesea nu-i prea voeşte. Dar pe care-i înzestrează cu domenii şi palate. Pentr'o naţie aceasta e spăşire de păcate. Orice dinastie 'n lume crede că-i proprietară.

Pe tron şi pe naţiune, ba chiar şi pe 'ntreaga ţară;
De şi, unde 'ntoarcem capul, vedem multe resturnate
Pribegind din ţară 'n ţară şi plângând a lor păcate.
Dar tot cred în a lor drepturi ş-au speranţe 'n viitor,
Să mai ia în stăpânire liberatul lor popor.
Pe la curţile 'n fiinţă ăşti pribegi dau la proteste,
Şi la ţară ce-i goneşte, dau mereu la manifeste"...

---

2) Prin Republică, Victor Hugo concepea nu o republică oarecare. Modelul unei republici care nu a fost republică i-l dase doară ceea a lui Louis Bonaparte, devenit apoi împărat al Franţei, sub numele de Napoleon III, sau — cum îi zicea Victor Hugo — „Napoleon cel Mic".

Poetul cetăţean înţelegea o republică cetăţească, democratică în care să fie: „bogăţie fără parasitism, conştiinţă fără prejudecată, cuvânt fără căluş, lege fără minciună... fraternitate fără baiu. El spunea că: „Spania cetăţească ar fi o Spanie tare; Spania democratică, o Spanie citadelă". O asemenea republică ar însemna: „probitatea administrând, adevărul guvernând... ea ar fi promitătoare pentru toţi, ameninţătoare numai pentru cel rău; ar fi acel gigant numit dreptul, în picioare în Europa, înapoia acestei baricade numită Pirineii".

Despre Domnitor:

„Domnitor, persoană care e în capul unui Stat,
Şi pe care ţara-l ţine pe băut şi pe mâncat;
Dintre cei plătiţi de ţară el are scuibrie grasă,

Domnitorul nu plăteşte nici o chirie de casă.
Stă pe capu' naţiunei cum stau trântorii în stup,
Ş'are adesea caracterul şi năravul unui lup,
Lumea toată îl cunoaşte după mândrele-i livrele,
După camarila curţii, dup'o droaie de lichiele...".

Şi despre vestita concesiune Strussberg, care s'a făcut din sugestia, din ordinul şi sub ocrotirea domnitorului, N. T. Orăşanu scrie:

„Un nou mod de coţearie introdusă de prusaci,
Ca să ne adune banii şi să ne lase săraci.
Mai mulţi prinţi calici, cu haina roasă şi cârpile'n coate
Sdrenţăroşi ca cerşetorii, cu ciobote 'npeticate,

Ca pe taleri şi gorşiţe şi-au vândut chiar ţara lor
Şi slugesc la curţi străine unde sug câte-un oscior
S'a format în companie pentru căile ferate
Să ne fure bănişorii prin protecţiuni înalte...".

Cu privire la această companie trebueşte amintită aici şi campania dusă de Ioan Ianov. In numărul dela 15 Maiu 1871 al „Convorbirilor Literare" — revistă a grupului conservator ai cărui membri aveau, până la adânci bătrâneţe să-şi zică: junimişti — se tipăreşte amestecul de proză şi versuri intitulat: **Von Kalikenberg Concesionar**, lucrare a lui Ianov, autor de cânticele comice **Pareatca sau Asesorul Schiverniseală**, mai târziu şi piesetele teatrale polemice şi satirice: **Eclesiarhul Colivărescu, Avocatul Cârciovescu**, şi al monologului: **Stosachi.**

Kalikenberg, intrând în scenă cu doi pudeli legaţi cu lanţuiel, „se recomandă în stihuri nemţeşti alternând cu cele româneşti sau cu o amestecătură a amândouă limbilor înăuntrul aceluiaşi vers:

Ich Herr von Kalikenberg
Tocmai din Berlin alerg.

El face reclama acţiunilor sale — emise şi dânsele mit hohe Protection pe care, cumpărându-le oamenii nu riscă să-şi prăpădească decât 99 la sută. Elogiază guvernul atât de liberal, încât vrea să facă o concesiune (e vorba de concesiunea Strussberg) îşi alcătueşte o cameră şi un senat al său care la toate spune: „gut gemacht". Dar, în acelaş el arată şi mijloacele prin mergerea la vot are loc fără crâcneală şi în corpore: „wie ein deutsches Regiment". Istoriseşte apoi, despre erzaturile de drumuri:

Fer de poduri şi stricate,
Tot cu gare şi canton,
Coperite cu carton;

Nu uită nici acele:

Şini, traverse şi şosele
Care pârâi şi plesnesc
Când vagoanele pornesc.

Inchidem paranteza ca să ne întoarcem la Nicolae T. Orăşanu.
Intr'al său Peneş Impărat, iată cum Domnitorul îşi sugrăveşte sfetnicii şi Aleşii:

Am miniştrii tot baccele
Buni de ocnă, de Butuc,
Dar cu dânşii 'n veci mă duc
Că-mi fac chefurile mele.

— ...Am senat de vreme veche
Gârbov, putred, ruginit,
La voinţe-mi umilit
De n'are 'n lume pereche.

Am o curte de lachei
Şi un mare marecal,
Un vătaf oficial
Şef al chelnerilor mei.

Am peruci mândre livrele,
Trăsuri multe şi mulţi cai...
Am şi dresuri din afară
Sprijin bun dela străin.

Peneş Impărat îşi bate joc de propria-i deviza depe monede: **Nihil sine deo**, pe care o găseşte, el însuşi, înşelătoare.

Căci cum vezi tu lume dragă,
Dumnezeu stă sus în cer:
El nu face drum de fier
Şi'n gheşefturi nu se bagă.

Numai un lucru nu s'a petrecut atuncea şi anume împlinirea dorinţei poporului, exprimată prin încheierea „Răfuielii":

Ş'apoi se va duce d'aci la şpaţir
Să se facă iar Prusac Ofiţir.

In schimb strofa penultimă din Peneş:

Dar cât sunt d'Impărat mare
Peneş întâi cel vestit
Rău mi-e teamă c'a sosit
Timpul meu de abdicare,

şi-a aflat deplina realizare la 30 Decembrie 1947 în persoana Strănepotului.

NOTE ŞI RECENZII

TEORIA VIBRAŢIILOR ŞI TECHNICA INGINEREASCĂ

Vibraţiile sau oscilaţiile sunt cunoscute de multă vreme. Ştiinţa le-a examinat cu curiozitate şi numeroase figuri ilustre ale trecutului au consacrat o bună parte din timpul lor acestor fenomene interesante.

In afară de pendul, coarda vibrantă sau undele apelor, nu prea se cunoşteau fenomene oscilatorii, iar stadiul ştiinţei nu permitea încă să se descopere altele.

Secolul XIX introduce maşinismul şi electricitatea în întrebuinţarea comună. Şi odată cu ele apar o serie nesfârşită de incidente supărătoare sau de accidente funeste, cari turbură oarecum elanul industrializării. Printre cauzele acestor accidente, vibraţiile jucau un rol destul de important, însă nepreciziunea execuţiei maşinilor şi necunoaşterea exactă a proprietăţilor materiei au derutat multă vreme cercetătorii şi le-au îndreptat atenţia spre alte cauze sau soluţii decât cele juste. Dacă de exemplu o manivelă de maşină cu aburi se rupea, inginerul hotăra pe considerente de bun simţ că dimensionarea era insuficinetă, şi executa manivela mai puternică. Această îngroşare a axei schimba însă radical caracteristicile mecanice ale acesteia şi îndepărta rezonanţa de regimul de funcţionare, aşa că implicit vibraţiile dispăreau iar cauza răului rămânea la fel de ascunsă. In timp ce tehnica încearcă asemenea soluţiuni, lipsită de baze teoretice, teoria continuă a considra vibraţiile ca aparţinând domeniului curiozităţilor ştiinţifce, fără valoare practică. Un exemplu: cazul clopotului catedralei din Colonia, care nu voia cu nici un chip să sune, cu toată dezolarea lui Wilhelm II care-l dăruise a pasionat vreme îndelungată pe mecanicienii secolului trecut.

Abia în secolul nostru vibraţiile încep a fi luate în seamă cu toată seriozitatea. Cauzele sunt două:

1. răspândirea circuitelor oscilatorii în electricitate odată cu apariţia radiocomunicaţiilor;
2. vitezele mari încep a intra în arenă, atât la vehicule cât şi la maşinile de forţă sau de lucru. Odată cu viteza apar însă şi însoţitorii ei nedespărţiţi, vibraţiile, cu toată gama de neplăceri pe cari le cauzează. Vom cita doar câteva pentru lămurirea cetitorului: — arbori motori la vapoare, rupţi în plin mers; biele de motoare Diesel, cari sar afară prin culasa blocului şi cauzează accidente grave; explozii de rotoare în turaţie mare; salată de palete la turbinele de aburi; frângeri de aripi în plin sbor, la avioane; poduri rupte din cauza rezonanţei dintre vibraţia proprie şi ritmul în care sunt parcurse de pietoni sau vehicule, şi altele multe. Şi toate aceste neplăceri au loc fără cauză aparentă, la construcţiuni calculate şi executate după toate regulele pe atunci consacrate ale ştiinţei. Era firesc ca o asemenea stare de lucruri să dea de gândit. Şi aceasta cu atât mai mult cu cât în alte domenii vibraţiile se dovedeau salutare. Aşa de pildă rezonanţa atât de fatală în mecanică realiza performanţe nebănuite în electricitate şi acustică şi chiar în hidraulică, alături de temutele lovituri de berbec, acelaş fenomen al rezonanţei permitea transmiterea pe cale sonică a energiei şi realiza o serie de dispozitive utile şi interesante.

Incercări serioase de stăpânire a fenomenelor se fac deci de astădată de ingineri şi în locul teoriilor elegante avem acum rezultate practice.

Astfel Frahm încearcă să suprime vibraţiile de torsiune la maşinile marine, Watts şi apoi acelaş Frahm reuşesc să atenueze, graţie unui dispozitiv pe cât de simplu, pe atâta de ingenios, (tancul anti-ruliu) în bună măsură, ruliul vapoarelor. Schlick şi apoi Speary, cu ajutorul

giroscopului suprimă aproape cu totul ruliul și tangajul și pun bazele pilotajului automat al vaselor și avioanelor, iar în electricitate radiofonia, iar mai târziu televiziunea și de curând radiolocația exploatează fenomele de rezonanță și interferență electrică. Față de această extindere neașteptată, nu e de mirare că literatura începe să se ocupe serios cu fenomenele oscilatorii și că apar studii, lucrări și cărți cari se consacră exclusiv acestor fenomene.

Grație acestor studii întunericul dispare, vibrațiile încep a fi cunoscute, apoi stăpânite și în cele din urmă suprimate. Sau acolo unde nevoia o cere, se crează, se mențin și se intensifică mișcări vibratorii de orice amploare sau frequență.

Rolul inginerului nu mai e acum să caute explicațiile unui fenomen ascuns, ci să studieze și să cunoască a prioric dacă în anumite condiții date, un sistem material intră sau nu în rezonanță, cu o forță periodică externă sau internă și să suprime sau să amplifice, după nevoie, această rezonanță.

Către această problemă și azi încă centrală în studiul vibrațiilor, s'au îndreptat sforțările cercetătorilor și se poate constata cu o legitimă satisfacție că roadele acestei munci nu sunt neglijabile.

In recenzia de față, vom încerca să trecem într'o reușită rapidă câteva din lucrările mai de seamă, apărute în cursul ultimilor ani, în domeniul vibrațiilor și să permitem cetitorului să-și facă o idee, măcar sumară, asupra acestei technici noui și pe nedrept neglijate în învățământul nostru tehnic.

Vom începe cu o lucrare clasică, apărută recent în ediția franceză. E vorba de lucrarea lui Timoșenco: „Teoria vibrațiilor, pentru ingineri" tipărită în 1947 la Paris, în editura Béranger.

Timoșenco, al cărui talent didactic este bine cunoscut, atacă progresiv, în această lucrare, toate problemele actuale din tehnica vibrațiilor corpurilor solide. El se limitează la vibrații mecanice, însă rezultatele cale pot fi cu ușurință extinse atât în domeniul electricității cât și în cel al mecanicei fluidelor. Lucrarea cuprinde 6 capitole și un apendice.

Primul capitol descrie vibrațiile armonice cu un grad de libertate. Sunt examinate vibrațiile armonice libere, sau „naturale" cum le zice autorul, cele forțate și apoi cele disipative, cu amortisment hidraulic și prin fricțiune culombiană. Ca exemple sunt tratate vibrațiile torsionale, montajele pe resorturi ale mașinilor echilibrajul mașinilor rotative, cu aparatele lui Lawaczek, Akimof, etc.

Frumos exemplificată și clar tratată este metoda de aproximații a lui Rayleigh, iar câteva exerciții cu cadre elastice arată importanța vibrațiilor în construcții. Viteza critică a unei arbore rotativ e examinată atât în cazul unui singur disc cât și în cel al mai multora. Formula clasică a lui Dunkerley este dedusă simplu, cu ajutorul metodei lui Rayleigh, egalând energia cinetică maximă cu cea potențială a flexiunilor statice. Metoda grafică a lui Stodola e expusă pe lang cu ajutorul unui exemplu practic. In fine vibrațiile armonice cu auto-excitație, cari cauzează atâtea neajunsuri liniilor electrice și telefonice în timpul iernii, sunt explicate cu multă claritate.

Capitolul al doilea se ocupă cu vibrațiile neliniare. Spre deosebire de vechile păreri, cele mai multe vibrații cercetate în tehnică au caracter nelinear. Și era deci de așteptat ca o lucrare de seriozitatea celei pe care o examinăm să acorde atenția meritată acestui grup de vibrații. După o soluție grafică simplă și practică, inspirată din lucrările lui Velvin, autorul trece la expunerea frumoasei metode de aproximații succesive, desvoltată de savantul sovietic Kriloff și de ajutorul lui Bogoliuboff.

In esență metoda aceasta, la care Kriloff lucrează de vreo 25 ani, este următoarea:

Se lasă în membrul I al ecuației diferențiale nelineare numai cei 2 termeni cari determină oscilația liberă a sistemului, iar toți ceilalți termeni sunt trecuți în membrul II-lea, alături de funcția perturbatrice. Primul artificiu constă în a considera o soluție armonică simplă, cu o frequență necunoscută p 1, și de a introduce această valoare numai în membrul

II al ecuației diferențiale, care devine o funcție armonică de frequență p 1. Al doilea artificiu constă în a anula coeficientul termenului armonioei de bază din membrul II-lea, în scopul de a evita rezonanțele. Se obține astfel o relație algebrică între frequența p. I și frequența liberă a sistemului, p. Soluția ecuației e acum ușor de calculat după regulele clasice.

In genere această primă aproximație e satisfăcătoare, altfel operația se repetă după acelaș calapod, soluția introdusă în membrul II fiind acum cea obținută prin prima aproximație. Kriloff a arătat în lucrările sale condițiile foarte largi în cari soluția apropiată e convergentă rapid către soluția riguroasă.

Capitolul III se ocupă cu sistemele cu elasticitate variabilă, așa zisele sisteme quasi armonice, cu ecuații lineare ale căror coeficienți sunt funcții de variabilă independentă. Vibrațiile mecanismului bielă-manivelă la locomotivele electrice, cari au dat mult de furcă tehnicienilor, sunt aici tratate pe larg.

Sistemele mecanice cu mai multe grade de libertate sunt examinate în cap. IV cu ajutorul ecuațiilor lui Lagrange, de speța II-a. Exemple diverse ilustrează metoda, între altele pendulul dublu, regulatorul cu fricțiune viscoasă, fenomenele de ereditate (histerezis), vibrațiile automobilelor, stabilizatorul Frahm cu tanc antirulis (Schlingertank), etc. Vibrațiile de torsiune și laterale ale arborilor drepți și cotiți, efecele giroscopice asupra vitezelor critice și alte sisteme cu 2 grade de libertate sunt studiate în Cap. V, iar capitolul VI se consacră vibrațiilor corpurilor elastice. Aici intervin, cum se știe, ecuațiuni cu derivate parțiale, ale căror soluții prin serii trigonometrice, în diferite cazuri precise, sunt studiate până la rezultatul gata pentru întrebuințare. Nenumărate exemple, cazuri speciale, din domeniul construcțiilor (bare, poduri, grinzi, etc.) lămuresc pe cetitor asupra căilor de urmat. Merită să fie semnalat faptul că autorul introduce și exemplifică metoda de aproximație a lui Ritz, însă e surprinzător că omite să pomenească măcar de metoda lui Galerkin, care e mai simplă și duce exact la aceleași rezultate ca și prima. Intre exemplele tratate aici cităm vibrațiile aripioarelor de turbină ale carcaselor de corăbii, vibrațiile cauzate de șocuri de scurtă durată, ale membranelor, inelelor, plăcilor, etc., pentru cari se dau soluții riguroase și apropiate. In fine, un apendice se ocupă cu instrumentele de măsură, desvoltate pentru controlul vibrațiilor.

In rezumat se poate spune că lucrarea profesorului Timoșenko pune în mâna inginerului toate mijloacele cunoscute azi pentru a putea ataca cu succes o problemă tehnica de vibrații, iar exemplele nenumărate îi ușurează punerea în ecuație în chip simțitor.

Spre deosebire de Timoșenko, profesorul Y. Rocard, dela facultatea de Științe din Paris, tratează în lucrarea sa „Dinamica generală a vibrațiilor" atât sistemele mecanice, cât și pe cele fluide și electrice. Nivelul cărții lui Rocard, e în mod voit altul decât al lui Timoșenko. Insă bogăția materialului tratat este imensă. Cartea a apărut la Paris în 1943 la Masson & C-e și studiază în prima parte sistemele vibrante, iar în a doua undele acustice.

Fără a evita întrebuințarea matematicilor superioare, autorul caută să se limiteze la un minim de cunoștințe matematice și în acest scop recurge la reprezentarea complexa, cunoscută din electrotehnică, pe care o introduce și în celelalte sisteme vibrante. Noțiunii de impedanta, preluată din teoria curenților alternativi, îi dă un sens mai general și o utilizează nu numai în domeniul electric, dar și în cel acustic și mecanic. Calculelor apropiate le dă o mare extindere și în mod sistematic rezultatul aproximativ e comparat cu cel riguros, pentru a permite cetitorului să aprecieze gradul de apropiere a soluțiilor.

Meritul principal al autorului este că atacă cu metode simple probleme dificile și variate și arată cum rezultate cantitative de o precizie satisfăcătoare, pot fi atinse cu mijloace modeste însă cu judecată clară și discernământ. O enumerare parțială a materialului tratat la sistemele cu 1 grad de libertate va evidenția bo-

găţia neobişnuită a materialului: pendulul, amortizarile, rezonanţe, circuite oscilante electrice, rezonatori acustici, microfonul electrodinamic, amortizări hidraulice, teoria membranelor (apropiată şi riguroasă), lămpi triode şi pentode, unde plane, tuburi sonore, linii electrice, cabluri, cu şi fără distorsiune, etc., etc.

Sistemele cu mai multe grade de libertate sunt şi aici tratate cu ajutorul ecuaţiilor lui Lagrange. Exemplele alese sunt de preferinţă cuplajele de circuite electrice. Insă şi cuplaje mecanice sunt studiate cu atenţie, ca şi cele elastice de altfel.

Un exemplu interesant este acela al vibraţiilor ionilor în cristali, tratat după lucrările lui Cabannes. Vom reveni mai jos asupra acestei probleme.

Cuplajul giroscopic, cu realizările lui Schlick şi Speary în stabilizarea vaselor, este tratat succint dar clar. Cercetările promiţătoare dar prematura abandonate ale lui Fieux sunt citate în treacăt. Şi celelalte aplicaţii ale giroscopului, la stabilitatea şi pilotarea avioanelor sunt examinate aici.

Capitolul destinat aparatelor electro-mecanice vibrante cuprinde între altele: difuzoarele electro-dinamice şi electro-magnetice, microfonul condensator, quarţul piezoelectric, etc. Peste tot autorul nu se mulţumeşte să stabilească ecuaţii, ci calculează constantele în cifre cari permit aprecierea ordinului de mărime.

Excitaţiile prin şoc sunt obiectul unui capitol special; studiul e făcut cu ajutorul calculului operaţional al lui Heaviside simplificat la extrem. Fenomenele tranzitorii sunt examinate aici sub aspectul paraziţilor în circuite oscilante şi o serie de montaj de protecţie contra lor, sunt expuse. In trecere un fenomen hidraulic asemănător: lovitura de berbec în conducte este cercetată sumar.

Filtrele electrice în lanţ sunt cercetate matematic cu ajutorul calculului complex, în diferitele execuţii, montaje, etc. Se stabileşte şi relaţia lui Thevenin. Fenomenele tranzitorii în filtre sunt examinate cu ajutorul integralei lui Fourier, punându-se în gardă pe cetitor de riscurile soluţiilor aproximative cu această metodă.

Şi sistemelor nestabile li se consacră un loc important. Pe baza condiţiilor matematice ale stabilităţii, după Routh, se examinează criteriile autoexcitaţiei şi se studiază câteva exemple electrice şi mecanice cu 2 grade de libertate. Rezultatele sunt apoi extinse pentru oricâte grade de libertate. Şi Rocard studiază o serie de sisteme vibratorii nelineare (histerezis, relaxaţie, confuzie de frequenţe proprii, etc.), însă fără a pătrunde în adâncime fenomenul, ci mulţumindu-se cu lămuriri calitative.

Partea 2-a a lucrării e consacrată undelor acustice. Se studiază propagarea undelor sferice, difracţia lor şi rezistenţa la radiaţie; o atenţie deosebită se dă radiaţiei undelor, undelor plane în pavilioane şi amplificării de către acestea. Date practice referitoare la microfoane completează materialul f. interesant şi de actualitate Aceste enumerări spun destul despre bogăţia materialului.

Am vorbit în treacăt de vibraţiile ionilor în cristale, pe cari Rocard le studiază bazându-se pe cercetările din 1942 ale lui Cabannes.

Studii interesante în acest domeniu au publicat cercetătorul sovietic M. A. Eliaşevici în 1946 la Moscova sub titlul „Mecanica virbaţiilor moleculare" şi francezul T. Barriol în 1947 la Paris sub titlul „Aplicatiile teoriei grupelor în studiul vibraţiilor moleculare şi cristaline".

Primul, cu ajutorul unor coordonate lagrangiene speciale pe cari le denumeşte „coordonate naturale vibratorii" scrie ecuaţiile lui Lagrange de speţa II şi din ecuaţia respectivă, pe care o simplifică, deduce valorile apropiate ale vibraţiilor proprii la diferite configuraţii moleculare. Un sistem de coordonate simetrice îi permite să calculeze până la cifru, cu un grad de xactitate remarcabil, vibraţiile proprii ale unei întregi game de hidrocarburi alifatice din seria metanului.

Cealaltă lucrare a lui Barriol, tratează aceeaşi problemă sub un alt aspect. Ca şi primul, el urmăreşte să-şi atingă scopul prin exploatarea simplificărilor aduse de simetrie în structura moleculelor sau cristalelor. Metoda e însă diferită. Partea întâi a lucrării se ocupă cu teoria grupu-

rilor finite, a reprezentărilor acestora și aplică rezultatele la grupurile lui Bravais.

Și aici mișcarea moleculară e atacată cu ajutorul ecuațiilor lui Lagrange, însa simetria moleculară și teoria grupurilor permit autorului să introducă un sistem simplificat de coordonate, cari permit o rezolvare apropiată lesnicioasă a ecuației seculare și deci stabilirea vibrațiilor proprii. In mod asemănător se studiază și vibrațiile cristalelor ale căror frequențe se pot verifica grație efectului Raman. Este foarte instructiv să urmărim cum structura geometrică a cristalelor, permite introducerea grupurilor lui Bravais și cum din relațiuni geometrice și în aparență abstracte, apar caracteristicile fizice ale sistemului. Aceasta e o exemplificare în plus a utilității geometrizării spațiului, care preocupă în largă măsură pe matematicienii contemporani.

Dar să revenim la tehnică. Am arătat mai sus că în aviație vibrațiile au dat mult de furcă inginerilor și că în momentul de față ele nu pot fi neglijate, dacă vrem ca vehiculul sburător proectat să-și realizeze performanțele.

Această grijă este atât de actuală în aeronautica sovietică, încât în 1946 a apărut în editura Oghiz din Moscova și Leningrad un „ghid pentru calcularea vibrațiilor proprii ale sistemelor solide", datorat cunoscutului cercetător sovietic I. Ananiev. Deși numele n'o spune direct, lucrarea este întocmită în special pentru găsirea rapidă a tuturor vibrațiilor proprii cari pot lua naștere în structura și în mecanismul de comandă al unui avion.

Acest ghid, primul în felul său în literatura tehnică mondială, în prima parte stabilește soluțiile generale ale diferitelor cazuri tipice pe baza metodelor de aproximație ale lui Rayleigh și Ritz. de cari am vorbit în cursul acestei recenzii și cu ajutorul ecuațiilor integrale, pentru vibrații longitudinale, transversale și torsionale. Restul lucrării studiază cazurile speciale cari se prezintă în industria aeronautică și duce rezultatele până la soluția numerică. Nenumărate diagrame, tablouri și formule practice ușurează inginerului folosirea acestui ghid, pe care îl socotim indispensabil oricărui inginer mecanic sau aeronautic, și pe care am dori să-l vedem completat și cu celelalte domenii în cari vibrațiile trebuiesc stăpânite.

Fugara recenzie de față, în care am enumerat mai mult decât am examinat, are un scop precis, și anume să reamineascä inginerului nostru proectant că în orice mașină sau organ de mașină poate apărea, când te aștepți mai puțin, o turburare vibratorie care fie că periclitează viața mașinei, fie că distruge precizia de lucru urmărită, dar în orice caz constitue o piedică în calea realizării urmărite. Dar nu numai atât. Scopul nostru este sa atragem atenția că azi știința ese destul de avansată pentru ca asemenea fenomene să poată fi urmărite din biroul de studii analizate în detaliu și pentru ca soluții juste și precise să poată fi determinate teoretic și nu numai ajustate experimental. Aceasta este o importantă economie de timp și de bani, dar pretinde inginerului asimilarea unei serii de cunoștințe științifice, de cari mulți s'au desobișnuit, dar cari pentru viitor devin indispensabile pentru oricine vrea să se ocupe cu munca de concepție.

Iar inginerilor electricieni vrem să le reamintim că fenomenele vibratorii și îndeosebi cele neliniare le vor turbura adesea somnul, dacă nu se vor hotărî din vreme să-și însușească cunoașterea lor. In legătura cu acestea, citez numai o frumoasă lucrare originală, din domeniul vibrațiilor nelineare: „Sisteme autovibratorii" a savantului sovietic Teodorcic, apărută în 1945, despre care îmi rezerv să vorbesc cu altă ocazie.

L. Hamburger

GASTON CASANOVA: „Matematicile și materialismul dialectic". (Editions Sociales, Paris 1947).

Impresiile produse de Matematici, asupra celor ce au sau au avut oarecari atingeri cu ele, fără a le practica, sunt din cele mai variate, dar în marea lor majoritate au un factor comun: impresia de definitiv, de echilibru, de armonie în

concepţii, de siguranţă şi de răceală distantă. produsă de dificultăţile unor technici delicate.

Ele se înfăţişează acestora ca un edificiu imens, cu linii sobre, liniştit ca o instituţie cu tradiţie, în care activitatea nu atrage niciodată atenţia trecătorilor prin sgomote alarmante.

Pentru cei ce practică Matematicile, evoluţia lor este plină de evenimente surprinzătoare la care ei participă şi pe care trebuesc să şi le explice.

Aceste evenimente, petrecându-se în mintea lor între elemente ale unei lumi abstracte conduc pe unii la convingerea că simbolurile create de ei au o existenţă ideală independentă de obiectele lumii materiale, condiţionată exclusiv de legile logicei formale. Aceştia sunt locatari care trăesc neîncetat în interiorul unui edificiu închipuit fără a se interesa de relaţiile lui cu restul lumii.

Dimpotrivă, alţi matematicieni — şi istoria matematicilor dovedeşte că aceştia sunt şi cei mai valoroşi — păstrează un contact permanent cu problemele realităţii, cu necesităţile omeneşti şi cu celelalte ştiinţe. Aceştia sunt cei care prelucrează în edificiul matematic datele lumii sensibile, dându-le forme abstracte, înapoind celorlalţi cercetători rezultatele lor pentru a fi utilizate la cunoaşterea din ce în ce mai profundă a naturii, cei ce stabilesc un flux continuu între realitate şi metodele de cercetare şi interpretare ale realităţii.

Evoluţia matematicilor arată că niciuna din ideile fecunde n'a căpătat o formă definitivă epuizând o direcţie de cercetare. Rând pe rând orizonturile surprinzătoare se apropie şi descoperă aspecte noui, ce nu mai pot fi atinse cu mijloacele care păreau la un moment hotărîtoare. Probleme noui apar mereu punând în lumină imperfecţiunea celor mai grandioase concepţii, scoţând la iveală contradicţii pe care logica formală nu reuşeşte să le învingă şi impunând revizuirea adeseori revoluţionară a punctelor de plecare.

Senitătatea atât de invidiată a vieţei matematice este doar aparentă. Majestatea concepţiilor, prestigiul mersului lor spre adevăr, care le-au făcut să apară sub o înfăţişare inumană, ascund adevărata structură a Matematicilor, care participă din plin la toate slăbiciunile, îndoelile, contradicţiile, curajul, îndrăzneala şi ingeniozitatea naturii omeneşti de totdeauna şi de pretutindeni, în lupta sa pentru înţelegerea şi dominarea fenomenelor naturale.

Puţini sunt oamenii de ştiinţă şi în general oamenii de cultură, care bănuesc existenţa unor crize în desvoltarea ideilor matematice, crize care dovedesc odată mai mult solidaritatea diferitelor domenii de investigaţie între ele pe deoparte şi cu evoluţia socială pe de altă parte.

In ceea ce priveşte matematicienii care le cunosc prin însăşi munca lor de formare, unii le acceptă ca pe fenomene ce nu-i ating direct întrucât nu le stânjenesc activitatea personală pur technică, alţii dimpotrivă îndreptându-şi cercetările asupra bazelor matematicilor le trăesc din plin, luptând pentru a depăşi vechile poziţii prin eforturi creatoare de noi drumuri, adeseori revoluţionare.

Cartea d-lui Gaston Casanova are ca scop cercetarea şi relevarea cestor crize, prezentându-ne evoluţia lor istorică şi explicând atât necesitatea existenţei lor, cât şi modul dialectic în care au fost depăşite.

Istoria cunoştinţelor omeneşti ne arată că matematicile, ca şi celelalte ştiinţe îşi au origina în activitatea omenească. Constatarea prezenţei obiectelor şi indivizilor, deosebirea mulţimilor de obiecte unele de altele, aprecierea calitativă a întinderilor şi a formelor au fost desigur primii germeni din care s'a născut nevoia de măsură care a condus la primele noţiuni matematice. Acestea au avut la început un caracter concret, iar relaţiile dintre ele au fost stabilite cu scopuri practice şi imediate.

Cunoştinţele empirice acumulate au scos însă în evidenţă conexiuni şi relaţii prezentând permanenţe relative care au permis cu vremea să se descopere anumite înlănţuiri ce pornesc dela un mic număr de noţiuni şi relaţii simple.

Fundamental în aceste cuceriri ale minţii omeneşti este procesul de abstracţie comun tuturor cunoştinţelor ştiinţifice şi pe care îl regăsim totdeauna în explicarea şi generalizarea fenomenelor.

Pornind dela un obiect concret şi neglijând succesiv anumite caractere particulare putem crea un obiect abstract, un tip cu anumite caractere, reprezentând o schemă incompletă care prin aceste caractere se încadrează într'o familie de noţiuni între care voim să stabilim relaţii. Aşa se procedează în Chimie, în Fizică, în Mecanică, în Biologie, etc.

Pentru a face o cercetare matematică

vom reține din caracterele obiectelor numai unele și anume pe cele mai abstracte. Astfel se ajunge la noțiunile de număr întreg, punct geometric, linie dreaptă, plan, etc., „prin limitări succesive, prin negațiuni succesive ale realului".

Odată recunoscut acest proces se pune întrebarea: în ce mod va putea progresa gândirea abstractă?

Analizând această întrebare, autorul constată că acest progres se va realiza în primul rând, stabilind raporturile mutuale între noțiuni pe baza raționamentului deductiv, dar gândirea matematică nu se oprește numai la o categorie logică și bine definită de numere sau figuri, ci îmbrățișează numerele și figurile în general.

Ori, în această cercetare a relațiilor reciproce între noțiuni, gândirea matematică se lovește de contradicții, izvorîte atât din confruntarea realității obiective cu rezultatele gândirii abstracte cât și din contradicțiile interioare acestei gândiri.

„Ea trebue la fiecare pas să treacă peste da sau nu, să se angajeze într'o sinteză dialectică ce constitue provizoriu într'un anumit sens, o vedere superioară a realității, un progres al gândirii".

Materialismul dialectic, elaborat de Marx și Engels, consideră lumea ideilor ca o transpunere și o traducere a lumii materiale în spiritul omenesc.

„Gândirea în ultima analiză nu este decât un produs al lumei exterioare, astfel încât mișcarea sa dialectică nu este decât reflex al mișcării dialectice a materiei. Cum gândirea progresează deci pe cale dialectică și nu exclusiv logică, este necesar să regăsim în evoluția gândirii matematice contradicțiile și discuțiile în jurul problemelor mari și aceasta cu atât mai ușor cu cât matematicile sunt cele mai abstracte științe ale naturii".

Insă în întreaga lucrare d. G. Casanova nu relevă decât apariția unor anumite contradicții în matematici și scoate aproape exclusiv în evidență triada hegeliană, fără a arăta care sunt factorii determinanți ai procesului de desvoltare și fără a arăta temeinic conexiunea cu evoluția celorlalte științe.

Schimbările ce se petrec în natură sunt în general discontinui, evoluția regulată fiind particulară. Acumularea de mici și numeroase modificări aduce după sine o modificare considerabilă a obiectului de cercetare, adică o transformare a cantității în calitate. Rezultă o dedublare a entității studiate și din această dedublare opozițiile, contradicțiile menționate. Din lupta între cele două noțiuni contrarii apare una singură realizând sinteza sau unitatea contrariilor.

Această prefacere se poate continua și conduce în acest caz la o nouă sinteză de un ordin superior. Se petrece acest proces în matematici, științe exacte prin excelență? Există posibilitatea unor astfel de contradicții în noțiunile abstracte create de matematician?

Dacă gândirea matematică ar progresa exclusiv pe căile logicii formale ar trebui ca desvoltarea sa să nu cunoască nici o criză procedând dintr'un număr mic de principii pentru a ajunge la adevăruri absolut incontestabile; și totuși crizele există.

Punându-le în evidență, autorul arată cum reprezentările imperfecte ale noțiunilor matematice inițiale au fost negate prin construcția noțiunilor ideale fondate de un mic număr de principii puse alături de lumea exterioară și în opoziție cu ea.

Justificarea acestor principii, numite axiome, s'a căutat în rațiunea pură și în numele evidenței. Totuși, rând pe rând contradicțiile au apărut și rezolvarea lor a condus la sinteze superioare iar „evidența" a trebuit să cedeze în fața progresului.

S'a recurs atunci la crearea unei existențe formale a ființelor matematice. In concepția axiomatică a lui Hilbert și a școalei sale, existența rezultă din definiții și desvoltarea teoriei se face pornind de la un număr de relații, cu condiția ca propozițiunile succesive descoperite să nu fie contradictorii. Ori, încercarea de demonstrație a necontradicției geometriei a făcut necesară demonstrația necontradicției aritmeticei, fapt ce nu a putut fi demonstrat apoi prin aceasta s'a ajuns la necesitatea dovedirei necontradicției logicei formale, care în această demonstrație ar trebui să se justifice pe sine însăși.

Care trebue să fie atunci poziția gândirii abstracte în fața acestei imposibilități?

Punctul de vedere exprimat de autor și desvoltat pe bază de exemple din cele mai importante, marcând marile etape ale istoriei matematicilor este următorul:

„Această gândire, care e negația realității și înainte de orice, a realității geo-

metrice, nu poate decât să nege această negaţie reunindu-se cu această realitate din care s'a născut pentru a forma o sinteză dialectică".

In această lumină sunt cercetate procesele de formare, evoluţia, crizele şi sintezele realizate în matematici.

Incepând cu numerele fracţionare pe care împărţirea le-a creat şi opus numerelor întregi, apare o sinteză dialectică realizată de şcoala pitagoriciană. In acelaş timp tema pitagocicaină a monadelor care este o primă încercare de fizică matematică simplistă şi idealistă conduce la o contradicţie. Deoarece raportul între diagonal a unui pătrat şi latura sa nu este raţional, noţiunea de număr iraţional apare ca o necesitate rezultată din măsuri geometrice şi acest lucru contrazice teoria monadelor.

Eşecul acestei teorii a condus la noţiunile de punct fără întindere, linie fără largime, etc., şi apoi la o teorie a măsurilor geometrice independentă de aritmetică şi la geometrizarea aritmeticei.

Autorul, fără a face o legătură dintre stadiul de desvoltare a societăţii şi ştiinţei din epoca lui Pitagora şi epoca lui Euclid, trece la analiza concepţiilor axiomatice sintetizate de acesta.

Prin Euclid, geometria capătă o înfăţişare vecină cu perfecţiunea. Totuşi, ea însăşi poartă cu sine germenul unei grave contradicţii: celebrul postulat al paralelelor, care va conduce la crearea geometriilor neeuclidiene şi apoi printr'o sinteză superioară la geometriile kleiniene, riemanniene, etc.

Numerele negative, numerele imaginare dau loc la aceleaşi contradicţii şi reuşesc să impună de fiecare dată o nouă şi fructuoasă sinteză dialectică.

Geometria analitică identifică două noţiuni până atunci opuse: cea geometrică de curbă şi cea abstractă de funcţiune, constituind încă una din marile sinteze, verificând şi în acest domeniu principiul transformării cantităţii în calitate.

Calculul diferenţial şi integral aduce pe primul plan noţiunea de infinit, sursă considerabilă de contradicţii pe care noţiunea de limită le îndepărtează din analiza modernă. Abia în secolul al XIX, două sute de ani după invenţia calculului integral şi diferenţial, au fost date demonstraţii riguroase unor teoreme descoperite de Newton şi Leibniz.

Cu ajutorul noţiunii de limită se examinează noţiunea de arie — fără a se releva că deseori se ia în matematică procedeul de calcul al unui număr şi rezultatul acestui calcul ca definiţie însăşi a acestui număr, — noţiunea de funcţie analitică de o variabilă complexă — fără a se arăta că cercetările în acest domeniu au constituit la un moment dat o adevărată piedică în dezvoltarea matematicilor, depăşită însă când s'a trecut la studiul aplicaţiei unei mulţimi de puncte pe o altă mulţime de puncte — şi funcţiile continui fără derivată — fără a da un exemplu efectiv în care, în realitatea fizică, astfel de funcţiuni pot interveni.

Vom trece asupra capitolelor de geometrie în care sunt expuse noţiunile de puncte improprii (dela infinit), puncte imaginare, punctul de vedere grupal al lui F. Klein şi S. Lie, geometriile neeuclidiene ale lui Lobatchevski-Bolyai şi Riemann, sintezele geometriei riemanniene şi aceea geometrico-fizică einsteiniană, geometriile lui H. Weyl şi E. Cartan. Credem că aceste capitole ar fi trebuit să fie mai strâns legate de evoluţia fizicei.

Vom insista asupra felului cum autorul expune problemele filozofice şi technice în teoria mulţimilor (ansamblelor). De la început, vom semnala că obiecţia lui H. Weyl la teoria tăeturilor lui Dedekind, aşa cum este expusă la p. 82-83 este inteligibilă iar calea indicată de autor pentru evitarea obiecţiei are un caracter pur verbal. Menţionăm cu această ocazie că autorul nu va studia poziţia şcoalei intuiţionistă a lui Brouwer şi că în general cartea nu se referă decât la bibliografie franceză, cu foarte rare excepţii.

Se ştie că în raport cu atitudinea matematicienilor faţă de axioma lui Zermelo ei se împart în două mari categorii, empiristi şi zermelieni, ţinând socoteală de faptul că există diverse feluri de a fi empirist sau zermelian. Autorul delimitează clar poziţia empiristă a lui E. Borel şi pe aceia nominalistă — foarte înrudită cu prima — a lui H. Lebesgue. Se arată că interdicţiile formulate de Borel relativ la utilizarea totalităţii numerelor ordinale transfinite de clasa II-a adică utilizarea exclusivă a corpului deschis de mulţimi măsurabile B conduce la un impas pe care analiza îl depăşeşte. „Limitarea impusă de gândirea empiristă este incompatibilă cu generalitatea rezultatelor". Deasemenea poziţia nominalistă a lui H. Lebesgue este

depăşită în lucrările lui N. Lusin asupra mulţimilor analitice. Autorul nu precizează destul de clar poziţia idealistă şi în special nu arată că în cercetările şcolii poloneze mai ales rezultatele obţinute cu ajutorul axiomei lui Zermelo sunt clasificate aparte şi că unele dintre rezultatele găsite cu ajutorul acestei axiome au putut fi demonstrate ulterior fără ajutorul ei. Autorul nu remarcă deasemenea că prin felul preocupărilor lor, empiriştii au descoperit mai multe instrumente matematice imediat aplicabile dar că zermelienii au produs teorii şi chiar instrumente matematice de o remarcabilă profunzime şi generalitate.

Expunând punctul de vedere, pe care autorul îl afirmă că ar fi al materialismului dialectic, se spune cu bună dreptate: „Refuzând să pună interdicţii a priori şi considerând ca posibile existenţele zermeliene compatibile cu desvoltarea dialectică a gândirii abstracte, materialismul dialectic neagă empirismul şi conservă într'o anumită măsură „posibilităţile" gândirii zermeliene, dar considerând că orice gândire abstractă trebue să se combine cu realul într'o sinteză susceptibilă de verificări positive, neagă formele zermeliene şi conservă a posteriori exigenţele gândirii empiriste dându-le un sens concret".
teoria mulţimilor, sunt măsurate dialectic,

D. G. Casanova îşi pune problema — pag. 175 — dacă noţiunile introduse în teoria mulţimilor sunt născute dialectic, prin dialectică înţelegând însă exclusiv triada hegeliană — aşa cum s'a sups mai sus. Din acest motiv cele afirmate la pag. 175-176 relativ la antinomia lui Burali-Forti — despre totalitatea numerelor ordinale transfinite — sau la aceea a lui Russell — despre mulţimea tuturor mulţimilor revine în realitate la interdicţia formală enunţată de Russell în teoria tipurilor şi ni se pare mai justă poziţia adoptată de pildă de F. Hausdorff (Mengenlehre pag. 34 şi pag. 61) când utilizează numai numere ordinale transfinite inferioare unui ordinal transfinit anumit.

Deasemenea, — şi toată lumea este de acord cu autorul — că „axioma lui Zermelo restaurează într'o oarecare măsură corespondenţa ordinal-cardinal" care există în domeniul finit şi că ipoteza tare continuului (doi la puterea alef indice alfa este egal cu alef indice alfa plus unu) simplifică complet gama posibilităţilor mulţimilor de puncte. (Menţionăm în treacăt că afirmaţia pe care o face autorul la p. 177 că ipoteza tare a continuului implică axioma alegerii este falsă). Autorul are aerul să afirme ca naturale aceste propoziţiuni din punctul de vedere al „materialismului dialectic". Acesată poziţie este falsă. In primul rând a accepta axioma alegerii înseamnă a fi total de acord cu consecinţele ei ceeace nu este cazul, după cum afirmă însuş autorul în textul reprodus mai sus (pag. 180). Apoi, a prezuma rezolvarea prin afirmaţie a ipotezei continuului (simplă sau generală) înseamnă a lega poziţia materialismului dialectic de adevărul unei propoziţii încă nedemonstrate, ceace evident este o eroare.

Desigur că poziţia care se va adopta va fi aceia care va permite o pătrundere cât mai adâncă în realitatea fizică şi teoriile îşi vor găsi justificarea numai în acordul lor cu realitatea.

Ca o ilustrare a acestui punct de vedere just, autorul ia în consideraţie noile extensiuni ale noţiunii de spaţiu, cercetând spaţiile abstracte cu noţiunile de dimensiuni şi distanţă. Considerând că realitatea nu este numai geometrică ci şi fizică, numai teoriile fizice ar putea justifica provizoriu şi desigur cu posibilităţi de revizuire aceste noui concepţii. Ori, fizica matematică are chiar de pe acum nevoe de unele din aceste spaţii abstracte. Aceasta arată că nu se pot exclude a priori niciuna din posibilităţile gândirii abstracte desvoltată pe cale dialectică, dar în acelaşi timp chiar această desvoltare nu se va putea urmări decât în măsura în care va servi la explicarea din ce în ce mai profundă a realităţii fizice.

In concluzie, foarte multe dintre creaţiile gândirii matematice verifică cele spuse de Fr. Engels, că ştiinţele naturii sunt piatra de încercare a dialecticei.

Opinia unora dintre adversarii materialismului dialectic care nu vor să vadă în dialectică „decât un mijloc comod de a se adora ceea ce s'a ars şi de a arde cea ce s'a adorat", conduce „la un scepticism care deschide drumul partizanilor misticismului".

„Nimic mai neexact decât această interpretare idealistă care nu ţine seama de fapte şi e în dezacord în evoluţia istorică".

Cartea d-lui Casanova scoate în evidenţă anumite puncte importante din is-

toria matematicilor și este o încercare de prezentare dialectică a evoluției matematicilor. Credem că acest țel important nu a fost atins. Pentru realizarea unei asemenea opere este necesar ca să existe colaborare între un număr însemnat de matematicieni, să fie atinse toate ramurile matematicilor și toate capitolele să fie suficient dezvoltate. Astfel atât matematicianul nespecialist într'o anumită materie cât și matematicianul de forță mijlocie va putea urmări cu folos toate argumentările.

— Ni se pare că este lipsit de sens ca să se indice în josul paginilor felul cum se citesc literele grecești, când părți destul de dificile se trec cu multă ușurință. Autorul are dreptate când afirmă în concluzii că „crizele istorice succesive ne-au arătat că necesitatea de a înțelege realul, pentru a putea acționa asupra lui, a fost elementul motor a acestor generalizări succesive a noțiunilor primtiive, a acestei îmbogățiri, a noțiunilor celor mai abstracte".

Asimilarea concretă a unui proces dialectic justifică acest proces și orice pas înainte este rezultatul unui acord între gândirea abstractă pe de o parte și realitatea geometrico-fizică pe de altă parte. Crizele împing cunoștințele spre niveluri superioare. „Acesta este sensul profund al progresului științific care cere o luptă și o cucerire continuă".

Cu toate că autorul nu și-a putut realiza scopul propus și nu a aplicat în tratare principiile enumerate în concluzii, totuși lucrarea prezintă interes și va fi desigur urmată de altele, mai ales în domeniul teoriei mulțimilor, unde pozițiile rămân deocamdată aceleași.

N. T. și I. B. B.

DOUĂ CONGRESE

Telegramele de presă anunță destul de des frământările provocate peste ocean de activitatea faimosului Comitet Thomas însărcinat să ancheteze „activitatea anti-americană", — în realitate menit să scoată din viața publică pe oricine are sentimente democratice, este bănuit că ar nutri asemenea sentimente, sau după cum s'a văzut de curând, este denunțat că ar avea printre cunoștințele sale persoane din primele două categorii.

Alarma a fost dată încă de acum un an de publicații progresiste ca „New Masses". Când cercetările Comitetului Thomas au căpătat amploare s'au emoționat și câteva publicații științifice. Acum când un simplu denunț, citarea în fața Comitetului sau campania de injurii a unui ziar pot distruge cariera unui cercetător de primul rang au început să ia atitudine și marile organizații care s'au păstrat până acum în rezervă.

Ultima alarmată este „American Association for the Advancement of Science". La mijlocul lui Septembrie Asocația și-a ținut la Washington congresul anual, care a coincis de astă dată cu centenarul Asociației. In fiecare an acest parlament științific ascultă și discută rapoarte asupra celor mai de frunte lucrări teoretice și practice, prezentate cu multă sobrietate și oferind garanția unor nume cu reputație în știință. Anul acesta, principalul subiect de discuție al Asociației a fost persecuția politică la care sunt supuși oamenii de știință americani. Culmea ironiei, discuția asupra acestui subiect a fost deschisă chiar de Președintele Truman.

Cercetătorii reuniți la Washington au văzut pe Președinte ocupând Tribuna și mărturisind că „unii politicieni au creat un climat totalitar pentru știință, persecutând, denunțând și spionând pas cu pas pe slujitorii ei".

In încheiere Președintele a acordat o strângere de mână d-rului Edward Condon, directorul lui National Bureau of Standards, de curând încă ținta atacurilor Comitetului Thomas.

Intervenția Președintelui în fața Asociației Americane a avut desigur un scop electoral. „Manchester Guardian" comentând cuvântarea lui nu se poate opri să nu observe că Președintede s'a ferit să menționeze în activitatea Comitetului Thomas și observă că discursul său a fost ascultat în tăcere.

In ziua când Președintele își rostea cuvântarea la Washington, d-rul Philip Morse demisiona din direcția lui National Laboratory din Brookhaven, New-York, din cauza „campaniei responsabile de ațâțare a cărei țintă este de câtva timp și care îl împiedecă să-și continue lucrările în Laboratorul pe care îl conducea și unde se studiau posibilitățile aplicărei pașnice a energiei atomice".

La 16 Septembrie David E. Lilienthal, Președintele Comisiunii Energiei Atomice, vorbea în fața Congresului Asociației Americane și accentua din nou asupra „lipsei îngrijorătoare de oameni de știință dispuși să lucreze în laboratoarele

Statului". Serviciile Statului — a spus Lilienthal — prezentau din totdeauna o slabă atracție pentru oamenii de știință americani. Astăzi însă aceste servicii prezintă o repulsie în plus: riscul unor injurii anonime al unor atacuri și denunțări răuvoitoare. „Această acțiune primejduește cele mai adânci, mai importante și mai imediate interese ale acestor țări.. Afirmația că ceeace am realizat pe tărâmul energiei atomice depinde de o „formulă secretă" închisă într'o casă de bani nu este altceva decât o gigantică păcăleală" — a încheiat Lilienthal

Poate că nimic nu ilustrează mai bine atmosfera în care trăesc cercetătorii americani decât documentul pe care îl publică în numărul său din 19 Iulie 1948 revista „Chemical and Engineering News" sub titlul „S'a întâmplat cu adevărat"! Revista prezintă cetitorilor ei o scrisoare de protest semnată de un om de știință care lucrează la uzinele de energie atomică dela Oak Ridge. Autorul scrisorii relatează pe scurt ingerințele la care sunt supuși cercetătorii angajați la Oak Ridge pentru lucrările de Fizică Nucleară.

La data de 16 Iunie, 7 oameni de știință au fost acuzați de activitate anti-americană și doi dintre ei au fost concediați imediat. Fiecare acuzat a primit o scrisoare cu lista învinuirilor culese din surse întâmplătoare și lipsite de orice seriozitate. Ei au fost aduși în fața unui tribunal local, care i-a supus unui interogatoriu dar Decizia finală a fost luată de Comitetul pentru cercetarea activității anti-americane din Washington, după citirea raportului întocmit de tribunalul local. Acuzații nu au avut nicio posibilitate de a da ochii cu acuzatorii deoarece aceștia au rămas anonimi.

Reproducem din revista americană câteva din capetele de acuzare:

CAZUL 1. — 1) Un fost proprietar al d-vs ne-a informat că după ce v'ați mutat a găsit în casă câteva Reviste și broșuri, printre care și Revista „New-Masses". 2) Un vecin a declarat că după părerea lui una din rudele d-vs prin alianță este comunist. 3) Altă rudă prin alianță a activat în Comitetul pentru ajutorarea refugiaților anti-fasciști. Acest Comitet se află pe lista organizațiilor declarate subversive de Procurorul General. 4) Altă rudă prin alianță are legături de prietenie cu membrii unei organizații bănuite de a avea legături cu comuniștii.

CAZUL 2. — O persoană cu care va aflați în strânse legături între anii 1943 și 1947 afirmă că manifestați entuziasm pentru Rusia și că se pare că ați fi fost rusofil.

CAZUL 3. — 1) In preajma angajării la Oak Ridge în 1946 d-vs și soția d-vs erați în strânse legături de prietenie cu persoane care au fost denunțate a fi fost membri ai Asociațiilor politice comuniste în 1943-44-45. 2) In aceiaș perioadă ați avut legături cu Blank despre care se afirmă că a fost membru al Tineretului American Democrat, organizație declarată subversivă de Procurorul General. 3) Se afirmă că ați fi aprobat unele principii ale Partidului Comunist, că sunteți informat despre lucrările lui Marx și Lenin și considerați filozofia lor ca fiind sănătoasă. ..Pe acelaș calapod sunt făcute și celelalte acuzații.

Comentariile devin inutile...

Această scurtă privire asupra atmosferei în care se desvoltă viața științifică americană de astăzi n'ar fi completă fără câteva cuvinte despre pesimismul ce pare să fi cuprins pe oamenii de știință de peste ocean. Unul din rapoartele prezentate Asociației Americane pentru înaintarea științelor a fost intitulat „Care sunt speranțele omului?" Cum au răspuns oamenii de știință americani acestei întrebări se poate vedea din următorul pasagiu pe care îl cităm din „Manchester Guardian":

„Celor 3000 de americani prezenți și milioanelor de ascultători cuprinși de o panică atomică ei le-au oferit doar răspunsul obscur că în vreme ce omul cucerește natura el este de o ignoranță demnă de milă în ce privește propria lui fire și numai o schimbare în comportarea lui emotivă îl poate salva dela foame și dela un răsboiu de anihilare".

După d-rul Osborn, criza va fi provocată de creșterea vertiginoasă a populației globului. Psihiatrul Broock Chieshol este de altă părere. Criza omenirei este provocată de refuzul nostru de a recunoaște comportarea primitivă care se află la temelia metodei noastre de supra-viețuire prin concurență. Pentru a remedia această stare de lucruri d-rul Chieshol propune ca Guvernele să ceară concursul psihiatrilor.

D-rul Sinnoth, decanul Secției Științifice a Universității din Yale a salutat progresele recente ale medicinei și bacteorologiei, lucrările pentru producerea hranei sintetice confortul și conveniența

avioanelor şi radarului, fisiunea nucleară şi toate celelalte înfăptuiri ale omului. Dar această introducere reconfortantă a fost utilizată de d-rul Sinnoth numai ca o prefaţă ironică la marea criză a civilizaţiei pe care D-sa o denunţă. D-rul Sinnoth s'a declarat de acord cu d-rul Chesholm dar, mai pesimist, nu crede în rezolvarea problemei fiindcă nu vede cum s'ar putea desvolta mai multă toleranţă şi mai multă înţelepciune în rasa umană, nu de mult eşită din junglă. (?)

Oamenii cuprinşi de panica atomică — cum îi caracterizează „Manchester Guardian" — sunt învăţaţi astfel că mizeria în care se zbat este fără eşire, că ei sunt victime ale propriei lor condiţii umane pe care trebue să o suporte fără nici o împotrivire.

Singurul vorbitor care în cursul acestei discuţii s'a apropiat de realitate a fost d-rul Harlow Shapley, Directorul Observatorului Astronomic al Universităţii din Harvard. D-sa a reproşat colegilor săi că au ocolit aspectul social al problemei.

„S'a acordat o atenţie prea mică solidarităţii internaţionale — a spus d-sa. Ştiinţa poate şi trebue să se îngrijească de siguranţa, sănătatea, liniştea şi educaţia omului şi să-l ajute în lupta împotriva sărăciei şi a bolilor, ca şi împotriva propriilor lui scăderi".

Incercările d-rului Shapley de a risipi confuziile şi de a restabili încrederea în forţele creatoare ale omului nu sunt însă bine văzute de cercurile conducătoare americane. Pentru concepţiile sale şi pentru „vina" de a fi partizan al d-lui Wallace d-rul Shapley este hărţuit de faimosul Comitet pentru cercetarea activităţii anti-americane.

★

Două mii de oameni de ştiinţă britanici s'au adunat la începutul lui Septembrie la Brighton, în cadrul celui al 110-lea congres al lui „British Association for the Advancement of Science". Problemele discutate au fost centrate, în cea mai mare parte, în jurul necesităţilor naţionale britanice. In timp ce peste Ocean oamenii de ştiinţă au discutat apărarea ştiinţei în faţa persecuţiei politice, cercetătorii britanici s'au văzut solicitaţi de problemele unei ţări care fără sporirea rapidă a productivităţii nu-şi mai poate menţine standardul de viaţă.

Semnalul de alarmă a fost dat de Sir Henry Tizard, Preşedintele Asociaţiei Britanice, în cuvântarea de deschidere a Congresului. El a declarat că Anglia a pierdut terenul în ultimii ani nu numai în faţa unor ţări ca Statele Unite şi Canada, favorizate de marile lor resurse naturale, dar şi în faţa unor ţări mai puţin favorizate, ca Elveţia şi Suedia.

Declaraţiile pesimiste ale lui Sir Henry Tizard au fost urmate de raportul d-rului W. A. Sanderson asupra îmbătrânirii populaţiei Europei Apusene. Creşterea populaţiei Europei a sporit dela o cincime la un sfert din populaţia lumii în cei 250 ani care s'au încheiat în 1900. Dar în 1940 populaţia Europei a scăzut la mai puţin ca o cincime din totalul populaţiei globului şi ţările ne-europene se află acum într'un stadiu comparabil Europei înaintea rapidei ei desvoltări. In actuala configuraţie a populaţiei Continentului mai puţin ca jumătate din populaţia Europei Vestice este astăzi de vârsta militară în timp ce în Europa Răsăriteană această proporţie depăşeşte jumătatea iar în Uniunea Sovietică două treimi din populaţie este de vârstă militară. Numărul persoanelor la vârsta de a se retrage la pensie este astăzi în Anglia de 13% din totalul populaţiei ţării — o cifră dublă faţă de acea din 1901. Această cifră va continua sa crească în timp ce va scădea mereu cifra populaţiei active.

O atenţie specială merită intervenţia Lordului Samuel la acest Congres al Asociaţiei Britanice. Declinul societăţii burgheze se manifestă între altele printr'o tendinţă de promovare a intuiţiei şi a contingenţei, printr'o încurajare a curentelor filozofice misticizante, tăgăduind forţa raţiunii omeneşti şi rolul constructiv al ştiinţei. Ocolind cu bună ştiinţă concepţia materialistă a lumii, filozofia reacţionară se agaţă de orice teorie capabilă să semene şi în minţile altora confuzia în care ea se complace. O asemenea teorie, exploatată până la refuz este incertitudinea lui Heisenberg.

„Puţini oameni acordă atenţie filozofilor de astăzi — a spus Lordul Samuel; ei au mai multă încredere în oamenii de ştiinţă, la care găsesc lucruri noui, semnificative şi convingătoare. Succesul ştiinţei sugerează că ea ar deţine cheia tuturor problemelor şi că materialismul este principiul care guvernează cosmosul".

După cum se vede, Lordul Samuel nu ignorează adevărul. Dar clasa al cărei

reprezentant este nu poate acepta ca oamenii să înceapă a gândi prin propriile lor forțe și mai ales să gândească științific și materialist. Deaceea Lordul Samuel a îndreptat un atac viguros dar străveziu împotriva spiritului științific. El i-a atribuit toate nenorocirile și toate scăderile lumii: cinismul, războiul, dictatura, filmele polițiste, adulterul etc. ca remediu Lordul propune o sinteză între știință, filozofie și religie. Oamenilor de știință le aparțin mijloacele, scopurile activității omenești aparțin eticei, adică filozofiei și religiei .cărora le revine misiunea de a da lumii o morală conducătoare. Despre ce fel de morală este vorba nu e greu de înțeles.

In general rapoartele prezentate anul acesta Asociației Britanice au lăsat impresia că se tem de a spune lucrurilor pe nume, că se izolează de realități. Dar această atitudine a luat o formă curioasă în partea finală a cuvântării prezidențiale când Sir Henry Tizard a tras concluzia că lumea este amenințată de o foamete generală. Referindu-se la surprinzătoarele succese ale medicinei preventive și curative, la progresele alimentației raționale și la protecția omului în timp de războiu, Sir Henry a ajuns la concluzia că războiul a încetat de a mai avea vre-un efect ca factor de limitare a populației globului, iar bolile își pierd repede puterea lor de nimicire în rândul oamenilor. In momentul de față populația lumii crește cu 1% pe an și acest procent crescând la rândul lui odată cu progresele medicinei înseamnă că în aproximativ 70 de ani populația globului se va dubla. De altfel pe alocuri creșterea populației este depe acum foarte rapidă datorită noilor milioane de locuitori. Deaceia Sir Henry nu mai vede alt factor pentru limitarea populației globului decât foametea și așteaptă ca ea să-și arate colții pe măsură ce populația globului va crește.

O judecată mai simplistă nu era cu putință. Sir Henry Tizard a trecut cu vederea progresele realizate în cultivarea cerealelor de mare randament, metodele noui pentru conservarea solului, succesele agriculturii sovietice .

I. Focșăneanu și A. Hilf.

A. I. VÂȘINSKI: *„Dreptul și organizarea internațională"* — în „Statul și Dreptul Sovietic" Nr. 1/948.

Recentul studiu — plin de substanță și de remarcabil interes — al Dlui Andrei Ianuarevici Vâșinski, Ministru Adjunct al Afacerilor Străine în Guvernul Uniunii Sovietice, publicat în „Statul și Dreptul Sovietic" Nr. 1/948, este menit cu drept cuvânt, să atragă atențiunea cercurilor științifice internaționale. Căci acest studiu intitulat: „Dreptul Internațional și Organizația Internațională" (Mejdunarodnoe pravo i mejdunarodnaia Organizația), reflectează punctul de vedere al unui remarcabil jurist diplomat, chemat prin însărcinările sale, să fie îndrumător în problemele vieții internaționale, puse la ordinea de zi, în urma celui de al doilea război mondial. Acest studiu vine deopotrivă, să ofere cercetătorilor problemelor noui de drept internațional și de organizare internațională, un prețios și adeseori un inedit material, privind în toată amploarea ei, *„concepția sovietică"*, referitoare la reconstrucția și organizarea nouii Comunități Internaționale, precum și la poziția și misiunea dreptului internațional, ca ansamblu de norme juridice, diriguitoare a variatelor și complexelor raporturi, dintre membrii ei.

Care sunt datele fundamentale ale *„concepției sovietice"* în materie, în decursul și la sfârșitul celui de al doilea războiu mondial, ele ne sunt cunoscute. Ele au fost puse în lumină, prin „Declarația comună dela Moscova" din 30 Oct. 1943, prin hotărîrile Conferințelor ce au urmat, dela Yalta, Teheran și Potsdam, ca și prin succesive Declarații oficiale ale Generalissimului Stalin și ale Ministrului Sovietic pentru Afacerile Străine, D-l V. Molotov. Ori, din toate aceste documente, rezultă că în „concepția sovietică" apare ca un comandament necesitatea reconstrucției unei „Organizații Internaționale", care — ținând seamă de învățămintele și experiența defunctei Societăți a Națiunilor, — să fie într'adevăr capabilă de a menține și consolida noua Ordine pacifică, de a condamna și sancționa războiul, și de a desăvârși organizarea unei noui Comunități Internaționale, prin armonizarea și coordonarea legitimelor interese și a drepturilor tuturor membrilor. O asemeni „Organizație Internațională" nu putea lua însă ființă, — în con-

cepţia sovietică, — decât prin afirmarea şi recunoaşterea unor principii fundamentale, care trebuiau să constitue osatura şi fundamentul dreptului internaţional al viitorului. In centrul acestora, se situa conceptul de „suveranitate" şi de „independenţă" (aspectul extern al suveranităţii adică), „colaborarea internaţională între State, cu respectarea „dreptului de egalitate" a lor, sancţionarea „criminalilor de război" culpabili de a fi săvârşit crima contra păcii, crime contra umanităţii, sau acte culpabile de încălcare a legilor şi cutumelor războiului, în decursul purtării ostilităţilor.

Ca o prelungire a acestor principii de bază, era de înţeles condamnarea şi sanţionarea oricărei propagande războinice în viitor, ca şi obligaţiunea ce incumbă tuturor membrilor nouii Organizaţii a Naţiunilor Unite, de apărare a Statutului ei — Charta dela San-Francisco (din 26 Iunie 1945), — şi de interpretare în spiritul originarei concepţii a autorilor ei, în rândul cărora pe primul plan se situiază Generalissimul Stalin şi defunctul preşedinte, Franklin Delano Roosevelt.

★

Dar, după puţin timp dela intrarea în vigoare a Chartei Naţiunilor-Unite, a devenit tot mai evidentă o pronunţată tendinţă de îndepărtare dela aceste principii, ce trebuiau că constituie „ideile călăuzitoare" ale nouii Ordini Internaţionale. Uniunea Sovietică s'a situat în poziţia juridico-diplomatică de apărătoare a principiilor amintite, şi — în esenţa ea, — acesta este tocmai obiectul pe care urmăreşte să-l demonstreze D-l A. I. Vâşinski, în studiul de faţă, ocazionând prin aceasta, cunoaşterea documentară a aceleaşi „concepţii sovietice" actuale, în materie de „Organizare Internaţională" şi de interpretare a noului Drept Internaţional.

Desbaterile — adeseori pasionate — urmate în decursul celei de a doua sesiune a Adunării Generale a Organizaţiei NaţiunilorUnite, care a avut loc dela 16 Sept.—29 Noemb. 1947, prilejuiesc astfel D-lui A. I. Vâşinski, să pună în lumină deosebirile principiale dintre două concepţii, antagonismul dintre două teze, în care alături de factorul juridic, apare factorul politic.

Acea sesiune a Adunării Generale a ONU-ului într'adevăr, — precizează D-l A. I. Vâşinski, — „... a apărut ca un câmp al luptelor politice pe care s'au întâlnit interesele contradictorii a două lagăre, două linii politice fundamentale contradictorii, două tendinţe politice diferite. Unul din lagăre, condus de U.S.A., tinzând la realizarea stăpânirii asupra lumii, şi-a găsit exprimarea în aşa numita „doctrină Trumann" şi „Plan Marshall". Tendinţa politicei externe a acesui lagăr, se concretizează prin tendinţa unor State, de a impune voinţa lor altor State, fără să ţină seama de independenţa şi suveranitatea lor. Un alt grup de State, condus de U.R.S.S, urmăreşte prin politica externă, întărirea colaborării internaţionale pe baza respectării independenţei şi suveranităţii popoarelor egale, pe baza respectului reciproc al drepturilor şi intereselor tuturor celor care participă la această colaborare, a tuturor membrilor aşa numitei Comunităţi îInternaţionale".

Dreptul internaţional, — cu principiile şi instituţiile sale de reglementare pacifică a conflictelor dintre State, cu principiul fundamental de condamnare şi sancţionare a războiului, se găseşte onorat în această concepţie. Este aici o atitudine de continuitate, dacă observăm că, cu zece ani în urmă, la prima consfătuire internaţională cu privire la principiile Statului şi dreptului sovietic, acelaş autor (A. I. Vâşinski) preciza: „Plecând dela poziţia principială a politicei noastre externe internaţionale, noi trebuie să organizăm dela înălţimea celor mai noui şi ultimelor succese ale ştiinţei şi ale metodologiei noastre sovietice marxist-leniniste, cea mai serioasă prelucrare a problemelor care ar servi ca material pentru propaganda luptei contra aţâţătorilor la război, care ar servi pentru întărirea Comunităţii juridice internaţionale, care ar servi la întărirea solidarităţii internaţionale. Noi juriştii internaţionalişti sovietici trebuie să luăm asupra noastră, rolul de mare răspundere şi o-

noare de propagandişti ai dreptului internaţional, ai adevăratului drept internaţional, care asigură pacea între popoare, care asigură unitatea tuturor acelora care sunt pentru democraţie, progres şi cultură, contra fasciştilor, contra ucigaşilor, contra aţâţătorilor războiului". Incă atunci, în 1938, — când Organizaţia Internaţională exprimată prin Societatea Naţiunilor, se apropia de faliment, când politica, rămasă nesancţionată sub regimul Pactului genevez, a Reichului naţional-socialist, de denunţare unilaterală a Tratatelor internaţionale trebuia să ducă la un nou războiu de agresiune, — autorul propunea: „...Politicei internaţionale banditeşti fasciste să i se opună forţa puternică şi neînvinsă a dreptului şi justiţiei socialiste, respectul naţiunilor şi al libertăţii şi suveranităţii lor naţonale, respectul convenţiunilor internaţionale, respectul dreptului şi al legiuirilor internaţionale".

Pe aceeaşi linie, în jurul aceloraşi principii cardinale, — cu stabilitate şi consecvenţă, — stărueşte politica internaţională a Uniunii Sovietice, sub regimul Chartei Naţiunilor Unite. Călăuzită de concepţia „pacifismului constructiv", ea afirmă cu tărie şi convingere, că supremul bun social al popoarelor, este „starea de pace". Iar pentruca această „pace" să fie profitabilă şi binefăcătoare pentru toate popoarele „iubitoare de pace", ea trebue să se călăuzească de principiul „egalităţii de drepturi" şi să-şi găsească suportul juridic şi reglementarea, în dreptul internaţional; un drept internaţional însă, care să nu mai fie interpretat ca având un *primat* faţă de dreptul intern, c ci aceasta ar putea duce la ignorarea sau contestarea „suveranităţii" şi „independenţei" popoarelor, — drept *fundamental*, deci imprescriptibil şi inalienabil al Statelor, — apărat cu hotărîre, în repetate ocaziuni, de Uniunea Sovietică; un drept internaţional, care să fie definit, — în consecinţă, — ca „totalitatea normelor, reglementând relaţiile dintre State în procesul luptei şi colaborării lor, exprimând voinţa claselor dominante a acestor State, asigurate prin coerciţiunea realizată de State, individual sau colectiv". (A. I. Vâşinski).

Această *politică pacifică*, — sprijinită pe o puternică Organizaţie Internaţională, care să împământenească în nouile realităţi ale vieţii popoarelor, principiile Chartei Naţiunilor Unite, interpretate în spiritul concepţiei originare a făuritorilor ei, sprijinită şi pe un drept reînoit, — rezumă în definitiv, principiile politicei externe sovietice: „Noi nu putem avea ţeluri de războiu" — accentua Generalissimul Stalin în 1941, — ca acela de a cotropi un teritoriu strein, de a subjuga popoarele".... Noi nu avem şi nu putem avea un astfel de ţel de răsboiu, ca acela de a impune voinţa noastră popoarelor slave sau subjugate ale Europei...

Scopul nostru stă în acela, de a ajuta acestor popoare în lupta lor de eliberare contra tiraniei hitleriste şi apoi de a le da libertatea deplină de a se organiza pe teritoriul lor, aşa cum vor voi.

Niciun amestec în afacerile interne ale altor State!!". (Despre marele războiu patriotic al Uniunii Sovietice, a. 1941, pag. 31-33).

In antagonism cu aceste principii, constant afirmate, arată d-l A. I. Vâşinski, cum în cea de a doua sesiune a Adunării Generale a Organizaţiei Naţiunilor Unite, — care s'a deosebit astfel foarte mult de prima sesiune, în partea sa dela Londra (Ianuarie-Februarie 1946), — s'a conturat o majoritate de caracter reacţionar şi imperialist, sub conducerea delegaţiilor Statelor-Unite şi a Marei Britanii, cu participaţiunea Franţei şi a Chinei controlată de Ciang Kai Shek, ca şi a unui important număr de state mai mici, americane sau europene. Afirmând desigur formal, idei scumpe popoarelor „iubitoare de pace", ca „libertate", „independenţa", „pace", autorul vede în manifestările practice ale acestor delegaţii, dealungul acestei îndelungate sesiuni, o dovadă neîndoelnică, că „...cercurile reacţionare militariste din U. S. A., Marea Britanie şi alte State, nu sunt deloc interesate în întărirea păcii, a dreptului şi a libertăţii, şi că din contră, ele conduc sistematic şi consecvent pregătirea opiniei publice a ţărilor lor, pentru invadarea ţărilor

democratice iubitoare de pace şi în primul rând a Uniunii Sovietice, care apare ca sprijin al păcii, sprijin al ţărilor antiimperialiste şi democratice".

Cum s'ar explica altfel faptul — se întreabă autorul şi o argumentează pe larg, — că din lagărul acestor State a pornit acea campanie împotriva aşa numitului „Drept de veto", ceeace în drept şi în fapt înseamnă încălcarea unei fundamentale concepţii, ce a prevalat în momentul elaborării Chartei dela San Francisco, — fiind înscrisă, în termeni de tot clari, în art. 27, par. III — încălcare menită să ducă, în practică, la destrămarea Organizaţiei Naţiunilor Unite, la pulverizarea „colaborării internaţionale"?

De fapt, „victoria Consiliului de Securitate şi a principiului unanimităţi în luarea hotărîrilor asupra tuturor chestiunilor, afară de procedură, apare ca un punct negru în faţa blocului anglo-american. De aci, încercări de a se descotorosi într'un mod oarecare de principiul aşa numit de ‚veto", să atragă măsuri care să slăbească Consiliul de Securitate şi să transfere centrul de greutate al soluţionării celor mai importante probleme politice, legate de problemele păcii şi siguranţei, asupra altor organe ale Organizaţiei Naţiunilor Unite, asupra Adunării Generale. O astfel de operaţiune ar prezenta avantagii serioase pentru blocul anglo-american, dat fiind că nici în Adunarea Generală, nici în comitetele ei nu se aplică principiul unanimităţii, ci toate problemele se soluţionează cu majoritate simplă sau absolută; şi cum în spatele blocului anglo-american este asigurată totdeauna o situaţiune de dominaţie, aceasta îi permite să nu se îndoiască de succesul propunerilor sale, ce se aduc în cercetarea acestor organe"... Se ştie astfel, că odată amânată revizuirea principiului „unanimităţii" — faţă de intransigenţa delegaţiei Uniunii Sovietice — s'a urmărit golirea de conţinut a competinţei expres atribuită prin Chartă Consiliului de Securitate, prin instituirea acelui Comitet restrâns, emanat din sânul Adunării Generale, căruia să-i revină dreptul de a decide, cu majoritate de voturi, în problemele privind pacea şi securitatea internaţională.

Cum s'ar explica apoi faptul că — afirmând formal ataşamentul faţă de ordinea pacifică, — acelaş bloc de State anglo-americane au arătat cunoscutele rezerve faţă de propunerea delegaţiei sovietice din aceiaşi Adunare Generală a ONU-lui, privind condamnarea propagandei şi a instigatorilor la un nou război? Atitudinea a apărut desigur surprinzătoare, dacă observăm că această iniţiativă era de natură să contribuie la consolidarea ordinei pacifice, şi dacă ne amintim că problema fusese pusă pe plan internaţional şi sub regimul Societăţii Naţiunilor, iar pe plan intern, ea îşi găsise o anumită reglementare în legislaţia unor State. Numai rezonanţa înregistrată de această propunere, — precizează d-l A. I. Vâşinski, — a făcut ca „...nici U. S. A., nici Marea Britanie, nici alte State aflate sub influenţa americană, nu au putut pleca dela desbaterea propunerii sovietice. Ei au trebuit să bea până la fund această cupă amară. Cu atât mai mult, nu s'a realizat dorinţa sau mai degrabă ameninţarea americană anunţată de senatorul Austin, de „a omorî" propunerea sovietică, privitoare la condamnarea propagandei unui nou războiu. Dar nu poate exista îndoială, că înfrângerea în Adunarea Generală a blocului anglo-american cu privire la această chestiune, care s'a văzut silit să primească rezoluţia privitoare la propaganda unui nou războiu, nu a oprit şi nu va opri cercurile reacţionare ale acestor State, în sforţările lor, pentru pregătirea unui nou războiu.

„In această ordine de idei, d-l A. I. Vâşinski pune în lumină semnificaţia articolului din „New-York Times", — la câteva zile numai, dela acceptarea de către Adunarea Generală a „Rezoluţiei contra aţâţătorilor războiului", — prin care „...acest organ influent al cercurilor reacţionare americane chema pe faţă la neîndeplinirea recomandării Adunării Generale, care condamna propaganda unui nou războiu. „Şi ceeace este şi mai plin de semnificaţie, — se adaogă — rămâne împrejurarea că „...acest îndemn nu a întâlnit rezistenţă

din partea cercurilor influente americane, care s'au solidarizat prin tăcere cu această poziţie, care apărea ca propria lor poziţie. „Dacă cu acest prilej s'a invocat „simţul libertăţii" şi „libertatea presei", — anihilată în fapt prin centralizarea proprietăţii ziarelor în mâinile unor grupuri sau a câtorva mari capitalişti americani, — aceasta nu poate atenua constatarea că, opinia publică americană este dominată de curente ostile păcii, orientate în primul rând împotriva Uniunii Sovietice.

Cu deosebire pline de interes, pentru cercetătorul „fenomenului internaţional", rămân deopotrivă constatările, pe care autorul le aduce, în legătură cu străduinţele depuse de „blocul anglo-american", — atât în plenul Adunării Generale, cât şi în al VI-lea Comitet al ei, — de a invoca şi a utiliza „dreptul internaţional", — în scopul modificării sau a interpretării „pro causa", a Chartei Naţiunilor Unite.

Pe această cale într'adevăr, urmărindu-se mobilizarea principiilor şi normelor dreptului internaţional întru sprijinirea unor anumite ţeluri politice, în loc de a se pune dreptul internaţional în serviciul menţinerii şi consolidării actualei Organizaţii Internaţionale, s'ar putea ajunge la transformarea de structură a acestei Organizaţii. Şi cum Tribunalul Internaţional — prevăzut în cap. XIV al Chartei Naţiunilor Unite (art. 92—96), — a apărut ca un instrument potrivit pentru aşa numita „desvoltare progresivă a dreptului internaţional", s'a putut înregistra acea „Recomandaţie" a Adunării Generale, următor căreia utilizarea în acest sens a Tribunalului Internaţional, apare ca o problemă de „cea mai mare importanţă" şi că, în urmare, Organelor Naţiunilor Unite şi Instituţiunilor specializate, le revine sarcina"... să facă din când în când, o revizuire a problemelor dificile şi importante de drept, ce intră în competinţa Tribunalului Internaţional, care s'au ivit în cursul activităţii sale, atingând problemele principiale, care este de dorit să fie soluţionate, cuprinzând şi probleme de drept, referitoare la interpretarea Statutului Naţiunilor Unite, sau Statutelor Instituţiunilor specializate". Ori, o asemenea „Recomandaţie", apare cu deosebire primejdioasă d-lui A. I. Vâşinski, şi de aceia Delegaţia sovietică i s'a opus, atât în Adunarea Generală, cât şi în al VI-lea Comitet al ei. Căci „... nu se poate să nu fie privită, ca semnalul, ca directivă pentru a „apăsa" asupra Statutului, de a întări presiunea în direcţia „interpretării Statutului".

Se afirmă adică temerea, că — dat fiind că Adunarea Generală şi Consiliul de Securitate trebuiesc să se considere legate de „încheerile consultative" ale Tribunalului Internaţional, — pe această cale ocolită, pe cale de „interpretare", şi cu îndepărtare dela procedura „amendamentelor" (cf. art. 108 din Chartă), s'ar putea ajunge le modificarea, la răsturnarea Statutului Organizaţiei Naţiunilor Unite. Intenţiune a fost vădită, în urma străduinţelor blocului anglo-american de a fi obţinut dela Adunarea Naţiunilor Unite hotărîrea de a se trimite în cercetarea Tribunalului Internaţional, problema interpretării juste a art. 4 din Chartă, privitor la primirea de noui membri în Organizaţia Naţiunilor Unite; aceasta, după ce Uniunea Sovietică şi alte delegaţii — invocând litera şi spiritul art. 4, — s'au opus la acceptarea ca membri noui ai Organizaţiei, a Irlandei şi Portugaliei, sprijinite de blocul anglo-american. Dar supunând problema unei strânse analize juridice, îi apare autorului ca inadmisibilă această subordonare a Organizaţiei Naţiunilor Unite, a Consiliului de Securitate şi a Adunării Generale, faţă de Tribunalul Internaţional, care — în conformitate cu art. 92 din Chartă, — va fi numai „principalul organ judecătoresc al Naţiunilor Unite. Este adevărat, că în conformitate cu art. 96 din Charta Naţiunilor Unite, „Adunarea Generală sau Consiliul de Securitate pot cere Curţii de Justiţie Internaţională, să-şi dea avizul în orice chestiune de ordin juridic". Şi este deopotrivă adevărat că după art. 36 par. III, din Chartă, „...Consiliul de Securitate va lua de asemenea în consideraţie, că litigiile de natură *juridică* vor trebui, ca regulă generală deferite de către Părţi, Curţii de Justiţie Inter-

națională, în conformitate cu prevederile Statutului Curții".

Este vorba deci, în aceste texte călăuzitoare, de chestiuni „de ordin juridic", de litigii de „natură juridică", care intră în competința Tribunalului Internațional. Și atunci — constată d-l A. I. Vâșinski — „... se înțelege că nu se poate interpreta atât de larg, încât să se cuprindă în aceste așa numite chestiuni juridice și chestiuni care depășesc cadrul juridic, iar problema primirii la ONU a nouilor Membri apare nejuridică, ci politică de primul rând". In afară de aceasta, „....nici art. 96 al Statutului ,nici art. 36 nu spun nimic despre obligațiunea explicațiunilor consultative ale Tribunalului Internațional.

De aci apare clar, că trimiterea la Tribunalul Internațional, pentru soluționare, a problemelor nesoluționate la ONU, sau a problemelor care nu puteau primi din cauza pozițiilor politice contradictorii în anumite condițiuni, soluționarea necesară, de către Adunare sau Organul Națiunilor Unite, apare ca incorectă și contrarie întregii Organizări a ONU-lui, ca Uniune internațională de State suverane și egale în drepturi.

In ceeace privește poziția juridică a Tribunalului Internațional, trebue reținut, că „....Statutul Organizației Națiunilor Unite determină Tribunalului Internațional un loc și un rol, care sunt origina acestui organ, ca instituție judecătorească. Statutul Organizației nu privește Tribunalul Internațional ca organ stând deasupra Adunării Generale sau Consiliului de Securitate, sau ca a altă instituție a Organizației Națiunilor Unite, raportată de Statut la categoria Organelor principale. Statutul nu privește Tribunalul Internațional ca un arbitru în certurile dintre delegații, în Organele și Instituțiunile Organizației Națiunilor Unite și în consecință nu atribue și nici nu poate să atribue Tribunalului Internațional, dreptul de a hotărî cine are dreptate în neînțelegerile ivite, de exemplu în Adunarea Generală, între minoritatea sau majoritatea Adunării, privind anumită dispozițiune".

Ce ar însemna atribuirea unui asemenea drept Tribunalului Internațional? „Ar însemna — se precizează — o limitare nepermisă a suveranității Statelor, reprezentate prin delegații lor în Organizația Națiunilor Unite".

Pentru această rațiune tocmai, d-l A. I. Vâșinski consideră necesară o definire a poziției și conținutului „dreptului internațional" față de conceptul de „suveranitate națională", dată fiind tendința majorității anglo-americane, constant manifestată în decursul lucrărilor ultimei sesiuni a Adunării Generale, de a invoca și a se sprijini pe principiile de drept internațional, în apărarea tezelor sale; și de a preconiza în acelaș timp — și cu acelaș scop — o „desvoltare progresivă a dreptului internațional". Și cum, invocându-se — pe linia unui curent dominant în literatura și publicistica juridică a Europei apusene și a celei americane, — „primatul dreptului internațional", adică întâietatea normelor juridice internaționale față de dreptul intern, de dreptul național, autorul pune problema și o cercetează în adâncime doctrinară, dacă această preferință manifestă a „blocului anglo-american", este ea cea mai întemeiată științificește și cea mai conformă cu realitățile vieții internaționale și cu năzuințele adânci și permanente ale popoarelor? Căci nu trebue ignorat că „...aceasta, natural conduce la negarea suveranității naționale".

Pentru d-l A. I. Vâșinski, el însuși reputat internaționalist dublat de un documentat diplomat, — recent chiar, sub direcția sa și a d-lui S. Lozòvski, a apărut, în limba rusă, primul volum din inovatoriul „Dicționar Diplomatic" (Editura de Stat a literaturii politice, Moscova 1948) — această teză a primatului dreptului internațional este pe cât de discutabilă științificește — (Marx arătase odinioară relativitatea formulelor, ce pretind la soluții absolute în materie juridică, iar pentru Jelinek, Spiropoulos, etc., „orice soluție juridică poate fi deopotrivă justă sau falsă"), — pe atât de dăunătoare manifestărilor și valorificării ideii de ‚suveranitate națională" a popoarelor, cu hotărîre și constant invocată de Uniunea Sovietică.

Ca urmare, supune autorul unei ascuţite critici, în care se împletesc juridicul şi politicul, opera prof. Hans Kelsen, unul dintre cei mai de frunte reprezentanţi ai acestui curent. Recenta sa publicaţie „Teoria pură a dreptului şi jurisprudenţa analitică" (The pure theory of Law and analytical jurisprudence, — Harward Law Leview, Novenber 1948"), — în care se reiau şi se reactualizează mai vechile sale opinii în materie, — prilejueşte d-lui A. I. Vâşinski combaterea ştiinţifică şi de principiu a teoriei „primatului dreptului internaţional". Aceasta tocmai pentrucă „...recunoaşterea de către Kelsen a primatului dreptului internaţional, presupune renunţare la ideea suveranităţii Statelor. El însuşi spune în articolul citat, că nu există nimic care să împiedice această interpretare a materialului juridic, în sensul excluderii ideii suveranităţii Statului.

El spune că dogma suveranităţii nu apare ca rezultat al analizei ştiinţifice a apariţiei Statului, dar ca o presupunere a *filosofiei valorii*, şi că aceasta nu poate fi contestată ştiinţific".

Atât de împământenită s'a arătat această doctrină în concepţia juriştilor anglo-americani, încât ea şi-a găsit răsunet şi în desbaterile amintitei Adunări Generale a O. N. U.-ului.

Tendinţele spre hegemonie politică şi economică ale blocului anglo-american nu pot fi servite — se precizează, — decât prin negarea suveranităţii naţionale, iar formulele atractive, ca „întâetatea ordinei juridice internaţionale" faţă de „ordinea juridică internă" pot duce la confiscarea Dreptului Internaţional în favoarea acelui grup de State, care — preocupate de apărarea şi promovarea propriilor interese, — ştiu cu mai multă tărie, să-l *revendice* şi să şi-l însuşească. Este important, ca urmare, — stabileşte autorul — „să atragem atenţia asupra acestui curent ştiinţific, care este reprezentata de mărimile ţărilor capitaliste în domeniul teoriei dreptului, curent folosit acum în cea mai largă măsură de blocul anglo-american, pentru uşurarea aducerii la îndeplinire a planurilor lor reacţionare, în domeniul politicei externe"...

Deaceea, nu omite d. A. I. Vâşinski să reţină, că „...nu este greu de observat, că în raţionamentul lui Kelsen ca şi al altor jurişti făcând parte din acelaş curent, şi-au găsit sursa de inspiraţie în Adunarea Genearlă dela New-York, Spaak, MacNeil şi alţi actuali distrugători ai suveranităţii naţionale a popoarelor, deşi unii dintre ei, ca de exemplu MacNeil, luând cuvântul contra suveranităţii, au încercat să prezinte chestiunea, ca şi când ei nu ar fi contra suveranităţii naţionale, ci contra suveranităţii naţionale absolute".

Dar, suveranitatea sau există ca o plenitudine de competinţă, sau nu există nicidecum. Pe de altă parte, nu s'ar putea nega faptul, că popoarele sunt puternic ataşate de suveranitatea lor naţională, în care ele văd — când este vorba de popoarele mici, mai ales, — o pavăză juridică faţă de tendinţele de hegemonie poltică sau economică a unor State mari şi puternice.

Prin însuşi faptul însă că „dreptul internaţional" a fost invocat cu atâta insistenţă de către blocul anglo-american, pentru încercarea legitimării tezelor sale în materie de organizare şi de politică internaţională, cum şi prin faptul denunţării presupuselor primejdii pe care invocarea şi recunoaşterea ‚suveranităţii naţionale" ar comporta-o pentru consolidarea Organizaţiei Internaţionale, se evidenţiază — accentuiază d. A. I. Vâşinski, — strânsa legătură dintre *drept* şi *politică*.

Pe când însă juriştii burghezi neagă orice fel de raport între aceste concepte, — astfel cum o face şi ziarul londonez „Times", la 11 Decembrie 1947, sub titlul: „Legile Ţărilor. Conflict cu principiile sovietice. Provocare ordinei stabilite", — afirmând imparţialitatea, caracterul de arbitru al *dreptului*, desminţit însă prin fapte din istoria mai îndepărtată sau mai apropiată a umanităţii, exponentul concepţiei sovietice analizează fenomenul cu acelaş realism şi fermitate: „...aceasta nu trebue însă, pe de altă parte înţeles, ca negarea caracterului poli-

tic al dreptului, adică a faptului că dreptul (normele dreptului, instituţiile dreptului, etc.) nu apare ca o calăuză a politicei unui anumit Stat. Din contră, dreptul nu este nimic fără politică. Dreptul este totalitatea normelor, ce exprimă voinţa clasei dominante, stabilite în legi şi obiceiuri, şi reguli de convieţuire socială, — sancţionate de forţa publică, — a căror aplicaţiune este asigurată de forţa coercitivă a Statului, în scopul păstrării, întăririi şi desvoltării raporturilor sociale şi a ordinei favorabile clasei dominante".

Dela „Manifestul Partidului Comunist" (a. 1848) până la Lenin, constant s'a accentuat în această concepţie, că *dreptul* nu este şi nu poate fi lipsit de conţinut de clasă, că el ar sta par'că deasupra intereselor de clasă. Ca atare, constitue o erezie ştiinţifică teoria burgheză a dreptului care îl prezintă ca o categorie în afară de clase, „deşi este tot atât de ştiut că o astfel de concepţie contrazice toate faptele istoriei. Mii de fapte istorice dovedesc că dreptul apare, ca exprimarea voinţei clasei dominante a societăţii". Marx şi Engels formulaseră odinioară — în „Manifest" chiar, — constatarea că *dreptul* este determinat prin conţinutul său, oricât s'ar fi negat aceasta de juriştii burgheji, de *condiţiile* materiale ale societăţii, de interesele clasei dominante.

Mai apoi, Engels — în lucrarea sa „Ludwig Feuerbach", — precizase că „...toate nevoile societăţii — independent de clasa care domină la un moment dat, — trebue să treacă neapărat prin voinţa Statului, pentru a dobândi recunoaştere legală. Aceasta este partea formală a chestiunii, care se înţelege dela sine. Dar se pune întrebarea: care conţinut al voinţei formale, a individului separat sau a întregului Stat, de unde vine ea şi dece voinţa se îndreaptă într'o anumită direcţie şi nu în alta? Căutând răspuns la această întrebare, noi găsim că şi în cea mai nouă direcţie, voinţa Statului se determină după nevoile schimbătoare ale societăţii, după dominaţia unei anumite clase şi în ultimul rând după desvoltarea forţelor productive şi a condiţiunilor de schimb". (cf. K. Marx şi F. Engels, opere. t. XIV pag. 671). Ca urmare, Marx şi Engels stabiliseră faptul, că dreptul exprimat în legi, „se va transforma într'un teanc gol de hârtie", de îndată ce el ar înceta „să corespundă raporturilor sociale"; (idem t. VII pag. 254). Pe aceleaşi temeiuri se întreba mai târziu Lenin: „Dar ce este legea? Expresia voinţei claselor, care au repurtat victoria şi ţin în mâinile lor puterea statală" (Opere, t. XI, pag. 418).

Şi atunci, revenind la dreptul sovietic privit în substanţa şi în obiectivele sale, îl caracterizează d. A. I. Vâşinski, în termeni ca acestea: „Dreptul sovietic afirmă deschis caracterul de clasă al principiilor şi instituţiunilor sale. El nu se teme să facă aceasta, dat fiind că interesele de clasă apărate în dreptul sovietic apar ca interesele majorităţii sdrobitoare a populaţiei şi în consecinţă apărarea intereselor sale coincide cu apărarea intereselor naţionale, a intereselor generale. Dreptul sovietic apare ca expresia voinţei poporului sovietic. Legile sovietice apar ca expresia intereselor poporului, puse pentru apărarea acestor interese. Dreptul sovietic apare ca nimic altceva, decât expresia raporturilor sociale în societatea socialistă, pe baza organizării socialiste a producţiei şi a schimbului. El se sprijină pe principiul autentic al democraţiei, nu efemeră ci efectivă, apărând libertatea şi egalitatea de drepturi, a popoarelor ce locuiesc Statul Sovietic. El exclude exploatarea omului de către om, discriminarea naţională (etnică) şi rasială a oamenilor şi asigură mulţumită metodelor socialiste de reglementare a raporturilor sociale, o orânduire a vieţii economice, politice şi culturale, în care omului liber i se garantează o viaţă liberă".

Dar o asemenea definire şi interpretare a *dreptului* — în concepţia marxist-leninistă, — o asemenea înfăţişare a obiectivelor dreptului în concepţia sovietică, — şi toate acestea fundamental deosebite de datele cunoscute ale teoriilor burgheze ale dreptului, — este firesc să aibă o substanţială răsfrângere asupra

modului de a privi şi înţelege şi *dreptul internaţional* Căci dreptul sovietic, — aşa cum se înfăţişează el astăzi, — este rezultatul unor noui şi progresiste raporturi sociale şi economice, izvorîte în urma marei Revoluţii Socialiste din Octombrie 1917, al cărei obiectiv final a fost nu numai totala desfiinţare a exploatării omului de către om, dar şi eliberarea popoarelor de sub opresiune, prin recunoaşterea dreptului lor de liberă determinare a libertăţii şi suveranităţii lor. Ori marile Revoluţii — mai ales când ele pornesc dela un mare popor, — îşi au rezonanţa firească şi în domeniul relaţiilor internaţionale, şi prin aceasta, în modul de a concepe „dreptul internaţional". Acesta a fos cazul Revoluţiei franceze din 1789, odinioară, acesta a fost cazul Revoluţiei din Octombrie 1917, în vremuri mai apropiate de noi. Deaceea, când se vorbeşte şi se invocă „dezvoltarea progresivă a dreptului internaţional", cercetătorul nepărtinitor al fenomenului nu va putea ignora — decât cu riscul de a cădea într'o erezie ştiinţifică, — modul în care este conceput „dreptul internaţional" în „concepţia sovietică".

Ori, ne arată d. A. I. Vâşinski, în „...domeniul relaţiunilor juridice internaţionale, U. R. S. S. pleacă dela principiile generale ale democraţiei socialiste. Statul sovietic îşi conduce linia politicei externe, după acest principiu. Ea se luptă pentru realizarea în relaţiile de politică externă, a principiilor, ţelurilor şi problemelor democratismului socialist, se luptă pentru recunoaşterea lor şi respectarea lor, de către toate celelalte ţări din lume". Aceste principii ale politicei externe sovietice au fost în repetate rânduri definite, de către factorii de răspundere ai U. R. S. S.-ului.

Ele au fost pregnant puse în lumină, d ecătre Generalissimul Stalin în amintitele sale „declaraţii" din 1941: „Despre marele războiu patriotic al Uniunii Sovietice". In această concepţie sovietică, „drepul internaţional trebuie să se construiască pe baza principiilor indicate, trebuie să servească ca armă pentru realizarea scopurilor indicate mai sus şi la aceasta se străduieşte Uniunea Sovietică şi pentru soluţionarea favorabilă a acestor probleme, se luptă ea". Astfel cum a fost conceput şi interpretat până astăzi dreptul internaţional, a fost el în concordanţă cu acest punct de vedere? Ori, în această ordine de idei, precizează d A. I. Vâşinski: „Dreptul internaţional contemporan nu poate fi privit, ca fiind complect în concordanţă cu principiile şi normele stabilite. In acest domeniu, se duce din momentul intrării în arena internaţională a Uniunii Sovietice, care apare un factor de cea mai mare importanţa în raporturile internaţionale, o luptă deosebită, pentru principiile dreptului internaţional". Nu trebuie însă să însemne aceasta, că ar fi vorba de un desacord, privind dreptul internaţional în totaliatea normelor, principiilor şi instituţiilor sale: „In dreptul internaţional actual exista concepte elementare, general recunoscute în relaţiile internaţionale, care au format până acum fundamentul şi conţinutul său principal, dar există şi concepte, corespunzătoare nouilor principii, în legătură cu care nu există încă unitate de vederi, pentru recunoaşterea cărora se duce încă luptă.... In dreptul internaţional, juriştii anglo-americani şi juriştii altor State care împărtăşesc părerea lor, văd scopuri şi probleme, răspunzând politicei externe a ţărilor capitaliste, care se deosebşte principial, după cum se ştie, de politica externă a Uniunii Sovietice şi a ţărilor nouilor democraţii ale Europei răsăritene". Astfel fiind — şi interpretarea însăşi a dreptului internaţional variind după respectivele grupuri de State, — este evidentă impregnarea dreptului internaţional, ca şi a celui intern, de concepte politice. Şi atunci „...nu este clar că ar fi utopic şi complect neeral, de a se pune o astfel de chestiune, ca subordonarea unui sistem celuilalt, prin luarea de deciziuni cu majoritate, care este, precum se ştie dela început, aderenţa unuia dintre sisteme. Nu este clar că în asemenea condiţiuni, colaborarea internaţională nu este posibilă decât pe baza înţelegerii şi acordului, cu

privire la măsuri, referitoare la ordinea juridică internaţională?"

Este în această argumentare, tocmai apărarea principiului *unanimităţii*, în luarea valabilă de hotărîri în Consiliul de Securitate, — atunci când asemeni hotărîri prezintă importanţă pentru menţinerea păcii şi securităţii internaţionale, — este apoi afirmarea ideii de „colaborare internaţională", pe picior de egalitate de drepturi. Altfel, s'ar putea ajunge la parţialitate, la valorificarea intereselor unuia sau unor State, în în dauna altuia, invocându-se totuşi beneficiul dreptului internaţional. In mijlocul acestei dispute, „Times" însuşi venea să recunoască, că „...juriştii sovietici ar putea afirma, având dreptate în parte, că nu există imparitalitate în aplicarea dreptului internaţional, care s'a utilizat în favoarea naţiunilor celor mai puternice". Astfel fiind, dacă se urmăreşte şi se doreşte o efectivă Organizaţie Internaţională, — despre care „Times" se îndoeşte, cu un drept internaţional care nu s'ar impune tuturor Statelor prin hotărîrea majorităţii, ci numai prin aceia a unanimităţii, — trebuie să fie evident tuturor, observă d. A. I. Vâşinski, că „...o solidă ordine internaţională poate fi asigurată numai pe baza înţelegerii şi recunoaşterii nevoilor esenţiale, a intereselor şi drepturilor Statelor suverane". Ca urmare, în concepţia sovietică, „*convenţiunea*, bazată pe principiul egalităţii suverane a popoarelor şi a respectului intereselor şi drepturilor reciproce, este izvorul fundamental al dreptului internaţional".

Acest drept trebuie astfel privit, ca un drept *consimţit*, şi nu *impus*. Ori, tocmai „...aceasta asigură dreptului internaţional şi instituţiunilor sale, o forţă nu numai morală, dar şi juridică." Formularea acestui punct de vedere, — care odinioară, sub regimul Societăţi Naţiunilor, şi-a găsit sprijin în unele decizii ale Curţii permanente de Justiţie Internaiţonală, — este de natură să privească convenţiile internaţionale ca având o putere nu numai formală, dar şi faptică, iar caracterul lor „obligatoriu" şi eficacitatea lor, apar ca sporite. Dela această idee, — care evident, modifică faţă de împământenitele concepţii burgheze, modul de a înţelege al dreptului internaţional, — a pornit Uniunea Sovietică, şi în ea stărue: „...Nu este nevoie să ne oprim asupra faptului, că Uniunea Sovietică a dat numeroase exemple de executare punctuală a obligaţiunilor luate asupra sa, prin convenţiunile încheiate cu alte ţări". Şi atunci, — privit în această lumină inovatorie, — este deopotrivă evident, că o altă accepţiune trebuie atribuită dreptului internaţional. Ca atare, în concepţia sovietică, dreptul internaţional nu poate fi decât „...o totalitate de norme, reglementând relaţiile dintre State, în procesul luptei şi colaborării lor, exprimând voinţa claselor dominante a acestor State, asigurate prin coerciţiunea realizată de State, individual sau colectiv". Fără a-i recunoaşte vreo întâietate faţă de dreptul naţional, concepţia sovietică nu înţelege prin aceasta însă, să micşoreze autoritatea şi tăria obligativităţii normelor sale. Din contră, — accentuiază d. A. I. Vâşinski, — „...ea dă dreptului internaţional o bază solidă şi îi asigură autoritatea necesară, fără de care nu este posibilă reglementarea relaţiilor internaţionale, între State independente şi suverane. Dar o astfel de poziţie, necesită o claritate deplină şi în chesitunea relaţiilor între principiile dreptului internaţional şi principiile suveranităţii naţionale". O asemeni „clarificare" nu a reuşit să înfăptuiască Adunarea Generală a Naţiunilor-Unite, în ultima sa sesiune, în care atacuri deschise s'au rostit împotriva suveranităţii naţionale, ca fiind un concept perimat şi primejdios chiar, întrucât invocarea sa ar fi de natură să reprezinte un obstacol, în calea unei temeinice Organizări internaţionale. Dar obiectivul politic urmărit, a fost abia mascat. Căci, în fond, — stabileşte d. A. I. Vâşinski, — „...aici se are în vedere desigur, că orice hotărîri comune ale Statelor, Membri ale Organizaţiei Internaţionale, trebuiesc luate cu majoritate de voturi şi astfel, ele devin obligatorii pentru minoritate, obligate în puterea principiului supunerii minorităţii la hotărîrea ma-

jorităţii, să se supună oricărei astfel de hotărîri". Iar dacă se adânceşte cercetarea situaţiei de drept, confruntată cu realităţile internaţionale, apare deopotrivă evident, că aici nu mai poate fi vorba de o controversă juridică teoretică, ci de ceva mai mult: „...Este clar că ideea suveranităţii, aşa cum a arătat delegaţia sovietică în cea de a doua sesiune a Adunării Generale din New-York în 1947, vor să o ‚scoată din modă", dat fiind că puternicele State capitaliste nu mai au nevoie de ea, ci din contră au nevoie de distrugerea, atât a ideii suveranităţii naţionale, cât şi chiar a suveranităţii naţionale a altor State, desemnate ca victime ale expansiunii imperialiste.

Această metamorfoză se explică fără dificultate, prin aceia că suveranitatea naţională este un obstacol în faţa planurilor de dominaţie a lumii. Din contră, lichidarea suveranităţii naţionale uşurează realizarea acestor planuri". Suntem aşadar, — în cadrele Organizaţiei Naţiunilor-Unite, — în prezent nu a unei „lupte pentru suveranitate" — astfel cum conştiinţa juridică a popoarelor iubitoare de pace, de libertate şi independenţă naţională, a năzuit-o întotdeauna, — ci a unei „lupte contra suveranităţii", pe care „practicienii internaţionalişti" o poartă, în nemărturisite scopuri politice, de hegemonie politică şi economică, prevalându-se de acea teorie elaborată de „savanţi internaţionalişti" burghezi, a „primatului dreptului internaţional".

Care poate fi soarta acestei „lupte", în care poziţia Uniunii Sovietice este definită şi neschimbătoare, pe lnia apărării suveranităţii naţionale? Convingerea autorului studiului de faţă, — în care categoriile juridice sunt privite în lumina realităţilor internaţionale, — este cu tărie mărturisită. „Este neîndoielnic, că această campanie contra suveranităţii naţionale, nu va aduce linişte organizatorilor ei. Ea va fi împiedecată de interesele vitale ale foarte multor State, care îşi vor apăra cu succes independenţa şi suveranitatea naţională".

Aceşti termeni fundamentali: „Organizaţie Internaţională, Drept Internaţional, Suveranitate Naţională", în jurul cărora poartă expunerea plină de interes a d-lui A. I. Vâşinski, îi apar astfel, întru totul compatibili, cu înfăptuirea acelei temeinice Ordini Juridice Internaţionale, pusă în slujba celor două supreme comandamente, ce se desprind din Charta Naţiunilor-Unite: a) menţinerea păcii şi consolidarea securităţii internaţionale şi b) salvarea „generaţiilor ce vor veni, de blestemul războiului, care de două ori în decursul vieţii noastre, a adus omenirii dureri nespuse". Ceea ce îi apare însă condamnabil, sunt interpretările acestor concepte, — în chiar cadrul Organelor principale ale O.N.U-ului, — prin prizma unor scopuri, în contrazicere cu „Ţelurile şi principiile" Chartei dela San-Francisco.

Şi pe acestea tocmai, le denunţă cu tărie, în credinţa de a apăra şi a salvgarda pacea în lume.

Profesor George Sofronie

A. I. VÎŞINSKI: *Probleme noi în teoria statului şi a dreptului socialist.*

Academicianul A. I. Vîşinski într'un articol intitulat „A promova ştiinţa juridică cu mai mare curaj", publicat în *Literaturnaia Gazeta* Nr. 45/1948 arată că ştiinţa juridică sovietică în împrejurările actuale ale progresului general al muncii ideologice, are misiunea de a sintetiza experienţa vastă a construcţiei socialiste şi de a da pe această bază un răspuns la o serie de noi probleme ce se pun în domeniul teoriei statului şi a dreptului socialist.

Ţara sovietică are nevoie de desvoltare continuă a ştiinţei juridice şi de o pregătire de cadre de jurişti cu o specialitate aprofundată.

O instrucţiune juridică bine pusă la punct este un mare sprijin în opera constructivă a statului. Ţara noastră are nevoie de jurişti sovietici nu mai puţin decât ingineri, medici şi pedagogi — spune Dl. A. Vîşinski.

Cu 15-20 ani în urmă ştiinţa juridică sovietică a trecut prin boala „nihilismului juridic", când dreptul socialist era declarat „învechit", de prisos, gata a fi redus la o înregistrare

de istoriografie, afirmându-se că el este un drept burghez întors pe dos, fără legătură cu realitatea cea nouă, Aceşti „savanţi" cari încercau să nege importanţa legislaţiei sovietice se ridicau împotriva dreptului civili, proectau dreptul penal, fără a intra în fondul unor probleme, precum ar fi aceia a culpei, a intenţiunei, a responsabilităţii.

Astăzi dreptul sovietic socialist este un drept de tip nou, care diferă în principiu de toate tipurile de drept cunoscute în istorie, în special de cel al burgheziei.

Contrar dreptului burghez, care este în slujba claselor exploatatoare, dreptul socialist serveşte interesele celor ce muncesc, el reprezintă un instrument în mâinile statului sovietic, care sub conducerea Partidului comunist (b) îndreaptă desvoltarea societăţii socialiste spre comunism.

Aşa zişii „inovatori" de acum două decenii, cari în fond nu erau decât nişte burghezi duşmani ai construcţiei socialiste, au dispărut, în timp ce dreptul sovietic s'a consolidat, devenind o ştiinţă specifică socialismului, necesară, desvoltându-se potrivit măreţelor construcţii ale statului socialist

Dacă nu mai sunt „inovatori", se mai ivesc însă din când în când la unii jurişti recidive ale erorilor vechi. Se constată o oarecare stagnare în prelucrarea problemelor pe care viaţa în ţara sovietelor le scoate la iveală. Juriştii n'au fost capabili să creieze în ultimii ani opere mai importante, nici asupra teoriei dreptului sovietic, nici asupra altor probleme juridice mai importante. Nu este o întâmplare că între laureaţii Premiului Stalin din anul 1947 nu există nici un reprezentant al ştiinţei dreptului.

Cu toate că majoritatea juriştilor îşi dau seama în mod clar de misiunea lor, ştiinţa dreptului este departe de a fi prelucrată în mod suficient. Ştiinţa sovietică avansată nu se poate împăca cu stagnarea, pasivitatea, înapoierea şi îngustimea de spirit.

Ştiinţa sovietică în general şi deci şi ştiinţa dreptului sovietic, trebuie să folosească cât mai mult progresele culturei universale. Ar fi o greşeală de neiertat dacă am considera că nu avem ce lua din ştiinţa celorlalte ţări Dar a asimila progresele ei se poate face numai prin critică pe baza metodei ştiinţifice a *materialismului dialectic*. Această metodă este baza întregei activităţi teoretice şi practice a juriştilor sovietici.

Dar nu rareori unii autori ai ştiinţei dreptului caută să înlocuiască in operele lor adevărata creaţie ştiinţifică cu simpla citare a părerilor clasicilor. Această metodă ar putea să fie denumită „citatologie", în orice caz nu muncă ştiinţifică. Misiunea ştiinţei sovietice nu constă în citarea mecanică a clasicilor marxism-leninismului, ci în prelucrarea creatoare a tezelor ştiinţifice, în generalizări teoretice şi în aplicarea lor practică. Această îndeletnicire lipseşte celor mai mulţi din teoreticienii dreptului.

Făcând această caracterizare a ştiinţei juridice sovietice, Dl. A. Vişinski indică unele neajunsuri şi denaturări a aplicării metodei materialismului dialectic în lucrările asupra problemelor de stat şi drept. Aceste remarci constituie probleme noi în teoria statului şi a dreptului socialist. dar în acelaş timp formează soluţiuni precise în ştiinţa juridică.

In acest articol, Dl. A. I. Vişinski dă exemple de denaturări din domeniul teoriei dreptului internaţional.

Delegaţia U. R. S. S. la Adunarea Generală a O. N. U. din 1947 a pus problema interzicerii propagandei războinice. Aproape două luni s'a dus lupta în jurul primului punct din acest articol, care propunea să se condamne propaganda de războiu sub orice formă.

In timp ce lupta la O.N.U. se ducea cu imperialiştii, un jurist sovietic scrie un articol, în care afirmă că problema nu este pusă just. Acest autor este împotriva redactării *„propaganda războiului agresiv"*, propunând ca mai potrivit „chemarea la un războiu agresiv".

Propagând o astfel de formulare, juristul în cauză nu-şi dă seama că el pune sub lovitură eficacitatea luptei cu aţâţătorii de războiu. Eroarea constă în faptul că el pleacă dela principii juridice pur formale, caracteristice dreptului burghez.

Construirea normei de drept socialist nu se poate face pe astfel de principii. In societatea socialistă este acceptabilă numai o normă, construită pe baza luărei în seamă a cerinţelor

vieței, care oglindește ceeace este folositor poporului, ceeace corespunde idealurilor sale, care este exprimarea voinței poporului.

Spre deosebire de toate tipurile de drept bazat pe exploatare, care ascunde natura sa de clasă, dreptul sovietic declară deschis conținutul său de clasă: îndreptarea sa în contra claselor exploatatoare și a statelor imperialiste. Conținutul de clasă a dreptului sovietic, corespunderea lui intereselor celor ce muncesc, dovedesc democratismul său adânc și consecvent.

Drept rezultat al lichidării claselor exploatatoare în URSS și creierii unității politice-morale a societății sovietice, dreptul sovietic reprezintă voința legiferată a întregului popor compus din clasele înfrățite ale muncitorilor și țăranilor, și al intelectualilor, strâns în jurul forței conducătoare și călăuzitoare a societății sovietice, Partidul Comunist (bolșevic).

Dreptul sovietic este un sistem al normelor, stabilit de statul sovietic și îndreptat pentru a păzi cuceririle Revoluției Socialiste, pentru apărarea, consolidarea și desvoltarea raporturilor socialiste și realizării societății comuniste.

Alt jurist sovietic, discutând despre *suveranitatea statului*, spune: „Suveranitatea aceasta este capacitatea juridică și de fapt a statului de a realiza funcțiunile sale în calitate de organizațiune atotputernică pe teritoriul său și în calitate de membru independent al uniunii internaționale".

Această definițiune păcătuește prin aceia că leagă suveranitatea numai de „capacitatea statului", ceeace duce la concluzia că nu este suveran acel stat care nu este capabil singur să se opere cu puterile sale proprii. Astfel de definiție mai duce la eroarea că în cazul slăbirei militare a vreunui stat, acesta nu trebuie să mai fie recunoscut ca atare.

Este clar că a lega suveranitatea statului de posibilitățile de a realiza puterea sa asupra teritoriului și în afară de granițele sale, înseamnă a-l supune bunului plac al unui alt stat mai puternic, a creia fel de fel de portițe comode pentru diferiți agresori

Este suficient să ne punem întrebarea cine poate fi împuternicit a decide dacă un stat posedă o astfel de capacitate, pentru a ne convinge de eroarea unei astfel de definiții asupra suveranității.

Eroarea aceasta este trecută și în tratatul „teoria statului și a dreptului", pregătit și redactat de un colectiv dela Institutul de drept al Academiei de Științe din URSS, unde se mai subliniază că suveranitatea statului constă în aceea că mai posedă capacitatea formală de a stabili orice norme de drept pe care le-ar crede necesare pentru sine. Aceasta face ca să reducă problema despre suveranitate la o formalitate.

Dl. A. Vișinski nu poate fi de acord cu o astfel de înțelegere a suveranității, care nu trebuie să fie determinată de capacitatea de fapt sau juridică a statului de a realiza funcțiunile sale, ci *din faptul că suveranitatea înseamnă independența unei autorități de stat față de oricare altă autoritate, atât înăuntru, cât și în afară de granițele statului său.*

O astfel de înțelegere a suveranității este cuprinzătoare pentru orice activitate, care amenință independența și autonomia statului, indiferent de faptul dacă este capabil acest stat de a se opune atentatelor la drepturile sale, ca o violare a suveranității sau a dreptului internațional.

Erori substanțiale se găsesc și în cartea prof. A. I. Denisov Teoria statului și a dreptului.

Prof. Denisov pornește dela o constatare justă că teritoriul este indiciul esențial al statului și că nici activitatea legislativă, nici cea administrativă sau judecătorească nu este posibilă în afară de spațiul teritorial. Dar din această realitate, prof. Denisov trage anumite concluziuni false: în cazul unei ocupațiuni străine, dacă statul-ocupat, în persoana instituțiunilor sale guvernamentale și a forțelor înarmate ar trece pe teritoriul unui alt stat și ar continua să activeze pe acel teritoriu, având ajutor și recunoaștere din partea statului-gazdă, el își păstrează și în aceste împrejurări forma teritorială „condiționată" (sub forma reședinței străine a șefului statului sau a guvernului sau a unuia pe apă, în peersoana flotei care activează sub pavilionul lor).

Dintr'o astfel de concluzie eronată, ar putea să reiese că fugarii trădători de patrie intitulați „politici", pot re-

prezent statul, al carui teritoriu ar putea fi şi „condiţionat", după expresia prof. Denisov, dar totuşi de stat.

Este aceiaş eroare pe care am văzut-o mai sus, datorită unui formalism juridic.

La fel de eronate sunt şi relatările facute de acelaş autor, în ceeace priveşte originea, substanţa şi funcţiunile statului. El scrie: „importanţa practică a rezolvărei juste a problemei originei statului este enorma. Studiind cauzele, care au dat naştere statului noi căpătăm pentru activitatea noastră socială un mare instrument spiritual, cunoştinţa in ce împrejurari statul va deveni inutil pentru societate. Iar aceasta luminează calea practicei noastre sociale".

Din acest raţionament, reiese că, cunoştinţa împrejurarilor prin care statul va deveni inutil pentru societate, dispărand, este „instrumentul nostru spiritual, care lumineaza calea practica".

Atenţiunea autorului se fixează nu asupra faptului că *statul este ne pror proletariatului*, ci asupra împrejurarilor când el va deveni inutil.

Deplasarea temeiului pentru necesitatea studierii teoriei statului sovietic nu ajuta statul muncitorilor şi ţăranilor, ci îl deserveşte prin aceea că dă apă la moara imperialistă, care întotdeauna a încercat să întrebuinţeze problema dispariţiei statului — pe care n'au înţeles'o — ca o propaganda antisovietică.

I. V. Stalin în Raportul C. C. facut la Congresul al XVIII-lea al P.C. (b) al U.S. (Problemele leninismului, Edit. PCR pag. 694), a arătat importanţa înţelegerii juste a rolului statului socialist şi a sublinat pericolul subestimării acestui rol.

Toate problemele ce se pun în marxism-leninism sunt legate de structura societaţii socialiste, iar cunoasterea lor face ca în domeniul dreptului şi al teoriei asupra Statului, greşelile să nu se poată comite.

„Este momentul să promovăm cu mai mare curaj teoria statului sovietic" a declarat într'o discuţie filozofică luptătorul şi omul de ştiinţă A. A. Jdanov.

Acest apel se adresează reprezentantilor din toate domeniile ştiinţei juridice. Posibilitatea îndeplinirei lui se obţine în primul rând printr'o înlăturare definitivă a rămăşiţelor concepţiei burgheze.

Dreptul nu poate fi numai o formalitate şi deci interpretarea lui un simplu normativism. Normativismul este caracteristica dreptului burghez. Volumele acestui drept reprezintă o cantitate impunătoare, căruia îi lipseşte însa valoarea *calitativă*. Ele motivează juridiceşte violările flagrante ale dreptului, în special al dreptului internaţional.

Juriştii burghezi atribue *dreptului internaţional* un caracter cazuistic, pentru a avea posibilitatea cu ajutorul diferitelor „interpretări" să se elibereze dela îndeplinirea tratatelor şi convenţiunilor internaţionale, care sunt incomode conducătorilor lumei imperialiste

Aşa se explică că Adunarea Generală a ONU s'a adresat Tribunalului Internaţional pentru interpretarea art. 4 al statutului ei. Această manevră a fost pusă la cale de un grup de state, care a căutat să utilizeze majoritatea lor din Tribunalul Internaţional pentru a asigura primirea în ONU a unor state (Irlanda, Portugalia) şi a justifica cu „norme" refuzul de primire a altor state (Bulgaria, România şi altele).

Pentru normativiştii dreptului, problema reglementării neînţelegerilor din sfera internaţională se reduce la o problemă de interpretare de norme juridice.

Desigur că nu întâmplător juriştii burghezi caută, cu ajutorul diferitelor manipulaţiuni cu caracter juridic pur formal, să impună delegaţilor cari nu sunt de acord cu ei, hotărîrile majorităţii, neţinând seama de interesele naţiunilor şi statelor ce nu intră în blocul lor agresiv.

Deaceea, datoria juriştilor sovietici este sa-şi mărească eforturile, să adâncească problemele cele mai importante ale ştiinţei dreptului şi în special ale dreptului internaţional, să promovezee ştiinţa dreptului clasei muncitoare, care este izvor creator pentru un drept al poporului.

Din această critică făcută unor jurişti sovietici, de către A. I. Vîşinski, terminată cu un apel, juriştii statelor cu democraţie populară, pot trage desigur învăţăminte.

Socialismul este la ordinea zilei în viaţa tuturor popoarelor, şi se află în

construcție în acelea cu democrație populară.

Toți oamenii de știință își găsesc izvorul și documentarea în știința sovietică. Juriștii statelor cu democrație populară devin aparatorii instituțiilor care consolidează drepturile poporului. Fundamentul teoretic este construit deacum, de juriștii sovietici.

Ei chiar socotesc că misiunea lor este acest ajutor: „Cine, dacă nu noi —țara socialismului victorios — și filosofii noștri trebue să ajute pe prietenii și pe frații noștri de dincolo de hotare, să-și lumineze lupta lor cu conștiința socialismului științific; cine, dacă nu noi, trebue să le dea această lumină și să-i înarmeze cu arma ideologică a marxismului!" (A. A. Jdanov: In jurul lucrării lui G. F. Alexandrov „Istoria filosofiei Occidentale", Edit P.C.R. pag. 52-53).

Dr. M. Onescu

DESPRE OGLINDIREA REALISMULUI ȘTIINȚIFIC IN PROGRAMUL CLASELOR I, II, III, IV DIN INVAȚAMÂNTUL ELEMENTAR „INDRUMĂTORUL INVĂȚĂTORULUI"

In expunerea de motive care însoțește legea de reformă a învățământului, inițiată de P.M.R. și însușită de guvern se precizează ca noul învățământ „va fi așezat pe baze realist-științifice, corespunzător desvoltării democrației populare și construirii societății socialiste".

Aceasta însemnă că o nouă concepție școlară și educativă va sta la baza noului învățământ.

Aceasta nouă concepție **necesită** o fundamentală transformare a conținutului învățământului deci o nouă programă analitică, noui manuale școlare, noui metode de predare.

Pe baza acestor urgente necesități pentru ca legea și reforma învățământului să fie aplicata odată cu începerea noului an școlar, prin grija Partidului Muncitoresc Român, s'a elaborat din timp noua programă analitică pentru clasele I, II, III, IV elementare, cât și manualele unice respective.

In acest scop, s'au alcătuit diverse colective de învățatori și profesori, carora li s'au pus la dispoziție spre consultare o serie de materiale pedagogice sovietice. Programele și manualele au fost supuse discuției critice diverșilor pedagogi, directori de școli, reprezentanți ai Sindicatelor Corpului Didactic, de a căror sugestii s'a ținut seama.

Astfel, astăzi, clasele I-IV din învățământul nostru elementar își au asigurată temelia nouii școli realiste științifice, democrate, populare.

In rândurile ce urmează, în cadrul spațiului disponibil, vom încerca să prezentam sumar, felul in care se oglindește realismul științific în noul program al învațamântului elementar.

Ne vom servi în acest scop, în afară de lectura manualelor noui, de broșura „Indrumatorul învățătorului" care cuprinde pe lângă programa analitică a claselor I. II, III, IV elementare două capitole în legatură cu principiile pedagogice care au stat la baza întocmirii programei și manualelor și cu rolul învațatorului, precum și de prefața semnată de Mihal Roller care supune unei critici științifice atât noua programă cât și manualele.

Mai întâi câteva considerațiuni generale asupra unora din principiile pedagogice. pe care le include învațământul realist științific, principii calăuzitoare în alcătuirea programelor menționate.

Noua programă analitică se bazează pe principiul împarțirii învățământului pe *materii.* — Astfel, dintru început, se asigură o sferă precizată a cunoștințelor și a deprinderilor sistematice.

După cum însă se precizează în introducerea îndrumatorului aceasta nu înseamnă o izolare mecanică, abstractă a diferitelor materii.

Dimpotrivă, toate materiile, sunt legate între ele. Legătura aceasta a fost realizată pe deoparte „printr'o bază comună, prin concepția unică științifică a științei cele mai înaintate, prin spiritul democratic de care trebuie să fie pătrunsă interpretarea și predarea lor", pe dealta prin adăugarea acelor corelații" care se nasc în urma intervenției sociale a omului, care, prefăcând natura se schimbă el însuși sub influența acestei activități". — Ast-

fel de corelaţii au fost făcute între istorie şi geografie, ştiinţele naturii şi geografie, etc.

Unul din cele mai rele şi mari neajunsuri care ne-au rămas dela vechea şcoală burgheză era ruptura între carte şi practica vieţii. Călcarea principiului legăturii între teorie şi practică, a dus în vechea şcoală la o învăţătură abstracă, formalistă.

Acest principiu îşi găseşte expresia mai întâi în aceea ca *din experienţa, din realitate se desprinde însaşi materialul de studiu, în al doilea că elevii învaţă sa aplice independent în practică, în viaţă, cunoştinţe e primite.*

Invaţarea trebue să se facă astfel ca elevii sa înţeleaga, să simtă în orice moment legătura organică între cunoştinţele obţinute şi problemele practice.

Colectivul ce a lucrat la elaborarea nouilor programe a isbutit în linii generale, după cum vom arăta mai departe, să realizeze şi să aplice just legatura dintre teorie şi practică, îndeplinind astfel unul din principiile fundamentale ale învăţământului realist ştiinţific.

O altă cerinţă esenţială în alcătuirea programelor este acea de a ţine seamă de *faptul că elevii se află într'o permanentă creţşere fizică şi psihică.* Succesul învăţământului nu este posibil dacă în predarea materiilor nu se ţine seama de deosebirile de vârstă ale copiilor. Intregul conţinut al materialului de învăţământ trebue să corespundă particularitaţilor de vârstă a elevilor. Lucrul acesta a fost realizat în afară de gradarea materiei de învăţământ prin aplicarea, într'o măsură oarecare, pentru primele clase, a principiului predării concentrice.

Accesibilitatea cunoştinţelor, în funcţie de vârsta fizică şi psihică nu trebue sub nici un chip să ducă la *simplitatea acestora.*

Programa de învăţământ trebue să cuprindă *cunoştinţe autentice.* Forma însă în care acestea urmează a fi predate, ca şi gradarea lor sunt elementele esenţiale de care trebue sa se ţină seama.

Un exemplu concret: Istoria Româniel, tratată în clasa III-a elementară numai în formă de povestiri uşor accesibile elevilor, se repetă în clasa IV-a elementară în mod sistematic, mai didactic, urmând în clasa VII-a elementară şi XI medie să fie însuşită la un nivel ştiinţific mai ridicat.

In nici un caz n'au ce căuta în programul şcoalei ipoteze neverificate, Şcoala trebue să dea *cele dintâi noţiuni din fiecare ştiinţă,* care au găsit reflectare în planul de învăţământ respectiv şi pe acestea să le întipărească bine în mintea copiilor spre a le putea folosi, interpreta.

Indicaţiile metodologice prevăd ca aplicarea acestui principiu să nu însemneze o *repetare inutilă,* o supra încărcare inutilă a programului, ci dimpotrivă „o lărgire şi adâncire a materiei respective, potrivit stadiului de desvoltare intelectuală a elevilor".

Alături de consecutivitatea predării materiei de învăţământ, un rol deosebit de important s'a dat în alcătuirea programelor *sistematizării materiei.*

Sistematizarea materiei presupune *introducerea unei anumite rânduieli în analiza şi învăţarea faptelor, stăpânirea generalizărilor* celor mai esenţiale din conţinutul materiilor respective.

Insemnătatea sistematizării a fost foarte clar prezentată de marele pedagog rus Usinschi

„Capul plin de frânturi, de cunoştinţe fără legătură, se aseamănă cu o magazie în care nu e nicio rânduială şi în care proprietarul nu găseşte nimic".

De remarcat faptul esenţial ce priveşte chipul în care a fost prezentată în îndrumător structura programelor. — La majoritatea materiilor de învăţământ, în chiar nota premergătoare programului se înşiră sumar şi clar noţiuni generale de predarea obiectului respectiv, se indică cuprinsul de bază al acesteia şi se dau directive metodice. Indrumările metodice revin şi în cuprinsul capitolelor programelor sau la sfârşitul lor.

Cu aceste precizări principiale putem trece la o prezentare mai detailată a felului în care se oglindeşte realismul ştiinţific în progra-

mele învățământului elementar, în diversele materii și metodologia lor, fapt ce constituie marele merit al nouilor programe.

Astfel la *limba română*, „nota explicativă" care prevede programa propriu zisă, după ce stabilește că limba română este principalul obiect de predare în școalele elementare, se formulează sarcinile învățătorului, în predarea acestui obiect:

„In predarea limbii române ca și a celorlalte materii de învățământ, învățătorul va avea în vedere sarcina sa de a forma pe viitorii cetățeni ai Republicii Populare Române. Se va insufla copiilor, o nouă noțiune despre cinste, dragoste de muncă, dragoste față de popor, fața de părinți, etc.

Temele bucăților de lectură să trateze despre lupta pentru libertatea și independența poporului, cât și despre realizările de până acum și sarcinile imediate și viitoare ce stau în fața poporului, pentru consolidarea democrației populare și construirea societății socialiste.

Să arate copiilor importanța muncii, atât a muncii elevilor în școală, cât și a muncii în fabrici, a muncii pe ogor.

Să trezească în copii interesul penrtu tehnică și progresul științei.

Să scoată în evidență rolul istoric al muncitorimii în Republica Populară Română, în frunte cu avantgarda ei. Partidul Muncitoresc Român.

Să lămurească copiilor importanța alianței între muncitorime, țărănimea muncitoare și intelectualitatea progresistă".

Note explicative leagă procesul învățării de necesitățile reale, prezente și viitoare, ale poporului nostru.

Iată de pildă câteva:

„Frământări și răscoale țărănești", „Din istoria luptelor muncitorești", „Figuri de luptători căzuți pentru libertatea poporului", „Partidul Muncitoresc Român și fruntașii săi", „Republica Populară Română și înfăptuirile realizate", „Figuri de luptători căzuți pentru libertatea poporului", „Copii eroi", teme care introduc școlarul din primele clase în problemele de viață ale poporului, formându-i astfel o înaltă conștiință civică luminată și constructivă.

Școala nouă, școala Republicii Populare Române, are misiunea să cultive în sufletul copiilor un patriotism luminat, să trezească în ei sentimentul de înfrățire față de naționalitățile „conlocuitoare, încrederea în forțele democrațiilor populare, dragostea față de marea Uniune Sovietică, țara muncitorilor și țăranilor, țara socialismului victorios care se îndreaptă spre comunism".

Programa limbii române, prevede pentru realizarea acestor sarcini, între altele, sugestive teme, ca: „Națiunile conlocuitoare", „Despre marii dascăli ai proletariatului: Marx, Engels, Lenin,Stalin", „Marea Revoluție Socialistă din Octombrie", „Prietenia față de U.R.S.S. și altele".

Noțiunea de progres este legata de cea de muncă. Viitorul cetățean, participant activ la construirea socialismului, trebuie să fie educat și crescut în așa fel încat să aibe o atitudine justă față de muncă.

Școala deci trebuie să insufle copilului acel cult prețios al muncii fie cea manuală sau intelectuală.

Alte bucăți de lectură, ca:

„Atitudinea față de muncă", „Munca în industrii", „Munci Agricole", „Intfăptuiri în legătură cu progresul științei, sunt menite să contribuie prin conținutul lor la realizarea acestui țel.

In afară de bucăți de lectură, prevăzute în programă și trecute în cărțile de citire, la exercițiile de vorbire și scriere corectă, se dau indicațiuni ca în compunerile respective să se folosească *teme din experiențele personale ale elevilor*, ca: munca voluntară, probleme din viața fabricii și viața de sat, notarea observațiilor, descrierea fenomenelor naturii.

O inovație, la noi, o constitue chestionarele anexate bucăților de lectură din cărțile de citire.

De exemplu la sfârșitul bucății „Moș Ion Roată și Unirea" s'a anexat în cadrul chestionarului urmatoarele întrebări:

1. Pentru ce au fost chemați țăranii la Iași?
2. Cum le-a explicat boierul că

este întemeiată Unirea Principatelor?

3. Explicați, gandindu-vă la acea vreme, sfiala lor față de boieri.

4. Credea, în adevar Moş Ion Roată că Unirea se putea face şi fără ţărani? etc.

Importanța deosebită a chestionarelor consta în aceea ca ele arată învățatorului *în ce direcție* şi *cum* trebuesc prelucrate lecțiile respective.

La *artimetică,* a carei însemnătate se exprimă prin aceea că dă elevilor elemente de gândire logică mai mult decât oricare altă materie, nota explicativa prevede o serie de îndrumari juste pentru corpul didactic în ceeace priveşte felul în care să se învețe şi deprindă cunoştințele teoretice şi cum să fie folosite în practică.

„Trebue să se rezolve în fiecare clasa un număr oarecare de probleme cu caracter practic, al căror conținut este luat din viața înconjurătoare. Un material bogat pentru problemele de aritmetică îl dau datele privind înfăptuirile Republicii Populare Române: întreceri în muncă, refacerea țării, producția industrială, agricolă, date referitoare la numărul căminelor de zi, al şcolilor, spitalelor, etc.

Temele problemelor trebue deci să reflecteze actualitatea noastră, a democrației populare în drum spre socialism. „Invățarea aritmeticei să fie astfel pusă, ca numărul şi măsura să servească în mâinile copiilor ca unealtă de cunoaştere a realității înconjurătoare. Cunoaşterea aritmeticii trebuie să fie folosită pentru priceperea mai profundă de către copii a desvoltării democrației populare, pentru înțelegerea prefacerilor economice, sociale şi culturale dela noi şi pentru educarea unei atitudini conştiente față de muncă.

In studierea artimeticii, acolo unde este cazul, să se întrebuințeze material de istorie, ştiințele naturale, geografie, folosirea practică a deprinderilor matematice relevând astfel un conținut realist.

Aritmetica este un obiect direct legat de viața practică. — De aci nevoia ca rezolvarea problemelor să fie folosită pentru a explica raporturile dintre diferitele mărimi cu care elevii se întâlnesc cel mai des în viața de fiecare zi şi a căror dependență una de alta este cea mai simplă, de exemplu dependența între preț, cost şi cantitate; între viteză, distanța şi timp; între normă de lucru, durata lucrului şi producție; între masurile liniare şi suprafața unei figuri sau volumul unui corp; între începutul, durata şi sfârşitul unui eveniment". Cum sa se faca lămurirea acestor dependențe?

„Nu ca urmare a învățarii de pe rost a vreunei formule sau reguli, ci în urma rezolvării unui număr deajuns de mare de probleme şi a explicării faptelor din experiența de viață a elevilor".

Se insistă aci asupra importanței deprinderilor matematice. Rezolvarea diferitelor probleme tipice, duce la formarea spiritului ştiințific matematic.

Tot ca deprindere trebuie considerată şi rezolvarea diferitelor probleme care, făcând abstracție de diversitatea lor, au totuşi o rezolvare tipică.

In psihologia burgheză contimporană joacă un rol preponderent teoriile care consideră că toate deprinderile la copii se formează inconştient şi spontan, ca rezultat al reflectărilor multiple a aceleaşi acțiuni. Cu totul injust. Marea majoritate a deprinderilor *au la bază eforturile conştiente, sub dirijarea şi controlul educatorului.*

Lupta împotriva învățării mecanice, pe de rost a formulelor sau regulelor matematice ce se desprinde din indicațiunile metodice din îndrumător ca şi din chipul în care au fost alcătuite manualele, rezulta un mare pas înainte în îndrumarea corpului didactic cu metode ştiințifice de predare în munca lor şcolara precum şi stabilirea căilor juste de formare a deprinderilor matematice.

Un obiect, care prin felul în care a fost elaborată programa sa analitica a suferit schimbări fundamentale de conținut fața de trecut, este acela al *ştiințelor naturii.*

Lecțiile de ştiințele naturii tre-

bue să dea copiilor cunoştinţe concrete *„asupra lucrurilor şi fenomenelor celor mai obişnuite din natura înconjurătoare,* să deştepte în ei dragostea faţă de natura ţării şi să le dea deprinderi practice elementare în agricultura".

Indeplinirea acestui scop nu este posibila câtă vreme fenomenele naturii sunt învăţate izolat, disparat.

„Şcoala trebue să ınveţe pe copii să se orienteze în lucrarile înconjuratoare variate ale naturii şi sa ajute la facerea celor mai simple generalizări", să înveţe pe copii a descoperi *legaturile dintre deosebitele fenomene ale naturii,* accesibile înţelegerii lor putându-se astfel ajunge la cimentarea legilor naturii şi pe baza acesteia la folosirea ei.

„Trebue arătat copiilor exemple clare *cum omul foloseşte şi transformă natura pentru scopuri practice".*

Ideile de mai sus urmăresc să dea elevilor *„un fundament* solid de concepţie materialistă a fenomenelor naturii.

Explicarea din punct de vedere ştiinţific a fenomenelor naturii, dă un bogat material pentru combaterea superstiţiilor, prejudecăţilor, cultivate sistematic de gândirea reacţionară.

Iată imensul rol al ştiinţelor naturii, în şcoala elementară. Concepute astfel, pe baze ştiinţifice, ele contribuie mai mult decât orice obicet la făurirea *unei concepţii materialiste despre natură şi lume,* fiind un mijloc puternic de combatere a concepţiilor idealiste metafizice.

Programa analitică eşalonează j'ıst predarea ştiinţelor naturii în primii patru ani ai şcoalei elementare.

In clasa I-a se prevăd noţiuni elementare din ştiinţele naturii şi igiena în cuprinsul orelor de limba română. Se insistă asupra faptulu' că elevii trebue să capete o imagine corectă despre timpul anului, să-şi cunoască caracteristicele: micşorarea zilei, mărirea nopţii etc. să cunoască flora şi fauna regiunii în care trăesc şi se pune deosebită preţuire în prezentarea *muncii omului* şi *strădaniile* lui legate de schimbările de anotimp.

Intocmirea „calendarului naturii", diverse ınici experienţe car se vor face în clasă, sunt alte mı' o .ce pe baza carora elevii dintr'un în eput îşi *îmbogăţesc şi desvoltă ı nag'ı ıle concrete despre anumite lucruri* ale naturii şi despre însuşirea lor.

In clasa II-a, deasemene , a este cunoştinţe se dau tot în cadıul limbei române, ın excursii, plimb ri, observaţii, lucrări practice.

Cu deosebire în predarea acestor cunoştinţe se subliniaza ,.munca omului şi transformarea natu ıi de catre om".

Nota explicativă menţ'onează, între altele, grija învaţatorului pentru *desvoltarea spiritului ştinţıfic l copiilor,* prin executarea diferitelor aprecieri în legătură cu m surarea timpului, viteză, progrese tehnice, mijloace de locomoţiune

In clasa III-a se prev d a fı predate cunoştiinţele despre natura vie, în clasa IV-a cele despre natura nevie.

Nu insistăm asupra conţinutului programului acestor clase. Facem totuşi constatarea atât de îmbucuratoare că în cuprinsul materiei se prevăd aşa zisele „mınimum de experienţe şi lecţiuni practice" ce au un caracter obligatoriu.

Iată de pildă „minimum obligatoriu" la capitolul „Solul" din clasa IV:

— De compus o colecţie de minerale folositoare locale.

— De compus o colecţie din solul local.

— De cultivat orice plantă-legumă, de urmarit creşterea ei dela sămânţă până la coacerea recoltei, de ţinut jurnal de observaţii.

Ştiinţele naturii predate potrivit concepţiei realiste ştiinţifice ce stă la baza programei lor, *vor naşte în copii setea de învătătura, care se va transmite şi la alte obiecte de învaţământ, le va creste interesul pentru ştiinţă, îi va îndeparta d·.a o·upaţiuni rele, dirijând via a şi activıtaeta lor spre munci productive, creatoare.*

Nu este întâmplator faptul că acest obiect de învaţ man a fost prezentat în trecut în şcoala pr'mara până acum ca obiect de a doua mână.

Cât *mai puține cunoștințe științifice față de fenomenele, legilor naturii însemna cât mai multa robire și exploatare.*

Pe baze realist științifice este elaborată și programa geografiei.

„Lecțiile de geografie în clasa III-a să fie împletite cu lecțiile de Științele Naturii, în așa fel încât copii să devie conștienți, de legătura între faună, floră, natura solului, forma de relief, și influența omului asupra lor".

Deci nu cunoștiințe, noțiuni geografice sterpe, memorări de munți, ape și orașe, ci cunoștințe geografice corelate cu cele ale științei naturii (corelația condițiilor climaterice și flora din zona dată, corelație între relieful locului și direcția apelor, etc. Științele naturii menite a prezenta copiilor adevăratul raport dintre om și natură.

Elevii vor înțelege în chipul acesta că deși fenomenele naturii într'o regiune dată, influențează într'o anumită măsură asupra locuitorilor, cu toate acestea omul nu se află sub dependența totală a naturii, ci din contră, el o supune, cucerește bogățiile ei și prin munca sa schimbă înfățișarea naturii.

Cunoscând cum omul prin munca sa schimbă natura, se creiază copiilor terenul favorabil pentru formarea justelor vederi materialiste despre lumea înconjurătoare.

„O astfel de predare va desvolta gândirea geografică a școlarilor și-i va învăța să țină seama în mod just de influența activității creatoare a omului asupra mediului geografic".

Scopul geografiei în școala elementară în afară de acela de a trezi în școlari interesul pentru acest obiect, este și acela de a „trezi curiozitatea pentru cunoașterea patriei". „Cunoscând-o, copii vor învăța s'o iubească și s'o prețuiască".

„A cunoaște patria nu înseamnă a cunoaște numai aspectul ei geografic și pitoresc. A cunoaște patria, înseamnă a cunoaște bogățiile ei, activitatea economică a poporului muncitor, prefacerile continui, realizările de acum și perspectivele de viitor ale Republicei noastre".

Lecția I-a din Geografia României de clasa IV-a intitulată atât de sugestiv „Privind harta patriei" stă față în față cu ultima lecție". „Rolul oamenilor muncii în Republica Populară Română". Intre ele conținutul materiei, programa geografiei are teme ca acestea: „Petrolul și muncitorii petroliști", „Pădurea și muncitorii silvici", „Agricultura", Țărănimea muncitoare". In continuu realitatea și omul ce o transformă, ce o pune în valoare, nu *însă omul luat ca entitate, abstract, ci muncitorul, țăranul muncitor, factori ai producției, spre care se va îndrepta de astă dată și produsul muncii.*

Toate cunoștiințele de geografie, se insistă, „trebuesc predate în legătură cu munca oamenilor, existența diferitelor pături sociale, a diferitelor ramuri de producție, rolul fiecărei pături sociale în producție, lupta oamenilor muncii, condusă de clasa muncitoare și partidul ei de avantgardă pentru propășirea și înflorirea Republicei Populare Române".

O privire fugară asupra unui alt obiect de învățământ al școlii elementare, *istoria* — o găsim necesară.

Și aceasta, pe deoparte pentru importanța educativă ce o are în programul școlar, pe dealta pentru elementele noui de care este srăbătută programa ei.

Ne vom servi, în acest scop, de câteva citate concludente.

„Primele cunoștiințe ale istoriei României trebue să dea elevilor o imagine simplă asupra trecutului patriei noastre, să trezească interesul pentru istorie și sentimentul de dragotse față de patrie, față de naționalitățile conlocuitoare, ura față de dușmanii poporului dinlăuntrul și de dincolo de hotare și dorința de a fi folositori patriei, în drumul ei spre socialism".

Se desprinde de aci importantul rol educativ ce cade în sarcina predării istoriei.

Invățând trecutul patriei, copiii văd că au existat asupriți și asupritori, că asupriții au luptat totdeauna împotriva asupritorilor lor pentru o viață mai bună, copii învață despre: răscoalele sclavilor, răscoa-

lele țărănești conduse de fruntașii țărănimii: Doja, Horia, Cloșca și Crișan, Catarina Varga, revoluția dela 1848, N. Bălcescu, despre lupta clasei muncitoare în frunte cu partidul Comunist Român împotriva asupritorilor ei capitaliști; despre lupta organizatorilor și conducătorilor clasei muncitoare la noi în țară: C. Dobrogeanu Gherea, I. C. Frimu, Ștefan Gheorghiu, în trecut, iar azi, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Ana Pauker, Vasile Luca, Teohari Georgescu, etc...."

„Se va explica rolul imens al marilor învățați ai clasei muncitoare din toată lumea Marx, Engels, Lenin-Stalin, în lupta pentru o viață mai bună a celor ce muncesc în drumul spre socialism".

In acest chip copiii vor face cunoștință cu viața și lupta celor mai buni reprezentanți ai poporului, istoria educând astfel în ei devotamentul adânc pentru interesele poporului muncitor, devotament pentru ridicarea patriei lor. Copii vor face cunoștință cu marile figuri ale lumii muncitoare de pretutindeni, luptătoare pentru lichidarea exploatării omului de către om.

Școala nouă înseamnă introducerea unui învățământ științific. Ca program, ca metode de educație și învățământ ea se va clădi pe realitățile economice, sociale și culturale ale țării noastre, educând copiii în ideia de progres pe toate tărâmurile de activitate.

Se va lupta hotărât împotriva obscurantismului, împotriva misticismului!

Iată merite incontestabile care oglindesc noua concepție științifică pe care începe să și-o pună învățământul nostru.

In numărul viitor vom insista asupra lipsurilor din manualele mai sus indicate.

Dr. Ion Berca

HENRI LEFEBVRE: *Logique formelle, logique dialectique*. Editions Sociales, Paris, 1947.

Este cunoscut astăzi, chiar pentru massele largi de cititori, că referatul lui A. A. Jdanov la discuția filosofică din 1947 a constituit o cotitură hotărîtoare în desvoltarea filosofiei contemporane. Prin intervenția sa, A. A. Jdanov a cuprins, în toată lărgimea și adâncimea, sarcinile filosofiei marxist-leniniste a epocei noastre, marcând faptul, că atât alegerea problemelor filosofice cât și modul de a le trata, au o importanță incontestabilă, nu numai științifică, ci și politică. Discuția filosofică din U.R.S.S. a însemnat o cotitură epocală nu numai pentru filosofia sovietică, ci în mod firesc și pentru desvoltarea ideologică a tuturor gânditorilor progresiști din lumea întreagă. „Cine — dacă nu noi — țara socialismului victorios și filosofii noștri trebue să ajute pe prietenii și pe frații noștri de dincolo de hotare, să-și lumineze lupta lor cu conștiința socialismului științific, cine, dacă nu noi, trebue să le dea această lumină și să-i îndrumeze cu arma ideologică a marxismului?" [1]).

Să încercăm să judecăm recenta lucrare a lui Henri Lefebvre, în lumina directivelor trasate de A. A. Jdanov în referatul său, directive pe care și le-au însușit în întregime filosofii sovietici, precum și toți cei conștienți de sarcinile ideologiei în lupta acută dintre democrație și imperialism.

In primul rând trebue analizată și discutată ideea autorului de a trata separat într'un volum de sine stătător problema logicei dialectice. Ideea aceasta și eforturile de a o realiza, este binevenită și constitue — mai ales prin intenție și perseverență — unul din meritele lucrării. Căci în referatul lui A. A. Jdanov, una din temele centrale ale criticii munci filosofice de pâră azi, a fost *chestiunea înnoirii temelor și problemelor filosofiei*. A. A. Jdanov a desvăluit ca neștiințifică și apolitică lipsa de curaj în atacarea problemelor de bază ale marxism-leninismului și a problemelor ridicate de desvoltarea societății și științelor naturii.

In revista sovietică „Problemele filosofiei" („Voprosî filosofii Nr. 2,

---

1) A. A. Jdanov: In jurul lucrării lui G. F. Alexandrov, „Istoria filosofiei ocidntale", Edit. P.M.R., pag. 52.

1947), în editorialul intitulat „Sarcinele noastre", s'au prelucrat temeinic principiile stabilite de A. A. Jdanov pentru munca filosofică. Printre multe grupe de probleme desemnate cercetarii, grupa a doua înfaţişează tema elaborarii sistematice a *teoriei dialecticei materialiste*, care va însuma diversele aspecte ale tuturor domeniilor ştiinţei şi ale activitaţii umane, începând dela microfizică şi cosmologie până la ultimele experienţe ale proletariatului în luptă pentru transformarea lumii.

O teorie a dialecticei în spirit marxist-leninist, trebue deci să fie *rezultatul* generalizării unui număr infinit de date concrete, teoria dialecticei trebue să se sprijine pe rezultatele experimentale, pe analiza a cât mai multe fenomene concrete. In editorialul din „Problemele filosofiei" Nr. 2 se arată că în mod concret, problemele dialecticéi materialiste se vor grupa în chipul următor: studiul contradicţiilor în societate şi natură; elaborarea teoriei ştiinţelor naturii din zilele noastre; analiza legăturii dintre teorie şi practică (sinteza istoriei tehnicii şi problemei previziunii ştiinţifice); analiza procesului cunoaşterii (simultan pe plan psihologic-logic şi istoric-social); generalizarea dialectică a istoriei cunoaşterii, bazată pe istoria gândirii, a societăţii, a limbii şi a ştiinţelor; studierea legilor şi categoriilor dialectice în legăturile lor reciproce pe baza sistematizării datelor ştiinţelor naturii; elaborarea epistemologiei şi logicei considerate unitar în cuprinsul dialecticei marxiste, pe baza datelor şi problemelor noui ridicate de fizica modernă, ca de ex. principiul incertitudinii, problema cunoaşterii microcosmului, etc.

Dacă am putut menţiona ca meritoasă intenţia autorului de a trata problema logicei dialectice, nu putem spune acelaş lucru despre chipul în care a facut-o Lefebvre, anunţând în prefaţa cărţii un vast plan de lucru, pe care — temerar — speră să-l realizeze cu propriile-i mijloace. Seria de opt volume (logică, metodologie, istoria materialismului, etică, estetică, etc.) ar constitui o încercare de sinteză a materialismului dialectic.

Fără sa ne oprim asupra planului de lucru în general, trebue sa desvaluim ca o greşală de bază, faptul ca Lefebvre — în opoziţie cu metoda marxistă — începe tocmai cu ceeace trebue să fie *rezultatul* cercetărilor. Caci se ştie ca „Anti-Dühring" este una din ultimele lucrări ale lui Engels, după cum „Caetele filosofice" fac parte din ultimele lucrari filosofice leniniste.

Am vazut mai sus, că în stabilirea grupelor de probleme, revista „Voprosâ filosofii" consideră că elaborarea teoriei dialecticei materialiste trebue realizată *în baza* cercetărilor de amănunt în fizică, chimie, biologice, ştiinţe sociale, istoria tehnicei, etc. In loc să considere teoria dialecticei ca o generalizare a practicei, a experienţei, şi să amâne deci tratarea logicei dialectice *după* studierea istoriei tehnicei şi a vieţii sociale, *după* analiza concretă a fenomenelor naturii societăţii şi gândirii, Lefebvre, începe cu *abstractul*. El afirmă că „mişcarea dialecticei materialiste merge, în chip esenţial, dela abstract la concret. Concretul (şi sensul concret al Logicei) se va desvălui în volumele următoare" [1]).

Această concepţie greşită este total opusă marxism-leninismului. Comentând un pasaj din Logica lui Hegel, Lenin scrie: „Trebue răsturnat: logica şi teoria cunoaşterii trebue să plece dela desvoltarea întregii vieţi naturale şi spirituale" [2]).

Combătând punctul de plecare abstract, metoda idealistă care pleacă dela principii spre concret, Lenin scrie:

„Logica nu este ştiinţa formelor exterioare ale gândirii, ci a legilor desvoltării tuturor lucrurilor materiale, naturale şi spirituale — adică a întregului conţinut concret al universului şi a cunoaşterii lui, adică suma, rezultatul *istoriei* cunoaşterii lumii" [3]).

In referatul asupra lucrării lui G. F. Alexandrov. A. A Jdanov a criticat faptul că în această lucrare „nu

---

1) H. Lefebvre, op. cit. p. 12.
2) Lenin: „Cahiers sur la dialectiques de Hegel", Paris 1938, p. 108.
3) Id. p. 111.

este înfățișat procesul desvoltării categoriilor logice ca oglindire a practicii umane".. [2]).

Henri Lefebvre vorbește de câteva ori despre importanța practicei, a tehnicei, a istoriei sociale, pentru înțelegerea categoriilor logicei dialectice. Dar autorul nu pune în practică acest desiderat, iar când vrea sa dea o ilustrare de condiționare istorică a gândirii, rezultatul este nesatisfăcător, cum este de pildă explicarea separației între abstract și concret la filosofii greci, prin faptul existenței sclavajului (p. 81) și explicația schematică a condiționării istorice a filosofiei hegeliene.

Mai grav este faptul că discutând raporturile dintre teoria cunoașterii și sociologie, autorul nu respinge sociologismul lui Durkheim cu argumente marxiste, nu arată câtuși de puțin legătura dintre filosofie și lupta de clasă și nu amintește deloc de importantul principiu leninist al partinității în filosofie (cf. p. 44-45). Lefebvre se mulțumește să conchidă că formula abstractă și neconcludentă: „Istoria cunoașterii nu poate fi legată de istoria abstractă a „ființei sociale", ci de *istoria concretă a practicei sociale"* [3]).

In locul principiului leninist precis și combativ, al partinității în filosofie, Lefebvre reintroduce formule abstracte, schematice și apolitice, tocmai în chestiunea importantă a explicării rădăcinilor sociale a pozițiilor gnoseologice.

Greșala aceasta importantă este isbitoare mai ales în prima parte a cărți intitulată „Teoria cunoașterii". Numai paragraful 6 (de trei pagini) se ocupă în treacăt d opoziția dintre materialism și idealism. Intreaga parte intitulată „Teoria cunoașterii", nu numai că este lipsită de principiul partinității, nu numai că lasă impresia că opoziția dintre materialism și idealism este secundară și nesemnificativă, dar autorul cade în grava grșală a obiectivismului apolitic, supraprețuind fără rezerve de formulare idealismul gnoseologic. „De fapt — scrie el — sistemele idealiste au fost adesea mult mai bogate, mai complexe și mai pline de conținut viu decât doctrinele materialiste. Instrumentele cele mai p trunzătoare ale cunoașterii au fost faurite de către idealiști, în sânul doctrinelor idealiste (p. 27).

Lefebvre se afla exact pe poziția opusa celei marxist-leniniste în tratarea problemelor gnoseologice. Caci „discuția filosofica din 1947, a dovedit în deplină măsură, că chestiunea partinității bolșevice, a luptei împotriva apolitismului, împotriva obiectivismului, împotriva ploconirii în fața ideologiei burgheze, constitue problema *centrală* a întregci noastre lupte pe frontul filosofc" [1]).

Pentru cititorul care nu are o suficientă pregătire filosofică marxistleninistă, cartea lui Lefebvre este un isvor de nedumeriri, incertitudini și confuzii. Lefebvre afirmă că el urmărște îndemnul lui Lenin de a prelucra, în chip materialist, „Logica" lui Hegel. Chiar în fruntea cărții ne întâmpină ca *motto* un citat din Lenin: „Nu poate fi înțeles *Capitalul* lui Marx și mai ales primul capitol fără a fi studiat și înțeles întreaga Logică a lui Hegel". Apoi, în cuprinsul lucrării, Lefebvre folosește un mare număr de citate din „Caetele filosofice" ale lui Lenin, cuprinzând observațiile critice geniale asupra dialecticei hegeliene.

Față de cititorul insuficient pregătit, Lefebvre poate apărea ca un consecvent leninist. In fapt însă, Lefebvre reprezintă o gravă abatere de la linia leninistă, încercând sa interpreteze leninismul în spirit idealist, neo-hegelian. Căci dacă Lenin a acordat o deosebită atenție dialecticei hegeliene, aceasta a facut-o nu pentru a sprijni renașterea idealismului ci pentru a prelucra critic logica hegeliană, reliefând cu fermitate bazele ei idealiste și opoziția dintre materialism și idealism. A. A. Jdanov a scos în evidență faptul acesta, citând următorul pasaj din „Materialism și empiriocriticism":

„Luați diferite observații filosofice ale lui Marx din „Capitalul" și din alte opere și veți observa acelaș motiv de bază *invariabil*: insistenta asupra *materialismului* și ironii usturătoare

2) A. A. Jdanov, op. cit. p. 16.

3) Lefebvre, Id. p. 43.

1) „Voprosâ filosofî". Nr. 2, p. 10

la adresa oricărei încercări de disimulare, confuzie sau a oricărei abateri spre *idealism*.

Toate observațiile filosofice ale lui Marx sunt concentrate asupra acestor două teze radical opuse; din punctul de vedere al filosofiei de catedră, tocmai această „îngustime", tocmai acest aspect „unilateral" constitue defectul lor" 1).

Lefebvre este un foarte bun cunoscător al filosofiei hegeliene, dar și un admirator al hegelianismului, care își uită și își pierde poziția critică marxist-leninistă.

Lăsându-se furat de hegelianism, Lefebvre pierde putința de a păstra atitudinea critică necesară prelucrării logicei hegeliene. In însăși conceperea sistemului și a metodei filosofice Lefebvre procedează după modelul lui Hegel : pornește dela principii abstracte, dela logică, în loc ca teoria dialecticei să fie un rezultat al experienței, al practicei. In felul cum este construită cartea lui Lefebvre, ea este o reproducere a Logicei hegeliene : ambele isprăvesc printr'un capitol intitulat „Ideea" !

In capitolul „Ideea", Henri Lefebvre ajunge la concluzii stranii, la formulări de o confuzie inadmisibilă, de ex.: „Ideea reprezintă unitatea materialismului (ca afirmație a naturii, a materiei) și a idealismului *obiectiv* (ca afirmație a gândirii, a *metodei*" 2). Aceasta ar însemna că în realizarea progresivă, istorică, a procesului cunoașterii, idealismul obiectiv al lui Hegel este un element constitutiv și indispensabil !

Suprapretuind idealismul hegelian, era fatal ca Lefebvre să cadă în greșala subestimării concepției gnoseologice marxiste. Din comentariile lui Lefebvre reiese că Hegel a realizat logica dialectică nu în sens abstract și arbitrar, ci ca o logică materialistă a conținutului. Este adevarat că Hegel a dat *teoria* logicei conținutului, a logicei care să se muleze după mișcarea și contradicțiile concrete, dar, *n'a pus-o în practică*.

Intre desideratele logicei hegeliene și *aplicările* ei asupra fenomenelor concrete în natură și societate, se cască o prăpastie. Faptul că Hegel reprezintă ideologic o clasă ostilă proletariatului, l-a împiedicat să aplice consecvent teoria dialecticei la probleme concrete. Deaceea Lenin a conchis că Hegel n'a demonstrat, ci a presimțit numai că formele și legile logice sunt un reflex al lumii obiective 1).

Henri Lefebvre este însă de altă părere. După ce face critica logicei formale, el înfățișează logica dialectică (logică concretă) drept o realizare hegeliană, — fără rezerve. Lefebvre nu mai ține deloc seama de opoziția fundamentală, neîmpăcată stabilită de Marx între dialectica materialistă și cea idealistă, hegeliană. Este semnificativ faptul că autorul dă un titlu amorf — „Dialectica modernă"— capitolului în care începe partea intitulată „Logica dialectică".

Sub titlul „Dialectica modernă", Lefebvre glorifică revoluția pe care a săvârșit-o Hegel în istoria logicei, fără să ia atitudine critică și fără să marcheze limitele și insuficiențele dialecticei hegeliene, decât foarte în treacăt și neîndestulător.

Tot în acest capitol aflăm erori destul de grave de interpretare istorică „marxistă" a istoriei filosofiei. Așa de pildă ni se afirmă, fără nici o argumentare, că „Din punct de vedere moral, Kant a fost filosoful revoluției franceze. Ca sguduire istorică, ca punere în mișcare a istoriei, perioada revoluționară și napoleoniană a aflat în Hegel marele spirit capabil să cuprindă această sguduire și să inaugureze, în acelaș timp filosofia istoriei și istoria considerată ca filosofie, adică progresul cunoașterii și al gândirii" 2).

Filosofia lui Hegel a oglindit însă — după cum o dovedesc cu prisosință tezele lui în drept, morală, artă, politică, etc. — poziția reacționară a aristocrației și burgheziei germane de la inceputul sec. XIX.

Filosofia hegeliană era îndreptată

---

1) Citat din A. A. Jdanov, id. pg. 21-2.

2) Lefebvre, op. cit. p. 219.

1) Vezi Lenin, „Cahiers sur le dialectique de Hegel", p. 175.

2) Lefebvre, p. 151.

spre trecut, iar nu spre viitor, și ea a venit în conflict cu procesul științelor naturii și sociale [1]).

Lefebvre consideră în mod izolat logica hegeliană, rupând-o de întreaga filosofie a idealistului german. El suprapreţuește logica hegeliană fiindcă suprapreţuește teoria abstractă a dialecticei ca atare, fară să vadă, fără să scoată în relief *contradicțiile interne* ale hegelianismului, contradicțiile dintre *desideratele* dialecticei hegeliene și *rezultatele* ei. Teoria hegeliană a dialecticei făgăduește redarea tuturor contradicțiilor, vorbește despre desvoltarea înainte a tot ce există, etc. Știm bine însă, că în practică, adică în filosofia istoriei, a dreptului, a artei, a moralei, etc. Hegel n'a fost deloc consecvent cu teoria dialecticei pe care a expus-o în logică.

Apartenența de clasă l-a împiedicat să fie consecvent revoluționar, — el a rămas revoluționar numai pe planul abstracției principiale, neconcretizate, neconsecvente.

Lefebvre consideră hegelianismul ca o apariție revoluționară în istoria filosofiei, — iar nu marxismul: „...opera începută de Hegel... a introdus gândirea umană într'o nouă epocă. într'un nou grad de desvoltare... [2]). Reiese că dacă Hegel a realizat logica conținutului — și aceasta-i tema lui Lefebvre — marxismul în cel mai bun caz n'a putut decât să-l continue pe Hegel, mergând pe făgașul croit de idealistul german.

Pentru Lefebvre, oridecâte ori ar pomeni cuvintele „teorie și practică", ele rămân o asociație de cuvinte a cărei semnificație fundamentală în teoria dialecticei n'a înțeles și n'a aplicat-o. Căci „Dialectica modernă", cum se intitulează amorf și nepartinic capitolul despre Hegel, este o glorificare a teoriei dialecticei neconfirmată prin practică, prin analiza fenomenelor concrete fizice, chimice, biologice, sociale, etc.

Așa cum se prezintă lucrarea lui Lefebvre, ea nu se deosebește esențial de lucrările neo-hegeliene. Lefebvre nu discută critic hegelianismul și critica redusă pe care o exercită cu totul sporadic, nu este critica unui marxist.

Felul în care este lucrată cartea lui Lefebvre — din punct de vedere tehnic — confirmă poziția idealistă a autorului.

Este izbitoare lipsa ilustrărilor concrete social-politice și ideologice, care ar fi trebuit să dovedească justețea și superioritatea logicei dialectice față de logica formală. Lefebvre critică cu pricepere logica formală, dar logica dialectică o prezintă expozitiv descriptiv, fără argumente și ilustrări concrete, care să dovedească faptul esențial că justețea concepției dialectice despre analiză și sinteză, despre adevăr și eroare, despre inducție și deducție, etc., este determinată de natura dialectică a *fenomenelor* naturii, societății și gândirii.

O altă lipsă a lucrării este evitarea polemicilor cu diversele doctrine filosofice, mai ales cele idealiste contemporane. In afară de un capitol asupra logisticei și câteva pasagii despre Bergson, Lefebvre nu ia poziție împotriva teoriilor idealiste în logica și teoria cunoașterii. In general, deși clar expuse, capitolele nu adâncesc problemele, n'au caracter polemic și nu reliefează poziția marxistă în problema dialecticei.

O refacere a lucrării pe baze marxist-leniniste, o aprofundare a problemelor și metodelor de lucru ale filosofiei sovietice, — pe care autorul nu le cunoaște și de care nu ține seamă — ar putea salva din lucrare părțile ei meritoase.

C. I. Gulian

---

1) Cf. Prospectul sovietic pentru istoria filosofiei, în „Studii" Nr. 2, p. 139.

2) Op. cit. p. 148

BIBLIOGRAFIE

MATEMATICA ŞI MECANICA APLICATA
PRIKLADNAIA MATEMATIKA I MEHANIKA, VOL. XII Nr. 4

Cuprinsul

A. I. LURIE: Despre rezolvarea periodică a sistemului de ecuaţii lineare cu coeficienţi constanţi.

A. M. LETOV: Contribuţie la teoria regulatorului izodrom.

H. A. RAHMATULUIN şi G. S. SHAPIRON: Despre propagarea undelor plane plastico-plastice.

L. M. KACANOV: Torsiunea plastică a barelor rotunde cu diametru variabil.

K. N. SEVCENCO: Forţa concentrată aplicată la semiplan (problemă de elasticitate plastică).

D. I. PANOV şi V. I. FEODOSIEV: Despre echilibrul şi pierderea stabilităţii învelişurilor înclinate la mari încovoieri.

I. E. SAHAROV: Incovoerea plăcii în formă de pană încastrate sub acţiunea unei sarcini oarecari.

B. L. MINTZBERG: Problema complectă de limită a teoriei elasticităţii pentru planul cu gaură rotundă.

D. I. SHERMAN: Despre metodele de rezolvare a cătorva ecuaţii integrale singulare.

G. A. DUGAENKO: Despre teoria reţelei hidrodinamice cu aripi subţiri cu o formă oarecare.

N O T E

I. N. RABOTNOV: Despre discul de egală rezistenţă.

*

SUDURA AUTOGENĂ (AFTOGHENNOE DELO) Nr. 7/1948.

CUPRINSUL

V. P. NIKITIN: Şcoala rusă în desvoltarea sudurii cu arc electric.

SECŢIA ŞTIINŢIFICO-TECHNICA

K. K. HRENOV: Regularea automată în technica sudurii (partea III).

N. N. RIKALIN şi M. H. SHORSHOROV: Incălzirea metalelor la flacăra oxyacetilenică.

SECŢIA DE PRODUCŢIE A

F. E. TRETIAKOV şi B. B. ORLOV: SUDURA al'ajelor de Al în construcţia motoarelor.

N. B. EXLER: Agregat mobil pentru sudura de joncţiune a ţevilor.

R. V. VROBLEVSKY: Din practica luptei împotriva solicitării la şoc (?!?) a construcţiilor de vase sudate.

S. M. SKORODZIEVSKY: Aprecierea schimbării proprietăţiuor mecanice ale metalelor după sudură prin metoda încercării la joncţiune.

V. B. SHLUMPER: Repararea spindelului de sudură la strung.

N. I. KAZAKOV: Echiparea secţiilor de sudură şi montaj.

CRITICA ŞI BIBLIOGRAFIE

V. A. NEWSKY: Adnotări referitoare la literatura sovietică în domeniul sudurii.

CRONICA

Despre activitatea Asociaţiei Ştiinţifice Panunionale de Ingineri şi Technicieni Sudori în anul 1947.

★

„PREDAREA ISTORIEI IN ŞCOLI" „PREPODAVANIE ISTORII V SCOLE" Nr. 4/1948.

POPULARIZAREA ŞTIINŢELOR

STEPANIAN T. A.: Despre contrastul radical dintre concepţia proletară şi cea burgheză.

B. D. GRECOV: Formarea statului Rus.
A. M. DUBINSKI: Din istoria raporturilor internaţionale ale URSS şi a politicii sale interne în Ex. Orient (1937—1939).

METODICA

V. G. CARŢOV: Pregătirea elevilor în orele de istorie pentru înţelegerea actualităţii.
M. I. CRUGLEAC: Problema actualităţii şi a comparaţiilor în orele de istorie.
S. N. LAVROV: Legătura cu actualitatea a unui curs de istorie pt. şcoli.

CONSULTAŢII

N L. CAPITONOV: Patriotismul Sovietic şi Partcularităţile lui.
M. I. CANTOR: Cele 60 de familii.

BIBLIOGRAFIE

KAŢNELSON I. S.: „Vasul Finician".
STRAJEV A. I.: Un nou manual metodic. Cărţi de istorie a URSS şi de istorie universală, apărute în semestrul al doilea în 1947 (urmare).
CRONICA

★

REVISTA DE FIZICA TECHNICA
JURNAL TECHNICISKOI FIZIKI
Vol. XVIII
No. 8/1948

Cuprinsul

G. V. KURDIUMOV: Transformările fără difuziune (Martens) în aliaje.
B. N. FINCHELSTEIN: Condiţiile apariţiei deformării plastice la corpuri cu formă geometrică simplă supuse la temperaturi joase în mod superficial.
A. S. SINGERMANN: Metoda statistică de determinare a tensiunii de străpungere a unui dieleetric.
V. S. PUSHKIN: Despre conductibilitatea termică în corpurile solide III.
R. N. MULLOKANDOV: Rezistenţa hidraulică a unui strat de particule sferice la un curent de aer, izoterm şi neizoterm.
I. A. MAKISHEV: Despre teoria generatorilor de înaltă frecvenţă ce foloratorilor de înaltă frecvenţă ce folosesc radiaţia electronilor.
A. E. STANDEL: Despre legea de înnegrire a plăcilor fotografice la luminare intermitentă.
S. G. JUROV: Două metode de determinare a intensităţii luminoase provenita dela suprafeţe mari.

Bibliografie

★

MICROBIOLOGIE
vol. 4, Iulie-August 1948

Tabla de Materii:

B. I. KLEIN şi V. N. ŞUR-ŞOULZ: Influenţa bacteriofagului asupra sistemului fermentativ al celulei bacteriale.
A. E. KRISS, S. I. GHIDENCO şi E. A. STRELŢOVA: Despre natura bacteriofagului. IV. activitatea litica a bacteriofagului ca index al stării corpusculului bacteriofagian.
S. V. GORIUNOVA: Obţinerea culturilor bacteriologice pure ale algelor cu ajutorul mediilor combinate.
M. V. KRUPIN: Influenţa gramicidinei C asupra morfologiei şi a fiziologiei microbilor, II. Influenţa gramicidinei C asupra formării de pigment la stafilococi.
Z. A. KANUNICOVA: Schimbări în activitatea fiziologică a Bact. Delbruckii.
T. B. HALABUDA: Rezultatele cercetărilor de micoflora solului.
O. K. PALADINA, T. A. KROTOVA, V. A. MAZIUKEVICI şi A. A. ANOŞKINA: Flora normală acidofila a intestinului, care acţionează asupra amidonului.
M. P. GHIMPŞMAN: Variaţiuni la streptococi acidolactici I. Disociaţia streptococilor heterofermentativi.
M. I. GOLDIN, S. L. SOBOLI: Martyn Terehovski (1740 — 1796) şi disertaţia lui.
S. I. KUZNEŢOV: Problema autotrofiei la microorganism.

Referate
Cronica

★

SANITARUL ŞI MOAŞA
Rev. Nr. 8, Aug. 1948

Tabla de Materii:

I. S. SOKOLOV: Invăţământul de 4 ani în şcolile de sanitar-moaşe.

Medicina clinică

M. I. SOKOLOV: Antibioticele şi întrebuinţarea lor.
V. J. ŞLAPOBERSCHI: Intrebuinţarea pen'cill'nei în practica chirurgicală.
M. I. WEXLER: Cancer al esofagului.
S. N. ANFILOGOV: Cancer al pieptului.
D. J. KUPERMAN: Metodele contemporane ale tratamentului de cancer.
I. F. LORIE: Dietoterapia a îmbolnăvirilor cronice intestinale.

Medicina teoretică

N. Ş. MELIKPAŞAIEV: Problema bătrâneţii şi a longivităţii .

Organizarea sănătăţii publice

J. G. DUBROV: Cum să organizăm ajutorul traumotologic în muncile subterane.
S. M. SPERANSKAIA: Activ'tatea organizaţiilor Crucii Roşii şi Semiluna Roşie URSS, în perioada muncilor agricole intense.

Istoria medicinei

G. D. NOVINSCHI: Maria Solodovscaia — Chrie.

Paginile revistelor medicale

A. E SEGAL: Revista articolelor privitoare la etiologia tumorilor maligne.

Higiena şi sănătatea publică

O. N. BORODINA: Ciupercile toxice.

Educaţia sanitară

M. MARGOLINA: Metoda pregătirii şcolarilor după lozinca „Fii gata la apărarea sanitară"

Technica medicală

A. E. SEGAL: Cum se face spălătura stomacală.

Sfaturi practice

I. P. JENDRINSKI şi V. E. KOJUHOVA: Despre întrebuinţarea intramusculară a soluţiei apoase de ihtiol 5 la sută.

Consultările medicale

E. U. ŞASS: S'nestrol.
E. U. ŞASS: Prescripţia mixturei lui Behterev.
E. M. KOROLEVICI: Injecţia intradermică după metoda prof. Astvaţaturova.
V. V. ISAIEV: Trmboflebita.

Consultaţiuni juridice

Muncitorii emeriţi.

Sanitarul oficiant Nuriţin şi moaşa Karaseva.

Recenzii

Vocabularul termenilor medicali

★

ARHIVA DE PATOLOGIE
vol. 4, Iulie-August 1948

MOSCOVA

Tabla de materii:

J. M. Britvan şi L. L. Driz: Despre patogeneza turburărilor respiratorii şi circulatorii în şocurile datorite transfuziei de sânge.
J. J. SOKOLOVSKAIA: Morfologia, dinamică şi geneza structurilor degenerative ale eritrocitelor în anemiile datorite intoxicaţiei cu fenihidrasinaş
K. I. POLKOVNIKOVA: Observaţiuni de rezistenţa osmotică a formelor regenerative şi degenerative ale eritrocitelor.
O. B. MACAREVICI: Căile de circulaţie ale substanţelor hemopostice şi eliminarea lor în urină.
V. M. KOROPOV: Materiale de studii asupra rolului sistemului nervos în patogeneza inflamaţiei, comunicarea II-a.
N. V. KONOVALOV: Despre schimbă-

rile sui-generis în nuclee celulare în caz de degenerația hepatolenticulară și în bolile de ficat.

A. A. VALDMAN: Despre patologia comparativă a infecției paratifoide.

N. I. ERMACOVA: Histopatologia sistemului nervos periferic în lepră.

V. N. KARTAȘEVA: Despre anatomia patologică a îmbolnăvirilor la cobai datorită infecției experimentale cu Oxfords vole străin (OBC).

B. T. UGRIUMOV: Morfologia proceselor perifocale în tuberculoza pulmonară.

V. S. DMITRIEVA: Schimbările miocardului în tuberculoza pulmonară.

I. A. KUSEVIȚCKI: Raporturile reciproce între tuberculoza pulmonară și tuberculoza osoasă.

A. P. GHINDIN: Problema localizării intracelulare a amiloidului.

R. P. KOGAN: Un caz de nefroză lipoidică în legătură cu necroze întinse a pancreasului.

A. V. SMOLEANICO: O nouă modificare a turnării rapide în celoidin și întrebuințarea ei în biopsii.

S. M. PAVLENCO: Un savant și pedagog emerit.

Recenzii

★

VETERINARIA
Rev. Nr. 8, Aug. 1948. Moscova

TABLA DE MATERII:

V. M. KOROPOV: 140 ani de școală veterinară superioară.

MALADII INFECȚIOASE ȘI DE INVAZIUNE

A. A. MARKOV: Mortalitatea animalelor domestice în îmbolnăviri protozoice.

V. I. MUTOVIN: Profilaxia encefalomielitei la cai în regiuni endemice.

V. S. ERȘOV, N. V. DENIDOV, D. I. PANASIUC: Intrebuințarea a tetralorcarbunelui la cai în caz de parascaridoză și strongilidoză.

P. S. SOLONKIN: Boala lui Aueski la vite cornute mari.

A. P. RAJOV și L. MAIOROVA: Tratamentul cu penicilină al endometritei la pisici.

CLINICA

N. V. KRESNICOV: Construirea Instituțiilor medico-veterinare.

G. S. KUJNEȚOV: Topografia vaselor pielii degetului de cal.

V. A. NIKANOROV: Etiologa osificării cartilagiului dela copită.

P. G. PESCOV: Instalația universală.

INGRIJIREA SANITARĂ ȘI ZOOHIGIENA

A. G. ZAIȚEVA: Intoxicațiuni ale animalelor domestice cu insectofungiside și profilaxia lor.

V. I. NANOBAȘVILI: Influența extractului rădăcinei de asupra calității lâ nei de oi.

P. I. MARIKOVSKI: Importanța paianjenului toxic L. tredecimguttatus în medicina veterinară.

M. I. GORBAN: Metoda nouă a distrugerii cadavrelor după antrax.

INFORMAȚIUNI ȘI CRONICA CRITICA ȘI BIBILOGRAFIA

★

REVISTA DE ISTORIE ANTICA (VESTNIC DREVNEI ISTORII)
Nr. 2/1948.

CUPRINSUL

Problemele de filosofie antică în știința sovietică.

Acad. V. V .STRUVE: Munca salariată și comunitatea rurală în Mesopotamia de Sud la sfârșitul celui de al treilea mileniu înainte de era noastră.

Acad. A. I. TIUMENEV: A avut oare termenul „Guruș" („cali") o semnificație specială?

G. A. MELIKIȘVILI: Musasir și problema celor mai vechi locuri în care au trăit triburile Urartu.

G. V. TERETELI: Descoperirile epigrafice în Mțheta, vechea capitală a Georgiei.

Acad. R. I. VIPPER: Filozofia etică a lui Aulus Helius.

S. M. STAERMAN: Răscoalele din Africa în sec. III-lea.

CRITICĂ ȘI BIBLIOGRAFIE

Acad. V. V. STRUVE: B. A. Turaev cel mai mare istoric al Orientului Antic

O. V. CUDRIAȚEV: Politica orientală a Imperiului Roman sub Nero.

L. A. ELNIȚKI: Câteva probleme în legătură cu istoria culturii Scite.

N. N. PICUS: S. A. Bașkirov: Antisemitismul arhitecturii antice.

N. P. SOROKINA: A. I. Voșcilna, Stu-

diul de istorie a artei Romane în antichitate.
T. B.: Revistă de istorie din Sofia.
A. I. ABRAMOVICI: V. Ian şi „Corabia Feniciană".
B. I. NADEL: O nouă lucrare asupra dreptului Cien.
D. T. GORIANOV: P. Waltz, La question d'Orient dans l'antiquité.
I.S. CATZNELSON: H. von Zeissel, Aethiopen und Assyrer in Aegypten.
Prof. S. E. MALOV: H. N. Orcun, Esch' turk yazetlari.
Lista articolelor despre istoria antică apărute în publicaţiile Academiei de Ştiinţe al URSS.
Teze despre istoria lumii antice prezentate între anii 1940—1947.

CRONICA

L. P. HARCO: A existat oare ţarul Ahes.
D. G. REDER: Din istoria unui oraş egiptean din antichitate.
A. MONGAIT: Cronica cercetărilor arheologice ale Institutului de Istorie a Culturii Materiale în anul 1947.
O. N. IULKINA: Sesiunea jubiliară a Ademiei de Ştiinţe a URSS.
CRONICA VIEŢII ŞTIINŢIFICE.

RAPOARTE ŞI COMUNICĂRI

I. S. CATZNELSOHN: Problemele desvoltării istorice a vechii Nubii.
N. V. PIATTAŞEVA: Despre cultul lui Hercules în Cherson.
S. I. SOBOLEVSCHI: Transcripţia denumirii „Diogenes Laertius".
T. A. CRASOTKINA: Rădăcinile folclorice ale întrecerii bucolice.

ANEXĂ

V. V. LATAŞEV: Datele scriitorilor antici despre Sciţia şi Caucaz.

★

STATUL ŞI DREPTUL SOVIETIC
No. 6/1948.

Studii

A. I. VAŞINSKI: Despre unele chestiuni în legătură cu teoria Statului şi a dreptului.
D. B. LEVIN: Nihilismul juridic internaţional contemporan.
V. I. CAULIUSCAIA: Rolul Curţii Supreme URSS în evoluţia dreptului socialist sovietic.

Note şi Referate

A. S. CRASNOPOLSCHI: Contractul de muncă ca formă de a atrage forţa muncitoare şi economia naţională.
N. A. RAIGORODSKI: Apărarea intereselor statului în domeniul invenţiilor şi descoperirilor.
I. D. LEVIN: Despre constituţia Republicii Populare Române.
A. GALINA: Limitarea drepturilor la femei în U.S.A.

Discuţia noastră

U. S. TADEVOSEAN: La problema stabilirii adevărului material în procesul sovietic.
S. I. BONDEV: Despre cartea prof. Steogovei „Procesul Penal".
N. N. POLEANSKI: Critica tendenţioasă.

Documentar

CONSTITUŢIA Republicii Populare Române.

Cronica Vieţii Ştiinţifice

LA INSTITUTUL de Drept al Academiei de Ştiinţe al URSS.

Critică şi Bibliografie
(recenzii)

E. A. FLEŞIŢ: L. A. Lunţ — Obligaţiunea pecuniară în dreptul civil şi de colozuire al Statelor capitaliste.

Bibliografie

LITERATURA cu privire la problemele statelor şi dreptului. (Martie-Aprilie 1948).

★

EDUCAŢIA PREŞCOLARA (DOSCOLNOIE VOSPITANIE)
No. 8, 1948

Cuprinsul

Să acordăm mai multă atenţie pregătirii pentru noul an şcolar. — pag. 1
E. I. VOLCOVA: Educatorii preşcolari în R. S. F. S. R.
D. V. MENDJERIŢCAIA: Influenţa

educatorului asupra conținutului jocu ri!or de copii.
S. I. LOCȚIUȘEVA și A. S. LASLOVA: Constructorul Policarpova în grupul mediu.
T. CILCORESCAIA: Sarcin'le educației muz'ca!e în grădinițele de copii.
VL. BULGACOV: Trandafiri în Cercu' Polar.

Viață Pedagogică

V. M. MIHAILOV: Despre prima conferință a părinților, din regiunea Leningrad.

Pag'na naturalistului

M. N. PLAVILȘCICOV: Paianjinul de apă.

Critică și bibliografie

N. S. CARPINSCAIA: „Cartea colorată".
RAISA CHINSBURG: Ciupercile.

Cântece pentru copii

★

INVĂȚAMANTUL POPORULUI
(NARODNOE OBRAZOVANIE)
No. 8, 1948

Cuprinsul

EDITORIAL: Să complectăm experiența conducătorilor cu experiența masselor.

Organizarea învățământului popular
I. NOVICOV: Diiectorul, organizatorul și conducătorul vieții școlare.
N. VINOGRADOV: Două st'luri.
V. ALENOV: Despre consiliul pedagogic.
A. PESTOV: Inspectorul în aparatul secțiunii învățământului popular.
Ina!nte de a pleca în ispecție (trecerea în revistă a părerilor inspectorilor).
S. LITVINȚEV: Munca organizatorică și controlul executăr'i.
O. CHIRILINA: Adunările de plasă a elevilor.

Teme curente

Revizorul caselor de copii.
Consiliul pentru învățământul popular,

D:n scrisorile cititor'lor

In loc de ajutor și de sprijin.
Inspectorul și învațatorul.

Școala pe te hotare

M. NECLICI: Cum s' „den.ocra'' ea.a' școala engleză.

★

LIMBA RUSĂ IN ȘCOAIA
(RUSSKI IAZAC V SCOLE)
No. 4/1948

Cuprinsul

Gramatică și Lex'c

Prof. R. I. AVANESOV: Despre a centul în limba Rusa.
A. M. FINCHEL: Subordonare sau co ordonare.

Metod'ca

M. V. UȘACOV: Repetarea m orfolo giei și a ort grafiei în legatura cu studiul sintaxei.
Despre manualul școl r de limba rusă.
V. V. DOBROMASLOV: D pr materialul teoret'c din manua.ul de limba rusă pentru clasele V — VII.
V. A. DOBROMASLOV: De pre n ate rialul teoretic din manualul de limba rusă pentru c'asele V — VII.
Prof. F. F. SOVETKI N.: D spre manualul de l'mba ru a pentru școa ele nerusești.
I. M. PULKINA: Despre alcatuirea manualelor de limba ru a p ntru școa lele nerusești.

Limba rusă în școala nerusă

A. M. BOGOLIUBOV: Studiul cazurilor rusești în școala neru ă.

Din practica școlară

Z. N. MARCOV: Munca cu școlarii rămaș iîn urmă în cadrul lecției.
M. I. SALNICOVA: Meto la indiv'duală de lucru cu elevii rămași în urmă.

Critică și b:bl:ografie

P. I. COLOSOV și F. F. CUZMIN: Culegerea de art co'e pentru compoziții.
N S. RODJESTVENSCHI și M. V. CU

Cronica

Consultări

Critică şi bibliografie

Cronica

★

STATUL ŞI DREPTUL SOVIETIC
Nr. 5/1948

SUMARUL

STUDII

CRITICĂ ŞI BIBLIOGRAFIE

RECENZII

ADNOTARI

BIBLIOGRAFIE

PERSONALIA

✶

REVISTA DE FIZICA TECHNICA (JURNAL TEHNIEISKOI FIZIKI)
Vol. XVIII. Nr. 7/1948

CUPRINSUL

LUCRARI ORIGINALE

SCRISOARE CATRE REDACŢIE

ARHITECTURA ŞI CONSTRUCŢIILE (ARHITECTURA I STROITELSTVO)
No. 7/1948.

Cuprinsul

TIPOGRAFIA „UNIVERSUL"

EDITURA DE STAT

LEI 100.—